

Contents

I. EDITORIAL

COMPETENCE OF THE NATIONAL ANTICORRUPTION
DIRECTORATE, CURRENT LEGISLATIVE FRAMEWORK AND
CHARACTERISTICS

Elena HACH6

II. STUDIES, ARTICLES, OPINIONS

STYLE AND LANGUAGE IN DRAFTING LAWS. SITUATION OF THE
ROMANIAN CIVIL CODE

Ramona DUMINICĂ22

WITNESS ASSISTANCE BY THE LAWYER IN CRIMINAL
PROCEEDINGS. AN ILLUSORY AND INEFFECTIVE RIGHT. A
PROBLEM FOR THE PRACTICE OF LAW

Andrei-Sebastian MURARIU.....37

THE ROLE, OBLIGATIONS AND RIGHTS OF THE DEFENDER OF
PERSONS DEPRIVED OF THEIR LIBERTY IN THE PRE-WAR PERIOD

Mihai GIURGEA45

DELIBERATE DISCREDITING OF LAW ENFORCEMENT IN
ROMANIAN COURTS AND PROSECUTORS' OFFICES

Ion POPA.....50

CONTROL OF LEGALITY OF THE TOWN PLANNING CERTIFICATE

Monica Cristina COSTEA, Andra Maria TRANCĂ.....84

ALTRUISM, THE NEW CONSENT MODEL FOR DATA GOVERNANCE
AT EU LEVEL

Andreea BURUIANĂ (căș. RUSU)91

TAXATION OF MICRO-SIZED ENTERPRISES IN ROMANIA. TAX
STRATEGY OR CONJUNCTURAL TAXATION?

Ramona CIOBANU105

NO ONE IS ABOVE THE LAW, NOT EVEN THE LAW!

George VLĂESCU118

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. MOLDOVA ȘI UCRAINA)

PECULIARITIES OF INVESTIGATING AND DISCOVERING VIOLENT
CRIMES COMMITTED IN RURAL AREAS

Albert ANTOCI, Alexandru FRUNZĂ.....130

SOME PARTICULARITIES OF THE AGGRAVATING CIRCUMSTANCES
PROVIDED FOR IN ART. 371 PARA. (2), (3) CRIMINAL CODE OF THE
REPUBLIC OF MOLDOVA

Dianu GORDILĂ.....140

IV. Legislative News151

V. Case-law of the High Court of Cassation and Justice.....194

Cuprins

I. EDITORIAL

COMPETENȚA DIRECȚIEI NAȚIONALE ANTICORUPȚIE, CADRUL LEGISLATIV ACTUAL ȘI CARACTERISTICI Elena HACH	6
---	---

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

STILUL ȘI LIMBAJUL ÎN REDACTAREA LEGILOR. SITUAȚIA CODULUI CIVIL ROMÂN Ramona DUMINICĂ	22
ASISTAREA MARTORULUI DE CĂTRE AVOCAT ÎN PROCESUL PENAL. UN DREPT ILUZORIU ȘI LIPSIT DE EFICIENȚĂ. O PROBLEMĂ PENTRU EXERCITAREA PROFESIEI DE AVOCAT Andrei-Sebastian MURARIU	37
ROLUL, OBLIGAȚIILE ȘI DREPTURILE APĂRĂTORULUI PERSOANEI PRIVATE DE LIBERTATE ÎN PERIOADA ANTEBELICĂ Mihai GIURGEA	45
DECREDIBILIZAREA DELIBERATĂ A APLICĂRII DREPTULUI ÎN INSTANȚELE ȘI PARCHETELE ROMÂNEȘTI Ion POPA	50
CONTROLUL DE LEGALITATE AL CERTIFICATULUI DE URBANISM Monica Cristina COSTEA, Andra Maria TRANCĂ	84
ALTRUISMUL, NOUL MODEL DE CONSIMȚĂMÂNT ÎN MATERIA GUVERNANȚEI DATELOR LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE Andreea BURUIANĂ (căs. RUSU)	91
IMPOZITAREA MICROÎNȚREPRINDERILOR ÎN ROMÂNIA. STRATEGIE FISCALĂ SAU FISCALITATE CONJUNCTURALĂ? Ramona CIOBANU	105
NIMENI NU ESTE DEASUPRA DREPTULUI, NICI MĂCAR LEGEA! George VLĂESCU	118

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. MOLDOVA ȘI UCRAINA)

PARTICULARITĂȚI ALE INVESTIGĂRII ȘI DESCOPERIRII INFRAȚIUNILOR VIOLENTE SĂVÂRȘITE ÎN MEDIUL RURAL Albert ANTOCI, Alexandru FRUNZĂ	130
--	-----

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE CIRCUMSTANȚELOR AGRAVANTE PREVĂZUTE LA ART. 371 ALIN. (2), (3) CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA Dianu GORDILĂ	140
--	-----

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

REGULAMENTUL PRIVIND CONCURSUL DE ADMITERE ÎN MAGISTRATURĂ – MODIFICĂRI (HCSM NR. 11/2024) Redacția Pro lege	151
---	-----

INSTITUIREA STĂRII DE ALERTĂ EPIDEMIOLOGICĂ DETERMINATE DE GRIPĂ (INSTRUCȚIUNEA NR. 1861/2024) Redacția Pro lege	157
---	-----

O.U.G. NR. 67/2023 PRIVIND INSTITUIREA UNEI MĂSURI CU CARACTER TEMPORAR DE COMBATERE A CREȘTERII EXCESIVE A PREȚURILOR LA UNELE PRODUSE AGRICOLE ȘI ALIMENTARE – MODIFICĂRI (O.U.G. 5/2024) Redacția Pro lege	160
--	-----

HOTĂRÂREA CEDO DIN 30 MARTIE 2023 ÎN CAUZA S. ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 36.127/19 ȘI ALTE 7 CERERI) Redacția Pro lege	164
---	-----

HOTĂRÂREA CEDO DIN 20 IUNIE 2023 ÎN CAUZA T. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 37.113/17) Redacția Pro lege	169
--	-----

STRUCTURA ANULUI ȘCOLAR 2024-2025 (OME NR. 3694/2024) Redacția Pro lege	172
---	-----

HOTĂRÂREA CEDO DIN 26 SEPTEMBRIE 2023 ÎN CAUZA C. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 23.112/16) Redacția Pro lege	176
---	-----

APROBAREA NORMELOR CU PRIVIRE LA PUNEREA ÎN APLICARE A
ART. XV DIN LEGEA NR. 282/2023 PENTRU MODIFICAREA UNOR
ACTE NORMATIVE DIN DOMENIUL PENSILOR DE SERVICIU ȘI A C.
FISCAL (OSGCD/OSGS/OPCNPP NR. 285/135/210/2024)

Redacția Pro lege.....179

APROBAREA TARIFELOR PENTRU INFORMAȚIILE ȘI DOCUMENTELE
ELIBERATE DIN BULETINUL PROCEDURILOR DE INSOLVENȚĂ (OMJ
NR. 381/C/2024)

Redacția Pro lege.....185

APROBAREA METODOLOGIEI-CADRU DE ANALIZĂ A POSTURILOR
(OPANFP NR. 332/2024)

Redacția Pro lege.....189

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

RIL

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 16/2023 (M. OF. NR. 112/08.02.2024):
ART. 31 ALIN. (1) DIN O.G. NR. 2/2001 PRIVIND REGIMUL JURIDIC AL
CONTRAVENȚIILOR

Redacția Pro lege.....194

HP

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 3/2024 (M. OF. NR. 84/30.01.2024):
ART. 25 ALIN. (1) ȘI ART. 6 LIT. B) DIN LEGEA-CADRU NR. 153/2017
PRIVIND SALARIZAREA PERSONALULUI PLĂTIT DIN FONDURI
PUBLICE

Redacția Pro lege.....196

I. EDITORIAL

COMPETENȚA DIRECȚIEI NAȚIONALE ANTICORUPȚIE, CADRUL LEGISLATIV ACTUAL ȘI CARACTERISTICI

Av. Elena HACH

În prezent, competența Direcției Naționale Anticorupție, în lumina art. 13 din O.U.G. nr. 43/2002, se prezintă astfel:

Faptele prevăzute de Legea nr. 78/2000:

a) dacă, indiferent de calitatea persoanelor care le-au comis, au cauzat o **pagubă materială mai mare decât echivalentul în lei a 200.000 Eur ori dacă valoarea sumei sau a bunului care formează obiectul infracțiunii de corupție este mai mare decât echivalentul în lei a 10.000 Eur**, aici fiind esențială valoarea pagubei sau valoarea sumei sau bunului care formează obiectul infracțiunii (criteriul este cel valoric raportat fie la paguba materială, fie la valoarea sumei sau bunului ce formează obiectul infracțiunii);

b) dacă, indiferent de valoarea pagubei materiale ori de valoarea sumei sau a bunului care formează obiectul **infracțiunii de corupție**, sunt comise de către: deputați; senatori; membrii din România ai Parlamentului European; membrul desemnat de România în Comisia Europeană; membri ai Guvernului, secretari de stat ori subsecretari de stat și asimilații acestora; consilieri ai miniștrilor; judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție și ai Curții Constituționale; ceilalți judecători și procurori; membrii Consiliului Superior al Magistraturii; președintele Consiliului Legislativ și locțiitorul acestuia; Avocatul Poporului și adjuncții săi; consilierii prezidențiali și consilierii de stat din cadrul Administrației Prezidențiale; consilierii de stat ai prim-ministrului; membrii și auditorii publici externi din cadrul Curții de Conturi a României și ai camerelor județene de conturi; guvernatorul, prim-viceguvernatorul și viceguvernatorii Băncii Naționale a României; președintele și vicepreședintele Consiliului Concurenței; ofițeri, amirali, generali și mareșali; ofițeri de poliție; președinții și vicepreședinții consiliilor județene; primarul general și viceprimarii municipiului București; primarii și viceprimarii sectoarelor municipiului București; primarii și viceprimarii municipiilor; consilieri județeni; prefecți

și subprefecți; **conducătorii autorităților și instituțiilor publice centrale și locale și persoanele cu funcții de control din cadrul acestora, cu excepția conducătorilor autorităților și instituțiilor publice de la nivelul orașelor și comunelor și a persoanelor cu funcții de control din cadrul acestora**¹; avocați; comisarii Gărzii Financiare; personalul vamal; persoanele care dețin funcții de conducere, de la

* Articolul este rezultatul activității de cercetare din cadrul studiilor doctorale la Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Drept.

¹ Această categorie, a persoanelor cu funcții de conducere și control în cadrul autorităților publice locale, este distinctă în enumerare de aceea a primarilor și viceprimarilor. Potrivit Anexei 1 la Titlul III din Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, cuprinde **lista** funcțiilor publice:

I. Funcții publice generale:

1. secretar general al Guvernului și secretar general adjunct al Guvernului;
2. consilier de stat;
3. secretar general și secretar general adjunct din ministere și alte organe de specialitate ale administrației publice centrale;
4. prefect;
5. subprefect;
6. secretar general al prefecturii, secretar general al județului și al municipiului București;
7. director general din cadrul ministerelor și al celorlalte organe de specialitate ale administrației publice centrale;
8. director general adjunct, director și director adjunct din aparatul ministerelor și al celorlalte organe de specialitate ale administrației publice centrale;
9. **secretar al municipiului**, al sectorului municipiului București, al **orașului și comunei**;
10. **director** executiv și director executiv adjunct ai serviciilor publice descentralizate ale ministerelor și ale altor organe de specialitate ale administrației publice centrale, precum și în cadrul aparatului propriu al autorităților administrației publice locale;
11. **șef serviciu**;
12. **șef birou**;
13. expert, consilier, inspector, consilier juridic, auditor;
14. referent de specialitate;
15. referent.

II. Funcții publice specifice:

1. arhitect-șef;
2. inspector de concurență;
3. inspector vamal;
4. inspector de muncă;
5. controlor delegat;
6. comisar.

Primarul îndeplinește o **funcție de autoritate publică**. El este șeful administrației publice locale și al aparatului propriu de specialitate al autorităților administrației publice locale, pe care îl conduce și îl controlează. Ca atare, el nu este inclus în categoria persoanelor cu funcții de conducere și control **în cadrul** autorităților publice locale, fiind însăși autoritatea locală – în acest sens, D. Ciuncan, *Definirea categoriei de subiecți activi a persoanelor cu funcții de conducere și control în cadrul autorităților publice locale în sensul art. 13 alin. (2) lit. b) din Ordonanța de urgență nr. 43 din 4 aprilie 2002*, în Buletin documentar PNA nr. 3/2003.

director inclusiv, în cadrul regiilor autonome de interes național, al companiilor și societăților naționale, al băncilor și al societăților comerciale la care statul este acționar majoritar, al instituțiilor publice care au atribuții în procesul de privatizare și al unităților centrale financiar-bancare; persoanele prevăzute la art. 293 și 294 C. pen. (**competența este determinată de calitatea persoanelor, de funcțiile ocupate**).

Infrațiunile împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene sunt de competența Direcției Naționale Anticorupție.

Sunt de competența Direcției Naționale Anticorupție infrațiunile prevăzute la art. 246, 297 și 300 C. pen., dacă s-a cauzat o pagubă mai mare decât echivalentul în lei a 1.000.000 Eur

Prima teză a art. 13 alin. (1) lit. a) din O.U.G. nr. 43/2002 stabilește competența de efectuare a urmăririi penale Direcției Naționale Anticorupție pentru infrațiunile prevăzute în Legea nr. 78/2000, cu modificările și completările ulterioare, cu condiția ca paguba materială să fie mai mare decât echivalentul în lei a 200.000 Eur și aceasta indiferent de calitatea persoanelor care le săvârșesc.

A doua teză a art. 13 alin. (1) lit. a) din O.U.G. nr. 43/2002 atribuie competența de efectuare a urmăririi penale Direcției Naționale Anticorupție pentru infrațiunile de corupție, atunci când, indiferent de calitatea persoanei, valoarea sumei sau a bunului care formează obiectul infracțiunii de corupție este mai mare decât echivalentul în lei a 10.000 Euro.

Este de observat că art. 13 alin. (1) lit. a) din O.U.G. nr. 43/2002, referindu-se la infrațiunile care sunt de competența Direcției Naționale Anticorupție, operează cu două noțiuni distincte, respectiv „*infrațiunile prevăzute în Legea nr. 78/2000, cu modificările și completările ulterioare*” și „*infracțiune de corupție*”.

Expresia „*infracțiune de corupție*” o regăsim și în art. 13 alin. (1) lit. b) din O.U.G. nr. 43/2002, normă care instituie o altă condiție în raport cu care se determină competența Direcției Naționale Anticorupție pentru infrațiunile de corupție, cea referitoare la calitatea persoanelor care săvârșesc astfel de infracțiuni și care, de asemenea, limitează competența structurii specializate doar la infracțiunile de mare corupție.

În continuarea examinării competenței Direcției, prin art. 13 alin. (3) din actul normativ mai sus menționat se stabilește că sunt de asemenea de competența Direcției Naționale Anticorupție infrațiunile prevăzute la art. 246, 297 și 300 C. pen., cu condiția ca paguba materială să fie mai mare decât echivalentul în lei a 1.000.000 Eur.

Concluzionând, sunt de competența Direcției Naționale Anticorupție infracțiunile care, potrivit art. 13 din O.U.G. nr. 43/2002, sunt trecute în competența Direcției ca urmare a săvârșirii lor în condițiile prevăzute în acest articol sau la care acesta face trimitere.

Caracteristicile competenței Direcției Naționale Anticorupție

a. Este o formă **autonomă** de competență, distinctă de competența tradițională

Potrivit competenței **tradiționale**, organele de urmărire penală sunt competente după materie să efectueze acte de urmărire penală în toate cauzele în care sunt competente material instanțele judecătorești corespunzătoare sub aspect teritorial, la stabilirea competenței fiind avute în vedere dispozițiile art. 35-40 C. pr. pen.

Atribuțiile procurorilor, constituiți în parchete care funcționează pe lângă instanțele judecătorești, în cadrul Ministerului Public, în faza de urmărire penală, sunt reglementate de art. 63 C. pr. pen.

În cadrul *competenței* acestora, pe întreaga desfășurare a procesului penal, atribuțiile acestora sunt prevăzute de art. 55 alin. (3) C. pr. pen.:

- supraveghează sau efectuează urmărirea penală;
- sesizează judecătorul de drepturi și libertăți și instanța de judecată;
- exercită acțiunea penală;
- exercită acțiunea civilă în cazurile prevăzute de lege;
- încheie acordul de recunoaștere a vinovăției, în condițiile legii;
- formulează și exercită contestațiile și căile de atac prevăzute de lege împotriva hotărârilor judecătorești;
- îndeplinește orice altă atribuție prevăzută de lege.

Atribuțiile procurorului sunt subsumate rolului său constituțional, prevăzut în art. 131 alin. (1) din Legea fundamentală, conform căreia, procurorul „reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor”.

Competența de a supraveghea, respectiv de a efectua urmărirea penală dau conținut *competenței* funcționale a procurorului, în timp ce forma subsidiară (implicită) a acesteia rezultă din posibilitatea exercitării funcției judiciare prevăzute de art. 3 alin. (5) C. pr. pen., și anume de a dispune cu privire la acte sau măsuri care restrâng drepturi și libertăți fundamentale, cu excepția actelor și măsurilor date în *competența* exclusivă a judecătorului de drepturi și libertăți.

În exercitarea acestei *competențe* subsidiare, poate dispune anumite măsuri preventive, potrivit art. 203 alin. (1) și (2) C. pr. pen., poate emite *mandat* de aducere, care implică și o restrângere a dreptului la libertate – art. 265 alin. (3) C. pr. pen., poate dispune o percheziție corporală sau a vehiculelor, potrivit art. 165 alin. (2) și art. 167 C. pr. pen., sau poate autoriza anumite măsuri de supraveghere tehnică, conform art. 141 C. pr. pen.

Competența funcțională a procurorului stabilește dreptul acestuia de a conduce și controla nemijlocit activitatea de urmărire penală a poliției judiciare și a organelor de cercetare penală speciale.

Potrivit art. 56 alin (6) C. pr. pen., competența materială a procurorului din afara direcției specializate este determinată de competența instanței care, potrivit legii, judecă în primă instanță cauza.

Competența **specială** a procurorului din cadrul DNA este o formă **autonomă** de competență care, la rândul ei, determină competența tribunalului de a judeca astfel de cauze sau a altor instanțe ierarhic superioare, în cazul unor calități speciale ale subiectului/subiectelor active ale infracțiunilor de corupție.

b. Competența specială a Direcției, ca formă **autonomă distinctă** de competența tradițională, stabilește **efectuarea obligatorie a urmăririi penale de către procurorul specializat**

Efectuarea obligatorie a urmăririi penale de către procuror, în cazurile prevăzute de lege, presupune obligația acestuia de a efectua toate actele de urmărire penală din cauza respectivă.

Potrivit art. 324 alin. (3) C. pr. pen., în cazul în care urmărirea penală se efectuează obligatoriu de către procuror, acesta poate delega, prin ordonanță, organele de cercetare penală (ofițerii de poliție judiciară din cadrul Direcției) pentru efectuarea anumitor acte de urmărire, însă numai pentru acte procedurale, actele sau măsurile procesuale rămânând exclusiv în *competența* sa.

Spre deosebire de **competența tradițională**, unde atribuția principală este cea de a asigura **supravegherea actelor de cercetare penală**, activitatea de conducere și control a organelor de poliție judiciară, a organelor de cercetare penală speciale, în cazul **competenței speciale**, deci, în cazul direcției specializate, atribuția principală este **efectuarea urmăririi penale în mod obligatoriu, în toate cauzele stabilite în competență**. Efectuarea urmăririi penale este regula, spre deosebire de competența tradițională, delegarea efectuării actelor de urmărire penală fiind acceptată cu titlu de excepție, în favoarea organelor de poliție judiciară, în principal a celor detașați în cadrul DNA.

Procurorul specializat însărcinat cu efectuarea urmăririi penale în cauze de corupție are repartizați cel puțin **doi ofițeri de poliție judiciară**, ce lucrează exclusiv în cauzele repartizate procurorului, prin intermediul ordonanțelor de delegare.

Particularitățile activității desfășurate de ofițerii de poliție judiciară în cadrul DNA sunt date de următoarele elemente:

- ofițerii și agenții de poliție judiciară își desfășoară activitatea în cadrul secțiilor, serviciilor sau al altor compartimente de activitate, **fiind repartizați prin ordin al procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție**;

- ofițerii și agenții de poliție judiciară își desfășoară activitatea **numai** în cadrul Direcției Naționale Anticorupție, sub **autoritatea exclusivă** a procurorului șef al acestei direcții;

- ofițerii și agenții de poliție judiciară pot efectua numai acele acte de cercetare penală dispuse de procurorii Direcției Naționale Anticorupție. Ofițerii și agenții de

poliție judiciară își desfășoară activitatea sub directa conducere, supraveghere și control al procurorului;

- dispozițiile procurorilor din Direcția Națională Anticorupție sunt obligatorii pentru ofițerii de poliție judiciară, iar actele întocmite de ofițerii de poliție judiciară din dispoziția scrisă a procurorului sunt efectuate în numele acestuia;

- detașarea ofițerilor și a agenților de poliție judiciară în cadrul Direcției Naționale Anticorupție se face, la propunerea nominală a procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție, prin ordin al ministrului administrației și internelor, iar numirea acestora în funcții se face prin ordin al procurorului șef al acestei direcții;

- ofițerii și agenții de poliție judiciară sunt detașați în interesul serviciului pe o perioadă de șase ani, cu posibilitatea prelungirii detașării în funcție, cu acordul acestora;

- ofițerii și agenții de poliție judiciară **nu pot primi de la organele ierarhic superioare nicio însărcinare;**

- ofițerii și agenții de poliție judiciară, pe perioada numirii în cadrul Direcției Naționale Anticorupție, au drepturile și obligațiile prevăzute de lege pentru ofițerii de poliție și agenții de poliție;

- atribuțiile prevăzute de lege pentru ministrul administrației și internelor privind drepturile și răspunderile ce revin ofițerilor și agenților de poliție judiciară **se exercită de procurorul șef al Direcției Naționale Anticorupție.** Atribuțiile privind acordarea gradelor profesionale pentru ofițerii și agenții de poliție judiciară se exercită de ministrul administrației și internelor, la propunerea procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție.

Organele de poliție judiciară din cadrul DNA **au competența delimitată** de atribuțiile Direcției și **nicidecum competența comună de cercetare** pentru orice infracțiuni care nu sunt date prin lege în competența procurorului sau altor organe de cercetare speciale, înțelegând prin competența comună toate activitățile necesare pentru constatarea faptelor de ilicit penal și efectuarea actelor de cercetare penală în legătură cu acestea.

Organele de poliție judiciară din cadrul DNA pot efectua **doar acele acte dispuse de procurorii DNA**, desfășurându-și activitatea sub directa conducere, supraveghere și control a acestora, sub autoritatea exclusivă a procurorului șef al DNA.

Actele efectuate de aceștia sunt **acte de urmărire penală** și sunt efectuate în numele procurorului, fiind distincte și diferite nu numai de actele de cercetare efectuate de celelalte organe de poliție judiciară, dar și de actele de constatare, date în sarcina unor organe de constatare, conform art. 61-62 C. pr. pen.

Este lesne de înțeles că organele de poliție judiciară din cadrul direcției nu pot efectua toate actele de urmărire penală în cauzele repartizate procurorului titular.

Instrumentul prin care este dispusă efectuarea unora dintre actele de urmărire penală este ordonanța de delegare.

Într-o speță de competența Direcției, s-a ridicat problema absenței ordonanței de delegare în cazul efectuării anumitor acte de urmărire penală, în procedura de cameră preliminară. Concret, în cazul unui inculpat, lipsa ordonanței de delegare a efectuării unor acte de urmărire penală, iar apărătorul prezent și în faza de urmărire penală a ridicat problema nulității actelor efectuate fără acest cadru legal. Conform hotărârii judecătorului de cameră preliminară de la tribunal, cauza neavând elemente de competență personală de natură să atragă competența unei instanțe superioare, consecința constatării acestei lipse nu poate fi decât o nulitate relativă a actelor efectuate cu această deficiență, nulitate relativă care însă trebuie să determine și o vătămare, vătămare a unor drepturi sau interese ale inculpatului ce nu a putut fi constatată atât timp cât apărătorul a fost prezent și la efectuarea acestor acte de urmărire penală.

Efectuarea urmăririi penale de către procurorul specializat în mod obligatoriu este regula în cadrul competenței speciale, organul de urmărire penală fiind procurorul, care poate dispune organelor de poliție judiciară, izolat, dar numai prin ordonanță de delegare, efectuarea unor anumite acte de urmărire penală.

Regula este efectuarea acestor acte direct de procuror, chiar și în echipă cu organele de poliție judiciară.

Potrivit art. 5 alin. (5) din O.U.G. nr. 43/2002, ofițerii și agenții de poliție judiciară își desfășoară activitatea în cadrul secțiilor, serviciilor sau al altor compartimente de activitate, **fiind repartizați prin ordin al procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție, în fapt aceștia lucrând exclusiv cu un procuror DNA.**

Principalele atribuții ale procurorului specializat, potrivit competenței funcționale, spre deosebire de cele ale procurorului de la unitățile de parchet de ordinare, sunt, în primul rând:

- **efectuarea urmăririi penale**, în condițiile prevăzute în Codul de procedură penală, în Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție și în prezenta ordonanță de urgență, pentru infracțiunile prevăzute în Legea nr. 78/2000 care sunt, potrivit art. 13, în competența Direcției Naționale Anticorupție și, apoi,

- **conducerea, supravegherea și controlul actelor de cercetare penală, efectuate din dispozițiile procurorului de către ofițerii de poliție judiciară aflați sub autoritatea exclusivă a procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție;**

- **conducerea, supravegherea și controlul activităților de ordin tehnic ale urmăririi penale, efectuate de specialiști în domeniul economic, financiar, bancar, vamal, informatic, precum și în alte domenii, numiți în cadrul Direcției Naționale Anticorupție;**

- sesizarea instanțelor judecătorești pentru luarea măsurilor prevăzute de lege și pentru judecarea cauzelor privind infracțiunile prevăzute în Legea nr. 78/2000, cu modificările ulterioare, care sunt, potrivit art. 13, în competența Direcției Naționale Anticorupție;

- participarea, în condițiile legii, la ședințele de judecată;
- exercitarea căilor de atac împotriva hotărârilor judecătorești, în condițiile prevăzute de lege².

c. Competența **specială** a DNA **nu** se confundă cu forma de competență **excepțională**, determinată de împrejurări excepționale, ce presupune luarea unor cauze din competența obișnuită a organului judiciar și trecere lor, pe perioada stării excepționale, în competența unui alt organ judiciar, spre exemplu, pe perioada stării de asediu sau de război.

În primul rând, potrivit dispozițiilor constituționale, este interzisă înființarea de instanțe extraordinare.

În al doilea rând, competența specială a DNA este o formă specială de competență, care nu este însă limitată temporal, ci subzistă în mod obișnuit, zi de zi.

d. Competența specială a DNA **nu** înfrânge principiul legalității, reglementat de art. 2 C. pr. pen., potrivit căruia procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege

Competența DNA este reglementată prin **lege specială**, procurorul specializat fiind organul judiciar principal în investigarea cauzelor de corupție.

Astfel, este asigurată stricta legalitate a procedurilor penale, urmărirea penală în cauzele de corupție fiind **efectuată doar de organele judiciare prevăzute prin legea specială, și anume procurorul**.

Totodată, prin instituirea obligativității efectuării urmăririi penale de către procurorul DNA, **se potențează** funcția de urmărire penală, care în esență presupune acte superioare actelor de cercetare penală, printre care se numără evident actul de sesizare al instanței de judecată.

e. Competența specială a DNA este **distinctă și specifică** în raport cu cea a parchetelor ordinare

În primul rând, prioritară este **efectuarea urmăririi penale de către procuror**, în cazul DNA, pentru toate infracțiunile stabilite în competența sa, pe când, în cazul parchetelor ordinare, aceasta este stabilită expres doar în anumite cazuri,

² Art. 3 din O.U.G. nr. 43/2002.

prevăzute de Codul de procedură penală³ sau de legi speciale⁴, apreciate ca fiind cu un grad de pericol social ridicat, în cazul în cărora intervenția procurorului de la inițierea urmăririi penale este esențială.

În al doilea rând, competența specială a DNA este strict determinată de infracțiunile de corupție, infracțiunile în legătură cu infracțiunile de corupție și infracțiunile asimilate infracțiunilor de corupție, **deci de categorii de infracțiuni**, toate în legătură cu noțiunea de corupție activă și pasivă, corupția de drept public sau de drept privat, pe când, în cazul parchetelor ordinare, competența este generală, fiind stabilită în raport de competența materială a instanțelor de judecată, corespunzătoare sub aspect teritorial⁵.

Doar efectuarea urmăririi penale de către procuror în anumite cazuri este determinată de anumite infracțiuni, diferite prin obiectul juridic general și special, nicidecum grupate în aceeași categorie, cum este în cazul direcției specializate.

În al treilea rând, în cazul DNA, **competența teritorială este nelimitată**, deci acoperă întreg teritoriul țării, fiind astfel un organ de urmărire penală **central**, calitatea fiind justificată și prin prisma modului de organizare, și anume direcție în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, organ de urmărire penală central, pe când, în cazul parchetelor ordinare, competența teritorială este determinată strict de raza lor teritorială de competență corespunzătoare, competența funcționând în plan orizontal și fiind reglementată de criterii teritoriale⁶, în acest caz, regulile de competență teritorială fiind aplicate în mod egal organelor de urmărire penală și instanțelor judecătorești.

Competența de efectuare a urmăririi penale îi revine procurorului de la parchetul corespunzător instanței care, potrivit legii, judecă în primă instanță cauza, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel, competența parchetului fiind corespunzătoare instanței pe lângă care funcționează, regulă care cunoaște și derogări; astfel, potrivit art. 325 C. pr. pen, „procurorii din cadrul parchetului ierarhic superior pot prelua, în vederea efectuării sau supravegherii urmăririi penale, cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare, prin dispoziția motivată a conducătorului parchetului ierarhic superior”, reglementare existentă și în vechiul Cod de procedură penală [art. 209 alin. (4)¹].

³ Art. 56 alin. (3) – Urmărirea penală se efectuează, în mod obligatoriu, de către procuror:

a) în cazul infracțiunilor pentru care competența de judecată în primă instanță aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel;

b) în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 188-191, art. 257, 277, art. 279-283 și art. 289-294 C. pen.;

c) în cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție depășită, care au avut ca urmare moartea unei persoane;

(4) Urmărirea penală în cazul infracțiunilor săvârșite de militari se efectuează, în mod obligatoriu, de procurorul militar.

⁴ Legea nr. 56/1997, O.U.G. nr. 78/2016.

⁵ Art. 35-40 C. pr. pen.

⁶ Gh. Mateuș, *Procedură penală. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 350.

Dispozițiile art. 209 alin. (4¹) C. pr. pen. din 1968, potrivit cărora procurorii din cadrul parchetelor ierarhic superioare puteau prelua, în vederea efectuării urmăririi penale, cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare, prin dispoziția conducătorului parchetului ierarhic superior, când:

a) imparțialitatea procurorilor putea fi știrbită din cauza împrejurărilor cauzei, dușmăniilor locale sau calității părților;

b) una dintre părți avea o rudă sau un afin până la gradul patru inclusiv printre procurorii ori grefierii parchetului sau judecătoriei, asistenții judiciari ori grefierii instanței;

c) exista pericolul de tulburare a ordinii publice;

d) urmărirea penală era împiedicată sau îngreunată din cauza complexității cauzei ori a altor împrejurări obiective, cu acordul procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, **au fost declarate neconstituționale prin Decizia CCR nr. 1058 din 14 noiembrie 2007.**

În al patrulea rând, în ceea ce privește competența de urmărire penală a infracțiunilor săvârșite pe teritoriul României, reiterăm că aceasta se stabilește în funcție de mai multe criterii apreciate succesiv, și anume locul săvârșirii infracțiunii, locul în care a fost prins suspectul sau inculpatul, locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică, la momentul la care a săvârșit fapta, locuința sau, după caz, sediul persoanei vătămate⁷.

⁷ Art. 41 C. pr. pen. – (2) *Prin locul săvârșirii infracțiunii se înțelege locul unde s-a desfășurat activitatea infracțională, în totul sau în parte, ori locul unde s-a produs urmarea acesteia.*

(3) *În cazul în care, potrivit alin. (2), o infracțiune a fost săvârșită în circumscripția mai multor instanțe, oricare dintre acestea este competentă să o judece.*

(4) *Când niciunul dintre locurile prevăzute la alin. (1) nu este cunoscut sau când sunt sesizate succesiv două sau mai multe instanțe dintre cele prevăzute la alin. (1), competența revine instanței mai întâi sesizate.*

(5) *Ordinea de prioritate prevăzută la alin. (1) se aplică în cazul în care două sau mai multe instanțe sunt sesizate simultan ori urmărirea penală s-a efectuat cu nerespectarea acestei ordini.*

(6) *Infracțiunea săvârșită pe o navă sub pavilion românesc este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.*

(7) *Infracțiunea săvârșită pe o aeronavă înmatriculată în România este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român.*

(8) *Dacă nava nu ancorează într-un port român sau dacă aeronava nu aterizează pe teritoriul român, iar competența nu se poate determina potrivit alin. (1), competența este cea prevăzută la alin. (4).*

Art. 42 – Competența pentru infracțiunile săvârșite în afara teritoriului României

(1) *Infracțiunile săvârșite în afara teritoriului României se judecă de către instanțele în a căror circumscripție se află locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică.*

(2) *Dacă inculpatul nu locuiește sau, după caz, nu are sediul în România, iar infracțiunea este de competența judecătoriei, aceasta se judecă de Judecătoria Sectorului 2 București, iar în celelalte cazuri, de instanța competentă după materie ori după calitatea persoanei din municipiul București, în afară de cazul când prin lege se dispune altfel.*

Organizarea **funcțională** a Direcției Naționale Anticorupție este reglementată prin Regulamentul de ordine interioară, adoptat prin Ordinul nr 1643 din 15 mai 2015, emis de ministrul justiției, iar potrivit acestuia, structura teritorială a Direcției Naționale Anticorupție este constituită din **14 servicii** teritoriale, care au sediile în localitățile de reședință ale parchetelor de pe lângă curțile de apel, având aceeași circumscripție teritorială; Serviciul teritorial Cluj are în structură un birou teritorial, cu sediul în municipiul Baia Mare.

Structura teritorială exercită în mod corespunzător atribuțiile Direcției Naționale Anticorupție, prevăzute la art. 3 din O.U.G. nr. 43/2002, aprobată cu modificări prin Legea nr. 503/2002, cu modificările și completările ulterioare, și duce la îndeplinire ordinele și dispozițiile procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție, urmând astfel ca, în funcție de acest mod de organizare și de criteriile stabilite de art. 41 C. pr. pen. și următoarele, să fie stabilită competența teritorială pentru investigarea cauzelor de corupție⁸.

Nerespectarea criteriile de competență teritorială în cazul Direcției Naționale Anticorupție nu atrage sancțiunea nulității relative, cum este în cazul încălcării competenței teritoriale de către parchetele ordinare, întrucât competența teritorială este nelimitată, toate serviciile teritoriale, inclusiv structura centrală, au competența de a efectua urmărirea penală a infracțiunilor strict delimitate, indiferent de criteriile mai sus enunțate⁹.

(3) *Infracțiunea săvârșită pe o navă este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.*

(4) *Infracțiunea săvârșită pe o aeronavă este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român.*

(5) *Dacă nava nu ancorează într-un port român sau dacă aeronava nu aterizează pe teritoriul român, competența este cea prevăzută la alin. (1) și (2), în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.*

⁸ Art. 63 – Dispoziții comune

(1) *Dispozițiile prevăzute la art. 41-46 și 48 se aplică în mod corespunzător și în cursul urmăririi penale.*

(2) *Prevederile art. 44 alin. (2) nu se aplică în faza de urmărire penală.*

(3) *Urmărirea penală a infracțiunilor săvârșite în condițiile prevăzute la art. 41 se efectuează de către organul de urmărire penală din circumscripția instanței competente să judece cauza, dacă legea nu dispune altfel.*

⁹ **ÎCCJ, s. pen., dosar nr. 1132/45/2011, dec. nr. 3579 din 15 noiembrie 2013, publicată în arhiva instanței:** „Înalta Curte constată că instanța de fond a dat valoare și putere de lege nepermisă unui ordin de aplicare a Regulamentului de ordine interioară al Direcției Naționale Anticorupție, fără a ține seama însă de dispozițiile absolut clare și explicate ale Ordonanței nr. 43/2002, act normativ adoptat printr-o lege, în raport cu Ordinul de aplicare a regulamentului de ordine interioară al Direcției Naționale Anticorupție (care are valoare de act administrativ) și care arată clar și neechivoc, în art. 1 alin. (1) din Ordonanța nr. 43/2002, că Direcția Națională Anticorupție are sediul în municipiul București și își exercită atribuțiile pe întreg teritoriul României prin procurori specializați în combaterea infracțiunilor de corupție, iar din aceste dispoziții, precum și din întreaga Ordonanță nr. 43/2002 și din Legea nr. 78/2000 rezultă că procurorii Direcției Naționale Anticorupție au aceeași competență pe întreg teritoriul României, sunt procurori specializați cu grad de parchet general, funcționând în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție, împărțirea teritorială fiind doar o chestiune administrativă și internă de organizare a Direcției Naționale Anticorupție.

Repartizarea cauzelor pe criteriul modului de organizare al direcției nu are decât scopul de a asigura fluența actelor de urmărire penală, precum și operativitatea efectuării acestora.

În cazul în care un serviciu teritorial al DNA este investit cu o cauză de corupție, sesizarea instanței urmează însă regulile aplicabile în materia competenței teritoriale¹⁰.

Analiza coroborată a tuturor actelor normative care-i reglementează funcționarea relevă, așadar, neechivoc că Direcția Națională Anticorupție este o structură unitară, care-și desfășoară activitatea prin serviciile sale teritoriale, care au implicit competență și în cazul infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Comunităților Europene, și nu poate fi admisă motivarea că sunt înfrânte regulile generale de competență între serviciile aceleiași structuri, care să atragă incidența dispozițiilor art. 192 alin. (2) C. pr. pen. raportat la art. 332 C. pr. pen.”.

Pe fond, în speță, Curtea a constatat că urmărirea penală a fost efectuată de DNA – Serviciul Teritorial Iași, fără ca acesta să fi primit vreo delegare din partea Serviciului de combatere a infracțiunilor de corupție împotriva intereselor financiare ale Comunităților Europene din cadrul Secției de combatere a corupției, care, la rândul său, face parte din Structura centrală a DNA, în vederea efectuării urmăririi penale în ceea ce privește infracțiunea prevăzută de art. 18¹ din Legea nr. 78/2000, așa cum se stipulează la art. 135 C. pr. pen.

Curtea nu a îmbrățișat punctul de vedere al parchetului, conform căruia competența serviciului teritorial este dată de prevederile art. 104 din Ordinul nr. 2184/C/2006, potrivit cărora: „Serviciile și birourile teritoriale exercită în mod corespunzător atribuțiile Direcției Naționale Anticorupție, prevăzute la art. 3 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 43/2002, cu modificările și completările ulterioare, și duc la îndeplinire ordinele și dispozițiile procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție”, și de dispozițiile art. 1 alin. (2) din O.U.G. nr. 43/2002, potrivit cărora: „Direcția Națională Anticorupție (...) își exercită atribuțiile pe întregul teritoriu al României prin procurori specializați în combaterea corupției”, întrucât, dacă s-ar considera că structurile teritoriale ale DNA au o competență generală în efectuarea actelor de urmărire penală, ar însemna că niciodată aceste fapte nu ar intra în competența DNA – Structura Centrală, ceea ce ar lipsi de efecte dispozițiile art. 38 alin. (1) din Ordinul nr. 2184/C/2006, al cărui conținut a fost mai sus citat.

Prin urmare, curtea a constatat că în cauză au fost încălcate dispozițiile legale referitoare la competența după materie a organului de urmărire penală, încălcare care, potrivit dispozițiilor art. 332 alin. (2) C. pr. pen., raportat la art. 197 alin. (2) C. pr. pen., duce la nulitatea tuturor actelor de urmărire penală efectuate în cauză și, implicit, și a actului de sesizare a instanței.

¹⁰ În dosarul nr. 9657/3/2020/a1, aflat pe rolul Trib. București, prin încheierea din 2 decembrie 2020, judecătorul, în baza art. 47 alin. (3) Cod pr. pen., a admis excepția de necompetență teritorială a Trib. București, Secția I Penală. În baza art. 346 alin. (6) Cod pr. pen. raportat la art. 50 Cod pr. pen., și-a declinat competența de soluționare a cauzei în favoarea Trib. Maramureș, Județul Maramureș.

„La sfârșitul lunii aprilie 2020, Sorina Pinte a fost trimisă în judecată de procurorii DNA pentru luare de mită în formă continuată.

Conform rechizitoriului întocmit de DNA, Structura centrală, în perioada noiembrie 2019-28 februarie 2020, Pinte, în calitatea de manager al Spitalului Județean de Urgență Baia Mare, ar fi pretins și primit, printr-un intermediar, de la reprezentanții unei societăți comerciale, în două tranșe, sumele de 10.000 euro (la 20 decembrie 2019) și 120.000 lei (la 28 februarie 2020), care nu i s-ar fi cuvenit, reprezentând 7% din valoarea unui contract de achiziție publică ce avea ca obiect „proiectarea și execuția lucrărilor de amenajare bloc operator-sala de chirurgie cardiovasculară și toracică și spații adiacente din Spitalul Județean de Urgență «Dr. Constantin Opriș» Baia Mare, încheiat în anul 2019 de unitatea spitalicească cu societatea comercială.

În al cincilea rând, competența personală a DNA este precedată de săvârșirea unor infracțiuni din categoriile mai sus citate, spre deosebire de competența personală a parchetelor ordinare, care este atrasă în cauze diverse, pentru infracțiuni pentru care competența de judecată în primă instanță aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel, respectiv în cazul tuturor celorlalte infracțiuni săvârșite de militari.

f. Competența specială a DNA este distinctă și specifică și în raport de competența Secției de urmărire penală și criminalistică din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

Chiar dacă, din punctul de vedere al **competenței teritoriale**, competența celor două organe de urmărire penală este nelimitată, deci pe întreg teritoriul țării, **competența materială este diferită și distinctă** în cazul Secției de urmărire penală și criminalistică; aceasta, prin procurorii săi, poate efectua urmărirea penală în orice cauză penală, comisă oriunde pe teritoriul țării, mai puțin în cauzele de corupție, astfel cum sunt definite în art. 13 din O.U.G. nr. 43/2002.

g. Competența specială a DNA este distinctă și specifică și în raport cu competența procurorilor anume desemnați pentru investigarea infracțiunilor comise în justiție, conform Legii nr. 49 din 2022 privind desființarea Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, precum și pentru modificarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală¹¹

Prin încheierea nr. 187/CP din 23.12.2020, Tribunalul Maramureș, în temeiul art. 346 alin. (6) Cod procedură penală raportat la art. 47 alin. 3 Cod procedură penală, cu referire la art. 41 alin. (1) lit. a) și alin. (2) Cod procedură penală, a admis excepția de necompetență teritorială invocată de Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție – Secția de Combatere a Infracțiunilor Asimilate Infracțiunilor de Corupție și, în consecință, a declinat competența de soluționare a cauzei nr. 9657/3/2020 (cu toate dosarele asociate) privind pe inculpata PINTEA SORINA (...) trimisă în judecată sub aspectul săvârșirii infracțiunii de luare de mită, prevăzută de art. 289 alin. (1) Cod penal raportat la art. 6 din Legea nr. 78/2000 cu aplicarea art. 35 alin. (1) Cod penal (2 acte materiale), prin rechizitoriul din data de 19.04.2020 dat în dosarul nr. 105/P/2020 al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție – Secția de Combatere a Infracțiunilor Asimilate Infracțiunilor de Corupție, în favoarea Tribunalului București. În temeiul art. 51 alin. (1) Cod procedură penală, a constatat existența conflictului negativ de competență între Tribunalul București și Tribunalul Maramureș. În temeiul art. 51 alin. (2) Cod procedură penală, a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție în vederea soluționării conflictului negativ de competență.

În 3.02.2021, ÎCCJ a stabilit în mod definitiv competența de soluționare a cauzei în favoarea Tribunalului Maramureș”.

¹¹ Prin Legea nr. 207/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, a fost înființată Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție, ce avea *competența* exclusivă de a efectua urmărirea penală pentru infracțiunile săvârșite de judecători și procurori, inclusiv judecătorii și procurorii militari, și cei care au calitatea de membri ai Consiliului Superior al Magistraturii.

Astfel, deși competența teritorială este aceeași în ambele cazuri, competența materială este diferită în cazul procurorilor anume desemnați, aceștia fiind abilitați să efectueze urmărirea penală în toate cauzele având ca obiect infracțiuni comise de magistrați, deci și de corupție, astfel cum sunt reglementate în Legea nr. 78/2000.

h. Competența specială a DNA este distinctă și în raport cu Direcția de Investigare a Infracțiunilor de criminalitate organizată și terorism

În cazul celor două direcții din cadrul PÎCCJ, competența este specială, fiind reglementată prin legi speciale.

Competența materială a celor două Direcții diferă substanțial, fiind reglementate de legi speciale diferite.

În cazul DIICOT, competența este reglementată de dispozițiile O.U.G. nr. 78/2016 privind organizarea și funcționarea Direcției de investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, infracțiunile date în competența acestei direcții fiind diverse din punctul de vedere al obiectului juridic special¹², având însă ca numitor comun grupul infracțional organizat.

Prin Legea nr. 49/2022 privind desființarea Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, precum și pentru modificarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în M. Of. nr. 244 din 11 martie 2022, cauzele aflate în curs de soluționare la nivelul Secției s-au transmis pe cale administrativă, în termen de 60 de zile lucrătoare de la data intrării în vigoare a legii, prin grija Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, parchetelor competente potrivit art. 3.

Potrivit art. 3 din prezenta lege, parchetele competente să investigheze infracțiunile săvârșite de judecătorii și procurorii, membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, de judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție și de procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, de judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel și de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe, precum și de judecătorii Curții Constituționale a României sunt de competența Secției de urmărire penală și criminalistică din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, iar infracțiunile săvârșite de judecătorii de la judecătorii, tribunale, tribunale militare și de procurorii de la parchetele care funcționează pe lângă aceste instanțe sunt de competența parchetului de pe lângă curtea de apel.

¹² Art. 11 – (1) Sunt de competența Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, indiferent de calitatea persoanei:

1. următoarele infracțiuni dacă săvârșirea lor a intrat în scopul unui grup infracțional organizat în sensul prevăzut la art. 367 alin. (6) din Codul penal:

a) infracțiunile prevăzute la art. 188, art. 189, art. 205, art. 207, art. 209, art. 213, art. 217 cu referire la art. 209 și la art. 213 alin. (2), art. 247 alin. (2), art. 249-251, art. 252 cu referire la art. 249-251, art. 263, art. 264, art. 310, art. 311, art. 313, dacă valorile falsificate sunt dintre cele prevăzute la art. 310 și art. 311, art. 314-316, dacă valorile străine falsificate sunt dintre cele prevăzute la art. 310 și art. 311, art. 325, art. 342, art. 345, art. 346, art. 346¹, art. 347, art. 351, art. 359, art. 360, art. 366 cu referire la art. 360 din Codul penal; infracțiunile prevăzute de Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României, cu modificările și completările ulterioare; infracțiunea prevăzută la art. 154 din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată, cu modificările și completările ulterioare, precum și infracțiunea prevăzută la art. 5 din Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale, cu modificările și completările ulterioare;

În cazul în care sunt comise atât infracțiuni de corupție, cât și infracțiuni de competența DIICOT și este identificat un caz de conexitate sau indivizibilitate, competența de investigare aparține organului specializat de urmărire penală mai întâi sesizat¹³.

b) infracțiunile prevăzute la art. 295, art. 308 cu referire la art. 295 din Codul penal și art. 307, dacă au produs consecințe deosebit de grave, în înțelesul art. 183 din Codul penal;

c) infracțiunile prevăzute la art. 228, art. 229, art. 232 cu referire la art. 228 și art. 229, art. 233-236, art. 237 cu referire la art. 233-235, art. 241, art. 244-246, art. 248 cu referire la art. 241 și art. 244-246, art. 249-251, art. 252 cu referire la art. 249-251, dacă acestea au produs consecințe deosebit de grave, precum și dacă în cauză, indiferent de numărul acestor infracțiuni săvârșite în concurs, prin însumarea prejudiciilor produse, au rezultat consecințe deosebit de grave, în înțelesul art. 183 din Codul penal;

2. următoarele infracțiuni prevăzute în Codul penal: art. 210, art. 211, art. 217 cu referire la art. 210 și art. 211, art. 303, art. 309 cu referire la art. 303, art. 328 cu referire la art. 325, art. 361-365, art. 366 cu referire la art. 361-365, art. 374 și art. 394-412, precum și infracțiunile prevăzute de Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României, republicată, cu completările ulterioare; infracțiunile prevăzute de Legea nr. 111/1996 privind desfășurarea în siguranță, reglementarea, autorizarea și controlul activităților nucleare, republicată, cu modificările și completările ulterioare; infracțiunile prevăzute de Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, republicată, cu modificările și completările ulterioare; infracțiunile prevăzute de Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, cu modificările și completările ulterioare; infracțiunile prevăzute de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 121/2006^{*)} privind regimul juridic al precursorilor de droguri, aprobată cu modificări prin Legea nr. 186/2007, cu modificările ulterioare; infracțiunile prevăzute de Legea nr. 194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, altele decât cele prevăzute de acte normative în vigoare, republicată; infracțiunile prevăzute de Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, cu modificările și completările ulterioare; infracțiunile prevăzute de Legea nr. 24/2017 privind emitenții de instrumente financiare și operațiuni de piață.

*) O.U.G. nr. 121/2006 a fost înlocuită, de la data de 28 iunie 2018, de Legea nr. 142/2018 privind precursorii de droguri.

3. infracțiunea de spălare a banilor prevăzută de Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării terorismului, republicată, cu modificările ulterioare, dacă banii, bunurile și valorile care au făcut obiectul spălării banilor provin din săvârșirea infracțiunilor date în competența Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism;

4. infracțiunea prevăzută la art. 367 din Codul penal, dacă în scopul grupului infracțional organizat intră vreuna dintre infracțiunile prevăzute la pct. 1 și 2;

5. infracțiunile care au legătură, potrivit art. 43 din Codul de procedură penală, cu cele prevăzute la pct. 1-4.

(2) Pentru infracțiunile prevăzute la alin. (1) săvârșite de minori sau asupra minorilor, urmărirea penală se efectuează de procurori din cadrul Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, anume desemnați de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

¹³ ÎCCJ, s. pen., dosar nr. 588/99/2008, dec. nr. 1146 din 2 aprilie 2013, publicată în arhiva instanței. În ipoteza în care competența efectuării urmării penale pentru una dintre infracțiunile aflate în curs de cercetare ar aparține DNA (cum este și infracțiunea de înșelăciune cu consecințe deosebit de grave supusă judecății și în prezenta cauză) după criteriul valoric prevăzut de dispozițiile art. 13 alin. (12) din O.U.G. nr. 43/2002, iar concursul de infracțiuni are în componență și infracțiunea de inițiere de grup infracțional organizat, prevăzută de art. 7 din Legea nr. 39/2003, ce cade în competența DIICOT, conform art. 12 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 508/2004, criteriul în funcție de care se stabilește competența organului de urmărire penală este întâiul organ de urmărire penală sesizat,

Competența Direcției Naționale Anticorupție este specială, fiind configurată în funcție de natura și gravitatea faptelor date în sfera sa de investigație pe de o parte, respectiv de calitatea persoanelor care le-au comis, pe de altă parte.

Competența Direcției astfel cum a fost analizată este o formă **autonomă**, distinctă de competența tradițională, ce stabilește **efectuarea obligatorie a urmăririi penale de către procurorul specializat**. Spre deosebire de **competența tradițională**, unde atribuția principală este cea de a asigura **supravegherea actelor de cercetare penală**, activitatea de conducere și control a organelor de poliție judiciară, a organelor de cercetare penală speciale, în cazul **competenței speciale**, deci, în cazul direcției specializate, atribuția principală este **efectuarea urmăririi penale în mod obligatoriu, în toate cauzele stabilite în competență**.

Competența DNA **nu** se confundă cu forma de competență **excepțională**, determinată de împrejurări excepționale, ce presupune luarea unor cauze din competența obișnuită a organului judiciar și trecere lor, pe perioada stării excepționale, în competența unui alt organ judiciar, spre exemplu, pe perioada stării de asediu sau de război.

Competența DNA **nu** înfrânge principiul legalității, este reglementată prin **lege specială**, procurorul specializat fiind organul judiciar principal în investigarea cauzelor de corupție.

Astfel, este asigurată stricta legalitate a procedurilor penale, urmărirea penală în cauzele de corupție fiind **efectuată doar de organele judiciare prevăzute prin legea specială, și anume procurorul**.

astfel cum prevăd dispozițiile art. 45 alin. (4)¹ C. pr. pen., introdus prin Legea nr. 202/2010, care statuează că: „În caz de indivizibilitate sau conexitate între infracțiuni pentru care competența aparține Direcției Naționale Anticorupție și Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, competența de a efectua urmărirea penală în cauza reunită aparține organului de urmărire penală specializat mai întâi sesizat”.

În speță, inculpații au fost trimiși în judecată și cercetați și pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute de art. 7 alin. (1) din Legea nr. 39/2003, art. 215 alin. (1), (2), (3), (5) C. pen., cu aplicarea art. 41 alin. (2) C. pen., reținându-se în sarcina lor că s-au constituit într-un grup infracțional organizat, cu scopul săvârșirii infracțiunilor de înșelăciune în formă agravată, fals în înscrisuri sub semnătură privată, uz de fals și evaziune fiscală, astfel că motivul de nulitate absolută invocat și circumscris dispozițiilor art. 197 alin. (2) C. pr. pen. cu privire la legalitatea sesizării instanței și invocat de către apărătorii inculpaților M.A. și A.R.R. nu-și găsește aplicabilitatea, raportat atât la infracțiunile pentru care au fost cercetați, cât și la sesizare inițială care s-a dispus în raport cu infracțiunea reglementată de Legea nr. 39/2003.

În raport cu argumentele de drept prezentate, Înalta Curte apreciază în consens cu ambele instanțe că susținerea vizând nelegalitatea sesizării instanței a inculpaților este nefondată; este indubitabil că infracțiunea prevăzută de art. 7 din Legea nr. 39/2003 este de competența DIICOT [art. 12 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 508/2004], că această infracțiune este conexă celorlalte infracțiuni cercetate și că DIICOT este primul organ de urmărire penală competent sesizat.

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

STILUL ȘI LIMBAJUL ÎN REDACTAREA LEGILOR. SITUAȚIA CODULUI CIVIL ROMÂN¹

Lect. univ. dr. Ramona DUMINICĂ

Abstract

Debates on the drafting of laws in general and codes in particular are not recent, but are an eternal theme of political and legal science, which returns with ever greater vigour. The same theme, but each time approached for different reasons and in different contexts, which makes it permanently topical.

The present scholarly approach addresses the traditional issue of rules on the style and language of drafting a normative act. The analysis does not claim to be an exhaustive study in the field, but is a call for reflection, the aim being primarily to analyse, more than 12 years after the entry into force of the new Romanian Civil Code, to what extent it succeeds in meeting the requirements of accessibility and comprehensibility.

In order to really know a legal institution or phenomenon, to be able to identify its flaws and qualities, it is first necessary to clarify the concept itself and establish its foundations. Therefore, the first part of the study is devoted to the theoretical aspects of lawmaking, codification and the presentation of rules concerning the style and language of normative acts. The second part of the study focuses on highlighting, by way of example, some legal rules in the current Civil Code whose intelligibility is called into question.

Keywords: *lawmaking, law drafting, style, normative language, codification, intelligibility of the law.*

Introducere

Plecând de la faptul că un Cod civil reprezintă unul dintre actele normative de bază ale oricărei ordini juridice, fiind o lege care reglementează cele mai importante

¹ Articolul este extras din revista JILC (*Journal of International Legal Communication*, <https://jilc.uw.edu.pl/>) vol. 2 No. 2 (October 2021), pp. 7-18 (<https://jilc.e-science.space/v2/JILCvol.2.7-18.pdf>), unde a fost publicat integral în limba engleză.

valori ale unei societăți, precum relațiile de familie, patrimoniul, proprietatea, circulația bunurilor etc., este necesar ca acesta să se caracterizeze prin stabilitate și accesibilitate.

Pentru asigurarea acestor obiective, se cere ca actul normativ să fie redactat într-un limbaj juridic specific juridic, stil concis, sobru, clar și precis care să excludă orice echivoc.

Claritatea și precizia stilului normativ se realizează prin utilizarea adecvată a cuvintelor în raport cu semnificația lor obișnuită și prin modul de aranjare a acestora în propoziții și fraze, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale. Polisemia creează riscul de neînțelegere a mesajului juridic, ea venind în contradicție cu cerința exprimării clare și precise a conceptelor juridice.

Din nefericire, în ciuda tuturor recomandărilor specialiștilor în legistică, a legislației specifice și a ghidurilor de implementare a acesteia, în practica legislativă se constată utilizarea unor cuvinte cu un anumit sens într-un act normativ, iar în cele de modificare sau în cele conexe definițiile au altă semnificație ori, mai grav, se folosesc alte cuvinte cu semnificație asemănătoare. Toate acestea conduc la apariția de contradicții între normele cuprinse în același act normativ. Astfel de exemple se regăsesc și în cuprinsul actualului Cod civil român, iar câteva dintre acestea fac obiectul prezentului studiu.

Caracterul neinteligibil al unei legi sau al unui ansamblu de legi aduce atingere efectivității sale care se reflectă, în special, în posibilitatea de a fi înțeleasă de cel care trebuie să o respecte și de cel ce trebuie să o aplice. Astăzi, cetățeanul poate înțelege legea numai prin intermediul juristului. Acesta, la rândul său, se confruntă de multe ori cu problema imposibilității descifrării sensului ei din cauza stilului complicat, ambiguu în care este redactată. Complexitatea luării deciziei, procedura complicată de elaborare a legii și nici toate regulile și instrumentele consacrate de legistică de care dispune juristul - redactor de legi nu asigură întotdeauna garanția obținerii unei legi bune².

Legea este produsul unei lungi călătorii în timpul căreia intervin numeroși actori, cu diferite titulaturi, precum: primul-ministru, miniștrii, președintele sau cel mai des colaboratorii lor, sindicatele sau organizații profesionale ș.a. Proiectul face obiectul consultărilor, dezbaterilor. Este necesar să luăm în calcul dreptul internațional și unional și să avem în vedere și consecințele unui eventual control din partea judecătorului constituțional. Dincolo de alegerile devalorizatorilor comuni, se va obține un rezultat fără verticalitate, confuz. În scopul concilierii, Parlamentul ar putea, în aceeași măsură, să aleagă o redactare ambiguă³.

² R. Duminică, *Intelligibility of the laws-a desideratum difficult to achieve by the Romanian legislator*, în „Volumul International Scientific Conference: Logos, Universality, Mentality, Education, Novelty”, Ed. Lumen, Iași, 2012, pp. 169-187.

³ B. Mathieu, *La loi*, Dalloz, Paris, 2010, p. 144.

Toate aceste dezbateri, deși de actualitate, sunt, în mod ciudat, foarte vechi, recurente de-a lungul istoriei. Aceași problemă apare mereu, se transformă permanent și nu conținește să reapară: „este un ciclu fără sfârșit, un semn al imperfecțiunii inerente a oricărei legi și a efortului continuu, însă inefficient în a-i pune capăt: mitul epocii de aur, cel al dreptului simplu și limpede, un mit atemporal, reamintește de un trecut îndepărtat, legendar și trimite către un viitor luminos ipotetic și mereu precar”⁴.

Fie că ne raportăm la legislația românească, cea italiană, spaniolă, poloneză sau franceză, problema este aceeași pentru toate, iar nenumăratele reproșuri adresate modului de redactare a legii, viciile ei sunt mereu și oriunde aceleași: noninteligibilitatea⁵, ineficiența, inadaptabilitatea.

Scop, materiale și metode utilizate

Studiul de față nu-și propune să realizeze o teorie generală a limbajului și stilului de redactare a unui act normativ, ci îndeamnă la o reflecție asupra rolului și funcționalității codului civil român actual, ridicând o întrebare căreia încearcă să îi găsească și un posibil răspuns: Claritatea și precizia limbajului și stilului sunt obiective imposibil de atins în redactarea unui cod?

Pentru atingerea acestui scop, sunt îmbinate mai multe metode de cercetare științifică, respectiv: metoda logică, istorică, precum și cea gramaticală, lucrarea încadrându-se în sfera de cuprindere a teoriei generale a dreptului, tema fiind abordată preponderent din perspectiva acestei discipline. Totuși, modul în care se dorește a fi tratat subiectul conferă studiului un caracter interdisciplinar reflectat de sursele de documentare ce aparțin unor domenii diverse: teoria generală a dreptului, sociologie juridică, drept constituțional, lingvistica juridică, istoria dreptului, politologie, legistică etc. Dincolo de documentarea bibliografică tradițională, lucrarea are la bază și documentarea directă prin care s-a realizat analiza limbajului și stilului în care a fost redactat Codul civil în vigoare.

Rezultate și discuții

1. Legiferarea - știință, tehnică și artă

Spre sfârșitul anilor '60, simultan cu dezvoltarea științelor sociale în general și în particular a sociologiei juridice și a științei politice, se schimbă radical viziunea

⁴ Ph. Malaurie, *L'intelligibilité des lois*, „Pouvoirs - Revue française d'études constitutionnelles et politiques”, nr. 114/2005, pp. 131-137.

⁵ Pentru dezvoltări cu privire la noninteligibilitatea legilor analizată ca una dintre cauzele „crizei legii actuale”, a se vedea: R. Duminică, *Criza legii contemporane*, Ed. CH. Beck, București, 2014, pp. 32-39.

statică privitoare la legislație care se limita doar la activitatea de adoptare formală a legilor. Juriștii devin conștienți de caracterul dinamic al legilor.

În acest context, apar preocupări pentru nașterea și dezvoltarea unei adevărate științe a legiferării. Atribuția esențială a acesteia a constat în găsirea unor răspunsuri coerente la întrebări esențiale ce vizau modul în care pot fi reglementate problemele sociale, politice, economice etc. prin intermediul normelor juridice sau cum poate fi influențată realitatea socială într-un anumit sens prin intermediul normelor.

Astfel, a început să se contureze noțiunea de legiferare ca o „reglementare activă”, cu un scop bine determinat orientat spre ideea de justiție, creionându-se și metodele efective de legiferare, fundamentate pe „modelul acțiunilor individuale conștiente”. Tehnica legislativă avea doar o funcție auxiliară, secundară, fiind considerată doar modalitatea concretă de atingere a obiectivelor propuse. Pornind de aici, astăzi, legiferarea este considerată atât știință, cât și tehnică, ba chiar o artă⁶.

Știința legiferării apare ca interdisciplinară, reunind nu doar domenii specifice dreptului, ci și discipline precum sociologia, politologia, politicile publice ș.a.. Activitatea de legiferare este considerată și tratată ca un „proces”, punându-se accentul pe caracterul dinamic al acestuia, căutându-se să se țină seama de ceea ce se petrece înainte și după luarea deciziilor de legiuitorul formal, adică de organul care are o legitimitate democratică. Știința legiferării se inspiră din lucrările și teoriile referitoare la procesele decizionale în general și, în special, cu privire la procesele politice de decizie⁷.

Se spune că legiferarea este în același timp nu doar știință, ci și tehnică și artă. Ea este arta negocierii în scopul exprimării voinței politice drept voință a poporului, reprezentând arta de a armoniza exigențele vieții de zi cu zi cu posibilitatea realizării acestor exigențe. Elaborarea legii este rezultanta compromisurilor între deziderat și realitate. În același timp, este și tehnică pentru că în construcția legii se respectă reguli stricte privind forma acesteia, procedura de elaborare și adoptare și, nu în ultimul rând, se respectă rigoarea limbajului și stilului juridic.

2. Codificarea – formă superioară a elaborării și sistematizării dreptului

În ceea ce privește codificarea, aceasta este o forma superioară a sistematizării dreptului și unul dintre factorii importanți ai securității juridice.

Trecând în revistă definițiile date codificării de-a lungul timpului, se observă că există două categorii: definițiile tradiționale, potrivit cărora codificarea presupune „cuprinderea într-un cod (act normativ cu forță juridică de lege) a normelor juridice aparținând aceleiași ramuri de drept, implicând o bogată activitate a

⁶ V.D. Zlătescu, *Introducere în logica formală*, Ed. Rompit, București, 1995, p. 170.

⁷ V. Păulea, *Tratat de management juridic și jurisdicțional*, Ed. I.R.D.O., București, 2010, p. 984.

legiuitorului, de prelucrare complexă a întregului material normativ, de îndepărtare a normelor depășite, perimate (inclusiv a obiceiurilor), de completare a lacunelor, de înnoire legislativă (introducerea unor norme noi, cerute de evoluția relațiilor sociale), de ordonare logică a materialului normativ și de utilizare a unor mijloace moderne de tehnică legislativă (alegerea modalității de reglementare, a formei exterioare de reglementare, a folosirii mijloacelor adecvate de conceptualizare)⁸ și cele propuse de specialiști în legistică formală, conform cărora codificarea „este acea formă superioară de sistematizare legislativă, constând în concentrarea (integrarea) într-un singur act, de mare amploare, a mai multor reglementări dintr-un anumit domeniu sau ramură de drept”⁹.

În sensul celei de-a doua categorii de definiții sunt și prevederile art. 18 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislative pentru elaborarea actelor normative¹⁰ care stipulează că „în vederea sistematizării și concentrării legislației, reglementările dintr-un anumit domeniu sau dintr-o anumită ramură de drept, subordonate unor principii comune, pot fi reunite într-o structură unitară, sub formă de coduri”.

Așadar, codificarea este atât o formă de sistematizare, dar și o componentă importantă a activității de legiferare tocmai de aceea, actul de codificare (adoptarea codului) este de competența exclusivă a Parlamentului.

Deși codificarea este văzută uneori ca simplu remediu la inflația legislativă și la dispersia surselor, caz în care codul însuși riscă să fie un exces, totuși, codificarea rămâne expresia unui drept rațional bazat pe o metodă logică și sistematică ce trebuie să permită stabilirea unor principii generale și să prevadă consecințe concrete și inteligibile pentru individ¹¹.

Codificarea reprezintă mai mult decât o sumă de legi, ea reflectă spiritul unui sistem în ansamblul său. De asemenea, dacă procesul de codificare poate restitui legii valorile sale tradiționale, îl așteaptă un viitor strălucitor, dacă nu, va suferi aceeași discreditare dezvoltând previziunile făcute cu ceva timp în urmă: „Azi, codurile nu fac decât să ne sufoce cu formulările lor...”¹².

Din perspectiva studiului nostru, susținem că prin codificare ar putea fi remediate o serie de defecte majore ale legii și implicit ale statului contemporan: proliferarea, acumularea, noninteligibilitatea normelor și instabilitatea legislativă. Ca atare, prin codificare se urmărește asigurarea unei mai bune accesibilități a legislației, în concordanță cu principiul securității juridice, permițând crearea unui document unic într-un domeniu al dreptului, care reunește normele dispersate

⁸ N. Popa, *Teoria generală a dreptului*, Ed. C. H. Beck, București, 2020, p. 296.

⁹ S. Popescu, V. Țândăreanu, *Probleme actuale ale tehnicii legislative*, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 544.

¹⁰ Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislative pentru elaborarea actelor normative, republicată în M. Of. nr. 260 din 21.04.2010.

¹¹ S. Nadaud, *Codifier le droit civil européen*, Ed. Larcier, Bruxelles, 2008, p. 464.

¹² B. Oppetit, *Essai sur la codification*, Presses Universitaires de France, Paris, 1998, p. 96.

pentru a le face coerente și accesibile, în baza unui plan coerent. Acest plan permite clarificarea normelor în materia supusă codificării, actualizarea acestora prin abrogarea textelor perimate, incompatibile sau contrare Constituției, precum și adaptarea la normele unionale sau internaționale.

În dreptul românesc, deși au existat coduri și înainte de anul 1864 (de exemplu, Codul Caragea și Codul Calimach, 1831), totuși în istoria dreptului nostru, remarcabil rămâne Codul Civil român, elaborat în 1864 în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza și intrat în vigoare la 1 decembrie 1865. Valoare acestui cod este de necontestat, el cuprinzând toate normele și instituțiile de drept privat. Această valoare nu este dată doar de conținutul său, ci și de forma redactării sale și de limbajul utilizat. Practic, în România abia după adoptarea acestui cod se poate vorbi despre nașterea unui limbaj juridic. În acele vremuri, în redactarea sa au fost utilizate neologisme și au fost adaptați termenii străini din domeniul juridic, având în vedere faptul că principala sursă a conceperii sale a fost Codul Civil francez din 1804. În final, a rezultat un act normativ modern și accesibil, scris într-un stil simplu și precis.

Acest cod rămâne în istorie ca fiind un model de reglementare, aspect probat și de durata aplicării sale, respectiv din 1865 până în 2011 când a intrat în vigoare noul Cod civil român. Deși în perioada regimului comunist, părți importante din cod au fost abrogate, au devenit inaplicabile, au fost completate, modificate, totuși acesta a supraviețuit acelor vremuri, iar după revoluția din decembrie 1989, și-a redobândit locul de act normativ de bază al dreptului civil românesc.

Transformările suportate de societatea românească în anii care au urmat revoluției, integrarea în Uniunea Europeană, asumarea obligației de armonizare legislativă, precum și imposibilitatea codului din 1864 de a mai reglementa noile valori sociale, culturale, tehnico – științifice și economice apărute ca urmare a evoluției firești a realităților sociale din țara noastră sunt câteva considerente ce au impus necesitatea elaborării unui nou Cod civil. Prin urmare, în anul 2009, după îndelungatele străduințe ale juriștilor români de modernizare a dreptului civil, Parlamentul României a adoptat prin Legea nr. 287/2009 Noul Cod civil, intrat în vigoare de la 1 octombrie 2011. S-a urmărit ca acest nou cod să fie un instrument modern de reglementare a aspectelor fundamentale ale existenței individuale și sociale, cuprinzând totalitatea dispozițiilor privitoare la persoane, relații de familie, relații comerciale și chiar relațiile de drept internațional privat, promovându-se astfel o concepție monistă în reglementarea raporturilor de drept privat. Această concepție este promovată și de alte state europene cum ar fi, de pildă, Franța, Elveția, Olanda sau Italia. După cum se preciza chiar în cadrul expunerii de motive, una dintre principalele surse de inspirație sau unul dintre modelele folosite pentru elaborarea noului Cod civil român este Codul civil al provinciei Quebec din Canada. Deși, Codul civil al provinciei Quebec este într-adevăr cel mai recent dintre codurile celorlalte state și extrem de bine elaborat, fiind rezultatul a peste 50

de ani de muncă intensă, totuși, apreciem ca fiind neinspirată această opțiune a legiuitorului român, bazată cu prioritate pe argumentul noutății întrucât, așa cum am argumentat deja în alte studii¹³, este evident că acest model nu cuprinde reglementările care trebuie să se regăsească în cazul unui stat unitar, așa cum este cazul României. În timp ce legislația unei provincii se completează, desigur, cu legislația existentă la nivel federal, nu aceeași este situația în cazul statelor unitare.

Mai mult, simpla copiere a unor dispoziții, așa cum uneori ne apar ilustrate anumite instituții în noul Cod civil, nu echivalează cu o reală activitate de codificare care ar trebui să pornească de la o cercetare solidă, științifică a realităților sociale existente la nivelul unei societăți. Există riscul ca modul în care sunt reglementate anumite instituții să se dovedească a nu corespunde mediului unde se dorește implementarea lor ceea ce poate conduce la lipsa de finalitate a normelor respective. Dacă într-adevăr Codul civil din 1864, considerat a fi o copie fidelă a codului civil al lui Napoleon și-a dovedit eficiența de-a lungul timpului, rămâne de văzut dacă o astfel de abordare a codificării este la fel de eficientă și în societatea actuală.

3. Claritatea și precizia limbajului și stilului – obiective imposibil de atins în redactarea unui act normativ? Situația Codului Civil Român

Atât istoria, cât și lingvistica atestă faptul că inteligibilitatea legilor este un scop care n-a fost atins niciodată, dar spre care întotdeauna s-a tins.

Două exemple ale acestei constante sunt suficiente pentru a demonstra acest lucru: Legea romană a celor XII Table și redactarea cutumelor în Franța. În secolul al V-lea î.e.n., plebea a luptat și a obținut în cele din urmă redactarea și publicarea Legii celor XII Table, necesară pentru a înfrânge omnipotența arbitrară a preoților patricieni. Se remarcă aici importanța complexă a înțelegerii dreptului, care nu este doar o realitate tehnică, o cunoaștere a dreptului, o certitudine și o simplificare caracteristică lui, ci o problemă politică înainte de toate. Emanciparea plebei grație Legii celor XII Table a fost un eveniment remarcabil și probabil unul din cele mai importante în istoria Romei.

Totuși, ca orice act normativ, Legea celor XII Table a fost erodată de trecerea timpului și un corp de norme uriaș i-a fost adăugat încet și inexorabil, transformând-o într-o lege dificil de înțeles, într-atât încât în secolul VI e.n. Iustinian a întreprins redactarea Digestelor, pe care le-a și promovat intens: „Atât cei bogații, cât și cei săraci pot să le cumpere [legile] pentru câțiva bănuți și să obțină pe mai nimic esența înțelepciunii”. Din nou, ca și în cazul Legii celor XII Table, simplificarea legilor este parte dintr-un plan politic de a face legea mai accesibilă poporului. Imediat, au apărut și criticile, Montesquieu arătând că „Legea

¹³ A. Tabacu, R. Duminică, *The fiduciary contract and the administration of the goods of another person in the New Civil Code. A comparative outlook*, în „Journal of Legal Studies”, nr. 3(1-2)/2012, pp. 171-189.

celor XII Table este un model de precizie; copii o învățau pe de rost. Legile noi ale lui Iustinian sunt așa de difuze încât trebuiau să fie scurtate”. La fel s-a întâmplat în secolele XV-XVI, în Franța, când regele Charles al VII-lea porunea să se redacteze cutumele prin ordonanța din Montil-lès-Tours, deoarece nu se putea dovedi existența acestora. După redactarea cutumelor, istoria s-a repetat: dreptul s-a extins, apoi a fost simplificat de Codul Civil, apoi s-a dezvoltat din nou. Cele XII Table, eforturile lui Iustinian și ale lui Charles al VII-lea, Codul Civil, codificarea dreptului constant, toate aceste exemple ne arată că legea mereu devine neinteligibilă¹⁴.

Istoria dreptului demonstrează așadar cu ușurință că simplificarea normelor legale este un deziderat ce pare intangibil, dar spre care trebuie să se tindă în permanență... Dezbaterile doctrinare pe această temă rămân mereu actuale, arătându-se, de exemplu, că „eficacitatea legii este strâns legată de comprehensibilitatea acesteia. Legea este de înțeles pentru destinatar numai dacă servește nevoilor lor comunicative. Coerența legii este una dintre condițiile legii inteligibile”¹⁵.

Prin urmare, prin efortul conjugat al doctinarilor și practicienilor, această aspirație universală și eternă a inteligibilității legii a devenit azi o obligație pentru legiuitor și un „drept al omului”¹⁶.

3.1. Limbajul legiuitorului și stilul redactării actelor normative

În activitatea de elaborare a actelor normative, după stabilirea conceptelor juridice și, în principal a regulilor juridice, urmează transpunerea în cuvinte, redactarea efectivă a legii. În cadrul acestei etape, este esențial să se identifice cuvântul și formula clară, coerentă, simplă de exprimare a regulilor de drept. Cuvântul și formula de exprimare constituie astfel instrumentele de bază, absolut necesare pentru comunicarea noțiunilor, normelor și raționamentelor juridice.

Începând cu faza teologică a legii, trecând prin antichitate, prin dreptul roman și ajungând în contemporaneitate venerația cuvântului s-a menținut, cuvântul reflectând esența actului, oamenii crezând în lege, iar pentru majoritatea legea înseamnă cuvânt. Din această perspectivă, actul normativ exprimă cuvântul legiuitorului¹⁷, prin care se aduce la cunoștința cetățenilor drepturile și obligațiile

¹⁴ Ph. Malaurie, *L'intelligibilité des lois*, „Pouvoirs - Revue française d'études constitutionnelles et politiques”, nr. 114/2005, pp. 131-137.

¹⁵ J. Osiejewicz, *Transnational Legal Communication: Towards Comprehensible and Consistent Law*, *Found Sci* 25, 2020, pp. 441-475, disponibil online la adresa <https://doi.org/10.1007/s10699-020-09655-3>.

¹⁶ A se vedea și: I. Deleanu, *Accesibilitatea și previzibilitatea legii în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții Constituționale române*, în *Revista „Dreptul”*, nr. 8/2011, pp. 53-82.

¹⁷ G. Cornu, *Le langage du législateur*, *Annales*, Université de Neuchâtel, 1977-1978, p. 37 *apud* M. Richevaux, *Limbajul legii și legile limbajului*, *Buletin de informare legislativă*, nr. 3/2002, p. 23.

acestora. Având în vedere tocmai destinatarul normei, este necesar ca redactarea textului legislativ să fie subordonată utilizării cuvintelor cu largă circulație, accesibile întregii populații, utilizării cuvintelor în sensul lor propriu, iar folosirea unor termeni tehnici ar trebui să vizeze numai acele reglementări destinate în principal specialiștilor și care nu își găsesc un corespondent în limbajul curent.

În linii generale, redactarea legii presupune transpunerea în text scris a ideilor ce alcătuiesc fondul reglementării. Redactarea corectă a textului constituie o condiție fundamentală pentru păstrarea - în activitatea de aplicare - a autenticității concepției și soluțiilor preconizate. Textul legii este considerat a fi „haina exterioară a voinței legiuitorului”, forma de exprimare a unei gândiri, iar o gândire nu poate fi recepționată corect decât printr-un mesaj clar și precis. Între fondul legii și forma de exprimare prin text a acestuia există un raport dialectic, un raport de implicare reciprocă. Textul este exprimarea gândirii legiuitorului, iar fondul, la rândul său, nu poate să existe în afara unei exprimări, textul legii constituind mijlocul de comunicare ce exprimă voința legiuitorului¹⁸.

De regulă, așa cum rezultă din cele arătate mai sus, se consideră că limbajul legislativ este expresia gândirii legiuitorului ca și cum aceasta este sau ar putea fi conținută sau reflectată integral în limbaj. Ori, gândirea este întotdeauna mult mai profundă decât limbajul, iar cuvântul oricât de bine ar fi ales nu poate avea strălucirea gândirii.

Limbajul juridic nu este doar o formulă exterioară a deciziilor legiuitorului, ci este un limbaj structurat, cu dinamica sa internă, cu un conținut și o formă proprie. Problema limbajului pe care trebuie să o rezolve legiuitorul are astfel un caracter extrem de complex. Posibilitatea de a traduce nuanțele gândirii într-un text clar care are ca obiectiv aplicarea lui de către toți în același mod pare un obiectiv aproape irealizabil sau extrem de greu de atins. Pentru obținerea acestui deziderat se apelează de obicei la regulile lingvisticii juridice.

Astfel, lingviștii au analizat discursul ca fiind cel al unui autor unic „EU”, pronunțat într-un loc non-neutru „AICI”, enunțat în momentul prezent „ACUM”. Însă, cheile de analiză a discursului considerat ca fiind expresia gândirii celui care îl pronunță, pe care ni-l furnizează lingvistica contemporană sunt parțial inadapate la discursul legislativ¹⁹.

Condițiile de elaborare a discursului legislativ nu permit aplicarea acestei scheme și explică, în mare parte, dificultățile întâlnite de un text de lege, confruntat cu o practică care nu primește întotdeauna același mesaj cu cel emis de către legiuitorul care a redactat textul de lege care va fi aplicat. În primul rând, discursul legislativ ține de o gândire pluralistă, existând mai mulți autori cu gândiri diferite care nu se întâlnesc întotdeauna și care, adesea, nici nu încearcă cu adevărat acest lucru. Activitatea legislativă este frecvent prezentată ca „o cursă cu obstacole” în

¹⁸ I. Mrejeru, *Tehnica legislativă*, Ed. Academiei, București, 1979, p. 228.

¹⁹ M. Richevaux, *Limbajul legii și legile limbajului*, *Buletin de informare legislativă*, nr. 3/2002, p. 23.

care fiecare caută mai mult să prevaleze punctul său de vedere decât să participe la elaborarea unei opere comune. Acest lucru face ca sinteza care va trebui să rezulte în urma deliberării să fie mai greu de obținut și relativizează mult unicitatea gândirii legiuitorului despre care discută juriștii²⁰.

Ca atare, autorul citat mai sus a concluzionat că, „raportându-ne la condițiile de elaborare a legii, gândirea legiuitorului devine plurală. Ea este rezultatul unei deliberări, care, adesea, ia forma unor confruntări, ceea ce dăunează unicității discursului, astfel încât, câteodată, se poate vorbi de o pluripaternitate a legii, care nu permite să se ajungă în mod automat la un text caracterizat prin claritate, deși una din virtuțile dezbaterii parlamentare este aceea de a permite ameliorarea calității tehnice a textului tocmai datorită dezbaterii”²¹.

Acestea sunt doar câteva motive pentru care legea din zilele noastre este caracterizată de instabilitate și noninteligibilitate.

Distinct de limbaj, în literatura de specialitate se tratează și stilul normativ definit ca fiind „totalitatea artificiilor și a modalităților care stau la baza redactării actelor normative”²².

Deși au existat opinii potrivit cărora ar exista o pluralitate de stiluri, putându-se vorbi astfel un stil specific dreptului privat-civil, comercial, internațional privat - cu anumite particularități în actele normative care privesc relații de muncă și de protecție socială, un alt stil în dreptul penal, și în fine, altul în dreptul administrativ²³, în ce ne privește, considerăm, având în vedere și dispozițiile art. 36 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative intitulat sugestiv - „stilul actelor normative” - că suntem în prezența unui singur stil propriu actelor normative, indiferent de denumirea purtată (Lege, Cod, Ordonanță ori Hotărâre a Guvernului).

3.2. Dispozițiile legale în materia stilului și limbajului redactării unui act normativ și respectarea acestora în redactarea Codului Civil român

Legea 24/2000 dedică capitolul IV, intitulat „Redactarea actelor normative”, regulilor care trebuie respectate de redactorul legii în elaborarea oricărui act normativ. Astfel, art. 35 stipulează că este necesar pentru asigurarea unei succesiuni logice a soluțiilor legislative preconizate și realizarea unei armonii interioare a actului normativ ca redactarea textului proiectului să fie precedată de întocmirea

²⁰ Pentru o analiză detaliată, a se vedea: M. Richevaux, *op.cit.*, p. 26.

²¹ M. Richevaux, *op. cit.*, p. 28.

²² I. Vida, *Legistică formală. Introducere în tehnica și procedura legislativă*, Ediția 5, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 224; I. Vida, I. C. Vida, *Legistică formală*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 105.

²³ V.D. Zlătescu, *Introducere în legistica formală*, Ed. Rompit, București, 1995, p. 170.

unui plan de grupare a ideilor în funcție de conexiunile și de raportul firesc dintre ele, în cadrul concepției generale a reglementării.

Referitor la stilul de redactare, legiuitorul român prevede expres că actele normative trebuie redactate într-un limbaj și stil juridic specific normativ, concis, sobru, clar și precis, care să excludă orice echivoc, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale și de ortografie. Totodată, se interzice folosirea neologismelor, dacă există un sinonim de largă răspândire în limba română. În cazurile în care se impune folosirea unor termeni și expresii străine, se va alătura, după caz, corespondentul lor în limba română. Redactarea textelor se face prin folosirea cuvintelor în înțelesul lor curent din limba română modernă, cu evitarea regionalismelor. Redactarea este subordonată dezideratului înțelegerii cu ușurință a textului de către destinatarii acestuia.

De asemenea, art. 37 din aceeași lege stabilește că în „limbajul normativ aceleași noțiuni se exprimă numai prin aceiași termeni. În ipoteza în care o noțiune sau un termen nu este consacrat sau poate avea înțelesuri diferite, semnificația acestuia în context se stabilește prin actul normativ ce le instituie, în cadrul dispozițiilor generale sau într-o anexă destinată lexicului respectiv, și devine obligatoriu pentru actele normative din aceeași materie”.

În ceea ce privește exprimarea conținutului normativ, legiuitorul menționează necesitatea ca textul articolelor să aibă caracter dispozitiv și să prezinte norma instituită fără explicații sau justificări. De regulă, în redactarea actului normativ, verbele se utilizează la timpul prezent, forma afirmativă, pentru a se accentua caracterul imperativ al dispoziției respective, iar utilizarea unor explicații prin norme interpretative este permisă numai în măsura în care ele sunt strict necesare pentru înțelegerea textului.

Nu în ultimul rând, textul legislativ trebuie să fie formulat clar, fluent și inteligibil, fără dificultăți sintactice și pasaje obscure sau echivoce. Nu este permisă utilizarea unor termeni cu încărcătură afectivă. Forma și estetica exprimării nu trebuie să prejudicieze stilul juridic, precizia și claritatea dispozițiilor.

Cu toate că există aceste reguli și s-au făcut totuși eforturi pentru îmbunătățirea limbajului și stilului normativ, totuși în practică încă regăsim destul de des dispoziții neinteligibile, norme ce dau naștere unor interpretări contradictorii, neclare și, prin urmare, lipsite de mult dorita accesibilitate. Din păcate, astfel de exemple regăsim și în Codul civil actual.

Este adevărat că legiuitorul a făcut reale progrese în ceea ce privește limbajul și stilul utilizat, a înlăturat arhaismele care făceau greoaie înțelegerea textelor din codul anterior, însă pe de altă parte, prin modul în care a redefinit anumite instituții tradiționale ale dreptului civil, a căzut din nou în capcana lipsei de claritate. Un astfel de exemplu este definiția dată unei instituții fundamentale a dreptului civil, proprietatea, definiție care are un caracter predominant tehnic, dificil de înțeles pentru simplul justițiabil, Codul stabilind prin art. 555 alin. (1) că,

„proprietatea privată este dreptul titularului de a posedea, folosi și dispune de un bun în mod exclusiv, absolut și perpetuu, în limitele stabilite de lege”.

Cu toate că legiutorul a utilizat expres noțiunea de proprietate privată, în realitate, a urmărit să exprime definiția proprietății în general, având în vedere că art. 858 C. civ. nu mai definește proprietatea publică prin raportare la atributele pe care i le conferă titularului, ci prin raportare la dreptul de proprietate în general și prin arătarea titularilor și obiectului său: „Proprietatea publică este dreptul de proprietate ce aparține statului sau unei unități administrativ-teritoriale asupra bunurilor care, prin natura lor sau prin declarația legii, sunt de uz ori de interes public, cu condiția să fie dobândite prin unul dintre modurile prevăzute de lege”.

O altă sursă de ambiguitate a limbajului juridic utilizat în Codul civil o reprezintă polisemia, acea calitate a unui cuvânt de a avea mai multe sensuri. Deși limbajul juridic trebuie să fie univoc, totuși el se caracterizează prin frecvența polisemiei. Acest aspect are și o latură pozitivă pentru că prin polisemia cuvintelor se asigură longevitatea normelor juridice și se deschide calea interpretării juridice.

Dacă polisemia este acceptată ca o trăsătură a limbajului legislativ, totuși sinonimia nu trebuie acceptată. În acest sens sunt și dispozițiile art. 37 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă care stabilesc obligativitatea exprimării aceleiași noțiuni numai prin aceiași termeni. Din păcate, realitatea practicii legislative este alta. Un exemplu de inconsecvență terminologică îl identificăm în Codul civil în dispozițiile referitoare la bunuri. Codul definește prin art. 535 bunurile ca fiind lucrurile, corporale sau necorporale, care constituie obiectul unui drept patrimonial.

Utilizarea termenului de „lucru” este una discutabilă întrucât prin ea însăși relevă corporalitatea, iar noțiunea de lucru incorporeal conține clar o contradicție între cei doi termeni²⁴. Mai mult, legiutorul folosește uneori noțiunea de „lucruri”, alături pe cea de „bunuri” ca obiect al drepturilor patrimoniale.

De exemplu, acesta utilizează cu același sens în art. 563 alin. (4) C. civ., când termenul bun, când termenul lucru, pentru a desemna aceeași realitate: „Hotărârea judecătorească prin care s-a admis acțiunea în revendicare introdusă împotriva posesorului este opozabilă și celui care deține bunul pentru posesor, putând fi executată direct împotriva acestuia. Hotărârea judecătorească prin care s-a admis acțiunea în revendicare împotriva celui care deține lucrul pentru posesor nu este opozabilă posesorului, dacă acesta nu a fost introdus în cauză”. Aceeași inconsecvență terminologică se identifică și în art. 941 C. civ. în conținutul căruia se folosește când sintagma de lucru mobil, care nu este definită nicăieri în cod, când sintagma de bun mobil.

Pentru eliminarea acestor ambiguități, considerăm că era de preferat să se utilizeze în locul cuvântului „lucru” în definirea bunului, sintagma „valoare economică”.

²⁴ E. Chelaru, *Teoria generală a dreptului civil*, Ed. CH. Beck, București, 2014, p. 82.

O altă situație – sursă de ambiguitate, neclaritate și inteligibilitate a textului codului în vigoare – se regăsește în faptul că noțiunea clasică de „încălcare” a dreptului este adesea înlocuită de legiuitor cu noțiuni precum „atingere” a dreptului, „lezarea” dreptului, termeni care sunt uneori sinonimi cu „încălcarea” dreptului în cuprinsul codului, iar alteori nu. De exemplu, în art. 253 C. civ. se utilizează expresia de „drepturi nepatrimoniale care au fost lezate sau amenințate...”, și nu atinse sau cărora le-a fost adusă atingere, iar în art. 255 alin. (6) C. civ. se face vorbire despre „... apărarea dreptului nepatrimonial încălcat”, iar nu a dreptului care a fost atins. Explicația găsită în literatura de specialitate pentru astfel de situații a fost aceea că textele au fost redactate de autori diferiți și nu au fost corelate, fapt care este însă inadmisibil din perspectiva normelor de tehnică legislativă²⁵.

Această diversitate de formulări generează controverse și afectează claritatea limbajului și stilului normativ. Totodată, această diversitate „introduce în terminologia juridică distincții, fie artificiale, fie inexacte, afectând precizia unora dintre enunțurile normative”²⁶.

Având în vedere că termenul „atingere” a dreptului este unul polisemic, era de preferat să se evite de către legiuitor utilizarea acestuia sau, dacă se opta totuși pentru acesta, era necesar ca în prealabil să fie definit, așa cum precizează expres art. 37 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă.

Am ilustrat în cele de mai sus doar câteva exemple de norme juridice din conținutul Codului civil actual a căror inteligibilitate este pusă sub semnul întrebării, însă exemplele pot continua. Este la fel de adevărat că, din fericire, acest Cod răspunde totuși necesității unui cadru legislativ modern, reprezentând un răspuns coerent la nevoia de reformare a instituțiilor și a mecanismelor fundamentale ale dreptului civil român.

Concluzii

Deși subordonat dreptului unional și internațional, supus concurenței altor reguli întemeiate pe alte forme de legitimitate, afectat de multe ori de lipsa previzibilității și a inteligibilității, Codul civil rămâne expresia de neînlocuit a voinței generale, expresia democrației și principala sursă formală a dreptului civil român. Ținând cont de impactul social deosebit pe care îl are asupra subiectelor de drept prin normarea conduitei acestora, activitatea de elaborare a unui cod este extrem de complexă și implică o răspundere politică, juridică și chiar morală mare din partea legiuitorului.

²⁵ D. D. Dănișor, S. Badea, *Polisemie și ambiguitate în limbajul Codului civil*, „Revista de Științe Juridice”, vol. 26, nr.1/2015, p. 137.

²⁶ S. Neculaescu, *Noul Cod civil, între tradiție și modernitate în ceea ce privește terminologia juridică normativă*, în „Revista Dreptul”, nr. 12/2010, pp. 11-41.

Indiferent că este vorba despre tehnica legislativă, de rolul mecanismelor de control și de evaluare în elaborarea legii, organismele implicate în activitatea de elaborare a normelor juridice trebuie să aibă ca deziderat spre care să tindă cel puțin trei aspecte ce se întrepătrund: securitatea juridică a persoanei, simplificarea și eficientizarea normelor.

După cum am arătat în cuprinsul studiului, la nivelul legislației române sunt bine conturate regulile menite a asigura înțelegerea textului legii de către justițiabil, numai că, din păcate, nu sunt respectate. Claritatea legii este vitală pentru exercitarea cu succes a drepturilor cetățeanului, iar în vederea atingerii acestui obiectiv, corecta aplicare a normelor de tehnică legislativă are un rol decisiv, întrucât acestea susțin creșterea accesibilității actelor normative.

Valorificând literatura de specialitate și practica elaborării noului Cod civil, analizând critic limbajul și stilul în care a fost redactat, avem speranța că prezentul studiu contribuie la completarea cercetării științifice în acest domeniu, alăturându-se altor lucrări ce au ca scop creșterea calității actului legislativ, putând fi de utilitate pentru toți participanții la procesul creării legilor.

Bibliografie

1. Chelaru, E. (2014) *Teoria generală a dreptului civil*. București: Ed. CH. Beck.
2. Dănișor, D. D., Badea S. (2015) Polisemie și ambiguitate în limbajul Codului civil. *Revista de Științe Juridice*, 26 (1), pp. 134-144.
3. Deleanu, I. (2011) Accesibilitatea și previzibilitatea legii în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții Constituționale române. *Revista Dreptul*, nr. 8, pp. 52-82.
4. Duminică, R. (2014) *Criza legii contemporane*, București: Ed. CH. Beck.
5. Duminică, R. (2012) Intelligibility of the laws- a desideratum difficult to achieve by the Romanian legislator. În *Volumul International Scientific Conference: Logos, Universality, Mentality, Education, Novelty*. Iași: Editura Lumen, pp. 169-187.
6. Malaurie, Ph. (2005) L'intelligibilité des lois. *Pouvoirs - Revue française d'études constitutionnelles et politiques*, 114, pp. 131-137.
7. Mathieu, B. (2010) *La loi*. Paris: Dalloz.
8. Mrejeru, I. (1979) *Tehnica legislativă*. București: Editura Academiei.
9. Nadaud, S. (2008) *Codifier le droit civil européen*. Bruxelles: Editura Larcier.
10. Neculaescu, S. (2010) Noul Cod civil, între tradiție și modernitate în ceea ce privește terminologia juridică normativă. *Revista Dreptul*, 12, pp. 11-41.
11. Oppetit, B. (1998) *Essai sur la codification*. Paris: Presses Universitaires de France.
12. Osiejewicz, J. (2020) *Transnational Legal Communication: Towards Comprehensible and Consistent Law*. *Found Sci* 25, 441-475. <https://doi.org/10.1007/s10699-020-09655-3>.

13. Pătulea, V. (2010) *Tratat de management juridic și jurisdicțional*. București: Editura I.R.D.O.
14. Popa, N., (2020) *Teoria generală a dreptului*. București: Editura C. H. Beck.
15. Popescu, S. & Țândăreanu, V. (2003) *Probleme actuale ale tehnicii legislative*. București: Editura Lumina Lex.
16. Richevaux, M. (2002) Limbajul legii și legile limbajului. *Buletin de informare legislativă*, pp. 22-31.
17. Tabacu, A. & Duminică, R. (2012) The fiduciary contract and the administration of the goods of another person in the New Civil Code. A comparative outlook. *Journal of Legal Studies. Supplementary Issue 3(1-2)*, pp. 171-189.
18. Vida, I. (2012) *Legistică formală. Introducere în tehnica și procedura legislativă*, Ediția a-V-a. București: Editura Universul Juridic.
19. Vida, I., Vida, I. C. (2020) *Legistică formală*, București: Editura Universul Juridic.
20. Zlătescu, V.D. (1995) *Introducere în legistica formală*. București: Editura Rompit.

ASISTAREA MARTORULUI DE CĂTRE AVOCAT ÎN PROCESUL PENAL. UN DREPT ILUZORIU ȘI LIPSIT DE EFICIENȚĂ. O PROBLEMĂ PENTRU EXERCITAREA PROFESIEI DE AVOCAT

Av. Andrei-Sebastian MURARIU

Abstract

The present article aims to analyze the deficiencies that the witness's lawyer may encounter in the criminal procedure in Romania. Decisions of the Constitutional Court have obligated the legislature to amend the criminal procedural legislation to allow the witness to be assisted by a lawyer. However, the deficient manner in which Article 118 paragraph (4) of the Criminal Procedure Code was drafted does not grant the witness's lawyer any rights. Furthermore, the term "to assist" was used in the sense of observation, monitoring, and not at all in the sense of assisting another party to the proceedings, as is the case with assisting the suspect or the accused.

Keywords: *witness assistance by lawyer, Constitutional Court Decision no. 236/2020, Article 118 of the Criminal Procedure Code, assistance or representation, self-incrimination.*

I. Considerații preliminare

Asistarea martorului de către avocat a ridicat în practică numeroase probleme și întrebări cu privire la tratamentul acestui subiect procesual. Legiuitorul, în cele din urmă, a reușit să modifice textul art. 118 din Codul de procedură penală, într-un sens care să confere certitudine în ceea ce privește asistența martorului de către avocat, însă, există numeroase lacune în ceea ce privește substanța acestui drept. Lacunele privesc drepturile pe care avocatul le are în momentul în care asistă un martor.

Codul de procedură penală român prevede drepturi distincte atât pentru subiecții procesuali principali cât și pentru părți, dar, în același timp, prevede și drepturi proprii ale avocaților pentru acești participanți. Art. 83 C. pr. pen. prevede drepturile inculpatului în timp ce art. 92 C. pr. pen. stipulează drepturile avocatului, ale suspectului și inculpatului. Astfel, legiuitorul a gândit Codul de procedură penală cu drepturi și obligații distincte pentru subiecții procesuali principali,

părți, alți subiecți procesuali, precum și pentru avocații fiecărui participant în proces.

De asemenea, unele drepturi sunt exercitate personal de către avocat, drept distinct acordat acestuia în calitate de participant la procesul penal. Astfel, dreptul de a consulta dosarul este un drept al inculpatului prevăzut de art. 83 alin. (1) lit. b) dar și un drept distinct al avocatului inculpatului în baza art. 94 C. pr. pen.¹

Având în vedere această configurare gândită de către legiuitor, putem concluziona că voința acestuia a fost ca fiecare participant să aibă drepturile sale distincte și de asemenea, dacă un avocat asistă un participant la procesul penal, acesta să aibă drepturi specifice în funcție de participantul pe care îl asistă.

Modificarea art. 118, deși este de bun augur, are o mare problemă de aplicabilitate practică, întrucât, legiuitorul nu a reglementat și drepturi specifice avocatului care asistă martorul. În atare situație, se ridică întrebări legate de eficiența avocatului martorului tipic sau atipic² vizavi de modalitatea efectivă de asistare.

II. Lipsa drepturilor avocatului martorului în procesul penal. Eficiența acestuia raportată la scopul normei procesual penale. Lipsa unei egalități de arme față de avocatul suspectului sau inculpatului.

În nota de fundamentare a Legii nr. 201/2023 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea altor acte normative, se prevede că scopul avocatului care asistă la audiere reprezintă o garanție suplimentară pentru martor cu privire la dreptul la tăcere și neautoincriminare³.

În primul rând, trebuie să observăm că, în rațiunea sa, legiuitorul a stipulat că poate asista la audiere avocatul martorului doar ca o garanție suplimentară în ipoteza în care martorul își exercită dreptul la tăcere. Astfel, legiuitorul a prevăzut o garanție suplimentară doar pentru o conduită omisivă a martorului, adică pentru conduita în care acesta alege să nu dea o declarație în fața organului de urmărire

¹ Există situații în practică când, în faza de urmărire penală, procurorul restricționează inculpatului accesul la dosar în baza art. 94 alin. (4) C. pr. pen., însă admite cererea formulată de către avocatul inculpatului în nume propriu. Este drept că astfel de cazuri sunt mai rare însă ele sunt posibile din punct de vedere teoretic. Evident, avocatul va trebui să păstreze confidențialitatea cu privire la cele consultate în dosar pe parcursul restricționării și nu va putea discuta nici cu inculpatul pe care îl asistă.

² Prin martor tipic ne referim la martorul care a asistat sau are cunoștință despre săvârșirea unei fapte penale, nefiind implicat în mod direct, iar prin martor atipic înțelegem martorul care a participat la acțiuni privind fapta penală însă organele judiciare nu au încă cunoștință despre aceasta. Astfel, martorul atipic este audiat ca fiind un veritabil martor însă, este posibil ca acesta, ulterior, să dobândească calitatea de suspect sau inculpat.

³ Nota de fundamentare disponibilă aici: <https://www.cdep.ro/proiecte/2023/200/40/6/em260.pdf>, accesat la 24.01.2024.

penală. Din punctul nostru de vedere, este o eroare de judecată ca avocatul care asistă la audiere să aibă eficiență⁴ doar atunci când nu se întâmplă nimic, adică când martorul nu este de acord să dea o declarație.

Mai mult decât atât, trebuie arătat că, în practică, acest drept de a nu da o declarație pentru a nu se autoincrimina nu este un drept absolut⁵ ce oferă posibilitatea ca martorul să nu ofere nicio declarație. Astfel, martorul nu poate refuza să dea o declarație în mod discreționar, ci va trebui să dea o declarație cu privire la cele cunoscute sau observate însă fără a se incrimina pe sine însuși. Spre exemplu, nu va relata nimic din ceea ce îl va incrimina, dar va trebui să relateze tot ce cunoaște despre celelalte persoane, întrucât față de acestea va avea o calitate de martor tipic. Rațiunea rezidă și în faptul că, altfel, orice martor ar putea invoca o autoincriminare⁶ și ar avea posibilitatea să refuze să dea o declarație, posibilitate pe care legea penală nu o prevede decât în cazuri excepționale.

Legiuiorul a oferit o garanție prin prezența avocatului martorului atunci când martorul alege să nu se autoincrimineze. Mai precis, în ipoteza în care martorul este de acord să ofere o declarație⁷, dar fără să se autoincrimineze. O problemă ce apare în această situație este că avocatul martorului este lipsit de pârghii în asistarea efectivă a martorului. Considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 236/2020 conchid că martorul care are calitatea de suspect *de facto* are aceeași calitate ca un suspect sau un inculpat încă de la momentul audierii sale în calitate de martor, neavând importanță aducerea ulterioară la cunoștință a dobândirii calității de suspect oficial. Or, în atare condiții, acest martor *de facto* ar trebui să aibă parte de un tratament similar suspectului și, pe cale de consecință, să beneficieze de drepturile acestuia încă de la momentul audierii sale în calitate de martor.

Problematic pentru avocatul care asistă un astfel de martor este că, dacă martorul face declarații, avocatul nu poate asigura nicio garanție clientului său cu privire la legalitatea procesului penal întrucât nu are drepturi prevăzute de lege.

⁴ Ne întrebăm retoric, eficiența acestuia, în oricare dintre ipoteze, prin ce anume se reflectă? Textul de lege nu stipulează decât prezența acestuia la audiere prin asistare, fără a conferi un alt drept, spre exemplu acela de a se consulta cu martorul în timpul declarației sau de adresa întrebări acestuia.

⁵ A se vedea par. 46 din Decizia nr. 236/2020 a Curții Constituționale în care se arată: „În concluzie, dreptul la tăcere și la neautoincriminare nu este un drept absolut, fiind un drept procedural, circumscris garanțiilor procesual penale instituite prin art.6 din Convenție, având caracter relativ, în acest sens, fiind permis titularului său să renunțe la acest drept, dar și organelor judiciare să aducă limitări justificate, în anumite circumstanțe și având în vedere diverși factori, cu respectarea unui just echilibru între restrângerea acestui drept și scopul urmărit”.

⁶ Organele de cercetare penală, la momentul audierii, nu pot verifica întotdeauna autoincriminarea martorului întrucât, evident, acesta nu oferă detalii cu ce anume s-ar autoincrimina dacă ar oferi o declarație.

⁷ În par. 40 din Decizia nr. 236/2020 a Curții Constituționale, Curtea notează că, spre deosebire de un suspect sau un acuzat, care se bucură, potrivit legii aplicabile, de dreptul de a păstra tăcerea, martorul are obligația să dezvăluie orice informație pe care o cunoștea, sub sancțiunea răspunderii penale. Mai mult, spre deosebire de un suspect sau un acuzat, martorul nu avea niciun drept legal de a consulta un avocat înainte de prima interogare.

Ipotetic, deși nu suntem de acord, s-ar putea apela la drepturile prevăzute pentru ceilalți avocați. În opinia noastră, în niciun caz nu putem utiliza drepturile prevăzute pentru o altă categorie de avocați. Spre exemplu, nu putem folosi drepturile avocatului inculpatului din două motive importante. În primul rând, textul de lege nu ne permite utilizarea drepturilor avocatului unui alt participant în procesul penal. Nu există un text de lege care să menționeze că avocatul unui subiect procesual poate utiliza drepturile reglementate de lege pentru avocatul unui alt subiect procesual.

În al doilea rând, dacă am admite că am putea utiliza drepturile avocatului altei categorii de participanți decât cei pe care îi asistăm, de la ce categorie am alege și în funcție de ce considerent? Să apreciem că, dacă ar fi vorba despre un martor tipic am alege drepturile persoanei vătămate, iar dacă este vorba despre un martor atipic – un suspect *de facto* – să alegem drepturile suspectului sau inculpatului? Folosirea drepturilor avocatului inculpatului sau suspectului ar putea ridica probleme privind prezumția de nevinovăție acordată tuturor persoanelor și prevăzută de art. 4 C. pr. pen. De asemenea, o altă problemă ar fi una legată de principiul legalității⁸ întrucât avocatul martorului ar exercita drepturi ce nu îi sunt prevăzute de legea procesual penală așa cum am arătat și mai sus.

O altă problemă majoră a art. 118 alin. (4) este formularea, cel puțin bizară, din perspectiva asistării și ridică semne de întrebare dacă nu cumva voința legiuitorului a fost aceea de a avea un avocat lipsit de pârghii juridice și pus doar de decor în această fază incipientă, totuși deosebit de importantă. Textul din alineatul final al acestui articol prevede că: „Dacă martorul se prezintă la audiere însoțit de un avocat, acesta poate asista la audiere”.

Apreciem că, formularea *acesta poate asista la audiere* este inexactă în privința voinței legiuitorului ca martorul să fie asistat⁹ de către avocat. Astfel, articolele care prevăd că un subiect procesual poate să fie asistat de avocat au o formulare în care asistarea (exercitarea drepturilor în prezența persoanei) este cu privire la persoană și nu cu privire la ceea ce se întâmplă. Spre exemplu, art. 89 C. pr. pen. prevede că ***suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de unul ori de mai mulți avocați în tot cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecării, iar organele judiciare sunt obligate să îi aducă la cunoștință acest drept. Asistența juridică este asigurată când cel puțin unul dintre avocați este prezent.***

Astfel, acest text prevede că, suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat **de un avocat**, pe când martorul are dreptul, ca la audiere și numai la audiere, să fie

⁸ Art. 2 Cod de procedură penală: „Procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege”.

⁹ Nu există o definiție specifică asistării. Art. 91 alin. (2) din Statutul profesiei de avocat prevede că asistarea și reprezentarea clientului cuprinde toate actele, mijloacele și operațiunile permise de lege și necesare ocrotirii și apărării intereselor clientului. Arătăm că, diferența dintre asistare și reprezentare o constituie prezența clientului la momentul exercitării drepturilor acestuia. Astfel, asistăm un client când acesta este prezent și îl reprezentăm atunci când este absent.

asistat de avocatul cu care vine însoțit. Mai mult decât atât, în cuprinsul art. 88 C. pr. pen., s-a menținut formularea în sensul că, avocatul asistă sau reprezintă, în procesul penal, părțile ori subiecții procesuali principali, în condițiile legii. În atare condiții, în cuprinsul acestui articol nu se regăsește și martorul întrucât acesta nu este un subiect procesual principal, ci un alt subiect procesual. Toate aceste incongruențe ne conduc către concluzia că avocatul nu asistă un martor la fel cum asistă un suspect sau inculpat și că, în realitate, avocatul are rolul de a fi un observator. Astfel că, legiuitorul, deși a permis prezența avocatului la audiere, voința acestuia nu a fost ca acel avocat să fie foarte vocal. Legiuitorul a dorit să reglementeze acest drept într-o manieră minimală și economicoasă, practic și-a dorit ca acest drept să fie reglementat, fără a fi însă și eficient.

În aceeași ordine de idei, vătămător este și lipsa art. 92 alin. (6) C. pr. pen., de reglementare a posibilității avocatului martorului de a face obiecțiuni cu privire la efectuarea unui act de urmărire penală. Spre exemplu, avocatul suspectului sau inculpatului, la finalul audierii, poate face mențiuni în cuprinsul declarației cu privire la modul în care a fost desfășurată audierea. Mențiunea respectivă, permisă de lege, este menită pentru a verifica legalitatea procedurii probator ulterior în faza camerei preliminare. Deși ar trebui să existe o egalitate de arme¹⁰, avocatul martorului este singurul care nu are un asemenea drept și nu va putea formula nicio obiecțiune cu privire la desfășurarea actului de urmărire penală.

Redăm o altă inegalitate vădită ce poate apărea la audierea în cazul avocatului suspectului sau inculpatului și cel al martorului. De pildă, avocatul suspectului sau inculpatului a formulat o cerere de a fi încunoștințat de data și ora efectuării oricărui act de urmărire penală, solicitare ce a fost admisă de către procuror prin ordonanță. Se citează martorul pentru a fi audiat, iar avocatul suspectului sau inculpatului este anunțat și participă la această audiere. Martorul se prezintă însoțit de către un avocat care depune înputernicire avocațială și începe audierea. Avocatul suspectului sau inculpatului, pe parcursul audierii, se folosește de mai multe drepturi printre care și acela de a adresa întrebări martorului în baza art. 123 coroborat cu art. 110 C. pr. pen.¹¹ Astfel, avocatul suspectului sau inculpatului poate pune întrebări martorului, în schimb, avocatul care asistă la audiere și care a însoțit martorul, nu poate adresa întrebări persoanei care l-a chemat să asiste la audiere pentru că nu există un text de lege care să permită asta. Astfel, avocatul

¹⁰ Menționăm că, potrivit art. 93 Cod procedură penală, avocatul persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală în condițiile art. 92 Cod de procedură penală. Astfel, dreptul de a formula obiecțiuni, atunci când asistă la efectuarea unui act de urmărire penală, i se aplică și acestuia.

¹¹ Nemodificarea corelată a textelor de lege a condus la alte probleme de ordin procesual. Însuși textul de la art. 123 coroborat cu art. 110 alin. (4) Cod de procedură penală nu prevede că declarația martorului va fi semnată și de către avocatul care a însoțit martorul la audiere. Astfel, avem un avocat ce asistă la o audiere dar în mod bizar, iar conform textului de lege, nu va semna declarația de martor.

martorului nu poate adresa o întrebare clientului care l-a angajat și pe care îl asistă la audiere.

O chestiune interesantă este dată de confidențialitatea discuțiilor purtate de către martor și avocatul său în ipoteza supravegherii tehnice. Art. 139 alin. (4) C. pr. pen. prevede că *raportul dintre avocat și persoana pe care o asistă (s.n) nu poate forma obiectul supravegherii tehnice decât dacă există date că avocatul săvârșește ori pregătește săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la alin. (2)*. Astfel, textul art. 139 alin. (4) privitor la supravegherea tehnică face referire la situația clasică de asistare dintre avocat și clientul său, iar din noua modificare a legislației procesual penale, reiese că avocatul asistă doar suspectul, inculpatul, persoana vătămată, persoana responsabilă civilmente și partea civilă. Apreciem că pe martor, avocatul nu îl asistă ci doar asistă la audierea acestuia. Distincția între a asista un subiect procesual și a asista la audierea acestuia, după cum se poate observa, este foarte importantă și produce efecte pe planul obținerii probelor de către organele judiciare.

Se ridică o problemă teoretică, dacă modificarea opticii legiuitorului față de conceptul de asistare a persoanelor de către avocat și noul concept de a asista ca avocat la un procedeu probatoriu, va putea cauza interferențe în confidențialitatea comunicării dintre avocat și clientul său. Problema se mai ridică și sub aspectul încrederii cetățenilor în avocați întrucât în rândul comunității rezidă ideea clasică că ceea ce se discută cu avocatul va rămâne secret profesional. Or, apariția conversațiilor dintre martor și avocat în cadrul unui dosar penal va cauza profesiei un risc sistemic de lipsă de încredere în categoria avocaților.

Chiar instanțele de judecată și-au modificat optica în ceea ce privește confidențialitatea discuțiilor purtate între avocat și client. Spre exemplu, într-o speță, Curtea de Apel Iași, prin încheierea¹² din 16.10.2023 a menționat că: „Referitor la cea de-a doua condiție, este necesar ca respectivele comunicări supravegheate să fi fost purtate în cadrul raportului profesional al avocatului. Atât timp cât comunicările nu sunt purtate în cadrul unui raport specific între avocat și persoana **pe care o asistă sau o reprezintă** (s.n), ele nu se încadrează în categoria celor care nu pot fi redată în cadrul proceselor-verbale de redare și care nu ar putea servi drept probă. **Cu alte cuvinte, simpla calitate de avocat a interlocutorului nu conduce la excluderea probelor**”.

Astfel, se pune accent din ce în ce mai mult pe procurarea de probe, în detrimentul asigurării confidențialității discuțiilor cu avocatul. În aceeași speță, s-a mai pus problema dovedirii raportului profesional dintre avocat și client prin intermediul unui contract de asistență juridică încheiat în formă scrisă, deși, legea nu prevede forma scrisă *ad validitatem* ci *ad probationem*¹³. Opinează, Curtea de Apel

¹² <https://www.rejust.ro/juris/ee8878g24>.

¹³ Concluzia Curții de Apel este că, la momentul acordării consultanței juridice, trebuie să existe deja un contract de asistență juridică încheiat în formă scrisă. Este bine cunoscut faptul că, deseori,

Iași că, dacă contractul de asistență juridică a fost încheiat ulterior acordării consultanței juridice, atunci nu mai există un raport profesional valabil și astfel conversațiile pot fi ascultate și folosite ca probe în procesul penal: „*Contractele de asistență încheiate de doamna avocat și X prin mandatar Y depuse la dosar, datează din 23.05.2022 și 08.12.2021, fiind așadar ulterioare convorbirilor interceptate. Rezultă astfel că nu s-a stabilit în cauză că discuțiile interceptate au fost purtate în cadrul raporturilor specifice avocat-client*”.

III. Concluzii și propunere de lege ferenda

Inițiativa legiuitorului poate fi salutară doar prin scopul generic și anume respectarea dreptului la apărare, a dreptului la tăcere și la neautoincriminare. Însă, în modalitatea în care a fost formulat art. 118 alin. (4) C. pr. pen., apreciem că devine iluzorie ideea că avocatul poate contribui la respectarea acestor drepturi. Lipsa drepturilor avocatului care asistă la audierea martorului reprezintă un real pericol în ceea ce privește dreptul la apărare al unui martor ce este un suspect *de facto*.

Propunerea de *lege ferenda* este ca legiuitorul să stabilească, în concret, ce drepturi are avocatul care asistă la audierea martorului. Față de calitatea specială a acestui subiect procesual, apreciem că legiuitorul va trebui să indice drepturi specifice avocatului martorului întrucât nu se poate face trimitere la drepturile avocatului altui participant. Primul motiv îl constituie faptul că printre drepturile prevăzute de lege pentru avocatul unui alt subiect procesual, indiferent care ar fi acela, este prevăzut dreptul de a consulta dosarul sau de a fi încunoștințat despre efectuarea actelor de urmărire penală. Or, în cazul avocatului unui martor, apreciem că nu se poate acorda dreptul de a consulta dosarul de urmărire penală întrucât ar rămâne fără substanță audierea martorului dacă acesta ar lua cunoștință despre piesele dosarului. Astfel, unele dintre aceste drepturi sunt și trebuie să rămână inaccesibile avocatului martorului.

Apreciam că, la acest moment incipient, pentru avocatul martorului sunt necesare drepturi care țin de echitatea procedurii precum *dreptul avocatului martorului de a face obiecțiuni* similar dreptului prevăzut la art. 92 alin. (6) C. pr. pen.¹⁴ și *dreptul avocatului martorului de a pune întrebări martorului la a cărui audiere asistă*. De asemenea, față de posibilitatea ca martorul să declare aspecte care ulterior l-ar incrimina, apreciem necesară și posibilitatea existenței unui drept al avocatului

asistența juridică se acordă chiar telefonic din cauza urgenței și nu se poate refuza o consiliere pe motiv, strict formal, că nu există contractul de asistență juridică încheiat în formă scrisă.

¹⁴ Art. 92 alin. (6) Cod de procedură penală prevede că, „în cazul în care avocatul suspectului sau al inculpatului este prezent la efectuarea unui act de urmărire penală, se face mențiune despre aceasta și despre eventualele obiecțiuni formulate, iar actul este semnat și de avocat”.

martorului de a se consulta cu martorul în cursul declarației. Credem că acest drept ar fi necesar întrucât martorul poate declara voluntar¹⁵ aspecte care l-ar incrimina.

Finalmente, apreciem că este necesară intervenția legiuitorului și modificarea dispozițiilor Codului de procedură penală pentru a avea un text de lege funcțional și aplicabil, dar și previzibil. Credem că lăsarea textului în maniera aceasta va creiona un avocat al martorului total ineficient și lipsit de arme pentru a apăra drepturile martorului/suspectului *de facto*.

¹⁵ Apreciam că declararea voluntară de către martor a aspectelor care l-ar incrimina nu vor fi excluse din cuprinsul declarației întrucât art. 118 alin. (1) reglementează un drept al martorului de a nu declara fapte și împrejurări care l-ar incrimina. Astfel, alin. (2) al aceluiași articol prevede că nu vor putea fi folosite probele obținute cu încălcarea alin. (1), dar caracterul voluntar al declarației incriminatoare al martorului exclude aplicarea acestui alineat.

ROLUL, OBLIGAȚIILE ȘI DREPTURILE APĂRĂTORULUI PERSOANEI PRIVATE DE LIBERTATE ÎN PERIOADA ANTEBELICĂ

Lect. univ. Mihai GIURGEA

Abstract

The article deals with the most important normative acts that regulate the development of the criminal process in the pre-war period. A special attention was paid to the regulations regarding the role of the defense attorney in the trial, as well as the right to defense of the person deprived of liberty. Concretely, the arguments and the role of the defense attorney were detailed, as they are regulated in the normative acts of the time, as well as the sanction applicable in case of non-respect of these rights.

Keywords: *person deprived of liberty, defender, lawyer, nullity.*

După ce a realizat Unirea Principatelor în 1859, Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a adus numeroase îmbunătățiri și reforme întregului sistem judiciar, inclusiv celui penitenciar.

Printre cele mai importante acte normative se află Codul de procedură penală din 2 decembrie 1864¹ al Principatelor române. În acest prim cod de procedură penală sunt cuprinse primele dispoziții procesuale penale prin care se trasează coordonatele dreptului la apărare a persoanelor private de libertate bănuite a fi comis fapte penale, precum și relațiile lor cu apărătorul. Tot astfel, se instituie sancțiunea nulității actelor procesuale efectuate față de persoana privată de libertate în situația în care nu beneficiază de apărător ales sau numit din oficiu.

Astfel, în articolul 319 din Codul de Procedură Penală de la 1864, se prevede că: „Acusatul va fi interpellat a declara dacă și-a alesu unu apărătoru; dacă nu va fi alesu, președintele sau judecătorulu va desemna îndată pe unu advocatu din oficiu, subtu pedepsa de nulitate a tutulu lucrărilor ce voru urma. Această desemnare nu se va ține în sema și nulitatea nu va fi pronunțată dacă acusatulu își va alege unu aparatoru în urmă”. Iată deci că, asemenea dispozițiilor procesuale penale actuale², obligația organului

¹ Publicat în Monitorul Oficial din 2 decembrie 1864.

² Art. 90: Asistența juridică obligatorie a suspectului sau a inculpatului. Asistența juridică este obligatorie: a) când suspectul sau inculpatul este ... internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză..., Art. 281: Nulitățile absolute: (1) Determină întotdeauna aplicarea nulității încălcarea dispozițiilor privind: ...f) asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum și a celorlalte părți, atunci când asistența este obliga-

judiciar care efectuează acte de urmărire penală sau judecă o persoană privată de libertate (reținută, arestată sau condamnată) este de a asigura asistență juridică de specialitate, respectiv a unui apărător din oficiu, în situația în care persoana privată de libertate nu și-a ales un apărător, sub sancțiunea nulității.

Mai departe, în cuprinsul art. 320 se consacră libertatea alegerii apărătorului, prin următorul text normativ: *„Acusatul va pute să-și aleagă apărătoru pe ori cine va voi. În lipsă, sau chiaru în ajutorulu alegerii acusatului, președintele îi va numi apărătoru pe unulu dintre advocatii domiciliati la reședința Curții”*. Este totodată o primă consacrare a apărătorului din oficiu, adică a avocatului retribuit de stat, situație evident subsidiară principiului libertății acuzatului de a-și alege un apărător. Este pentru prima dată în istoria procesului penal român când instituția juridică a apărării și a apărătorului primește o atenție deosebită din partea legiuitorului.

Articolul 327 trasează modul în care comunicarea cu apărătorul poate avea loc și consacră legal pentru prima dată dreptul de consultare a dosarului: *„Apărătorulu va pute comunica cu acusatulu după interogatorulu seu. Va pute asemine sa ia comunicare de tote actele, fără să le stramute din locu, și fără sa intardie instrucțiunea”*.

În articolul 330 este exprimat un drept de a obține copii după actele de la dosar, în vederea formulării apărării: *„Acușații sau apărătorii lor voru pute lua copia dupe actele ce voru judeca de folosu pentru apărare”*.

Observăm deci că dreptul la apărare personal al inculpatului, precum și dreptul la apărare propriu apărătorului ca participant în procesul penal, astfel cum este reglementat în Codul de procedură penală actual, își găsește reglementarea inițială în Codul lui Cuza din 1874.

O deosebire importantă, respectiv o reglementare pe care nu o regăsim în legislația procesuală penală actuală se regăsește în cuprinsul articolului 336 din Codul de Procedură Penală de la 1864, care arată că: *„Președintele va înștiința pe apărătorulu acusatului de a nu rosti nimicu în contra consciinței sale și în contra respectulu cuvenitu legiloru și de a se esprima cu cuviință și cu moderațiune”*. Aceste obligații profesionale și deontologice ale apărătorului sunt actualmente cuprinse în legislația care reglementează profesia de avocat³.

Însă domnitorul Principatelor a avut și alte realizări revoluționare în materie juridică, pe lângă contribuția la elaborarea codului de procedură penală de la 1864. El a pornit cu ordonarea unui raport despre starea penitenciarelor care avea să fie efectuat de către Ministerului de Interne. În urma raportului s-a luat decizia ca responsabilitatea asupra sistemului penitenciar să fie plasată în sarcina ministrului secretar de stat la Ministerul de Interne. Prin Hotărârea Consiliului de Miniștri din

torie. Pentru un studiu mai amplu a se vedea și M. Giurgea, I. Lazăr, Sancțiunile procesuale penale. Inadmisibilitatea. Decaderea. Excluderea probelor nelegal sau neloial administrate. Nulitatea, Ed. C.H. Beck, București, 2020, pp. 260-269.

³ Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat, Statutul profesiei de avocat adoptat prin Hotărârea Consiliului UNBR nr. 64 din 3 decembrie 2011, publicat în M. Of. nr. 898 din 19 decembrie 2011.

7 august 1862, s-au decretat măsurile cu privire la reformarea sistemului închisorilor. Începând cu data de 1 octombrie 1862 a fost desființată Administrația Temnițelor, urmând ca sistemul penitenciar din Moldova, mult mai avansat, să devină de aplicabilitate generală pe întreg teritoriul Principatelor Unite. În acest context se naște *Regulamentul pentru organizarea serviciului stabilimentelor penitenciare și de binefacere din România* din 11 august 1862, ambele Principate Unite căpătând o organizare uniformă a penitenciarelor. *Regulamentul* a fost în vigoare până în 1929. Astfel se trece la aplicarea unitară a unor măsuri concrete de administrare a populației penitenciare și a pedepselor după o reglementare unitară, regulile stabilite fiind de o un modernism aliniat cu practica cea mai avansată din țările europene. Penitenciarele devin *ășezăminte de îndreptare sau case de binefacere*⁴.

O garanție a respectării principiului legalității executării pedepselor era aceea că persoanele lipsite de libertate erau închise doar pe baza unui mandat sau a unui extras după hotărârea judecătorească, semnat de președintele tribunalului.

De la data instituirii sale, prin reglementările domnitorului Al. I. Cuza, în 1862, regimul *Regulamentului* a funcționat timp de 12 ani până când a început să se resimtă nevoia unei reorganizări a regimului penitenciar. Astfel, este adoptată *Legea asupra regimului închisorilor*, care cuprindea trei anexe: *Regulamentul general pentru arestele preventive*, *Regulamentul general al Casei centrale de corecțiune pentru minori* și *Regulamentul general pentru penitenciarele centrale*, toate interpretate în contextul general al dreptului procesual penal de la acea vreme.

Nevoia de reformă era, așadar, apăsătoare, astfel că regele Carol I a preluat această dificilă sarcină a reorganizării, elaborând: „*Legea asupra regimului închisorilor de la 1874*”, votată în sesiunea ordinară a Parlamentului din 1873 și adoptată prin decretul domnesc nr. 169 din 26 ianuarie 1874.

Aceasta a reprezentat un pas înainte față de reglementările anterioare în materia asistenței juridice a persoanelor private de libertate. Prin *Regulamentul General pentru arestele preventive din 14 mai 1874* (așa cum arătam, anexă a „*Legii asupra regimului închisorilor de la 1874*”), a fost completată *Legea Închisorilor* din același an cu alte 110 articole. Prin acest regulament se tinde să se înlătore abuzul arestărilor și eliberările ilegale⁵.

Sub aspectul dreptului la apărare a persoanelor lipsite de libertate există o prevedere extrem de importantă care concretizează dreptul persoanei private de libertate de a lua contact cu apărătorul său pentru apărarea drepturilor sale substanțiale și procesuale⁶.

⁴ I. Chiș, *Drept Execuțional Penal, istoria închisorilor. Executarea pedepselor carcerale*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009, p. 46, I. Chiș, A. B. Chiș, *Executarea sancțiunilor penale*, ed. 2, Ed. Universul Juridic, București, 2021, p. 48.

⁵ E. Gr. Constantinescu, *Evoluția regimului penitenciar în România cu referințe la trecutul penitenciarelor din Europa și America*, Ed. Tiparul Românesc S.A., București, p. 114.

⁶ *Ibid.*, p. 120.

Probabil cel mai celebru proces al vremii, în care se evidențiază cu prisosință exercitarea dreptului la apărare, chiar de o maniera cvasi-ofensivă, este *Procesul Memorandului Românilor din Transilvania*, din 7-25 mai 1894⁷. Astfel, încă de la începutul primei zile a dezbaterii cauzei, la 7 mai 1894, avocatul Brediceanu, apărător al memorandistului Ioan Duma, în exercitarea dreptului la apărare concretizat în libertatea luării legăturii libere cu clienții apărați, protestează (românește!, n.a.) „*contra aplicării jandarmilor, fiindcă avem dreptul să luăm contact direct unii cu alții*”. La rândul său, avocatul Petrovici, apărător al memorandistului Mihail Veliciu, arată în fața președintelui instanței că „*pentru independența și în interesul libertății apărării eu protestez contra rămânării jandarmilor în sală*”, subliniind ritos că „*siguranța apărării nu-I reclamă, din contră ea se simte jenată și jignită prin aceasta*”. De remarcat însă că, în cursul acestui proces, au fost admiși în calitate de apărători atât avocați, cât și persoane care nu aveau această calitate. Că este așa o arată luarea de poziție a Ministerului public care cere a se pune în vedere apărătorilor avocați să pledeze în limba maghiară: „*După cum am observat, unii dintre apărători, cari au vorbit, unul sau doi, sunt avocați, și ca atare sunt obligați la dezbaterile judecatorești să întrebuițeze limba oficială a instanței*”, președintele instanței dispunând ca „*toți apărătorii să pledeze în limba maghiară, într-o altă limbă apărarea nu se admite*”⁸.

În același proces al memorandiștilor se evidențiază dreptul persoanei private de libertate (arestate) de a formula recurs în casație, personal în fața tribunalului. Astfel, memorandistul Gherasim Domide, paroh al Rodnei Vechi, formulează „*Recurs în casație în chestia arestării*”, arătând că „*dreptul la libera mișcare este un drept de libertate naturală a omului deci are loc numai în cazurile admise de lege*”, solicitând „*să binevoiască, casând hotărârile instanțelor inferioare, a dispune imediata mea punere în libertate*”⁹. Dincolo de soluția pronunțată în probabil cel mai cunoscut proces al epocii, cea mai interesantă radiografie a încălcării dreptului la apărare o face dr. Ion Rațiu, în *Recursul în casare contra verdictului juraților și a sentinței de condamnare*; acesta arată ca în sala de dezbateri, pentru influențarea și intimidarea apărătorilor și a acuzaților, în proximitatea acestora au fost așezați ofițeri ai penitenciarului, ca semn al celui mai probabil verdict, acela de condamnare la închisoare cu executare în penitenciar, ofițeri de poliție și jandarmi, toți, cu „*sabia incinsă*” și „*cu baioneta pe armă*”, în ciuda opoziției apărătorilor inculpaților¹⁰. De asemenea, Ion Rațiu

⁷ *Procesul Memorandului Românilor din Transilvania, acte și date*, vol. II, Ed. Buletinului justiției din Cluj, 1934, pp. 6-7.

⁸ *Ibid.*, pp. 8-9.

⁹ *Ibid.*, pp. 418.

¹⁰ „*în sala de dezbateri, în partea de sala înafara spațiului ingradit rezervat pentru instant, Ministerul public, Curtea cu jurați, acuzați și aparatori, și destinat pentru public, au ocupat loc un ofiter al penitenciarului dela Seghedin, cu sabia incinsa, un locotenent de politie al orasului Cluj, cu sabia incinsa și înafara de ei în imediata vecinătate a acuzatilor și aparatorilor, un jandarm cu baioneta pe arma, a sezut în locul situate între acestia și între membrii tribunalului. Acuzatii și aparatorii lor au protestat și au declarat restranse atat libertatea lor personala, cat și dreptul lor de liber contact între sine, asigurat prin lege, și paralizata independenta apararii și au cerut indepartarea acestor membri ai puterii armate*”, în *Procesul Memorandului Românilor din Transilvania, acte și date*, vol. II, Ed. Buletinului justiției din Cluj, 1934, p. 344.

reclamă încălcarea dreptului la liber contact între acuzat și apărătorul său, dar și încălcarea *independenței apărării*, culminând cu aceea că „*acuzății au fost frustrați de apărătorii lor, fiindcă apărarea a fost făcută absolut imposibilă, că li s-a violat nu numai libertatea cuvântului, ci și onoarea lor specială de адвоаți*”.

În plus, în ceea ce privește judecata ce avea loc în interiorul fiecărui penitenciar, este de notat existența unui „pretoriu de justiție disciplinară”, înaintea căruia urmau să fie judecați deținuții învinuiți de încălcarea regulilor disciplinare. Acest complet era alcătuit din director ca președinte, iar membri erau inspectorul, preotul, medicul și institutorul; intendentul juca rolul acuzării, în completul de judecată fiind inclus și grefierul. Părțile interesate sau vătămate erau chemate să asiste în tăcere la ședință. Când directorul-general, subdirectorul sau alt funcționar superior asista la ședința de judecată, acesta ocupa locul de lângă președintele completului de judecată.

Directorul convoca pretoriul și deschidea ședința la ora fixată, chemând înaintea sa pe deținuții acuzați de încălcarea regulamentelor interne sau de comiterea de delikte. Asemenea dispozițiilor legale actuale, li se aducea la cunoștință plângerea făcută împotriva lor, apoi li se ascultau apărărilor formulate față de acuzație, precum și dovezile invocate în apărare. Președintele consulta apoi pe ceilalți membri și, ținând seama de opiniile lor, hotăra pedeapsa sau suspenda judecata până la strângerea altor probe mai complete. Procesul-verbal încheiat, similar încheierii de ședință, consemna numele persoanelor care au asistat la debateri, acuzarea și apărarea, precum și hotărârea verbală a președintelui. Intendentul înscrisa în condică pedeapsa dispusă și motivarea ei, având și atribuții de punerea ei în executare¹¹.

¹¹ L. Merei, *Regimul juridic al sistemului penitenciar în România în a doua jumătate a secolului XIX-lea, începutul secolului al XX-lea*, Academia de științe a Moldovei, Chișinău, 2015.

DECREDIBILIZAREA DELIBERATĂ A APLICĂRII DREPTULUI ÎN INSTANȚELE ȘI PARCHETELE ROMÂNEȘTI

*Av. dr. Ion POPA,
membru corespondent al
Academiei de Științe Juridice din România*

Abstract

The present work aimed to deepen and to argue in a limitative way that applicative area of law, including standardization, an area of wide and daily public exposure through which law as a science is delivered to the citizen in the form of a concrete result decided by law enforcers, on the basis of a rule of law adopted by the political representatives of the citizen at a given time. Even in this limited area of analysis, only the process of delivery of law in Romanian courts and prosecutors' offices by the human resource of judges and prosecutors, the rules under which they acted, and the consequences of their current activity were considered.

There have been identified, especially after 2005, politically promoted and civically supported normative approaches, not only internally, but also externally, to destabilize and deliberately discredit the human resources in Romanian courts and prosecutors' offices. The negative consequences of these approaches have inevitably emerged over time not only through acutely negative statistical data, but also through a heightened negative public perception of the actual enforcers of law, the quality of the "product" delivered and implicitly of the principle as such of law and justice.

Keywords: *law, human resource, judges, prosecutors, discrediting, political influence.*

Introducere

Succint, știința dreptului, dreptul, au ca obiect specific de preocupare realitatea juridică a unei organizări sociale umane la un moment dat, realitate juridică abordată analitic în corelație cu toate celelalte segmente ale sistemului social, pe baza unei metodologii specifice¹. Dreptul, înțeles ca un cumul de norme, principii,

¹ A se vedea, în expuneri aprofundate pe această temă, prof. univ. dr. Nicolae Popa, *Considerații privind sistemul științelor juridice și rolul teoriei generale a dreptului*, prof. univ. dr. Simona Cristea, *Doctrina Juridice*, Ediția a VII-a revizuită și adăugită Universul Juridic București, 2017, cercetător științific ICJ Ion Flămânzeanu, *Doctrina ca izvor de drept*, ș.a.

reguli, concepte ale unei organizări sociale, nu constituie o știință abstractă, exponat sau trofeu de vitrină, ci o modalitate de reglementare și punere în practică a acestor norme, principii, etc., una dintre căile prin care societatea umană de-a lungul existenței sale a reușit să-și consolideze bazele organizării și evoluției. Dreptul, ca știință aplicativă, a fost livrat cetății sub două forme: 1. prin adoptarea de norme de organizare și funcționare a instituțiilor statale/suprastatale, inclusiv a celor chemate să aplice/impună o anumită realitate juridică și 2. prin prestația individuală a celor investiți să aplice efectiv dreptul în limita normelor adoptate.

Ne vom referi în continuare la ambele aspecte, abordate corelativ, insistând asupra cauzelor ce au determinat o realitate notorie a prezentului și anume vizibila reticență, la limita respingerii, a cetățeanului față de ceea ce semnifică drept, dar mai ales față de aplicatorii acestuia în viața cotidiană, limitându-ne în analiză la decidenții normei de drept și la aplicatorii acesteia în instanțele și parchetele românești.

Rândurile de față au fost generate în principal de *reuniunea științifică a Academiei de Științe Juridice din România*² și de *tema acesteia - Criza dreptului în lumea contemporană*³, dar și conjunctural de demersul cutumiar deja de destabilizare/decredibilizare a aplicatorilor dreptului din justiția română, prin reluarea ciclică în spațiul public de circa 25 ani, inexplicabil de agresiv de data aceasta, a unor campanii de demonizare a pensiilor de serviciu (botezate „speciale”) ale magistraților în principal (dar și ale altor categorii profesionale - polițiști, militari, servicii secrete, diplomați), campanii înțesate deliberat de egalitarism deformat⁴, promovate de entități cu potențial public manipulator(media, rețele de socializare), având ca lider ipocrizia postdecembristă, politicianul român. Am inclus și acest considerent conjunctural în justificarea genezei lucrării de față, pentru că astfel de campanii reluate periodic aduc, alături de „câștigul” politic scontat de procente

² București, Palatul Cotroceni, 19-20 octombrie 2023.

³ Discutând despre drept, în criză sau nu, este de presupus abordarea sa astăzi ca apanaj al umanității. Se pare că mâine va trebui, potrivit unor indicii europene neechivoce, să reconsiderăm aceste coordonate prin includerea ca subiecte active a necuvântătoarelor și a inteligenței artificiale.

⁴ Chiar și în epoca anterioară anului 1989, a egalitarismului socialist, salarizarea diferențiată avea ca principiu de bază rolul și importanța socială a muncii depuse. În prezent, decidenții democrației românești au în vedere doar „principiul” nivelator conform căruia salariul din domeniul public nu poate depăși pe cel al președintelui țării, teză prin ea însăși de o ipocrizie majoră pentru că președintele țării, spre deosebire de ceilalți bugetari „comparați”, nu trăiește din salariu. Toate cheltuielile impuse de activitățile președintelui, începând de la cele cotidiene (mâncare, casă, transport, îmbrăcăminte) și terminând cu cele de serviciu propriu-zis (activități oficiale) și cele de relaxare (mare, munte, plajă, golf, excursii) sunt suportate din bani publici, nu din veniturile salariale ale președintelui. Trebuie subliniat, ca o realitate de necontestat și acceptată, că „indignarea” și „mobilizarea” politicianilor români post-aderare nu s-a manifestat niciodată (cu excepția anilor 2017-2018) spre mărirea veniturilor mici, ci întotdeauna spre tăierea celor „prea” mari.

electorale⁵ și de ostilizarea deliberată a diverselor categorii sociale și/sau profesionale, inevitabile consecințe negative, voite sau ignorate, prin forțarea/incitarea unei depopulări masive pe termen scurt, chiar anticipate⁶, a unor instituții publice fundamentale, de către o resursă umană înalt calificată aflată la vârful capacității profesionale⁷.

Așa cum arătam, vom insista în analiza resursei umane în domeniul justiției, componentă de bază alături de lumea avocaturii, a notariatelor și a consilierilor juridici în general, a succesului/eșecului științei dreptului în zona sa aplicativă. Vom încerca să evidențiem, pe de o parte, acele cauze și decizii ce au influențat în timp starea actuală a resursei umane din justiția românească și responsabilitatea normativă a decidenților politici și profesionali în materie⁸, iar pe de altă parte, consecințele acțiunilor acestora în activitatea curentă de aplicare efectivă a dreptului, în condițiile în care gestionarea resursei umane nu trebuie privită doar prin ea însăși ca fenomen administrativ de încadrare, pensionare, transfer, promovare etc., ci ca o adevărată strategie de livrare aplicativă de calitate a științei dreptului către cetatea românească.

În termeni analitici, cei ce aplică dreptul în instanțe și parchete peste tot în lume (decizii, interpretări), constituie resursa umană a autorității judecătorești înțeleasă în sensul său mai permisiv și care include și procurorii, nu doar judecătorii.

⁵ Conform unui sondaj intern (2019) al partidului aflat mai mereu în fruntea preferințelor electoratului, campaniile de demonizare a pensiilor speciale, inclusiv sau mai ales cele ale magistraților, aduc un plus de peste 6 procente electorale.

⁶ Într-un acces salutar de raționalitate pe această temă, în ceasul al 12 lea, președintele unuia dintre partidele aflate la guvernare în primăvara 2023, M.C., a recunoscut că o abordare otova și populistă a temei pensiilor speciale nu generează echitate, ci haos perturbator în instituțiile afectate (minister de interne, armată, servicii secrete, instanțe, parchete) și că acest haos nu poate fi acceptat deliberat de partea română ca preț al unei tranșe bănești dintr-un program european. Din păcate, similar mai tuturor liderilor politici români, când peste două luni a ajuns prim ministru în iunie 2023, s-a răzgândit și a uitat de pericolul haosului impus de programul de finanțare european (PNRR), promovând normativ exact ceea ce negase anterior, provocând previzibil ceea ce deja semnalase și anume haosul (proteste generalizate în iunie 2023 prin încetarea activității în instanțe și parchete, susținute de CSM, declararea ca neconstituțional a proiectului de act normativ propus și adoptat de aleși).

⁷ Relevant în acest sens al depopulării instanțelor și parchetelor prin politici negândite sau gândite distructiv este faptul că dacă în anul 2020 s-au pensionat 174 de judecători și 129 de procurori, iar în anul 2021 s-au pensionat 248 de judecători și 143 de procurori, s-a ajuns ca în anul 2022 să se pensioneze 464 de judecători și 256 de procurori, pentru anul 2023 fiind eligibili un număr de 540 judecători și 331 procurori. În total, numărul celor forțați să plece prin pensionare pentru a nu-și pierde drepturile cuvenite la intrarea în profesie este de peste 1527 magistrați până la sfârșitul anului 2025 (hotărârea CSM nr. 90/2023).

⁸ Ne referim aici la parlamentarii țării, la membrii guvernelor, mai ales la miniștrii justiției, la președinte, precum și la tot complexul politic extern, de la comisia europeană la ambasadorii occidentali acreditați în România. Având în vedere publicarea anterioară a unei lucrări în care am tratat o temă apropiată de cele de față, *Noaptea dreptății românești*, publicată la Universul Juridic în anul 2021, am încercat evitarea unor abordări repetitive.

Nu este necesar să mai argumentăm că modul de selectare, promovare, evaluare, sancționare a resursei umane din domeniul justiției are consecințe directe asupra calității, celerității, independenței și imparțialității actului de justiție pe care un Stat este obligat să îl asigure cetățenilor săi.

Din păcate, indiferent de perspectiva din care ne-am propune să analizăm acest domeniu în România post decembristă, vom constata o realitate care se impune cu titlu de notorietate și anume că în prezent, la 34 ani de la momentul de debut al noii noastre societăți, resursa umană, adică *aplicatorii dreptului din justiția română, se află într-o consistentă criză de efectiv numeric⁹, în derivă conceptuală și nu în ultimul rând într-o constantă și acută criză de credibilitate societală¹⁰.*

Câteva precizări prealabile sunt necesare.

Indiferent de forma de organizare a societății, modificările normative ce au fost impuse de factorul politic în legătură cu resursa umană din justiția română au fost precedate/însoțite de tot felul de justificări/fundamentări publice, unele obiective/profesionale și de bună credință generate de nevoile sistemului judiciar și/sau ale justițiabilului român în legătură cu eficiența resursei umane în raport de complexitatea cauzelor, cu celeritatea actului de justiție ori restricții bugetare, altele bazate pe elemente extrane sistemului de drept și științei dreptului, respectiv ideologii și interese politice/geopolitice de grup intern, dar mai ales extern, amintind aici doar acel delir cu consecințe catastrofale al „reformei de întinerire” forțată sub flamura „decomunizării” din anul 2005, asupra căruia vom reveni.

În general fiecare modificare asupra resursei umane a avut în vedere, cel puțin declarativ, câteva criterii de bază: 1. obligația Statului de a asigura serviciul public de justiție *independentă* la costuri bugetare rezonabile, menite să asigure însă și cointeresarea resursei umane 2. dreptul cetățeanului de liber acces la o justiție profesionistă, independentă și imparțială, 3. pregătirea profesională și eficientizarea activității resursei umane pe fiecare grad de jurisdicție prin prisma statutului societal al magistratului și a mijloacelor puse la dispoziție. Specificul acestui domeniu este acela că o decizie nu își produce efecte imediate, ci în timp mai mult sau mai puțin îndelungat și tocmai de aceea astfel de decizii, pe de o parte, nu pot fi apreciate ca efect, pozitiv sau negativ, decât la o oarecare distanță temporală de

⁹ Conform adresei nr. 4/15061 din 26.07.2023 a CSM – Biroul de informare publică, la 1 iulie 2023 existau în sistemul instanțelor din România un număr de 1055 posturi vacante de judecători, dintr-un total de 5066 posturi(circa 20%), și 860 posturi vacante de procurori, dintr-un total de 2981 posturi, schemele de personal activ la nivelul parchetelor fiind ocupate în medie la nivel de 55%-60%, în condițiile în care existau/există unități de parchet la nivelul judecătoriilor cu un singur procuror încadrat dintr-o schemă de încadrare de 10.

¹⁰ Conform unui sondaj prezentat pe postul tv Digi 24, jurnal știri, ora 15, 21.07.2023, încrederea în justiție coborâse la un catastrofal, practic inexistent, prag de încredere de 8%.

momentul adoptării, când de multe ori este deja prea târziu¹¹, iar pe de altă parte, tocmai de aceea atari decizii nu ar fi trebuit/nu ar trebui lăsate la îndemâna unor decidenți nepricepuți sau de rea credință, cu interese conjuncturale diferite sau opuse unui rezultat de calitate. Principalele căi de optimizare a parametrilor cost-calitate-celeritate au fost mai mereu aceleași: vârsta de încadrare în raport direct cu vârsta de pensionare, echilibrul generațiilor active în sistem¹², vechimea în profesie necesară promovării la unitatea superioară, modalitatea de promovare și de obținere a gradului profesional superior, numărul de judecători ce compun un complet de judecată(fond și căi de atac), numărul căilor de atac¹³ etc.

¹¹ Exemplificativ, în perioada anilor 1999-2000, când s-au produs disponibilizări masive ale minerilor, Tribunalul Gorj a fost asaltat de zeci de mii de litigii de muncă. S-a apreciat atunci la nivel de minister al justiției, că este necesară suplimentarea masivă a numărului de posturi de judecător și ocuparea *definitivă* a acestora. Momentul de criză a trecut, iar Tribunalul Gorj a rămas cu o schemă ocupată de circa 35 judecători care, datorită inamovibilității nu puteau fi „mutați” la un alt tribunal, ajungându-se ca un judecător să intre în ședința de judecată o dată pe lună, cu circa 5 dosare pe rol, în condițiile în care celelalte tribunale aveau o încărcătură de circa 30-40 dosare/judecător săptămânal.

¹² Acești doi parametri au fost reținuți, printre alții, și în studiul *Analiza vulnerabilităților sistemului judiciar român. Soluții și propuneri de modernizare*, efectuat în anul 2010 de Centrul pentru analiză și dezvoltare instituțională(CADI), p. 31: „Obiective pe termen mediu - ... rezolvarea dezechilibrelor din punct de vedere al gradului de încărcare, al intrărilor și ieșirilor din sistem și al reprezentării disproporționate a unor generații în interiorul corpului magistraților”. În același studiu a mai fost reținută drept cauză a lipsei unei coerențe decizionale în timp, prezența în aparatul propriu al CSM a unui număr însemnat de magistrați detașați, fără o pregătire de specialitate minimă în domeniul resurselor umane. Din păcate, această lipsă de pregătire, dar și de continuitate în funcțiile ce decid asupra resursei umane din justiția română este prezentă și la nivelul membrilor CSM, schimbați la 6 ani, dar și al secretarului general al CSM, cu un mandat limitat la 4 ani. Deficiența remarcată în studiul amintit este prezentă în toate compartimentele administrative ale CSM, acestea fiind conduse de magistrați detașați care însă, după ce au dobândit experiență în acel post administrativ, revin la instanțe/parchete ca efect al expirării duratei de detașare, fiind înlocuiți tot cu magistrați detașați, nepregătiți pentru specificul și detaliile noului loc de muncă, iar ciclul se repetă de 18 ani.

¹³ Un alt exemplu de bună intenție, dar cu consecințe dezastruoase a fost O.U.G. nr. 58/2003. La sugestia unui expert francez de preaderare, domnul Pierre Truche, fost președinte al instanței supreme în Franța, în ideea unei practici unitare în soluționarea recursurilor, s-a dispus prin actul normativ amintit ca toate recursurile să fie soluționate de *o singură instanță*, respectiv instanța supremă. Consecința a fost că toate curțile de apel au trimis dosarele de recurs la ÎCCJ, iar instanța supremă s-a blocat nu doar în soluționarea juridică a recursurilor primite, cărora li s-au acordat termene de peste trei ani, dar s-a blocat și fizic prin lipsa spațiului de depozitare a dosarelor primite. Dispoziția a fost ulterior abrogată prin O.U.G. nr. 65/2004. În același registru al bunelor intenții ratate se include și Ordonanța Guvernului nr. 13/1998 care, în ideea reducerii uriașului volum de muncă de la instanțe, coroborat cu insuficiența resursei umane, a consfințit obligația motivării în fapt și în drept a hotărârii doar în acele cauze în care s-a declarat calea de atac, scutind astfel pe judecător de o parte consistentă a muncii sale. M-am numărat printre judecătorii care la acea vreme s-au bucurat naiv și egoist de noua reglementare. S-a vădit ulterior că actul normativ a fost neoportun și prejudiciant, lipsa considerentelor din hotărârile judecătorești neatacate făcând imposibilă aprecierea în cazul unor litigii ulterioare a incidenței prescripției dreptului la acțiune ori a executării silite, a autorității de lucru judecat ori a formulării în termen a unor demersuri administrative, etc. Ordonanța a fost abrogată la puțin peste un an de la publicare, prin O.U.G. nr. 290/2000.

Ne vom ocupa aici de acele aspecte ce implică persoana și cariera celui ce aplică dreptul, fără a le dezvolta și pe cele ce vizează strict doar elemente de organizare judiciară (de exemplu numărul căilor de atac).

1. *Legea nr. 58/1968*¹⁴ pentru organizarea judecătorească

Potrivit art. 23 din lege, „*pricinile, precum și cererile de competența judecătorilor, se judecă în complet format din 2 judecători*”, iar potrivit art. 26, „*recursurile și recursurile extraordinare se judecă în complet format din 3 judecători*”.

De asemenea, conform art. 53, „*după 6 luni de funcționare efectivă judecătorii stagiați sunt examinați sub aspectul cunoștințelor dobândite în vederea acordării dreptului de a exercita unele atribuții de judecată. Judecătorii stagiați de la judecătorii participă la activitatea de judecată numai în completele în care celălalt judecător este ales*”.

Stagiul de pregătire pentru un judecător stagiar era de 2 ani, la sfârșitul cărora stagiarul era obligat să se prezinte pentru a susține examenul de capacitate pentru a deveni judecător definitiv. Nesusținerea sau nepromovarea examenului echivala cu îndepărtarea din funcție.

Reiese din dispozițiile citate preocuparea legiuitorului socialist sub două aspecte.

Sub un prim aspect, a consacrat *exclusiv* completul colegial de 2 și respectiv 3 judecători¹⁵, garanție a unei consultări/deliberări și a unui rezultat previzibil superior calitativ din munca a doi oameni, nu a unuia singur, asupra aceleiași chestiuni de soluționat. Adoptarea exclusivă a modelului colegial avea în mod cert avantajul unei mai mari siguranțe calitative, dar costa, iar în unele situații de redusă complexitate a cauzei dedusă judecății, acest cost al angrenării a doi judecători pentru o sarcină ce putea fi îndeplinită în aceleași condiții de calitate de unul singur, apărea ca fiind o cheltuială bugetară nejustificată.

Sub un al doilea aspect, în considerația aceluiași concept al asigurării profesionalismului judecătorului și implicit a calității muncii acestuia, legea nu a permis judecătorului stagiar, insuficient pregătit, să judece decât *după* o perioadă de acomodare și acumulare de 6 luni și în urma unei examinări profesionale, iar participarea la judecată a stagiului a fost permisă doar pe „*locul doi*” în completul de judecată alături de *un judecător definitiv* („*ales*”¹⁶), înlăturând astfel orice ipoteză

¹⁴ Publicată în Buletinul Oficial nr. 169 din 27 decembrie 1968. Am ales ca punct de plecare Legea nr. 58/1968 pentru că a fost abrogată doar în anul 1992, supraviețuind momentului decembrie 1989 și și-a produs efecte și în noul tip de societate. Este de remarcat cu privire la concizia acestei legi că în limita a doar 88 articole a reușit să cuprindă atât reglementări ale statutului judecătorului, cât și ale organizării judiciare, în condițiile în care reglementările normative în vigoare în prezent au avut nevoie pentru aceleași domenii de peste 550 articole. Sigur că epocile diferă, dar totuși...

¹⁵ Cu excepția litigiilor de muncă ce se judecau de un judecător și doi asesori populari.

¹⁶ Potrivit art. 42 din Legea nr. 58/1968, „*președinții tribunalelor județene și cel al Tribunalului municipiului București, judecătorii acestor tribunale, precum și judecătorii de la judecătorii, sunt aleși și revocați de*

în care completul de doi judecători ar fi putut fi format din doi stagieri, respectiv doi judecători insuficient *încă* pregătiți profesional.

Legea a fost modificată prin Decretul nr. 84/1973 al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România¹⁷, legalizând nu doar instituția judecătorului unic și aria de cuprindere a cauzelor ce pot fi soluționate de acesta, dar recunoscând chiar și dreptul judecătorului stagiar cu un an vechime de a soluționa astfel de cauze¹⁸. Trecând peste enunțul de propagandă politică al oricărui act normativ din acea vreme, scopul acestor modificări a fost clar exprimat în Expunerea de motive a Decretului și trebuie să recunoaștem și astăzi, peste ani, relevanța sa managerială: „îndeplinirea sarcinii trasate de Conferința Națională a Partidului Comunist Român din 19-21 iulie 1972, privind **ridicarea în continuare a calității și sporirea operativității în activitatea de judecată**, face necesară rezolvarea de către **un singur judecător** și a altor pricini de importanță mai redusă, de competența judecătorilor, în afară de cele care se rezolvă în prezent în acest mod (litigii de muncă – n.n.)”.

2. **Legea nr. 60/1968**¹⁹ pentru organizarea și funcționarea Procuraturii Republicii Socialiste România

Din perspectiva temei de față, legea procuraturii RSR enumera atribuțiile procurorilor fără a distinge între stagiar și definitiv, ceea ce a permis ca procurorii stagieri să poată îndeplini, legal și teoretic, atribuții ale unui procuror definitiv indiferent de gradul de jurisdicție. Conceptul a fost preluat, cu consecințe grave, vom detalia, în Legea nr. 247/2005, conform căreia procurori de la gradul de bază al ierarhiei parchetului puteau activa la parchetul general, nu numai în funcții de execuție, ci și de conducere.

Comun ambelor legi referitoare la instanțele și parchetele socialiste era faptul că numirea în funcție era politică integral, atât pentru judecători, aleși periodic de consiliile populare, cât și pentru procurori, numiți de procurorul general, numit la

consiliile populare județene sau, după caz, de Consiliul Popular al municipiului București, la propunerea Ministerului Justiției”. Faptul că judecătorii depindeau direct de consiliile populare, la „alegerea” ori „realegerea” lor în funcție, ne scutește de orice comentariu cu privire la independența de facto a judecătorilor astfel aleși față de unicul decident politic de atunci. Trebuie să precizăm însă că ulterior decembrie 1989, până la adoptarea Legii nr. 92/1992 de organizare judecătorească, nu s-a mai pus problema alegerii vreunui judecător de către consiliile populare.

¹⁷ Publicat în Buletinul Oficial nr. 20 din 27 februarie 1973. Este util de semnalat că deși Legea nr. 58/1968 fusese adoptată de Marea Adunare Națională, ca organ legiuitor suprem, modificarea acesteia s-a produs printr-un act emis de Consiliul de Stat. „Tradiția” s-a păstrat și în vremea noastră, multe legi organice adoptate de Parlament, inclusiv privind justiția, au fost modificate prin ordonanțe de urgență ale guvernului.

¹⁸ Conform art. 53 alin. (2) din Legea nr. 58/1968, „judecătorii stagieri de la judecătorii participă la activitatea de judecată în completele în care celălalt judecător este ales. După 1 an de funcționare efectivă, judecătorii stagieri pot judeca cererile și pricinile prevăzute în art. 23 alin. (4)”.

¹⁹ Publicată în Buletinul Oficial nr. 169 din 27 decembrie 1968.

rândul său de Marea Adunare Națională, atât în funcții de execuție, cât și de conducere. Acest tip de selecție avea însă și o latură „pozitivă”, anume că *determinarea (dependența) politică nu era mascată, ci asumată deschis de autoritățile vremii*, spre deosebire de perioada post decembristă, în care condiționarea politică pentru funcțiile de conducere a fost menținută pentru parchetele centrale, dar *a dispărut asumarea politică* a numirilor, aspect pe care îl vom analiza distinct²⁰.

2. Legea nr. 92/1992 pentru organizarea judecătorească²¹

Legea de organizare judecătorească adoptată în anul 1992 a urmat în general aceleași principii de gestionare curentă a resursei umane ca și Legea nr. 58/1968 (încadrare, promovare, pregătire profesională, sancționare, pensionare, cuprinzând însă și elemente de organizare judiciară²²), cu o singură și fundamentală deosebire și anume eliminarea dependenței judecătorului de scaun în evoluția carierei sale profesionale de decizia *directă* a factorului politic²³. Tendința de eliminare a influenței politice sau măcar de reducere a acesteia asupra gestiunii resursei umane din justiție a fost marcată și de înființarea Consiliului Superior al Magistraturii, instituție profesională²⁴

²⁰ Acest tip de corectitudine a asumării numirii procurorilor în funcții de conducere în special, dar nu numai, funcționează astăzi în mai toate statele U.E., semnificând de fapt responsabilizarea factorului politic ce îl numește pe procuror în funcția de conducere centrală sau locală, pentru eventuale derapaje în activitate ale celui numit. În România acest tip de responsabilizare a fost „fentat”, sub argumentul nobil, dar fals și ipocrit, al respectării independenței procurorului. Pentru a depăși stadiul teoretizării, amintim că relativ recent, în anul 2015, ministrul german al justiției l-a demis în 24 ore pe data de 5 august 2015, pe procurorul general, pe motiv că acesta ar fi procedat greșit *profesional* într-o speță dată. În România, factorul politic de numire a procurorului general, respectiv președintele țării și ministrul justiției, ar fi dat din umeri (și chiar așa au și reacționat față de toate derapajele procurorilor generali, dar mai ales ale șefei DNA din perioada 2013-2019, cu excepția ministrului justiției Tudorel Toader) cu argumentul că greșeala *profesională* oricât de gravă, nu este treaba lor, procurorul general numit fiind *independent*!

²¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 197 din 13 august 1992.

²² Este vorba despre înființarea curților de apel și a Consiliului Superior al Magistraturii. În acest context temporal și normativ se impune să amintim că prin Hotărârea Guvernului nr. 48/03.02.1992 s-a dispus „înființarea și organizarea Institutului Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Magistraților”, precursor al Institutului Național al Magistraturii, înființat ca atare doar în anul 1997, prin Legea nr. 142/1997. Deși conținea dispoziții amânunțite cu privire la admiterea în Institut, desfășurarea cursurilor, drepturile cursanților etc., Hotărârea Guvernului nr. 48/1992 nu a fost preluată, normativ, în cuprinsul Legii de organizare judecătorească nr. 92/1992.

²³ Reamintim că potrivit reglementării anterioare a Legii nr. 58/1968, atât judecătorii cu funcții de conducere, cât și cei cu funcție de execuție erau aleși/realeși periodic în funcție de consiliile populare județene și al municipiului București.

²⁴ Consiliul era format din 15 membri judecători și procurori, aleși la 4 ani de Senat și Camera Deputaților. Înființarea CSM a fost inedită doar prin raportare la perioada socialistă, pentru că anterior acestei perioade instituția a existat și funcționat în sistemul judiciar românesc începând cu anul 1909. Pentru detalii privind competențele, organizarea și funcționarea acestei instituții din anul 1909 până în prezent, a se vedea Ion Popa, *Consiliul Superior al Magistraturii, de la succes instituțional la eșec funcțional*, Editura Universul Juridic, 2011.

competentă (teoretic, cel puțin) aproape în exclusivitate să dispună asupra carierei judecătorilor și procurorilor²⁵.

Legea a menținut aceleași condiții cumulative de admitere în magistratură (apt medical, reputație, cetățean român, licențiat în drept etc.), fără a menționa o limită de vârstă minimă și fără a impune condiția obligatorie a unui examen/concurs, a menținut obligativitatea unei stagiaturi de 2 ani și a examenului de capacitate permițând/restricționând, aproape identic Legii nr. 58/1968, accesul stagiarilor la actul de judecată.

Cu privire la promovare, atât pentru funcțiile de execuție, cât și pentru cele în funcții de conducere, legea a stabilit anumite praguri de vechime în profesie (de exemplu 6 ani pentru promovarea la tribunal și 10 ani la curtea de apel), fără a impune condiții de examinare sau concurs, ci doar „o activitate meritorie, atestată prin notele calificative acordate de șefii ierarhici și inspeciori” (art. 67)²⁶.

Menținerea în funcție a magistraților era posibilă până la vârsta de 65 ani, 68 ani și respectiv 70 ani, în raport de gradul de jurisdicție și gradul profesional al magistratului. În cuprinsul legii nu existau alte norme referitoare la pensionarea magistraților, aceasta decurgând implicit din reglementările comune ale Codului muncii aplicabile tuturor categoriilor profesionale.

²⁵ Competența instituțională a gestionării carierei profesionale a magistraților a fost recunoscută Consiliului prin Constituția României adoptată în anul 1991. În Legea de organizare judecătorească din anul 1992, atribuțiile în materie au fost detaliate în art. 73: „a) propune Președintelui României numirea în funcție a judecătorilor și a procurorilor, cu excepția celor stagiari; b) dispune cu privire la promovarea, transferarea, suspendarea și încetarea din funcția de judecător; c) validează examenele de capacitate ale magistraților; d) îndeplinește rolul de consiliu de disciplină al judecătorilor; e) dă avize, la solicitarea ministrului justiției, în probleme privind administrarea justiției. Consiliul Superior al Magistraturii exercită orice alte atribuții prevăzute de lege”.

²⁶ Reglementări privind o formă de examen necesară dobândirii unui grad profesional superior, erau cuprinse inițial în Legea nr. 52/1991 de salarizare a personalului din justiție. Dispozițiile acestea au fost preluate în noua lege de salarizare, Legea nr. 50/1996, care a abrogat Legea nr. 52/1991. Examinarea se realiza pe baza unor norme metodologice aprobate prin Ordin al ministrului justiției și care presupunea o probă scrisă, analiza unei probleme de drept la alegerea candidatului și probe orale la diferite materii (de regulă civil, penal, procedură civilă și procedură penală). Pe baza gradului câștigat, judecătorul putea fi, atunci sau ulterior, promovat la instanța superioară. Ulterior, Legea nr. 92/1992 a fost modificată prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 179/1999, unde, la art. 66 s-a introdus un nou alineat (4/1), conform căruia: „promovarea în funcții superioare de execuție la tribunale, curți de apel și la parchetele de pe lângă aceste instanțe a magistraților care îndeplinesc condițiile prevăzute de lege se face pe bază de examen”. Prin Ordinul ministrului Justiției nr. 996/C/2000, modificat prin Ordinul ministrului Justiției nr. 3653/C/2000, a fost adoptat Regulamentul pentru organizarea și desfășurarea examenului în vederea promovării într-o funcție de execuție vacantă sau pe loc la instanțe și parchetele de pe lângă acestea. Ordinul a fost avizat, în baza art. 3 din Legea nr. 50/1996, de Consiliul Superior al Magistraturii, în ședința sa din data de 26.04.2000. Regulamentul a fost abrogat prin Ordinul ministrului justiției nr. 2958/C/2001 prin care s-a adoptat și un nou Regulament în această materie. În linii mari, modalitatea de examinare a fost menținută.

Prin prevederile sale de principiu privind resursa umană, Legea nr. 92/1992 nu era prin ea însăși generatoare de perturbări ale politicii de resurse umane care să influențeze decisiv calitatea/celeritatea actului de justiție și percepția publică a acestei activități. Ceea ce nu a avut în vedere însă legiuitorul aceluși timp sau a evaluat greșit a fost „dauna colaterală” a punerii concrete în funcțiune a noului grad de jurisdicție înființat, respectiv curțile de apel, în număr de 15 și parchetele aferente, ceea ce presupunea nu doar încadrarea unui număr impresionant de judecători (respectiv procurori) la noile instanțe (parchete) înființate, ci și mișcări forțate în masă²⁷ ale resursei umane în întreg sistemul de justiție²⁸. Astfel, începerea funcționării acestor entități de grad superior a presupus/impus transferul în masă al unor judecători de la tribunal la curțile de apel²⁹, de la judecătorii către tribunalele depopulate, ceea ce a generat inevitabil și logic depopularea judecătoriilor și nevoia angajării *în masă* la nivelul judecătoriilor, doar pe bază de dosar, a foarte multor persoane din alte domenii juridice, necompetitive profesional și nefamiliarizate nu doar cu specificul profesional al muncii de judecător/procuror, dar nici cu restricțiile de viață impuse acestor profesii. Noii încadrați au fost investiți instantaneu, fără niciun stagiul prealabil, cu puterea legală de a decide dintr-o postură pentru care tot legiuitorul prevedea în același act normativ necesitatea unui stagiul de pregătire, acumulare și acomodare de 2 ani pentru nivelul „începător” al carierei de magistrat³⁰.

²⁷ Doar exemplificativ, cu o medie de 18 judecători la fiecare curte de apel în anul 1994, rezulta un necesar nu doar de 270 de judecători promovați, ci și un număr corespunzător de alți 270 care să îi înlocuiască pe cei promovați.

²⁸ Prin Hotărârea de Guvern nr. 338/1993 a fost majorat personalul judecătoresc și administrativ de la instanțele și parchetele nou înființate cu 3740 posturi la instanțe și 2457 posturi la parchete, ajungând la 10.147 posturi pentru instanțe și 5147 posturi pentru parchete (inclusiv personal administrativ și de specialitate). Ulterior, prin H.G. nr. 39/2014, numărul posturilor de la parchete a crescut la 6366. În prezent, conform adresei nr. 4/15061 din 26.07.2023 a CSM – Biroul de informare publică, în sistemul judiciar românesc își desfășoară activitatea un număr 4011 judecători și 2126 procurori.

²⁹ Trebuie precizat că promovarea în acea perioadă de la tribunal la curțile de apel nu presupunea niciun fel de examinare sau concurs, ca de altfel nici încadrările din sursă externă la nivel superior, posibilitate permisă de lege cu o singură condiție a unei vechimi suplimentare de 3 ani față de cei promovați din sistem.

³⁰ Ulterior, învățând din greșelile încadrării masive și fără examinare a resursei umane exterioare și a consecințelor acestei greșeli, legiuitorul a prevăzut în art. 33 alin. (13) din Legea nr. 303/2004 (în forma de la data publicării) obligativitatea pentru cei astfel încadrați (din sursă externă, fără examen) ulterior publicării legii, de a urma un stagiul de pregătire de 6 luni prealabil începerii activității profesionale propriu-zise, la Institutul Național al Magistraturii, stagiul ce urma a fi finalizat printr-un examen. Din păcate, din cauze de insuficiență organizatorică și logistică ale INM, aceste cursuri, deși obligatorii conform legii, nu s-au ținut niciodată. Cei ce trebuiau să urmeze și să finalizeze cursurile prin examen au început totuși contra legem să profeseze plenar, în baza unei derogări a CSM (hotărârea nr. 13/2006, nepublicată) ce contravenea flagrant dispoziției legale: „persoanele numite în funcția de judecător și procuror în condițiile art. 33 alin. (1), (5), (7) și (8) din Legea nr. 303/2004 pot participa la activitatea de judecată sau efectua acte procedurale, înainte de finalizarea cursurilor de formare profesională de 6 luni prevăzute de art. 33 alin. (13) din lege”. Pentru detalii, a se vedea Ion Popa, *Tratat privind profesia de magistrat în România*, editura Universul Juridic, 2007, pp. 162-166.

Deși noua lege a provocat vizibil la acea vreme și mult timp după, consecințe negative în calitatea „livrării” dreptului și a percepției publice, prin mișcările în masă ale unei resurse umane insuficient calificate în bună parte, apreciem că legiuitorul anului 1992 nu a acționat deliberat pentru bulversarea sistemului, ci doar a subevaluat dificultățile inerente schimbării profunde a sistemului judiciar prin înființarea unui nou grad de jurisdicție³¹ și a supraevaluat capacitatea sistemului și chiar a fragilei noi societăți democratice de a asigura într-un timp foarte scurt nu numai logistica, ci mai ales resursa umană corespunzător calificată profesional.

3. Legea nr. 56/1993, Legea Curții Supreme de Justiție

Pentru că, probabil, prevedea modalități diferite de accedere, pentru că, probabil, judecătorii instanței supreme aveau prin chiar lege statut de demnitari, spre deosebire de judecătorii celorlalte instanțe și se dorea a li se configura un alt tip de percepție publică sau pur și simplu din tradiție istorică anterioară regimului socialist³², legiuitorul anului 1993 a considerat oportun să adopte o lege separată pentru instanța supremă față de legea de organizare comună celorlalte instanțe de judecată.

În forma sa inițială, aparent, numirea la instanța supremă nu era influențată politic, numirea fiind concretizată prin decret al președintelui României, *la propunerea CSM*, pe un mandat de 6 ani, cu posibilitatea reinvestirii (art. 13). În realitate, legea nu prevedea dacă președintele politic al țării putea refuza sau nu propunerea CSM, iar dacă nu îi era interzis o putea face oricând, la fel cum legea nu interzicea numirea unui președinte al instanței supreme din afara sistemului³³. Tot în fapt, CSM nu avea decât teoretic decizia formală de a propune, pentru că toate propunerile de numire, documentate de serviciul de resurse umane al Ministerului

³¹ Înființarea curților de apel era și este și acum explicabilă nu doar prin tradiția sistemului judiciar românesc, anterior societății socialiste, ci și printr-o tendință de adaptare a sistemului nostru judiciar la modelele europene occidentale. Acum, la mulți ani depărtare de acel moment s-ar putea pune în discuție, în opinia noastră, utilitatea menținerii acestui grad de jurisdicție, în condițiile în care în prezent, potrivit reglementărilor procedurale în vigoare, doar pe cale de excepție mai sunt cauze ce se judecă în trei grade de jurisdicție, covârșitoarea lor majoritate, aproape toate de fapt, fiind soluționate numai în fond și apel. De discutat.

³² A se vedea legile din 12 ianuarie 1861, promulgată de Alexandru Ioan Cuza, 19 decembrie 1925, promulgată de către regele Ferdinand prin decretul nr. 3750/1925, precum și legea promulgată de regele Carol al II-lea prin decretul nr. 2795 din 12 iulie 1939.

³³ Această reglementare nu era inedită, fiind întâlnită și în perioada antebelică și cea interbelică. Ultimul președinte numit din afara sistemului în perioada postdecembristă a fost eminentul profesor de drept, prof.univ. dr. Nicolae Popa. A se vedea pe site-ul ICCJ, rubrica istoricul instituției, o enumerare a tuturor celor ce au deținut funcția de președinte al instanței supreme începând din anul 1862 (prima lege de organizare a instanței supreme a fost promulgată de Alexandru Ioan Cuza la 12 ianuarie 1861, fiind în vigoare până în anul 1925).

Justiției, erau transmise în fapt CSM de către ministrul justiției, astfel încât accederea la instanța supremă era dependentă direct de omul politic ministrul justiției și de partidul din care acesta făcea parte. Singura deosebire față de reglementarea socialistă era aceea că judecătorii nu mai erau aleși de Marea Adunare Națională, iar în „împrejurări excepționale...de către Consiliul de Stat”, ci erau numiți de președintele politic al țării la propunerea în realitate a omului politic ministrul justiției.

Pentru că, pe de o parte, procedura de numire faptică era aproape integral decisă politic, dar și pentru că speranța *reinvestirii* (un fel de „realegere” antedecembristă a judecătorilor de către consiliile populare) politice în funcție însoțea inevitabil parcursul profesional al judecătorului „suprem” ce nu putea „greși” față de politicul ce-l numise și care urma să decidă sau nu și reinvestirea, apreciem că această reglementare nu putea, conceptual, să constituie un pas înainte spre înființarea/consolidarea la acel nivel a unei resurse umane care să aplice real independent și imparțial norma de drept, cel puțin din perspectiva percepției publice³⁴.

4. Legea nr. 142/1997

Deși nu a constituit în sine o lege de organizare judecătorească, ci doar un act normativ modificator al Legii nr. 92/1992, Legea nr. 142/1997 a constituit prima încercare deliberată de deturnare (reușită temporară), a scopului pentru care anumite persoane sunt investite să aplice dreptul în instanțe și parchete, cel al înfăptuirii unui act de justiție independent și imparțial. Afirmția poate fi susținută și analizată acum la mulți ani de la adoptarea legii, dintr-o perspectivă științific-istorică, un inventar la rece al unei prime etape de acaparare a resursei umane decidente la vârf în sistemul de justiție românesc și a căilor de realizare practică a acestui deziderat, în principal prin concentrarea integrală a puterii de decizie a numirilor la nivelul ministrului justiției³⁵, dar în paralel și prin epurarea celor ce se aflau deja în mandatul de conducere la momentul adoptării legii.

³⁴ Percepția publică presupune o *aparență* de imparțialitate, adică nu acea trăire subiectivă a magistratului despre el însuși ca fiind imparțial, ci percepția celorlalți despre magistrat în sensul imparțialității sale. Principiul a fost prevăzut expres în art. 5 din Statutul Universal al Judecătorilor și Pct. 12 din Opinia nr. 1/2001 a Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni.

³⁵ Rezultă din conținutul coroborat al normelor adoptate, că la acel moment se considera, prin prisma atribuțiilor plenare recunoscute ministrului, că ministrul justiției, ca entitate instituțională, nu ca persoană, reprezintă un nivel de decizie suficient pentru direcționarea resursei umane din justiție către decizia profesională/atitudinală așteptată. Ulterior, ca efect și al revizuirii constituționale din anul 2003, acest nivel a crescut spectaculos la președintele țării, indiferent de persoana acestuia. Noile atribuții constituționale recunoscute președintelui cu privire la numirile șefilor serviciilor secrete, ai parchetelor centrale, instanței supreme, primului ministru, dublate de prevederi legale în același sens, de abuzuri factuale nesanctionate ale președinților (refuzul nelegal de a numi ori revoca din funcție) și de sprijinul fățiș contrar cutumelor diplomatice manifestat și practicat de unele ambasade occidentale și cancelarii europene, l-au transformat pe președintele țării în decidentul unic al strategiei de resurse

a. Fără excepție, fie că a fost sau nu membru al partidelor politice aflate la putere, ministrul justiției din România, ca de altfel peste tot în lume, a constituit exponentul acestora în modul conceptual de gestionare a sistemului de justiție și implicit a resursei umane. Legea nr. 142/1997 a devenit punct de referință și model de inspirație pentru mai târziu (anul 2005) asupra modalităților normative și aplicative de acaparare a întregii decizii de aplicare a dreptului legiferat la vârful instanțelor și parchetelor și folosirea acestuia în beneficiul interesului de grup (intern, extern, politic, economic etc.):

- deși potrivit art. 134 alin. (1) din Constituție, „*Consiliul Superior al Magistraturii propune Președintelui României numirea în funcție a judecătorilor și a procurorilor...*”, noua modificare a anulat practic textul constituțional și a condiționat propunerile Consiliului de propunerea prealabilă a ministrului justiției³⁶. Consiliul a fost redus astfel la o unică variantă de lucru, de a trimite președintelui României nu propriile sale propuneri, așa cum prevedea Constituția, ci pe cele ale ministrului justiției³⁷, așa cum prevedea noua lege modificată, deși constituțional ar fi trebuit să fie invers³⁸.

- pentru a înlătura orice echivoc cu privire la numirea procurorului general, legea a prevăzut expres în art. 44 alin. (2) că, „*Procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție este promovat și eliberat din funcție de Președintele României, la propunerea ministrului justiției*”, norma citată înlăturând în felul acesta orice implicare a CSM, chiar și măcar la nivel consultativ. La rândul său, procurorul general a cărui numire depindea exclusiv de ministrul justiției și inevitabil obedient în raport cu acesta exercita „*direct sau prin procurori inspecitori, controlul asupra tuturor parchetelor*”, înțelegând prin această formulare generică și

umane la vârful justiției române. Dacă această strategie chiar aparținea gândirii prezidențiale sau îi era impusă acestuia de factori externi vom afla probabil mult mai târziu.

³⁶ Potrivit art. 73 din legea modificată, „*Consiliul Superior al Magistraturii are următoarele atribuții: propune Președintelui României, la recomandarea ministrului justiției, numirea în funcție a președintelui, vicepreședintelui și președinților de secții ai Curții Supreme de Justiție; propune Președintelui României, la recomandarea ministrului justiției, numirea în funcție a judecătorilor Curții Supreme de Justiție; propune Președintelui României, la recomandarea ministrului justiției, numirea în funcție a celorlalți judecători și procurori, cu excepția celor stagiaari; dispune, la propunerea ministrului justiției, cu privire la promovarea, transferarea, suspendarea din funcție a judecătorilor, precum și la încetarea funcției acestora*”.

³⁷ Ministrul justiției în acea perioadă a fost domnul prof.univ.dr. Valeriu Stoica, un foarte valoros om de drept nu doar în calitatea sa de cadru didactic la Facultatea de drept din București, ci și de avocat.

³⁸ A se vedea, în sensul aceleiași opinii, și A. Pavelescu, *Magistratura împotriva statului de drept*, Editura Ziua, București, 2003, p. 67: „...*legea a folosit un truc lingvistic. Prin intermediul acestui truc, aparent inofensiv, a fost dată o nouă lovitură statului de drept... S-a realizat astfel o substituie a ministrului justiției în competențele constituționale ale Consiliului Superior al Magistraturii...Un simplu gest lingvistic a desființat statul de drept... Atribuțiile Consiliului Superior al Magistraturii au fost confiscate de ministru, singurul care poate face „recomandările”...Altfel spus, ministrul justiției a fost transformat de lege în „nașul” tuturor judecătorilor și procurorilor din România*”

permisivă nu doar controlul asupra activității profesionale curente, ci și asupra întregului domeniu al gestiunii resursei umane din sistemul parchetelor (delegare, detașare, transfer, promovare funcții de execuție, dar mai ales de conducere etc.)

- toate dispozițiile ministrului politic al justiției, inclusiv cele profesionale, au devenit obligatorii pentru procurori; ministrul avea drept de control la instanțe și parchete și era titularul acțiunii disciplinare inclusiv pentru judecători (art. 37, art. 38, art. 44, art. 124).

b. Epurarea în masă a conducătorilor de instanțe/parchete aflați în funcție la data intrării în vigoare a legii printr-o procedură ad-hoc *ex lege* de „intervievare”.

În „temeiul” acestei proceduri derulată în perioada octombrie 1997 - februarie 1998 zeci de conducători de instanțe/parchete au fost înlăturați din funcție³⁹, deși se aflau încă în exercitarea mandatului de conducere⁴⁰. Această manieră brutală și nelegală de înlocuire a unora cu alții „mai conform gustului”⁴¹ ministrului și grupului politic din spatele său a creat premisele apariției unui nou tip de imixtiune politică în justiție, trecând de la etapa romantică a influențării unei decizii individuale a magistratului *la cea a influenței de grup*, grup constituit de numeroșii noi conducători promovați de noul ministru peste lege, uniți în jurul aceluiași om și interese și datori/dispuși să-și exercite influența în sistem nu neapărat doar în spețe individuale. Personalizarea unei astfel de realități ar fi nerelevantă, pentru că analiza noastră nu vizează persoane anume identificate, ci doar semnalează conceptul inevitabil de îndatorare a acestora către cel ce i-a promovat în masă și preferențial în condițiile de mai sus și la crearea condițiilor de apariție în sistemul de justiție a unor „grupări” de magistrați cu *aceeași geneză* și cu *aceeași prezumtivă îndatorare colectivă* către o anumită persoană sau o anumită ideologie⁴².

Nu întâmplător am amintit mai sus despre interesele externe în gestiunea resursei umane din sistemul judiciar românesc. Acum, la mulți ani trecuți din

³⁹A se vedea în acest sens documentul redactat de Asociația Baroului American în luna mai 2002, intitulat „Indicatorii reformei în justiție pentru România”, p. 28: „posibilitatea de înlocuire a celor care ocupă funcții de conducere în instanțe pe criterii politice este mare. De exemplu, după alegerile din 1996 au fost schimbați 80 de președinți de instanțe”.

⁴⁰ Ulterior, în anul 2005 s-a încercat o „reluare” a acestei „rețete”, de data aceasta prin chiar textul legal, respectiv proiectul Legii nr. 247/2005 pentru modificarea Legii nr. 303/2004 privind statutul magistraților, promovat fără dezbateri parlamentare de ministra justiției M. Macovei, propunându-se scoaterea la concurs a tuturor posturilor de conducere de la instanțe și parchete, inclusiv a celor ocupate. Dispoziția a fost declarată neconstituțională prin Decizia nr. 375/2005 a Curții Constituționale.

⁴¹ „...nimeni nu poate fi sigur...că în cazul schimbării de guvern, noua legislatură nu va interveni din nou în sensul revocării președinților de tribunale nou numiți și să numească pe alții, *mai conform gustului său*” - prof. Jules Deschenes, fost președinte la Înalta Curte de Casație din Quebec, Canada, citat de M. Voicu în Dreptul nr.1/1996, pp. 40-55.

⁴² Aceste tendințe au devenit realitate publică ulterior anului 2005, când activitatea de partizanat și influență colectivă au devenit vizibile și asumate, nu doar la nivelul ONG-urilor covârșite de grija justiției, ci chiar la nivelul unor asociații profesionale de magistrați. A se vedea pentru detalii, Ion Popa, *Noaptea dreptății...*, 2021.

perioada 1997-2003, putem afirma pe baza chiar a Rapoartelor Comisiei europene din acea vreme și ulterior până în anul 2022 că nu numai mesajul, ci și conținutul acestora, pozitiv sau negativ, era determinat selectiv și partizan în funcție de formațiunea politică aflată la putere în România și deciziile acesteia nu doar în zona de justiție.

Toate reglementările adoptate prin Legea nr. 142/1997 s-au suprapus primei alternanțe politice la putere în societatea românească post decembristă⁴³ și au constituit prima demonstrație normativă și aplicativă a unui concept dezvoltat ulterior anului 2005 nu doar de subordonare individuală a unor factori de conducere ai autorității judecătorești în fața unor anumite grupări ale politicului, ci și de folosire a unor entități create în cadrul autorității judecătorești, în special a parchetelor, pentru lichidarea oricăror zone ale societății românești (politice, economice, elite profesionale, categorii profesionale, organizații sindicale, lideri influenți sau cu potențial de influență la nivel local sau național), potrivnice unui anumit curent și impuneri dictate de regulă din zona externă țării.

Pentru a nu rămâne într-un spațiu teoretic de expunere, amintim că Rapoartele din perioada 1997-2000 nu numai că nu prevedeau vreo critică ori atenționare, dar nu aminteau deloc despre confiscarea atribuțiilor Consiliului Superior al Magistraturii de către politicul ministru al justiției, limitându-se să evoce în toți acești patru ani într-un singur raport (1997) doar că acest Consiliu există. Mesajul și conținutul Rapoartelor s-au schimbat radical în sens critic începând cu anul 2001, nefiind o coincidență că în același an puterea politică se schimbase din nou la București în urma alegerilor din anul 2000, partidul neagreat (PSD) înlocuindu-i la putere pe „agreații” din perioada 1997-2000. Cu această ocazie, autorii europeni ai Rapoartelor 2001-2004 și-au reamintit brusc nu numai că Ministerul Justiției „*are încă o mare influență asupra acestei instituții* (CSM – n.a.)”, ci și că această influență pune în pericol⁴⁴ grav independența justiției și a magistraților, fără nicio remarcă

⁴³ Începând cu anul 1997 până în anul 2000 puterea politică a fost exercitată de Convenția Democratică din România, Partidul Democrat și Uniunea Democrată a Maghiarilor din România. *Convenția* era compusă în principal din Partidul Național Țărănesc Creștin și Democrat și Partidul Național Liberal. Puterea politică înlocuită în anul 1997 era formată în principal de Partidul Social Democrat din România.

⁴⁴ Poziția exprimată în Rapoartele Comisiei Europene privind influența ministrului era reală normativ, dar incorectă nu doar în raport de lipsa acestei atenționări și în rapoartele precedente ale fostei guvernări, ci și prin ignorarea unei realități faptice pozitive ulterioare anului 2001 impusă prin decizia administrativă a ministrului justiției din perioada 2001-2003, prof.univ.dr. Rodica Mihaela Stănoiu, de a renunța la dreptul său legal de a înainta propuneri către CSM, în favoarea curților de apel. În baza acestei proceduri de facto, Consiliului îi erau transmise exclusiv propunerile instanțelor pentru funcțiile de conducere, fără nicio intervenție a ministrului justiției, deși repetăm, ministrul avea acest drept legiferat încă din anul 1997. La momentul inițierii și aplicării acestei proceduri de facto s-a apreciat că o modificare *legislativă* secvențială doar cu privire la competența formulării propunerilor de promovare a judecătorilor nu este oportună pentru că erau deja în stadiu de elaborare legile justiției prin care toate competențele privind gestionarea carierei magistraților urmau să fie

despre faptul că „influența periculoasă” fusese legiferată și exercitată încă din anul 1997 de către guvernarea „agreată”⁴⁵.

5. *Legile justiției 2004*

Sub această denumire au fost promovate și adoptate Legea nr. 303/2004 privind statutul magistraților, Legea nr. 304 privind organizarea judiciară și Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, temei pentru închiderea capitolului 24, Justiție și Afaceri Interne, treaptă prealabilă obligatorie a parcursului de aderare a României la Uniunea Europeană.

Adoptarea acestor legi „la pachet” a constituit indiscutabil un mare pas înainte⁴⁶ în promovarea conceptului de resursă umană real independentă în activitatea curentă de aplicare a normei de drept în justiția română, în principal prin:

- recrutarea magistraților *numai prin concurs*, majoritar covârșitor prin Institutul Național al Magistraturii și în mică parte prin concurs direct pentru persoane cu o vechime în specialitate de cel puțin 5 ani;

- obligativitatea promovării magistraților prin *concurs național din treaptă în treaptă*, pentru funcțiile de execuție și numai prin concurs pentru cele de conducere;

- *conturarea administrativă de sine stătătoare a Consiliului Superior al Magistraturii*, cu aparat propriu de lucru⁴⁷ și buget distinct, având în coordonare alte două instituții esențiale în formarea unei resurse umane profesioniste, res-

transferate către CSM. Aceste proiecte legislative, devenite ulterior Legea nr. 303/2004 privind statutul magistraților, Legea nr. 304 privind organizarea judiciară și Legea nr. 317/2004 privind CSM, au fost începute și elaborate în mandatul ministrului Rodica Mihaela Stănoiu, finalizate și adoptate în mandatul ministrului Cristian Diaconescu în anul 2004, ambii miniștri aparținând formațiunii „neagreate” PSD. Cele trei legi, cunoscute ca legile justiției, au constituit temei pentru închiderea capitolului 24 de aderare a României la spațiul U.E, fiind abrogate în anul 2022, în mandatul ministrului liberal al justiției, Cătălin Predoiu.

⁴⁵ Acest mod de abordare selectivă cu dublă măsură a instituțiilor europene față de principalele facțiuni politice din România a continuat liniar (mereu negative față de unele, mereu aceleași, mereu pozitive față de altele, mereu aceleași, indiferent de fondul deciziilor adoptate) până în anul 2022, când cele două formațiuni importante ale scenei politice românești au devenit în fapt una și aceeași, bun comun unic al influenței și deciziei externe în guvernarea țării. Răspлата „numitorului comun” politic a fost ridicarea de către Comisia Europeană a celui umilitor și incorect Mecanism de Verificare și Cooperare impus României de Uniunea Europeană încă din anul 2005, aspect asupra căruia vom reveni.

⁴⁶ Nu am folosit cuvântul „reformă”, deși din perspectiva dicționarului acesta era cel mai potrivit în context. Cu precădere în ultimii 15 ani, această noțiune a fost mereu folosită pentru a justifica măsuri cu efecte vizibil negative, abuzul individual și colectiv, distrugerea instituțională și inversarea valorică a resursei umane nu doar în domeniul justiției, astfel încât pentru o expunere corectă care să reflecte un fapt pozitiv, noțiunea trebuie evitată.

⁴⁷ Legea prevedea nu numai posibilitatea, ci și modalitatea concretă de transfer la cerere a funcționarilor din Ministerul Justiției în aparatul administrativ al CSM, fără ca ministrul justiției să poată împiedica acest proces.

pectiv Institutul Național al Magistraturii și Școala Națională de Grefieri, instituții care la rândul lor beneficiau de un aparat propriu de lucru;

- *eliminarea deciziei politice a ministrului justiției* și implicit a întregii structuri politice din spatele său din procedurile de recrutare, promovare și sancționare a magistraților, inclusiv în privința funcțiilor de conducere ale Parchetului General, competență ce a fost atribuită Consiliului Superior al Magistraturii⁴⁸;

- s-a prevăzut expres obligația prealabilă pentru cel ce candida la o funcție de conducere la un anumit nivel de a avea deja câștigat gradul profesional al acelui nivel. Prevederea era atât de logică, încât firesc nici nu ar mai fi trebuit inclusă în textul legal, fiind elementar că nu poți conduce o unitate superioară în ierarhie, dacă nu ai câștigat în prealabil gradul profesional *de execuție* corespunzător acelei unități. Ulterior însă, prin abrogarea acestui text în anul 2005, s-a vădit cât de important era locul său în arhitectura unei legi de reglementare a resursei umane la nivelul parchetelor, dispariția sa permițând promovarea în masă în funcții de conducere la parchetul general a unor procurori care nu dețineau gradul profesional al acestui nivel și care, evident prin prisma experienței profesionale reduse și necertificate de un concurs, erau încă insuficient pregătiți pentru funcțiile respective și vulnerabili decizional pe cale de consecință⁴⁹.

Legile justiției adoptate în anul 2004 nu au fost perfecte, dar întruneau condițiile necesare pentru construirea unei resurse umane independente, imparțiale și profesioniste, aptă să livreze aplicativ un drept pe măsură, precum și pentru o favorabilitate în consecință a percepției publice. Nu a fost să fie. Fisurile legilor justiției⁵⁰ ce puteau fi ușor remediate fie normativ, fie aplicativ, au fost dimpotrivă „valorificate” distructiv, nu doar normativ prin modificările din anul 2005, dar și

⁴⁸ Potrivit art. 53 alin. (1)-(2) din lege, „Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, prim-adjunctul și adjunctul acestuia, precum și procurorul general al Parchetului Național Anticorupție și adjunctul acestuia sunt numiți de către Președintele României, *la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii*, cu recomandarea ministrului justiției, ... *Revocarea din funcție* a procurorilor cu funcții de conducere prevăzuți la alin. se face de către Președintele României, *la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii*, ca sancțiune disciplinară”.

⁴⁹ Vom reveni nu doar asupra acestui aspect, ci și asupra consecințelor profesionale dezastruoase generate de această practică începută în anul 2005.

⁵⁰ Ne referim în principal la două aspecte: 1. rolul președintelui țării în procesul de numire la vârf a magistraților judecători și procurori, acesta având dreptul discreționar să refuze „motivată” propunerile CSM și 2. influența decizională a „blocului votant” al procurorilor din CSM față de cariera la vârf a judecătorilor, respectiv promovarea la instanța supremă. Aceste două vulnerabilități au fost înlăturate normativ doar în anul 2018, prin Legea nr. 242/2018. Prin legea amintită a fost stabilită competența secției de judecători a CSM de a decide exclusiv, atât asupra numirii președintelui și vicepreședinților instanței supreme, cât și asupra promovării la ÎCCJ, fiind înlăturată astfel intervenția decizională în aceste domenii atât ale președintelui politic al țării, cât și ale procurorilor CSM. Pentru detalii privind modificările aduse legilor justiției în anul 2018, atât prin Legea nr. 242/2018, cât și prin Legea nr. 207/2018, Legea nr. 234/2018 și O.U.G. nr. 92/2018, precum și consecințele benefice integrale ale acestor modificări, a se vedea Ion Popa, *Legile justiției. Modificări, necesitate, boicot*, publicată în două ediții la editura Universul Juridic, București, 2019.

factual, prin acțiunile concrete ale președinților țării (2005-2020)⁵¹ ori ale grupului de procurori din CSM⁵².

6. Legea nr. 247/2005

Ca și în cazul Legii nr. 92/1992, nici această lege nu a fost decât o lege de modificare a legilor justiției. Am considerat necesar să o evidențiem distinct pentru că modificările normative promovate în anul 2005 au constituit un regres normativ de substanță, cu efecte acut negative nu doar asupra evoluției aplicatorilor dreptului din justiție (în special parchete) și a percepției lor publice, dar mai ales asupra a ceea ce semnifică în fața cetățeanului justiția unui stat de drept – aflarea adevărului, procesul echitabil (independență, imparțialitate, profesionalism), protejarea victimei, a ordinii de drept. Evoluția ulterioară a practicii judiciare, preponderent covârșitor la nivelul parchetelor centrale, DNA, DIICOT, dar și al structurilor teritoriale ale acestor entități, a scos în evidență o realitate de necontestat în materie de resurse umane: 1. fie legiuitorul a urmărit deliberat promovarea imediată, direcționată și discreționară în masă la cel mai înalt nivel a competenței insuficiente, mai exact a procurorilor de la eşaloanele inferioare fără niciun fel de concurs 2. fie s-a urmărit deliberat promovarea pe același șablon a acelor procurori care, suplimentar față de prima ipoteză, aveau disponibilitatea aplicării normei de drept cu sau la limita relei credințe. În oricare dintre cele două situații, rezultatele obținute au constituit un dezastru al activității unor parchete nu numai din perspectiva statisticii⁵³, ci și prin efectele distructive asupra destinului a mii de oameni cercetați și apoi achitați de instanțe și asupra echilibrului social, economic și politic al țării⁵⁴.

⁵¹ De exemplu refuzul pur și simplu al președintelui țării de a numi președintele ÎCCJ, refuzul pur și simplu, prin nelucrare, de a da curs propunerilor de numire sau de revocare a conducerii parchetelor centrale formulate de un ministru al justiției aflat în cealaltă tabără politică etc.

⁵² De exemplu, în anul 2018, procurorii din CSM au boicotat pur și simplu prin neparticipare șapte ședințe consecutive ale secției, pentru că nu erau de acord să valideze formal numirea în funcție a unei procuroare care câștigase concursul de promovare, dar nu era agreată de colegii săi procurori din CSM.

⁵³ Reiese din Rapoartele anuale ale DNA că procente de achitare în dosarele instrumentate de această structură, au ajuns în anii 2018 și următorii la parametri înspăimântători pentru cei familiarizați cu domeniul, de 20, 30, 40, 50, 60 și 70%, apogeul atingându-l structura DNA Galați 2022 cu 100% procent de achitare. Este corect să precizăm că rezultatele prezentate constituie „rodul” prestației procurorilor DNA în perioada 2013-2018, când această structură era condusă de Laura Codruța Kovesi.

⁵⁴ Având în vedere că achitățile în dosarele instrumentate de DNA, central ori structuri teritoriale, au ajuns să devină aproape o regulă, concluzia rezonabilă ce se poate desprinde este aceea că urmărirea penală și toate umilințele pe care aceasta le presupune pentru cel cercetat, nu erau menite să conducă la condamnarea celui în cauză, ci doar la eliminarea sa din poziția pe care o deținuse până atunci în lumea socială, politică, economică ori profesională a societății românești. Pentru detalii și argumente a se vedea Ion Popa, *Noaptea dreptății...*, 2021.

Vom analiza pe scurt, prin prisma temei de față, fiecare dintre cele trei legi modificate în anul 2005 și efectele produse.

6.1. Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor

- caracteristica de bază a modificărilor aduse acestei legi a constituit-o reducerea drastică a stagiilor de vechime necesare promovării în funcții de execuție și de conducere, în unele cazuri chiar la jumătate, justificarea oficială fiind aceea de a permite „tinerilor reformiști”⁵⁵ din justiție să promoveze cât mai rapid și cât mai sus în ierarhiile sistemului. Măsura în sine nu ar fi neapărat condamnată⁵⁶, dar ceea ce nu s-a spus la vremea respectivă a fost că pentru a nivela drumul „tinerilor reformiști” era necesar ca posturile pe care aceștia le vizau să fie eliberate rapid de titularii ce le ocupau cu mandat pe o perioadă dată, titulari cu experiență ajunși acolo prin concurs, dar considerați de noua guvernare ca fiind tributari unei gândiri de sorginte comunistă⁵⁷. Astfel a apărut dublul fenomen de „juvenilizare” a resursei umane, pe de o parte și de „decomunizare” pe de altă parte. La vremea respectivă însă nimeni nu a recunoscut că „întinerirea” semnifica în realitate epurare⁵⁸, deși din comentarii calificate apărute mult mai târziu am aflat că aceste

⁵⁵ Nimeni nu a încercat măcar să explice de ce anumiți magistrați erau și „tineri” și „reformiști”, iar alții nu. Acum, la mult timp de la acele timpuri și pe baza repetitivității unor acțiuni, se poate constata că „reformiștii” aveau în comun selectarea la numeroase stagii de pregătire aparent profesională în țară și mai ales în afara acesteia, stagii suportate financiar de diverse ONG-uri, mai mereu aceleași și mai aveau în comun faptul că reacționau întotdeauna identic față de diverse inițiative legislative sau administrative, pe baza acelorași șabloane argumentative și în funcție nu de conținutul ori scopul inițiativelor, ci de entitatea care le lansa.

⁵⁶ Stagiile de vechime necesare promovării au fost reglementate divers ca întindere în legile de organizare judecătorească din România, începând cu anul 1864, caracteristica de bază a acestora fiind impunerea unor stagii cu atât mai îndelungate pe măsura importanței funcției în ierarhia sistemului. A se vedea pentru detalii privind toate stagiile de vechime pentru toate funcțiile și toate legile de organizare judecătorească din România, Ion Popa, *Tratat privind profesia...*, pp. 414-422.

⁵⁷ Preluând rețeta Legii nr. 142/1997 privind înlăturarea imediată a conducătorilor de instanțe și parchete, deși aceștia se aflau în exercitarea unui mandat legal, proiectul Legii nr. 247/2005 prevedea ca **toți** magistrații cu funcții de conducere aflați în exercitarea mandatului să fie eliberați din funcție la data intrării în vigoare a noii legi, posturile urmând a fi ocupate în condițiile prevăzute de noua lege. Prevederea a fost înlăturată prin Decizia nr. 375/2005⁵⁷ a Curții Constituționale în care s-a reținut că dispoziția „... încalcă principiile separației puterilor în stat, al inamovibilității judecătorilor, precum și al stabilității și imparțialității procurorilor, **garantarea independenței** acestora, ..., constituie un **precedent legislativ primejdios** pentru funcționarea statului de drept...”, judecătorul numit într-o funcție de conducere **încetează să mai fie independent** și este îndemnat să se **subordoneze** programului și oportunităților **factorului politic** competent să decidă asupra duratei mandatului său”.

⁵⁸ La momentul 2005, niciun oficial național sau european nu a susținut public acest concept al „decomunizării”. La vremea respectivă în documente oficiale, rapoarte MCV, se vorbea doar despre judecătorii cu experiență ce trebuiau reciclați pentru a dobândi „**acea cultură a muncii corespunzătoare noii societăți**”. Semnalăm și aici că acest tip de gândire și acțiune era identic celui promovat de puterea comunistă în anii '50, atunci când în numele „deburghezirii” au fost epurați toți judecătorii de carieră și înlocuiți cu absolvenți de școală juridică de 6 luni sau cu asesori populari fără nicio pregătire juridică, dar dedicați cauzei partidului. În 2005, s-a schimbat doar „partidul”.

fenomene erau nu doar cunoscute, ci și privite favorabil european și susținute ca realități istorice inevitabile⁵⁹.

- o altă formă de „juvenilizare” rapidă și peste rând a constituit-o legiferarea dreptului judecătorilor cu grad de tribunal de a-și depune candidatura pentru instanța supremă, eludând astfel concursul de promovare de la tribunal la curtea de apel. Au apărut astfel situații în care judecători respinși chiar de două ori la *concursul* de promovare pentru curtea de apel să fie promovați la instanța supremă, pe baza unui interviu și a unui vot ale Plenului CSM⁶⁰.

- atribuția Consiliului Superior al Magistraturii de a propune președintelui țării numirea vârfurilor Parchetului General (inclusiv DNA și DIICOT), a fost transferată *omului politic* ministrul justiției, Consiliului rămânându-i doar să avizeze *consultativ* propunerile ministrului. În felul acesta întregul circuit al numirii conducerii parchetelor centrale a devenit eminent politic.

- a fost legiferat împotriva Constituției dreptul procurorului general de a delega procurori în funcții de execuție și de conducere⁶¹, fără obligația procurorului general măcar de a informa Consiliul asupra delegărilor dispuse

- a fost eliminată obligația pentru cel delegat în condițiile de mai sus de procurorul general de a avea gradul profesional corespunzător unității la care urma să fie delegat, fapt ce a permis o „juvenilizare” masivă la vârful parchetului general, inclusiv în funcția de procuror general, a unor persoane obiectiv insuficient pregătite pentru acele posturi⁶².

⁵⁹ A se vedea Deutsche Welle, sub semnătura Horațiu Pepine, din 23 august 2017: „Să ne amintim: în primul deceniu după căderea comunismului *marea problemă a magistraturii era că judecătorii formați în perioada comunistă dobândiseră inamovibilitate* [?! – n.a.]. Prin urmare, sistemul înghețase și nu mai putea fi reînnoit decât prin *bruscarea etapelor de promovare și aducerea tinerilor* prin concurs... Astăzi, ministrul Tudorel Toader propune o reconstituire a etapelor și a ierarhiilor întemeiate pe vârstă și experiență. Un judecător de 25 de ani abia ieșit de pe băncile școlii i se pare o anomalie care nu face decât să submineze încrederea societății în Justiție și cu siguranță că are dreptate. Câtă vreme nu se mai pune problema eliminării din sistem a magistraților crescuți în vechiul regim (*a «decomunizării»*), este, într-adevăr, nefiresc ca un tânăr cu o sumară experiență de viață și cu o practică profesională egală cu zero să fie judecător. Cu toate că se vorbește cu *mare discreție* despre subiectul acesta, *tinerii absolvenți* ai facultăților de drept și ai Institutului Național al Magistraturii nu excelează prin nivelul lor de pregătire.... *Juvenilismul* reformei Macovei care cultiva cu prioritate primenirea sistemului *nu își mai găsește astăzi nicio justificare*... E clar că reforma care își propusese cu cele mai bune intenții primenirea sistemului a degenerat, încetul cu încetul, într-o ambianță de permisivitate exagerată”.

⁶⁰ Această anomalie derogatorie, care și-a produs însă efecte prin promovarea unor judecători cu grad de tribunal, a fost abrogată prin Legea nr. 300/2011.

⁶¹ Gestionarea carierei magistraților constituie o competență exclusivă a CSM în calitatea sa recunoscută constituțional de garant al independenței justiției, potrivit art. 133 alin. (1) și art. 134 alin. (4) din Constituție. Prevederea modificatoare l-a adus pe procurorul general al României europene 2005 în aceeași postură decizională cu procurorul general al Republicii Socialiste România. Potrivit Legii nr. 60/1968 a procuraturii socialiste, procurorul general avea competența generală de a numi „*tot personalul operativ*” din procuratură.

⁶² Anii 2005-2020 au dovedit că funcția a fost încredințată *întotdeauna* unor procurori cu grad inferior celui de parchet general, respectiv de curte de apel, sau chiar de tribunal.

- a fost legiferat dreptul președintelui politic de a refuza nelimitat propunerile de numire a procurorilor în funcții de conducere la nivel central (Parchet General, DNA și DIICOT). Măsura garanta președintelui un control discreționar al deciziei finale, chiar și, sau mai ales în ipoteza în care ministrul justiției s-ar fi situat într-o altă tabără politică decât cea a președintelui, ipoteză materializată în viața reală și tranșată fie prin debarcarea ministrului care propusese nepotrivit⁶³, fie a guvernului⁶⁴, fie prin troc politic președinte-prim-ministru⁶⁵, oricum întotdeauna în favoarea președintelui, investit prin lege drept „stăpân al inelelor” în domeniul vital al gestiunii resursei umane la vârf în justiția română, respectiv instanța supremă⁶⁶ și parchetul general cu toate structurile sale, inclusiv DNA și DIICOT⁶⁷.

Chiar și fără o analiză aprofundată a dispozițiilor legale de mai sus, se putea previziona o realitate sumbră parcursului viitor de recrutare și promovare a resursei umane la conducerea justiției române, dar mai ales a consecințelor negative ale acestora în „livrarea dreptului” către cetate, previziuni împlinite ulterior anului 2005 și percepute public ca atare, în pofida invențiilor/intervențiilor laudative brutale ale factorilor externi.

6.2. *Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară*

Deși este o lege care, așa cum o arată și denumirea, nu ar fi trebuit să cuprindă decât dispoziții referitoare la organizarea judiciară, Legea nr. 304/2004 așa cum a fost modificată în anul 2005, cuprindea două dispoziții referitoare la gestionarea resursei umane și cariera magistraților, străine scopului pentru care legea a fost gândită și adoptată inițial. Aceste două dispoziții, respectiv art. 75 și art. 87 din lege, au prevăzut o modalitate „specială” de promovare a procurorilor în structurile centrale și teritoriale ale DNA și DIICOT. Prin acest procedeu, procurori aflați la baza ierarhiei și cu o vechime de doar trei ani ca definitivi în profesie, au fost în masă „teleportați” la vârful ierarhiei, pe baza doar a unui „interviu” susținut în fața șefului structurii, ori a unei „comisii” numită tot de către acesta.

Puse în practică imediat după intrarea în vigoare a legii, aceste prevederi au anulat practic orice principiu ori regulă a meritocrației și au încălcat flagrant dispoziții imperative ale Legii nr. 303/2004 referitoare la stabilitatea pe post a

⁶³ A se vedea exemplificativ, recent, ministrul Justiției, Stelian Ion, în anul 2021.

⁶⁴ A se vedea, tot exemplificativ și recent, debarcarea guvernului PNL-USR 2021.

⁶⁵ A se vedea, tot exemplificativ, Traian Băsescu Președinte-Victor Ponta Prim-ministru, anul 2013.

⁶⁶ Președintelui i s-a recunoscut dreptul de a refuza nelimitat propunerile CSM pentru funcțiile de conducere ale instanțelor supreme.

⁶⁷ O confirmare expresă a acestei suspiciuni rezonabile a fost furnizată chiar de fostul președinte al României, Traian Băsescu, acesta declarând, expres și public la un post de televiziune, în cursul lunii ianuarie 2018, că în relația cu procurorul general, el era „jupânul”. Același președinte declara senin că „trei *ai mei* i-au arestat pe ceilalți trei *ai mei*”, printre cei „ai mei” fiind și responsabili la vârf din parchetul general și instanța supremă.

procurorului⁶⁸, modalitățile de promovare a acestuia⁶⁹, pregătirea profesională⁷⁰ și competența decizională a celui în drept să dispună promovarea⁷¹.

În altă ordine de idei, dar tot din perspectiva resursei umane, se poate dacă nu afirma, cel puțin suspiciona rezonabil, că dispozițiile de mai sus au urmărit direct vulnerabilizarea individuală a tânărului procuror teleportat și nestabil pe post prin îndatorarea/dependența sa decizională față de cei ce îl „selecționaseră”. Traseul brusc ascendent prin eludarea examenelor de promovare impuse de legea cadru a statutului, însoțit de beneficiile nesperate de un începător, coroborat cu temerea sa permanentă, generată de lipsa stabilității pe post, de a fi revocat intempestiv, nu puteau avea alt rezultat decât dependența/îndatorarea celui privilegiat față de cei ce l-au privilegiat, respectiv șefii parchetelor centrale, titulari ai deciziei de promovare/revocare. Acest sentiment uman de îndatorare, de neevitat în condițiile date, a generat firesc pe baza *principiului reciprocității* o deschidere totală în activitatea de „livrare a dreptului” a tânărului procuror neexperimentat și discreționar promovat, față de tot felul de sugestii/recomandări/indicații/îndrumări și influențe din partea celor ce deciserasă/recomandasă ridicarea sa profesională⁷².

Iată cum, printr-o succesiune de mecanisme legislative de îndatorare a procurorilor de caz față de șefii lor, dublată de o îndatorare a acestor șefi față de

⁶⁸ *Stabilitatea* pe post a procurorilor, adică garanția de a nu fi mutați, transferați etc. decât cu acordul lor, era prevăzută expres de art. 3 din Legea nr. 303/2004, chiar în forma republicată în anul 2005. Această garanție a fost golită de conținut pentru că același text care îi ridica peste rând și peste noapte în ierarhie, dădea dreptul șefului structurii *să îi și revoce oricând* pe cei ridicați, *noțiunea de stabilitate fiind astfel abrogată în fapt*, lăsând locul nesiguranței în funcție și discreționarismului șefului structurii. Prin decizia nr. 384/2020, Curtea Constituțională a constatat că aceste prevederi sunt neconstituționale. Era deja prea târziu.

⁶⁹ Potrivit art. 43 alin. (1) din Legea nr. 303/2004, care prevedea imperativ și neechivoc, că, „promovarea judecătorilor și procurorilor se face *numai prin concurs organizat la nivel național*”. Și ce dacă ?

⁷⁰ Conform art. 35-38 din Legea nr. 303/2004, pregătirea profesională a magistraților se desfășoară pe baza unui plan anual aprobat de Consiliul Superior al Magistraturii, iar participarea la acest proces a fost concepută nu ca un drept, ci ca o îndatorire a magistratului care trebuie să urmeze periodic cursuri de formare profesională. Garanțiile amintite au fost dublate de instituirea și a unor trepte concurențiale de evoluție profesională, a unor proceduri speciale de concurs reglementate în detaliu și condiționate, ca participare, de o anumită experiență profesională, de un anume standard de calitate a activității anterioare promovării, de un comportament profesional și deontologic dar și, esențial, de câștigarea unei competiții la care magistrații concurează alături de alți colegi magistrați, pretendenți la promovare. Toate aceste garanții au fost înlăturate.

⁷¹ Competența decizională a validării concursurilor de promovare, dar și a revocării din funcțiile de execuție sau de conducere a fost recunoscută prin Legea nr. 303/2004, exclusiv Consiliului Superior al Magistraturii. Apare ca evident că atribuirea printr-o altă lege a acestor competențe către șefii DNA și DIICOT pentru procurorii teleportați, contravenea dispozițiilor imperative ale Legii nr. 303/2004. Apare tot ca evident că este exclus ca autorii modificărilor să fi acționat din eroare.

⁷² Fenomenul de îndatorare nu trebuie privit restrictiv sau limitativ în raport *doar* cu decidentul ce numește în funcție, ci, inevitabil și în raport de persoana/grupul ce îl recomandă și care garantează pentru cel ce urmează să fie numit în funcție, creându-se astfel o structură securizată de garanții succesive.

oamenii politici ce îi numiseră pe ei în funcție, structurile politice aflate la putere au reușit să creeze un sistem de influență directă a agendei unui procuror de caz, fără a fi necesară o comunicare directă cu acesta⁷³. Din păcate, vulnerabilizarea individuală a celor teleportați și a șefilor lor numiți politic, prin îndatorare, coroborată cu lipsa de experiență profesională în marea majoritate a cazurilor, a condus inevitabil la vulnerabilizarea sistemului de parchete ca atare și o cutumizare colectivă a deturnării normei de drept, rezultatele statistice dezastruoase expuse mai sus și abuzurile dovedite și nesancționate⁷⁴ în legătură cu anchetele derulate la vârf generând în percepția publică sintagma cu iz de dictatură și deloc favorabilă parchetului românesc, „republica procurorilor”⁷⁵.

6.3. Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii

Principala remarcă asupra modificării acestei legi o constituie depozitarea CSM de competența de a propune numirea și revocarea procurorului general, despre care am menționat deja în supra.

Deși cu efect minor asupra componenței CSM, este de amintit din perspectiva juvenilizării forțate pe toate planurile, acordarea unui loc suplimentar judecătorilor de la judecătoria în defavoarea celor de la curțile de apel. Din perspectiva evaluării resursei umane, această modificare a accentuat anomalia prezentă în CSM încă de la înființare și în prezent și anume ca judecători cu grad de curte de apel candidați la funcția de judecători ai instanței supreme să fie evaluați în procedura derulată la CSM de judecători și procurori cu grad inferior în ierarhia instanțelor și parchetelor.

7. Legea nr. 242/2018, Legea nr. 207/2018, Legea nr. 234/2018 și Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 92/2018

Toate actele normative de mai sus sunt acte modificatoare ale legilor justiției adoptate în anul 2004 și mutilate în anul 2005. Au fost amintite pentru că, spre deosebire de modificările 2005, cele ale anului 2018 chiar au fost benefice sistemului

⁷³ În timpul mandatului său, președintele Traian Băsescu a afirmat că niciodată nu a avut discuții de influențare a vreunui procuror de caz despre o speță anume. Avea dreptate. Nu avea nevoie să discute cu procurorul de caz, era suficientă o discuție instituțională cu șefii acelui procuror.

⁷⁴ Principalul „actor” al activității dezastruoase a DNA, fosta șefă a acestei instituții în perioada 2013-2018, Laura Codruța Kovesi a fost „sancționată” prin numirea sa de către forurile europene în fruntea Parchetului european, acolo unde i-a cooptat, tot „sancționator”, pe mulți dintre colaboratorii săi din perioada amintită.

⁷⁵ Sintagma a fost lansată și echivalată în spațiul public ca sinonim al ineficienței/inexistenței oricărei norme de drept în fața voinței discreționare a unui procuror, cu precădere din structurile centrale și teritoriale ale DNA. În considerația acestei sintagme aplicarea dreptului nu a mai constituit, sau nu a mai fost percepută, ca o modalitate de exercitare a unei profesii, ci ca o armă/pârghie de nivelare a societății în sensul impus de cei „înarmați”.

de justiție românesc și implicit statutului de independență al resursei umane din justiție.

Trebuie precizat că în tradiția unei poziționări distructive a forurilor europene, în principal prin MCV, aceste modificări venite din partea forțelor politice „neagreate” la putere în România anului 2018, au fost întâmpinate cu o agresivitate și o mobilizare de forțe inexplicabile aparent prin raportare la conținutul textelor modificatoare. Sloganul propagandistic de bază al celor mobilizați împotriva legilor 2018 era „se subordonează politic justiția”⁷⁶, slogan evident fals, pentru că modificările aduceau dovedit prin ele însele independență nu subordonare și ipocrit pentru că justiția la vârf era de mult subordonată, din anul 2005, dar față de „agreați”. „Pericolul” real în 2018 pentru artizanii 2005 era ca această subordonare să dispară, fapt care *se pare* că nu putea fi permis. Au fost mobilizate în fața „pericolului” forțe considerabile interne și externe pe toate planurile, ONG-uri, magistrați „tineri și reformiști” individual sau în asocieri, proteste violente la propriu, ambasade, MCV, președintele țării, parlament european, victoria fiind obținută în cele din urmă prin apogeul încarcerării în anul 2019 a liderului partidului ce promovase acele modificări.

Am analizat la timpul respectiv în detaliu noile acte normative⁷⁷, concluzia fiind una pozitivă din perspectiva independenței, imparțialității și pregătirii profesionale a resursei umane⁷⁸, singura deficiență reținută fiind aceea că legiuitorul nu a îndrăznit mai mult cu privire la cariera procurorilor⁷⁹.

Trecând peste detaliile benefice ale modificării fiecărei legi în parte⁸⁰, ne vom referi doar la două dintre acestea, cruciale pentru tot ceea ce înseamnă (sau putea să

⁷⁶ Au mai fost și altele subsecvente: afectați independența justiției, a procurorilor, vreți să ne scoateți din Europa, afectați lupta anticorupție etc., niciuna dintre acestea nefiind vreodată însoțită de argumente. Credem cu tărie că nu este o coincidență, ci o rețetă, faptul aceste sloganuri se manifestă în prezent (2023) cu aceeași virulență și în aceleași modalități împotriva unor modificări ale legilor justiției din Israel.

⁷⁷ A se vedea Ion Popa, *Legile justiției...*, 2019.

⁷⁸ O opinie similară a fost exprimată și de reputatul om de drept prof. univ. dr. Ioan Leș în lucrarea *Reformele din justiție și realitățile societății contemporane – o abordare comparativă*: „Noile reglementări din domeniu nu realizează, în opinia noastră, o mare reformă, ci o *ajustare necesară a unor normativizări legale*, utile, fără nicio îndoială”

⁷⁹ Deși au fost atenuate prin noile modificări, în sensul atribuirii unor competențe decizionale și CSM-ului, procedurile de teleportare, ca excepție de la regula promovării din treaptă în treaptă prin concurs național, precum și procedura numirii politice a vârfurilor parchetului au fost menținute. În legătură cu această ultimă procedură, prin decizia nr.358/2018 a CCR s-a decis că președintele țării nu poate refuza propunerile formulate de ministrul Justiției privind revocarea (și prin analogie numirea) conducerii parchetelor centrale (parchetul general, DNA și DIICOT).

⁸⁰ De exemplu: a fost instituită obligația deținerii gradului profesional corespunzător unității pe care judecătorul/procurorul urmează să o conducă; a fost instituită obligația deținerii gradului profesional corespunzător unității la care magistratul era delegat; delegarea în funcții de conducere a procurorilor a fost atribuită în competența CSM; s-a reglementat expres componența completurilor de 5 judecători la instanța supremă; s-a mărit vechimea necesară alegerii ca membru CSM.

însemne) resursă umană independentă, imparțială și profesionistă în aplicarea dreptului.

Prima modificare vizează atribuirea către secția de judecători a CSM a competenței de a decide *promovarea în funcție de execuție la instanța supremă*, fără „aportul” blocului votant ai secției de procurori, precum și a competenței de a decide *numirea în funcție a conducerii instanței supreme*, fără „aportul” politic al Președintelui țării. Aceste modificări au fost menținute și în prezent.

Cea de a doua modificare notabilă, cu potențial uriaș de depolitizare a întregului sistem de parchete și instanțe, profesionalism și independență, a constituit-o înființarea Secției de Investigare a Infrațiunilor din Justiție (SIJ) ce avea competența de a cerceta *toate* acuzațiile penale împotriva magistraților⁸¹.

Vechea competență a cercetării acuzațiilor penale împotriva magistraților aparținea DNA, prestația abuzivă și nelegală a acestei entități în domeniu fiind sancționată „chirurgical” și în detaliu într-un Raport al Inspecției Judiciare din anul 2018⁸².

În acest context apărea ca logică și necesară înființarea noii entități SIJ, care elimina prin chiar organizarea, funcționarea și competențele sale legiferate, orice suspiciune de imixtiune ori presiune în activitatea celor ce aplicau dreptul în sistemul românesc de justiție: numirea resursei umane de execuție și de conducere a fost atribuită exclusiv CSM, respectiv o comisie formată din *doi judecători* și un procuror, 18 ani vechime profesională pentru procurorii numiți; grad profesional de curte de apel; mandat stabil de 3 ani reînnoibil cu alte două mandate de câte trei ani; eliminarea oricărei contribuții sau avizări a politicului; competență totală pe faptele magistraților, inclusiv pe cele de corupție. Riscul ca această entitate a parchetelor chiar să acționeze independent nu putea fi acceptat de artizanii/protecției „modelului” 2005, dar mai ales nu putea fi acceptat riscul ca, prin eficiența

⁸¹ Poziția favorabilă a CSM despre noua entitate și rolul acesteia a fost exprimată neechivoc: „actuala reglementare a Secției pentru Investigarea Infrațiunilor din Justiție răspunde garanțiilor de independență pentru sistemul judiciar, în procedura de numire a procurorilor cu funcții de conducere și de execuție din cadrul acestei structuri, rolul principal revenind Consiliului Superior al Magistraturii” (comunicat CSM din 23 octombrie 2018”. Poziția a fost apoi reiterată în adresa nr. 4800/23.04.2019 transmisă de judecătoarea Lia Savonea, președintă a CSM, domnului Kees Sterk, președintele Rețelei Europene a Consiliilor Judiciare. Aceeași opinie în legătură cu înființarea SIJ a fost cuprinsă și în Decizia Curții Constituționale nr. 33/23.01.2018

⁸² A se vedea Raportul Inspecției Judiciare nr. 5488/1J/2510/DIJ/1365/DIP/2018 privind respectarea principiilor generale care guvernează activitatea Autorității Judecătorești în cauzele de competența Direcției Naționale Anticorupție vizând magistrați sau în legătură cu acestea, aprobat prin Hotărârea nr. 225 din 15 octombrie 2019 a Plenului Consiliului Superior al Magistraturii: „practicile procurorilor DNA care au instrumentat cauze cu judecători în modalitățile mai jos menționate au reprezentat forme de presiune asupra acestora, cu consecințe directe în ceea ce privește înfăptuirea actului de justiție...și un factor de presiune nu doar asupra celor vizati, ci asupra întregului corp profesional al judecătorilor...o afectare severă a principiului legalității procesului penal și a prezumției de nevinovăție, care reprezintă fundamentele unui proces penal echitabil”.

dovedită, principiile sale de organizare și funcționare total nepolitice să devină un *precedent periculos de contagios* ce se putea extinde și la nivelul parchetului general, DNA, DIICOT și chiar la nivel european. Pentru prevenirea acestor „riscuri”, în anul 2019 noua putere politică „agreată” instalată la București, cu sprijin entuziast și consistent UE, a abrogat bazele normative ale SIIJ și a decis astfel desființarea acestei entități independente, unice în istoria reglementării parchetelor în România⁸³.

8. Legile justiției 2022

Legile justiției adoptate în anul 2004 au fost abrogate prin Legea nr. 303/2022, Legea nr. 304/2022 și Legea nr. 305/2022, păstrând aceeași denumire respectiv legea privind statutul judecătorilor și procurorilor, legea privind organizarea judiciară și legea privind Consiliul Superior al Magistraturii.

Nu vom insista asupra acestora pentru că practic nu au adus nimic nou față de legile abrogate, păstrând în linii mari tot ce era bun⁸⁴, dar și ce nu era bun în legislația anterioară din perspectiva resursei umane⁸⁵. Deși nu a adus nimic nou în legislația privind justiția și magistrații români, legile din anul 2022 au stârnit entuziasm și aprobare unanimă la Comisia Europeană care a decis pe baza acestei „notabile” realizări normative să ridice monitorizarea MCV în anul 2022. Fără nicio îndoială că ridicarea MCV este de salutat, mecanismul vădindu-se în timp prin rapoarte succesive grosolan partizane și fără legătură cu realitatea⁸⁶, de a nu fi deloc util justiției române, ba dimpotrivă. Însăși ridicarea acestui mecanism, justificată public și formal de adoptarea unor legi care nu aduceau nimic nou în legislația românească despre justiție, dovedește că mecanismul nu avea nicio legătură cu „progresele”, „independența” și „reforme” justiției române, ori cu „succesele” luptei anticorupție⁸⁷. Monitorizarea în timp a modului de aplicare

⁸³ Repetăm, o astfel de entitate, deplin independentă de politic din toate punctele de vedere, a fost unică nu doar în istoria reglementărilor naționale, ci și europene.

⁸⁴ De exemplu, recrutarea prin concurs de regulă la INM, promovarea pe bază de concurs, inclusiv în funcții de conducere, competența exclusivă a CSM secția judecători în gestionarea carierei judecătorilor, inclusiv instanța supremă, etc.

⁸⁵ În principal menținerea dependenței politice în procesul de numire/revocare a conducerii parchetelor centrale. Legea chiar a plusat involutiv în această materie, prevăzând că în cazul în care CSM avizează negativ propunerea ministrului, acesta o poate menține și o poate înainta direct președintelui țării, golind practic de conținut intervenția CSM în această procedură.

⁸⁶ A se vedea pentru argumente detaliate, Ion Popa, *Noaptea dreptății românești...*, 2021.

⁸⁷ Este notoriu acum prin repetitivitate, după trecerea anilor, că rapoartele MCV erau întocmite de funcționari ai Comisiei europene, onorabili dar prea puțin familiarizați cu sistemul judiciar din România și deloc cu vulnerabilitățile acestuia. La această practică se adaugă o altă realitate incorectă, a valorificării în cuprinsul rapoartelor doar a informațiilor cerute/primate din mereu aceleași surse („tineri reformiști”, ONG-uri anume) și a ignorării punctelor de vedere formulate de alte surse, chiar competente ale sistemului(CSM, unele asociații de magistrați).

efectivă a acestui mecanism, instituirea, menținerea și apoi ridicarea sa *pare* a fi fost determinată de conjuncturile temporale de influență/imixtiune a UE în politica internă a țării și de modul în care politicienii români cedau sau nu acestor influențe/imixtiuni⁸⁸. Oricum, fie că cedau și li se promitea că mecanismul va fi ridicat, fie că nu cedau și se inventau noi și noi exigențe, mecanismul a fost menținut 18 ani, dovedindu-se un instrument util doar celor ce l-au impus.

9. Consiliul Superior al Magistraturii

Într-o lucrare anterioară dedicată exclusiv acestei instituții responsabile cu gestionarea carierei celor ce aplicau dreptul în România⁸⁹ am concluzionat critic că, până la acel moment temporal (2011), Consiliul nu s-a ridicat la înălțimea așteptărilor magistraților și justițiabililor români. Am constatat ulterior în mandatul 2011-2016 că se putea mult mai rău, reieșind prin comparație, că prima promoție a CSM (2005-2011) s-a vădit a fi poate cea mai echilibrată și echidistantă dintre cele trei de până în prezent, mai ales în condițiile în care CSM devenise „țintă” pentru ministra justiției de atunci, bântuită de „juvenilism” și „decomunizare” și pentru întregul grup ce o sprijinea (politic intern și extern, mediatic, ONG-uri, „tinerii reformiști” din justiție ajunși peste noapte în fruntea parchetelor centrale etc.).

Pentru că lucrarea de față nu vizează activitatea CSM, ci doar gestiunea resursei umane din justiție, putem aprecia la 19 ani de la înființarea în anul 2004 a „noului” CSM, cu aparat administrativ și buget propriu, că instituția prin membrii celor trei „promoții” de până acum a reușit să contureze o imagine proprie de instituție profesională, fără a putea însă elimina cu totul suspiciunile publice de influență a politicului, cu precădere în zona secției de procurori. Am detaliat argumentele și pârgھیile acestor suspiciuni, unele au fost reluate succint și în lucrarea de față și nu vom reveni.

Pe fondul activității propriu-zise, activitatea CSM în domeniul resurselor umane chiar poate fi caracterizată într-o notă de favorabilitate, în pofida unor punctuale derapaje de nelegalitate⁹⁰, de depășire a competențelor legale de

⁸⁸ Privită ca atare în contextul arătat, decizia comisiei europene de ridicare intempestivă a MCV pe baza unei legislații care nu aducea nimic nou, *pare* a fi nelogică. Mult mai logică *pare* a fi ipoteza conform căreia ridicarea intempestivă a MCV a constituit un premiu de consolare pentru România respinsă de spațiul Schengen în același an 2022 și un bonus pentru poziția docilă și păguboasă pentru români a României pe tema conflictului ruso-ucrainean. Am folosit fără rezerve cuvântul „*pare*”, fără teama de a ni se imputa probabilismul și incertitudinea acestei noțiuni, folosită intensiv în toate rapoartele MCV 2005-2022.

⁸⁹ A se vedea Ion Popa, *Consiliul Superior al Magistraturii, de la succes instituțional la eșec funcțional*, editura Universul Juridic, 2011.

⁹⁰ Am amintit și în lucrarea de față despre dispozițiile art. 33 alin. (13) din Legea nr. 303/2004 (în forma de la data publicării) ce obliga pe cei încadrați din sursă externă, fără examen, de a urma un stagiul de pregătire de 6 luni prealabil începerii activității profesionale propriu-zise, la Institutul Național al Magistraturii. Stagiul urma a fi finalizat printr-un examen. Din motive nerelevante pe

decizie⁹¹, de abuz instituțional⁹², precum și a unor deficiențe legislative⁹³ ori aplicative⁹⁴ cu influență negativă de calitate și credibilitate. Oricum, indiferent de criticile pe care dovedit CSM-ul și le-a „meritat” în timp, înființarea și operaționalizarea acestei instituții ca gestionar al carierei profesionale a magistraților, a constituit cert un câștig al cetății românești.

fondul problemei, aceste cursuri **obligatorii** conform legii, nu s-au ținut niciodată. Deși nu au îndeplinit condiția legală a urmăririi cursurilor și finalizării lor, cei ce trebuiau să urmeze și să finalizeze cursurile prin examen au început totuși **împotriva legii** să profeseze plenar, în baza unei derogări a CSM (Hotărârea nr. 13/2006, nepublicată) ce contravenea flagrant dispoziției legale: „*persoanele numite în funcția de judecător și procuror în condițiile art. 33 alin. (1), (5), (7) și (8) din Legea nr. 303/2004 pot participa la activitatea de judecată sau efectua acte procedurale, înainte de finalizarea cursurilor de formare profesională de 6 luni prevăzute de art. 33 alin. (13) din lege.*” În temeiul acestei hotărâri CSM, judecătorii vizati au pronunțat hotărâri judecătorești, deși textul legal le interzicea expres această activitate în lipsa cursurilor și a examenului final al acestora.

⁹¹ Prin Hotărâri succesive (nr. 791, 819 și 877 din data de 28.11.2007), Plenul CSM a decis, deși doar o instanță de judecată avea competența exclusivă de a decide în materia analizată prin Hotărâri, că actele întocmite de procurorii teleportați sunt legale, deși aceștia nu dețin gradul profesional al unității superioare la care au fost teleportați. Problema a fost adusă pe masa CSM chiar de către cei teleportați, dar nu din preocuparea lor pentru legalitatea actelor întocmite, ci pentru a solicita să li se recunoască gradul profesional aferent unității superioare, arătând că „ipoteza conform căreia procurorii D.N.A. și D.I.I.C.O.T. nu au gradul profesional respectiv ridică o **gravă problemă asupra validității actelor procedurale** întocmite de către aceștia”. În logica CSM de atunci ar trebui să acceptăm că și un judecător cu grad de judecătoreie ar putea fi delegat la ÎCCJ unde ar avea dreptul să pronunțe hotărâri la acel nivel, lucru care din fericire nu s-a produs până în prezent.

⁹² Reiterăm atitudinea comună din anul 2018 a procurorilor din secția CSM care au boicotat pur și simplu prin neparticipare șapte ședințe consecutive ale secției, pentru că nu voiau ei pur și simplu să valideze formal numirea în funcție a unei procuroare care câștigase concursul de promovare organizat chiar de către CSM.

⁹³ De exemplu, competența unor membri CSM cu grade profesionale inferioare (judecătoreie, tribunal) de a decide asupra competenței unui judecător cu grad de curte de apel în procedura de numire în funcție de execuție la instanța supremă.

⁹⁴ Am amintit chiar în această lucrare despre „tradiția” CSM de a numi magistrați prin detașare de la instanțe și parchete la conducerea direcțiilor/serviciilor administrative din propriul aparat de lucru. Acești magistrați, nespecializați pe noul domeniu și nepregătiți psihologic pentru lucrul într-o structură de ierarhie administrativă ce presupune subordonare, nu independența caracteristică magistratului, nu erau/sunt apăsați de responsabilitatea funcției la CSM, având permanent la dispoziție o opțiune ce nu le poate fi refuzată, de a reveni oricând, la cerere, la unitățile de unde au fost detașați. Chiar dacă își îndeplinesc exemplar sarcinile la CSM după ce s-au specializat în noua funcție, ei vor trebui să se reîntoarcă după 3-6 ani de detașare la instanțele/parchetele de unde au fost detașați, obligând instituția să reia același ciclu de selectare a altui magistrat nespecializat pe noul domeniu și nepregătit psihologic. Este de neînțeles de ce decidenții CSM nu au acționat niciodată în cei 19 ani de existență la recrutarea și numirea unor specialiști ai domeniului, angajați definitiv ai CSM, salariați, recompensați ori sancționați de angajator. Este de semnalat de exemplu că serviciul de resurse umane a fost condus întotdeauna și este și în prezent de un magistrat, deși în cadrul celui compartiment activează specialiști de marcă ai domeniului, unii având chiar experiența Ministerului Justiției anterior anului 2004. Aceeași problemă se poate pune și în cazul secretarului general și a secretarului general adjunct ai CSM, care în prezent, potrivit chiar legii, nu pot fi numiți decât din rândul magistraților. De ce?

10. Institutul Național al Magistraturii

Ca și în cazul Consiliului Superior al Magistraturii, înființarea și operaționalizarea plenară a Institutului Național al Magistraturii prin legile justiției din anul 2004 a constituit un cert beneficiu pentru sistemul de justiție românesc din perspectiva aportului acestei instituții la recrutarea, formarea inițială și continuă a resursei umane din sistem. Spre deosebire însă de CSM, criticile pe care le-am formulat în timp în legătură cu INM nu au vizat activitatea pe fond a acestei instituții, ci conceptul promovat prin lege ce stă la baza întregii sale funcționări, în sensul că această instituție a fost gândită ca o etapă post-studențească, un alt fel de facultate, o teoretizare suplimentară și inutilă a unor materii asimilate deja în timpul facultății, alternate cu ineficiente subiecte de speță din practica instanțelor/parchetelor⁹⁵ și preținse stagii de practică la instanțe și parchete⁹⁶.

Am mai afirmat, repetăm și aici, faptul că Institutul Național al Magistraturii trebuie să rămână port-drapelul pregătirii inițiale și continue⁹⁷ a resursei umane din sistemul judiciar național, dar nu din postura de a gestiona o vacanță post-studențească auditorilor, prin organizarea de cursuri recreative la sediul instituției, ci prin elaborarea unei programe naționale de pregătire specializată pe care auditorii și îndrumătorii de practică să o respecte, alternată cu examinări naționale periodice pe baza acestei programe. Auditorii își vor desfășura activitatea *zilnică* pe baza programei naționale *la instanțele și parchetele din raza teritorială a domiciliului lor*, asigurând astfel nu numai un raport numeric real eficient auditor-îndrumător la fiecare unitate, ci și consistente economii bugetare de la cheltuieli cu formatorii⁹⁸, cazarea și masa auditorilor, utilități ale unităților de cazare și ale sediului INM (central și filiale) etc.

⁹⁵ Sunt ineficiente pentru că la soluționarea acestora nu participă obligatoriu toți cursanții, ci doar o parte, cei care voluntar vor să comenteze sau să își exprime opinia.

⁹⁶ Aceste stagii de practică presupun ca un număr de 8-10-12 cursanți să fie prezenți în același timp la o instanță sau un parchet sub îndrumarea unui *singur* coordonator magistrat de practică, ce trebuie să asigure *singur* nu doar consistența, ci și controlul activității practice a fiecărui auditor. Aparent nu ar fi o problemă. Pentru cine știe însă cât de complexă este/era pregătirea *unui singur stagiar de către un singur judecător/procuror îndrumător*, cu prezența zilnică la instanță/parchet, actualul mod de organizare a practicii auditorilor apare ca fiind un formalism, util doar la bifarea unei activități și la socializare și mai deloc la capitolul acumulare.

⁹⁷ O deficiență constantă a pregătirii continue a magistraților, gestionată de INM, o constituie formalismul înscrierii magistraților la cursurile de perfecționare. La începutul fiecărui an, magistrații primesc un tabel cu calendarul sesiunilor de pregătire pe diverse teme, având obligația să opteze pentru trei dintre acestea. Regula este că, din tot felul de motive, marea majoritate a magistraților reușesc cu noroc să participe cel mult la una dintre sesiuni.

⁹⁸ O altă deficiență legislativă conceptuală, dar în același timp și o vulnerabilitate de sistem în materia pregătirii auditorilor, o constituie cooptarea cadrelor didactice din învățământul superior juridic în calitate de formatori și/sau membri ai diferitelor comisii de concurs. Profesorul nostru de drept din toate timpurile și-a îndeplinit cu succes menirea reușind să îl transforme pe student în absolvent. Din acest moment profesorul mai poate interacționa profesional eficient cu absolventul

11. Concluzii

În considerația tuturor celor dezvoltate în cuprinsul lucrării de față putem reține câteva scurte concluzii.

a. Judecători

Din punctul nostru de vedere, procesul de gestionare a carierei judecătorului român (recrutare, pregătire profesională, promovare, delegare, detașare, transfer, sancționare), în anul 2024, atât din perspectivă legislativă, cât și de gestionare instituțională, este unul compatibil cu statul de drept democratic, asigurând premisele unui act de justiție independent, imparțial și profesionist de la instanța de fond până la instanța supremă, fără nicio fisură normativă care să permită intervenția factorului politic sau de altă natură toxică.

În acest context ar trebui logic ca și credibilitatea judecătorului în societate să fie pe măsură, adică la vârf. Este fix invers, iar cauzele sunt multiple. Unele sunt generate de prestațiile individuale ale judecătorilor⁹⁹, cu impact negativ în societate. Cele mai numeroase însă și cu efect distructiv major vin însă din afara sistemului, în principal dinspre acele segmente vizibile ale cetății, beneficiare ale unor puternice structuri logistice, financiare și de influență și ale unor platforme de adresare manipulatorie către cetățeanul român: politicieni(români și străini), trusturi media¹⁰⁰, ONG-uri, tot felul de analiști, influenceri ș.a. Nu vom detalia

devenit auditor și apoi judecător sau procuror doar în acele situații de specializare post-universitară (masterat, doctorat), nu în procesul de formare profesională specifică de nișă. Pregătirea juridică specifică a carierei unui magistrat trebuie încredințată exclusiv practicienilor domeniului, cu excepția acelor domenii nejuridice pentru care sistemul nu deține specialiști, dar indispensabile, cum ar fi de exemplu psihologia comportamentală, nu judiciară, pentru care INM poate încheia raporturi de colaborare punctuale și temporale. Amintind de psihologia comportamentală, trebuie să semnalăm că în programele INM de la înființare până în prezent, această materie nu și-a găsit locul, deși profesia de magistrat impune cunoașterea cel puțin la nivel de informație protectivă a ceea ce presupun cele șase principii enunțate de psihologul italian Robert Cialdini *Totul despre psihologia persuasiunii*, Editura Bussines Tech, 2008.ori *piramida nevoilor* a psihologului american Abraham Maslow, cel ce a pus bazele teoriei ierarhiei nevoilor umane. Dintr-o altă perspectivă, de devenire a auditorilor viitori judecători și procurori, prezența profesorilor în calitate de cadre didactice la INM este de discutat deontologic în acele situații, nu puține, în care profesorul deține și calitatea de avocat și, mai târziu, se reîntâlnește cu fostul său elev în instanță sau parchet.

⁹⁹ Derapajele individuale sunt fie de parcurs uzual, de exemplu repetitivitatea redactării cu mare întârziere a hotărârilor judecătorești, chiar și peste un an, fie de natură a bulversa însăși baza de funcționare a sistemului de justiție, de exemplu „nedumerirea” unor judecători, exprimată instituțional către CJUE, dacă pentru ei există sau nu obligația aplicării deciziilor CCR. Dacă în primul exemplu putem indica facil neglijența, în cel de al doilea nu putem elimina cu totul intenția celor în cauză de „torpilare” la pachet atât a ierarhiei normative de aplicare a dreptului în România, cât și a locului/rolului unei instituții publice fundamentale a țării, Curtea Constituțională.

¹⁰⁰ Un foarte recent exemplu, banal prin el însuși, dar relevant în contextul „frăției” de manipulare negativă la adresa magistraților, l-a constituit pronunțarea de către Curtea Constituțională, pe data de 4 august 2023 a unei decizii de neconstituționalitate a unei legi prin care legiuitorul

asupra acestui aspect, nu am reușit să identificăm interesele zugrăvirii publice deliberate a unui judecător național necredibil¹⁰¹, am intenționat doar să semnalăm discrepanța dintre un sistem performant și transparent de gestionare a resursei umane la instanțele românești și percepția publică negativă a activității acelei resurse umane.

b. Procurori

Spre deosebire de judecători, gestionarea resursei umane din cadrul parchetelor, privită în ansamblu, a constituit, constituie și va constitui, prin prisma legislației actuale, o problemă.

- incontestabil, dependența politică a conducerii parchetelor centrale a fost și este și în prezent o realitate¹⁰², cu toate neajunsurile pe care le presupune dependența într-o profesie care este reglementată constituțional în cadrul autorității judecătorești, nu a celor politice, o profesie în care deturnarea dreptului aplicativ prin activarea externă a pârgurilor profesionale decizionale poate determina facil „curățarea” selectivă a societății de orice fel de „indezirabili”¹⁰³.

- menținând prin lege dependența numirilor în funcție a vârfurilor parchetelor centrale, politicul decizional va trebui să își asume responsabilitatea acestora, mai exact a întregii lor activități, inclusiv eșecuri și abuzuri, așa cum se întâmplă în mai toate țările europene în care numirile sunt de competența decidenților politici, de regulă a executivului. În România însă, începând cu anul 2005, președinții țării, decidenți ai numirilor și toate structurile de sprijin prezidențial au evitat orice formă de răspundere pentru activitatea celor numiți, sub pretextul ipocrit al independenței procurorilor în activitatea lor, deși constituțional procurorii își desfășoară activitatea pe principiul subordonării ierarhice față de un procuror general numit de un președinte politic și sub autoritatea unui ministru ce face parte dintr-un guvern al cărui prim ministru este desemnat de același președinte politic.

viza modificări drastice negative cu privire la pensia de serviciu a mai multor categorii profesionale (magistrați, polițiști, servicii secrete, diplomați, piloți). Ulterior acestei decizii ce era favorabilă *tuturor* categoriilor profesionale enumerate, întreaga „frăție” s-a năpustit în spațiul public doar *asupra unei singure categorii* dintre cele vizate de modificări, cea a magistraților, pe care i-a zugrăvit cu generozitate drept „nesimțiți, îmbuibăți, căpușe etc.”, sugerându-se subliminal sau direct că traiul greu al populației românești, cu precădere al celor cu pensii mici, este cauzat de pensiile „nesimțite” doar ale magistraților. Niciun cuvânt, nicio aluzie măcar la, de exemplu, categoria militarilor. În condițiile permanentizării unor astfel de mesaje concertate, apare ca certitudine pe viitor că imaginea favorabilă a magistratului în societate va rămâne un deziderat utopic.

¹⁰¹ La nivel de suspiciune rezonabilă s-ar situa ipoteza că cetățenii trebuie să aibă încredere doar în *anumite* personalități politice, media și ONG-uri, nu în judecătorii țării, ori instituțiile Statului.

¹⁰² Prezența CSM în procesul de numire a conducerii parchetelor centrale a fost mereu, cu excepția formei inițiale a Legii nr. 303/2004, una decorativă, iar în actuala reglementare raportul în materie dintre ministrul justiției și CSM este unul chiar plin de umor.

¹⁰³ A se vedea perioada 2013-2019.

- promovarea procurorilor, spre deosebire de cea a judecătorilor, precum și accesul la unitățile superioare (în principal parchetul general) cunoaște și alte modalități decât cea obiectivă a concursului (delegare, teleportare), modalități ce presupun mai mult sau mai puțin subiectivism și chiar discreționarism și amputează competența exclusivă a CSM în materie de resurse umane în favoarea procurorului general și a șefilor DNA și DIICOT. Opinăm că instituirea unei forme unice de promovare (prin concurs) în întreaga ierarhie a parchetelor și atribuirea competenței exclusive de gestionare a întregii cariere profesionale către CSM, secția de procurori nu poate fi decât benefică procurorilor și sistemului de parchete, calității aplicative a dreptului, precum și percepției publice asupra acestora.

c. Instituții

Ne referim la cele două instituții cu privire la care am formulat deja considerații în supra, respectiv Consiliul Superior al Magistraturii și Institutul Național al Magistraturii. Ne menținem opiniile formulate în sensul că înființarea și operaționalizarea acestora au constituit o necesitate și un succes și că activitatea de la înființare până în prezent, cu excepția unor derapaje instituționale pe care le-am menționat deja și a altora individuale, a fost una situată în limitele de competență atribuite de legiuitor, cu potențial real de asigurare a populării sistemului cu aplicatori/livratori de drept de calitate. Menționăm totuși și aici, punctual, nevoia unor modificări legislative, prioritar și presant în privința Institutului Național al Magistraturii, de modificare a conceptului teoretic actual de organizare și funcționare a acestei instituții în unul de reală/eficientă specializare practică profesională¹⁰⁴.

d. Vulnerabilități

Sigur că un sistem de justiție, nu doar în România prezintă o serie de vulnerabilități specifice¹⁰⁵, mai ales în zona reglementării/activității celor chemați să aplice dreptul în instanțe și parchete. Nu ne vom referi aici decât la una dintre acestea, nu doar pentru că a apărut mai nou, de circa 7-8 ani în sistemul românesc, ci și datorită pericolului major sistemic pe care îl reprezintă pentru deturnarea a ceea ce constituie independența, nu doar aplicativă de data aceasta, a unui act de justiție într-un stat de drept democratic. Inițial au fost acei „tineri reformiști” despre care am amintit și în lucrarea de față. Ulterior aceștia au constituit noi asociații de magistrați, deși în România existau deja numeroase asociații de

¹⁰⁴ În cazul CSM ar putea fi avută în vedere de exemplu dilema evaluării profesionale inverse (a gradului superior deținut de candidații evaluați de către cel inferior deținut de membrii CSM evaluatori).

¹⁰⁵ A se vedea, într-o amplă expunere a acestei teme, Ion Popa, *Studiu asupra unor factori de risc și/sau de vulnerabilitate ai sistemului de justiție din România*, publicat în revista *Curierul judiciar* nr. 7/2013.

magistrați la care puteau adera¹⁰⁶, unele fiind afiliate și asociațiilor europene de profil. Asocierea profesională în sine a magistraților este permisă legal și constituie în opinia noastră un fapt benefic. Toate asociațiile profesionale au acționat și s-au pronunțat diferit în timp, pro sau contra, pe diverse proiecte de legiferare ale domeniului justiției, în funcție însă doar de subiectul supus dezbaterii, nu în funcție de apartenența politică a inițiatorului. Spre deosebire, asociațiile nou înființate¹⁰⁷ au promovat consecvent o altă modalitate de reacție, pozitivă sau negativă, nu în funcție de propunere și impactul acesteia, ci în funcție de originea/orientarea politică a inițiatorului. Astfel, orice demersuri ale unor *anumite* forțe politice au fost mereu blamate și respinse, inclusiv prin participări fizice la manifestații de protest, la fel cum orice demersuri ale unor *anumite alte* forțe politice au fost mereu susținute, indiferent de fondul pozitiv sau nu al demersului. Acest mod de „operare” al noilor asociații creează suspiciunea rezonabilă că de fapt comanda lor colectivă de reacție nu este la asociație, ci în afara acesteia și nu vizează fondul problemei dezbătute, ci originea inițiatorului, cu atât mai mult cu cât reacțiile punctuale ale asociațiilor sunt mereu identice în mesaj și coroborate temporal cu cele ale unor entități civice la fel de pretins neutre, cu același mod de operare. Am considerat util să semnalăm această realitate a sistemului judiciar român. Riscul escaladării de la etapa influenței externe a deciziei unui singur magistrat în aplicarea dreptului într-o speță dată, la cea a *coordonării externe ale unor grupări de magistrați asociați* nu doar în domeniul aplicării propriu-zise a normei legale, apare ca destul de real și cu potențial previzibil de dezvoltare.

Concluziv final, putem aprecia pe baza datelor și faptelor invocate și analizate, că în perioada post decembristă gestiunea resursei umane în justiția română a constituit o pârghie de influență nu doar a calității actului de justiție, ci a chiar exprimării dreptului. Destabilizarea procesului de gestionare a resursei umane, cu consecința deturnării/afectării aplicative a normei de drept, s-a produs fie dintr-o eronată evaluare a posibilităților de reacție ale sistemului (Legea nr. 92/1992, înființarea și operaționalizarea curților de apel), fie a fost provocată deliberat (Legea nr. 247/2005, prefigurată de Legea nr. 142/1997). Insuficienta pregătire, în primul caz și „capitularea/subjugarea” unora dintre aplicatorii de drept de la vârful sistemului judiciar român, în cel de al doilea caz, nu au afectat negativ doar

¹⁰⁶ De exemplu: Asociația Magistraților din România, Uniunea Națională a Judecătorilor din România, Asociația Procurorilor din România, Asociația Magistraților din Iași, Asociația Profesională a Judecătorilor „Constantin Stătescu”, Târgoviște, Asociația pentru Apărarea Drepturilor și Independenței Judecătorilor din Bihor, Asociația Magistraților Timișeni, Asociația Profesională a Judecătorilor Alba, Asociația Profesională a Judecătorilor din raza de activitate a Curții de Apel Bacău, Asociația Profesională a Judecătorilor THEMIS Constanța etc.

¹⁰⁷ Nu am nominalizat acele asociații sau persoane pentru că lucrarea de față nu constituie o anchetă, ci doar o analiză profesională a unui domeniu.

pe cei în cauză, trecători prin viața dreptului și a profesiei, ci au afectat în principal percepția publică referitoare la corectitudinea în general a aplicatorilor de drept, a normei de drept ca atare, a făuritorilor politici ai normei de drept, la dreptate, la justiție, în general la tot ansamblul conceptual și organizațional pe care îl presupun noțiunea și domeniul dreptului.

Arătăm că știința dreptului și dreptul nu sunt expodate, ci componente active societale, ce nu pot fi analizate exhaustiv în lipsa și a unei raportări aplicative. Această perspectivă aplicativă (normatori de drept, aplicatori de drept și prestația lor) traversează vizibil, nu doar în România, o „criză” creată deliberat de deturnare și de decredibilizare, coordonatele analizate în lucrarea de față încercând să aducă argumente în acest sens. Privind în jur, nu am descoperit indicii că pe viitor acest proces va fi stopat sau ameliorat.

CONTROLUL DE LEGALITATE AL CERTIFICATULUI DE URBANISM

Jud., asist. univ. drd. Monica Cristina COSTEA,

Av. Andra Maria TRANCĂ

Abstract

This article aims to analyse and explain in detail, by reference to the components of the planning certificate, the interpretation of the High Court of Cassation and Justice in 2017, on the issue of interpretation of legal provisions regarding the legality control, separately, of the planning certificate ordering the prohibition to build or containing other limitations. Of the two case-law guidelines existing until the delivery of Decision No 25 of 2017, the High Court of Cassation and Justice validated the one according to which the town planning certificate is a separately appealable administrative act.

Keywords: *planning certificate, legality control, administrative act.*

1. Aspecte introductive

Având în vedere impactul direct asupra calității vieții și, totodată, asupra conservării valorii proprietăților imobiliare, este necesară o coerență a normelor juridice și în materia dreptului urbanismului, precum și în celelalte ramuri de drept. Astfel, mijloacele operaționale specifice urbanismului, în concordanță cu coerența și claritatea prevederilor legale anterior amintită, trebuie să permită crearea un cadru instituțional și legal corespunzător, fără a da naștere unor dezvoltări urbane disfuncționale.

Cu toate acestea, pentru că până acum nu s-a reușit acoperirea tuturor lacunelor legislative, sau cel puțin a celor mai semnificative, care deseori se află la intersecția dintre interesul public și interesul particular, au apărut pe rolul instanțelor de judecată diferite litigii în materia dreptului urbanismului, care au condus la pronunțarea unor soluții contradictorii în spețe similare, toate acestea fiind cauzate de forma normelor legale care lasă loc de interpretări.

În ceea ce privește certificatul de urbanism, în prezent definiția sa legală, într-o formă aproape nemodificată de la intrarea în vigoare a legii, cu excepția celui de-al patrulea element component, este regăsită în Legea nr. 50/1991¹, care, la art. 6

¹ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 933 din 13 octombrie 2004.

alin. (1), îl definește ca fiind un act de informare prin care autoritățile prevăzute la art. 4 și la art. 43 lit. a):

a) fac cunoscute solicitantului informațiile privind regimul juridic, economic și tehnic al terenurilor și construcțiilor existente la data solicitării, în conformitate cu prevederile planurilor urbanistice și ale regulamentelor aferente acestora ori ale planurilor de amenajare a teritoriului, după caz, avizate și aprobate potrivit legii;

b) stabilesc cerințele urbanistice care urmează să fie îndeplinite în funcție de specificul amplasamentului;

c) stabilesc lista cuprinzând avizele/acordurile necesare în vederea autorizării executării lucrărilor de construire;

c¹) indică nominal operatorii de rețele tehnico-edilitare care vor emite respectivele avize/acorduri; avizele se vor solicita doar de la posesorii de rețele supraterane și subterane care afectează suprafața de teren și/sau construcțiile pentru care se solicită certificate de urbanism, cu consultarea bazei de date urbane constituite în condițiile legii;

d) încunoștințează investitorul/solicitantul cu privire la obligația de a contacta autoritatea competentă pentru protecția mediului, în scopul obținerii punctului de vedere și, după caz, al actului administrativ al acesteia, necesare în vederea autorizării.

Pe lângă dispozițiile mai sus citate, reglementarea legală a certificatului de urbanism mai face obiectul și a Legii nr. 350/2001², Secțiunea a IV-a.

Denumirea în sine este de sorginte franceză, însă legiuitorul român s-a depărtat de la optica celui francez. Astfel, dacă potrivit legislației române obținerea certificatului de urbanism este obligatorie, în situațiile în care solicitantul urmărește să construiască un imobil nou, în Franța demersul este, ca regulă, facultativ³. Tot o diferență majoră între cele două sisteme de drept este că Franța recunoaște acordul tacit, în situațiile în care termenele pentru emiterea certificatului de urbanism au expirat fără un rezultat obiectiv din partea administrației, în condițiile în care la debutul secolului 21 numărul cererilor de emitere era deosebit de mare⁴. Prin comparație, legislația autohtonă a fost interpretată de ÎCCJ în sens contrar, astfel: „În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 3 alin. (1) lit. a) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 27/2003 privind procedura aprobării tacite, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 486/2003, cu modificările și completările ulterioare, stabilește că procedura aprobării tacite nu este aplicabilă în cazul autorizațiilor de construire, certificatelor de urbanism și documentațiilor de urbanism prevăzute în art. 6

² Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 373 din 10 iulie 2001.

³ S. Bojic, *Legea nr. 50/1991 privind executarea lucrărilor de construcții. Comentarii și jurisprudență pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2021, pag. 233. La solicitarea expresă a autorilor, menționăm că am avut în vedere Comentariul nr. 6 de la pagina indicată.

⁴ P. Gerard, *Pratique du droit de l'urbanisme: Urbanisme reglementaire, individuel et operationnel*, Paris, Eyrolles, 2007, p. 175 în S. Bojic, *op. cit.*, 2021, p. 233. La solicitarea expresă a autorilor, menționăm că am avut în vedere Comentariul nr. 6 de la pagina indicată.

alin. (1) și art. 7 alin. (1) din Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și în art. 29 și 44 din Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul, cu modificările și completările ulterioare”⁵.

Instanța supremă a exclus activitatea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 27/2003⁶ privind procedura aprobării tacite, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 486/2003⁷, cu modificările și completările ulterioare în materia certificatului de urbanism, refuzul autorității de a răspunde neputând fi atacat decât în condițiile Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004.

Deși denumirea ca atare, de certificat de urbanism, este consacrată doar prin cele două legi mai sus amintite, un act cu funcție similară a fost consacrat de legislația interbelică, numit certificat de aliniere și regim⁸. Acesta avea și el caracter obligatoriu, însă legislația română veche, ca și cea franceză, recunoștea sistemul acordului tacit.

2. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție

Într-o atare situație de norme care au putut fi interpretate diferit, în cursul anului 2017, Înalta Curte de Casație și Justiție a fost sesizată de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la problematica interpretării prevederilor legale în ceea ce privește efectuarea controlului de legalitate, pe cale separată, asupra certificatului de urbanism prin care s-a dispus interdicția de a construi sau care conține alte limitări, jurisprudența relevând soluții contrare în acest sens.

Autorul sesizării a criticat împrejurarea că, prin coroborarea dispozițiilor art. 6 alin. (1) și art. 7 alin. (1) din Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, republicată, cu modificările și completările ulterioare, cu dispozițiile art. 2 alin. (1) lit. c) și lit. i), teza I din Legea nr. 554/2004 și cu dispozițiile art. 8 alin. (1) din aceeași lege, instanțele române au putut da interpretări atât

⁵ Decizia nr. 13/2013 privind examinarea recursului în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 3 alin. (1) lit. a) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 27/2003 privind procedura aprobării tacite, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 486/2003, cu modificările și completările ulterioare, referitor la autorizațiile de construire, certificatele de urbanism și documentațiile de urbanism prevăzute în art. 6 alin. (1) și art. 7 alin. (1) din Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și în art. 29 și 44 din Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul, cu modificările și completările ulterioare, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 674 din 01 noiembrie 2013.

⁶ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 291 din 25 aprilie 2003.

⁷ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 827 din 22 noiembrie 2003.

⁸ Regulamentul de construcții și alinieri a municipiului București, aprobat prin Înalt Decret Regal, în 4 aprilie 1939.

de diferite problemei supuse dezbaterii, încât s-a pus în discuție inclusiv limitarea accesului la justiție.

Analizând jurisprudența invocată de autorul sesizării și nu numai, se poate cu ușurință constata că unul dintre factorii generatori ai problemei de interpretare ar fi chiar definiția dată de legiuitor certificatului de urbanism, de *act de informare*. S-a apreciat, astfel, că noțiunea de certificat de urbanism nu se circumscrie noțiunii de *act unilateral administrativ*, în sensul prevederilor art. 2 alin. (1) lit. c Legea nr. 554/2004, întrucât, prin conținutul său, se aduc la cunoștința solicitantului condițiile legale pe care trebuie să le îndeplinească în vederea obținerii autorizației de construire, fără a da naștere, modifica sau stinge raporturi juridice, având astfel doar valoarea unei operațiuni administrative pregătitoare. Totuși, în situația în care certificatul de urbanism nu ar fi urmat și de o autorizație de construire, controlul legalității certificatului nu ar mai reprezenta o opțiune pentru beneficiarul actului, dreptul material al acțiunii nemailuând naștere.

Raportat strict la ipoteza anterior expusă, în mod evident că litigiile, de multe ori, nu depășeau „etapa” admisibilității, instanțele apreciind că este inadmisibilă o cerere de chemare în judecată întemeiată pe prevederile art. 8 alin. (1) Legea nr. 554/2004 prin care se solicită controlul legalității unui alt act decât unul *administrativ unilateral*.

Totuși, tocmai pentru că legiuitorul nu a acoperit prin norme juridice și aceste situații, nu s-ar putea susține că astfel de soluții au fost greșite, însă, ar rămâne sub semnul întrebării dacă nu cumva, printr-o analiză atât de restrânsă a unor situații ușor mai complexe, au fost produse prejudicii ireversibile.

În cealaltă orientare jurisprudențială s-au situat instanțele care nu au considerat noțiunea de *act de informare* un impediment suficient de puternic, în sensul de a respinge ca inadmisibile acțiunile îndreptate împotriva certificatului de urbanism prin care s-a dispus interdicția de a construi sau care conține alte limitări. Dimpotrivă, în considerarea rolului activ, acestea au apreciat că este greșit să se limiteze doar la un control de legalitate formal, întrucât este necesar a fi evaluată conduita autorității emitente a aceluia act. Astfel, prin această modalitate deschisă de abordare, s-a format concluzia că un certificat de urbanism care impune restricții și limitări nu poate fi considerat că este un *act de informare*, un act cu o valoare premergătoare, deoarece acesta nu este urmat de o autorizație de construire, demersul solicitantului încheindu-se la acest refuz.

Efectele pe care le produce certificatul de urbanism care conține restricții și limitări sunt de așa manieră încât putem susține, în mod justificat, că inclusiv natura juridică a acestuia este diferită de cea a certificatului urmat de autorizația de construire. Practic, deși este generic calificat ca act de informare, în situația dată își pierde acest atribut, devenind un act administrativ unilateral, care produce efecte

prin el însuși și prin care administrația publică impune limitări⁹. Limitările și restricțiile impuse nu pot fi altfel supuse controlului judecătoresc decât printr-o atare derogare de la definiția legiuitorului, în caz contrar riscând ca beneficiarul actului să fie lipsit de accesul la justiție și, în același timp, obligat să accepte concluziile posibil incorecte ale acestui act.

Divergențele jurisprudențiale, consistente și de durată, au fost generate de definirea certificatului de urbanism în cele două legi, Legea nr. 50/1991 și Legea nr. 350/2001, ca fiind un act de informare, făcându-se abstracție de împrejurarea că posibilele limitări și interdicții pe care le-ar conține, chiar într-o etapă premergătoare obținerii autorizației de construire, fac ca o potențială intenție de edificare a unei construcții să devine iluzorie, și pe cale de consecință, condiționările induse de certificatul de urbanism să producă efecte patrimoniale negative în patrimoniul unei persoane determinate.

3. Practica judiciară care a generat necesitatea intervenției ÎCCJ

În cursul anului 2015, Tribunalul Mehedinți a fost investit să soluționeze cauza având ca obiect anularea certificatului de urbanism nr. 202/15.04.2014. Acțiunea a fost respinsă de Tribunal, iar instanța a reținut în sentința civilă nr. 620/2015, printre altele, că: *„Certificatul urbanistic reprezintă operațiunea administrativă care nu produce efect juridic prin el însuși, ci pregătește emiterea unui act administrativ propriu-zis, care în materia regimului construcției este autorizația de construcție, potrivit art. 2 alin. (1) din Legea nr. 50/1991. În raport cu autorizația de construcție toate actele, avizele și studiile prevăzute în certificatul de urbanism au natura juridică a unor acte și operațiune administrative pregătitoare. Operațiunile administrative nu pot fi atacate separat în justiție ci numai odată cu actul administrativ pe care l-au precedat, iar art. 18 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 stabilește că instanța este competentă să se pronunțe și asupra operațiunilor administrative care au stat la baza emiterii autorizației de construcție. În aceste condiții promovarea acțiunii în justiție prin care se dorește anularea certificatului de urbanism fără a se cere și anularea autorizației de construire, (în ipoteza de față certificatul de urbanism nu a fost urmat de autorizație de construire), apare ca fiind inadmisibilă cu consecința admiterii excepției ridicate”*¹⁰.

⁹ Caracterul de act administrativ a certificatului de urbanism este recunoscută și în practica judiciară a Republicii Moldova, astfel cum rezultă din Recomandarea Curții Supreme de Justiție nr. 49/2013 cu privire la obligarea autorităților administrației publice locale de a elibera certificatul de urbanism și autorizația de construire. S-a statuat că certificatul de urbanism (de informare, preoperațional sau de modificare), cu excepția celui care are simplu rol de aviz, poate face obiectul examinării instanței de contencios administrativ.

¹⁰ Sentința nr. 620/2015, pronunțată în ședința publică din data de 15.05.2015 de către Tribunalul Mehedinți, Secția a II-a de Contencios Administrativ și Fiscal, în dosar nr. 7511/101/2014, accesată prin intermediul aplicației Rejust.ro la data de 22.01.2024 prin următorul link <https://www.rejust.ro/>

Apreciem că, în această primă orientare jurisprudențială, controlul judecătoresc s-a limitat la analiza strict formală a situației deduse judecății, fără să aprecieze în concret dacă autoritatea emitentă a dat dovadă de o conduită corectă în ceea ce privește motivele emiterii unui certificat de urbanism cu restricții și limitări.

Pe de cealaltă parte, corespunzător celeilalte orientări jurisprudențiale, Curtea de Apel Cluj a recunoscut certificatului de urbanism caracterul de act administrativ, apreciind îndeplinite elementele caracteristice impuse de art. 2 lit. c) din Legea nr. 554/2004 și corelativ, dreptul persoanei interesate de a-l ataca în fața instanței de contencios administrativ. Instanța a apreciat în mod definitiv că, *„certificatul de urbanism elaborat în speță are caracter obligatoriu, stipulând cu acest caracter și nu cu caracter de informare condițiile în care se pot face lucrările de construcții pentru obiectivul indicat în cuprinsul său, precum și lista avizelor și acordurilor necesare eliberării autorizației de construire. În plus certificatul de urbanism din speță recunoaște în favoarea solicitantului său îndreptățirea de a proceda la modificarea documentațiilor de urbanism cu obținerea avizului de oportunitate. Totodată certificatul include cerințele din PUZ-ul ce se va elabora în regimul tehnic adus la cunoștință solicitantului și stabilește pentru întocmirea documentației în vederea obținerii autorizației de construire obligații de natură urbanistică constând în elaborarea PUZ-ului. În această situație, prin certificatului de urbanism atacat în speță se produc o serie de efecte juridice respectiv se dă naștere unor raporturi juridice și anume se recunoaște solicitantului dreptul de a modifica documentațiile de urbanism existente prin elaborarea unui PUZ stabilindu-se totodată anumite obligații în acest sens respectiv obținerea avizului de oportunitate, condițiile de elaborare a acestuia. Totodată, prin acest certificat de urbanism se stabilește cu caracter obligatoriu că terenul în discuție este construibil în condițiile fixate și că astfel se poate trece la următoarele etape pentru a se obține finalmente autorizația de construire pentru obiectivul în discuție stabilindu-se în acest sens o serie de obligații de natură urbanistică. În aceste condiții, certificatul de urbanism din speță este un act administrativ unilateral fiind emis de o autoritate publică, în regim de putere publică, în vederea executării în concret a legii care a recunoscut solicitantului îndreptățirea de a modifica documentațiile de urbanism în vederea realizării obiectivului dorit, a impus o serie de obligații în acest sens indicând în ce condiții se poate aproba o asemenea modificare și la ce se poate referi această modificare, a stabilit cu caracter obligatoriu că respectivul obiectiv este construibil în condițiile indicate în cuprinsul său stabilind totodată și obligații de natură urbanistică”¹¹.*

juris/6485d7d7; în același sens, Sentința nr. 3550/2017 pronunțată în ședința publică din data de 28 Iunie 2017 de către Tribunalul Dolj Secția de Contencios Administrativ și Fiscal, în dosar nr. 5443/63/2017, accesată prin intermediul aplicației Rejust.ro la data de 22.01.2024 prin următorul link <https://www.rejust.ro/juris/367956ge>, în care s-a reținut că certificatul de urbanism nu îndeplinește criteriile prevăzute de lege pentru a fi considerată act administrativ. Astfel, acesta nu dă naștere, modifică sau stinge vreun raport juridic între autoritatea publică și reclamanți, ci reprezintă doar o operațiune tehnică, un act de informare.

¹¹ Decizia Civilă nr. 52/2016 pronunțată în ședința publică din data de 18 ianuarie 2016 de către Curtea de Apel Cluj Secția a III-a de Contencios Administrativ și Fiscal, în dosar nr. 9498/117/2013,

Se poate observa, astfel, modalitatea diferită de viziuni asupra aceleiași probleme, precum și argumentele, mai mult sau mai puțin întemeiate, pe care instanțele și-au bazat soluțiile până ca Înalta Curte de Casație și Justiție să pronunțe Decizia nr. 25/2017, decizie ce are scopul de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii.

4. Concluzii

Pentru a fi acoperite cât mai multe dintre situațiile pe care practica le poate genera, Înalta Curte de Casație și Justiție a făcut o justă aplicare a prevederilor legale tranșând această problemă.

Astfel, prin efectul Deciziei nr. 25/2017, pronunțate în recurs în interesul legii¹², Înalta Curte de Casație și Justiție a stabilit că noțiunea de certificat de urbanism poate dobândi caractere juridice diferite, în funcție de ceea ce se dispune prin acest act, fiind insuficient să fie identificat doar prin caracterul său stabilit de legiuitor de *act de informare*, fără nicio diferențiere în funcție de concluziile ori limitările pe care le conține.

Deși, așa cum am arătat anterior, este discutabil caracterul soluțiilor de respingere a cererilor prin care s-a reținut că certificatul de urbanism nu ar putea fi cenzurat decât printr-o acțiune formulată împotriva autorizației de construire, se poate cu ușurință trage concluzia că o atare apreciere conducea în mod direct la încălcarea dreptului de acces la o instanță de judecată, ori chiar, de ce nu, la încălcarea dreptului de proprietate.

În ceea ce ne privește, considerăm totuși că ar fi existat posibilități prin care beneficiarul final al certificatului de urbanism să fi putut desființa un certificat emis în condiții de nelegalitate, chiar și anterior sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție cu recursul în interesul legii, prin contestarea expresă a acelor planuri care stau la baza certificatului cu restricții și limitări, respectiv a Planului Urbanistic Zonal, ori chiar a Planului Urbanistic General.

accesată prin intermediul aplicației Rejust.ro, la data de 23.01.2024 prin următorul link <https://www.rejust.ro/juris/88d838e4>; în același sens, al considerării certificatului de urbanism act administrativ este și sentința 453/CAF/2017, pronunțată de Tribunalul Alba în dosar 4175/107/2016, respectiv sentința 9173/2015, pronunțată de Tribunalul București, Secția a II-a, Contencios Administrativ și Fiscal, în dosar 22246/3/2013, nepublicată.

¹² Decizia nr. 25 din 6 noiembrie 2017 referitoare la interpretarea și aplicarea art. 6 alin. (1) și art. 7 alin. (1) din Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, republicată, cu modificările și completările ulterioare, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să judece recursul în interesul legii, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 194 din 2 martie 2018.

ALTRUISMUL, NOUL MODEL DE CONSIMȚĂMÂNT ÎN MATERIA GUVERNANȚEI DATELOR LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

Asist. univ. drd. Andreea BURUIANĂ (căs. RUSU)

Abstract

At EU level, the aim is to create an appropriate mechanism for individuals and companies to ensure that their data is used for the public good and not commodified for private profit. The idea of 'Data Altruism' is brought into the data protection field for the first time with the entry into force of the Data Governance Regulation 2022/868.

Altruism, refers to situations where the natural or legal person to whom data is processed and data controllers give their consent or permission to make the data they generate available for use in the public interest, voluntarily and without reward. Such data has enormous potential to promote research and develop better products and services, including in the areas of health, climate action and mobility.

The Regulation 2022/868 introduces a new set of horizontal measures to stimulate the exchange of data at EU level with the aim of creating a single market for data, given that non-personal data is considered to have considerable economic value.

This study aims to answer some questions on the European Data Strategy; to analyse the main legislative steps taken towards the creation of a European Union Single Data Market; it will look at the interaction of the new Regulation 2022/686 with the European Union legislation in this area and will highlight the importance of introducing the concept of data altruism alongside the idea of uniform consent at EU level.

Keywords: *Regulation (EU) 2022/868, single data market, data altruism, European economic strategy, data transfer, data governance, uniform consent.*

1. Provocări privind crearea unui spațiu economic digital la nivelul Uniunii Europene

Digitalizarea societății modelează nu numai noile fenomene sociale, ci și procese și relații economice, ceea ce ne aduce în prim-plan și posibilele riscuri la care societatea ar trebui să răspundă. Schimbările socio-economice în noua eră a digitalizării sunt strâns legate de crearea de domenii publice virtuale și de apariția

bazelor infinite de stocare a datelor. Tot acest proces, părând să capete valențe tot mai complexe, interferând implicit cu aplicarea normelor de drept, fie că vorbim de dreptul național, cel al Uniunii Europene sau de dreptul internațional.

Dacă în trecut, legătura dintre stat și persoanele fizice sau juridice erau coordonate în mod tradițional prin instituțiile statului și prin adoptarea de legi cu scopul de a ajuta la buna guvernare a relațiilor, se pare că odată cu evoluția digitală, digitalizarea instituțiilor publice, apariția spațiului virtual și a rețelilor de socializare, inevitabil s-au creat și sisteme de stocare a datelor electronice. Aceste baze de date care la momentul actual pot fi infinite, se caracterizează ca având posibilitatea de a fi prezente simultan în mai multe locații și pot intra sub jurisdicția mai multor regimuri juridice.

Problematica privind localizarea datelor a apărut odată cu acest nou tip de comerț cu date. Comerțul cu date, datorită întinderii și a localizării simultane în mai multe spații juridice, pare a fi unul de factură internațională, în timp ce drepturile individuale rămân în continuare de natură locală. Faptul că spațiul virtual, este un spațiu fără limite teritoriale generează tot mai multe situații juridice. Ne întrebăm astfel, dacă prin codificare și adoptare de acte legislative aceste drepturi ce izvorăsc din spațiul virtual, sunt efectiv protejate! Un exemplu elocvent, îl reprezintă transformarea digitală a economiei Uniunii Europene. Uniunea prin deciziile luate în ultimii ani se îndreaptă spre construirea unei piețe unice digitale.

Strategia europeană de date promulgată de Comisia Europeană la 19 februarie 2020¹, stabilește o abordare nouă, fără precedent, către o economie bazată pe prelucrarea datelor prin demonstrarea importanței rolului datelor în economiile globale și naționale. Strategia urmărește construirea unei economii bazate pe date. În cadrul Pieței unice de date, se anticipează crearea a nouă² spații europene comune de date în sectoare strategice și domenii de interes public³.

Ideea unei Uniuni Europene digitale, a fost prezentată oficial în cadrul priorității „O Europă potrivită pentru era digitală”, ce se află în centrul agendei de politică a Comisiei pentru perioada 2019-2024. Comisia a prezentat o viziune

¹ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-data-strategy_ro (consultat la data de 6.02.2024).

² – Un spațiu european comun de date industriale (de producție);

– Un spațiu comun de date european Green Deal;

– Un spațiu european comun de date privind mobilitatea;

– Un spațiu european comun de date privind sănătatea;

– Un spațiu european comun de date financiare;

– Un spațiu european comun de date energetice;

– Un spațiu european comun de date privind agricultura;

– Un spațiu european comun de date pentru administrația publică;

– Un spațiu european comun de date privind competențele.

³ Magdalena Suska, Łukasz Dawid Dąbrowski, *The European Union Digital Single Market Europe's Digital Transformation*, Taylor & Francis, 2022, p. 6.

pentru transformarea digitală a Europei până în 2030, care este întărită chiar de titlul preambulului „Deceniul digital”, și a stabilit obiective ambițioase care vizează consolidarea suveranității digitale prin acțiuni specifice privind datele, tehnologiile și infrastructurile. În plus, raportul anual privind piața unică publicat în 2023, care marchează cea de-a 30-a aniversare a pieței unice, evidențiază ambiția de a crea o economie de date unică a Uniunii Europene, în care interoperabilitatea în interiorul și între spațiile de date să fie asigurată⁴.

2. Cadrul legislativ al Strategiei europene de date

Din punct de vedere legislativ, pentru crearea unei piețe unice de date la nivelul Uniunii Europene, au fost adoptate sau propuse mai multe instrumente legislative trans-sectoriale pentru a crea cadrul legislativ necesar pentru o economie agilă a datelor și pentru a aborda problemele comune privind schimbul de date între diferite sectoare, actori și domenii.

Pentru a înțelege mecanismul prin care Uniunea Europeană dorește să creeze această Piață unică digitală trebuie să ne aplecăm către principalele acte legislative adoptate în domeniul guvernantei datelor și să înțelegem ce aspecte legislative se urmăresc a se proteja prin adoptarea acestora:

1. *Legea privind guvernanta datelor*, este principalul pilon al strategiei europene privind datele, ce urmărește să sporească încrederea în schimbul de date, să consolideze mecanismele de creștere a disponibilității datelor și să depășească obstacolele tehnice din calea reutilizării datelor⁵.

Legea privind guvernanta datelor va sprijini, de asemenea, crearea și dezvoltarea unor spații europene comune de date în domenii strategice, implicând atât actorii privați, cât și cei publici, în sectoare precum sănătatea, mediul, energia, agricultura, mobilitatea, finanțele, industria prelucrătoare, administrația publică și competențele.

La baza Legii privind guvernanta datelor, se află *Regulamentul (UE) 2022/868 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2022 privind guvernanta datelor la nivel european și de modificare a Regulamentului (UE) 2018/1724 (Regulamentul privind guvernanta datelor)(DGA)* intrat în vigoare la 23 iunie 2022 și aplicabil din septembrie 2023⁶.

⁴ JRC Science For Policy Report, *European Data Spaces - Scientific Insights into Data Sharing and Utilisation at Scale*, Report number: JRC129900, EUR 31499 EN, OP KJ-NA-31-449-EN-NAffiliation: European Commission, 2023, p. 10.

⁵ Andrej Savin, Jan Trzaskowski, *Research Handbook on EU Internet Law*, Edward Elgar Publishing, 6 oct. 2023, p. 39.

⁶ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/data-governance-act> (consultat la data de 04.02.2024).

Adoptarea Regulamentului 2022/868 introduce un set de măsuri orizontale pentru a stimula schimbul de date, sprijinind astfel, înființarea și dezvoltarea spațiilor europene comune de date prin: (i) facilitarea reutilizării datelor specifice din sectorul public care nu pot fi puse la dispoziție ca date deschise (cum ar fi datele de sănătate); (ii) reglementarea rolului intermediarilor de date în cadrul spațiilor europene comune de date; (iii) facilitarea de către întreprinderi și cetățeni a pune la dispoziție datele lor în beneficiul societății; și (iv) facilitarea schimbului de date între sectoare și frontiere.

2. Al doilea act legislativ reprezentativ este *Legea privind datele (Data Act)*⁷, propus de Comisia Europeană în februarie 2022, ce urmărește armonizarea regulilor privind accesul echitabil la date și utilizarea acestora în Uniunea Europeană.

Regulamentul privind normele armonizate privind accesul echitabil la date și utilizarea echitabilă a acestora⁸ – cunoscut și sub denumirea de Legea privind datele – a intrat în vigoare la 11 ianuarie 2024. Actul reprezintă un pilon-cheie al strategiei europene privind datele și va aduce o contribuție semnificativă la obiectivul deceniului digital de promovare a transformării digitale.

Noile măsuri completează Legea privind guvernanța datelor, care a fost primul act legislativ adoptat în vederea consolidării strategiei europene privind datele, aplicabil din septembrie 2023. În timp ce Legea privind guvernanța datelor reglementează procesele și structurile care facilitează schimbul voluntar de date, Legea privind datele va avea rolul de a clasifica valoarea datelor. Împreună, aceste două acte vor facilita accesul fiabil și sigur la date, promovând utilizarea acestora în sectoare economice esențiale și în domenii de interes public⁹. Acestea vor contribui, de asemenea, la crearea unei piețe unice a datelor la nivelul UE, aducând, în cele din urmă, beneficii atât economiei europene, cât și societății în general¹⁰.

Legea privind datele, va permite o distribuție echitabilă a valorii datelor prin stabilirea unor norme clare și echitabile pentru accesarea și utilizarea datelor în cadrul economiei europene, o necesitate sporită de prevalență tot mai mare a internetului obiectelor (IoT)¹¹. Datorită acestui regulament, produsele conectate vor trebui să fie proiectate și fabricate într-un mod care să le permită utilizatorilor (întreprinderi sau consumatori) să acceseze, să utilizeze și să partajeze cu ușurință și în siguranță datele generate¹².

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52022PC0068>.

<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/data-act> (consultat la data de 04.02.2024).

⁸ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CONSIL:PE_49_2023_REV_1 (consultat la data de 03.02.2024).

⁹ Ulrich Stelkens, Agne Andrijauskaite, *Good Administration and the Council of Europe: Law, Principles, and Effectiveness*, Oxford University Press, 10 sept. 2020, p. 263.

¹⁰ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/data-act> (consultat la data de 05.02.2024).

¹¹ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/library/data-act-factsheet> (consultat la data de 05.02.2024).

¹² <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/library/data-act-factsheet> (consultat la data de 05.02.2024).

3. Originar în Directiva privind datele deschise¹³, al treilea instrument juridic relevant este *Actul de implementare privind seturile de date de mare valoare (HVD)*¹⁴.

HVD-urile sunt definite în Directiva privind datele deschise drept documente din sectorul public, a căror reutilizare este asociată cu beneficii importante pentru societate, mediu și economie. Directiva privind datele deschise, impune ca astfel de seturi de date să fie puse la dispoziție, gratuit, sub licențe de acces deschis și să fie accesibile în formate care pot fi citite prin intermediul interfețelor de programare a aplicațiilor (API-uri) adecvate și, după caz, sub formă de descărcare în bloc. Seturile de date de mare valoare vor putea fi reutilizabile.

În timp ce directiva a definit doar șase categorii de seturi de date de mare valoare (geospațiale, observarea Pământului și mediu, meteorologice, statistici, societăți și proprietatea companiei și mobilitate), Actul de punere în aplicare, va detalia seturile de date efective care aparțin fiecărei categorii, împreună cu cerințele pentru publicarea lor, de exemplu, formate, granularitate, atribute cheie și licențe.

Actul de punere în aplicare are la bază, *Regulamentul de punere în aplicare (UE) 2023/138*¹⁵ al Comisiei din 21 decembrie 2022 de stabilire a unei liste de seturi de date cu valoare ridicată specifice și a modalităților de publicare și reutilizare a acestora. Statele membre ar trebui să poată completa seturile de date enumerate după modelul din anexa regulamentului, cu informații din sectorul public deja accesibile, ori de câte ori există legături tematice între datele de acest tip și se consideră că datele respective au o valoare ridicată pe baza criteriilor descrise la articolul 14 alineatul (2) din Directiva (UE) 2019/1024. Atunci când acestea includ informații care constituie date cu caracter personal, adăugarea unor astfel de informații în seturile de date trebuie să fie necesară, proporțională și să corespundă efectiv unor obiective de interes general¹⁶.

Obiectivul principal al acestui regulament este de a se asigura că seturile de date specifice de mare valoare sunt puse la dispoziție pentru reutilizare cu restricții legale și tehnice minime și gratuite. Prin armonizarea implementării condițiilor de reutilizare, acesta urmărește să faciliteze aplicațiile și serviciile transfrontaliere de date.

4. În cele din urmă, un alt act legislativ important este *Regulamentul privind piețele digitale*, cunoscut ca *Regulamentul (UE) 2022/1925*¹⁷ al Parlamentului European

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32019L1024> (consultat la data de 04.02.2024).

¹⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/news/commission-seeks-views-implementing-act-high-value-datasets>.

¹⁵ https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2023/138/oj (consultat la data de 04.02.2024).

¹⁶ https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2023/138/oj (consultat la data de 04.02.2024).

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/LSU/?uri=celex:32022R1925> (consultat la data de 04.02.2024).

și al Consiliului din 14 septembrie 2022 privind piețe contestabile și echitabile în sectorul digital, și de modificare a Directivelor (UE) 2019/1937 și (UE) 2020/1828, ce stabilește un set de măsuri pentru a identifica accesul la date și remediile de portabilitate adecvate, reglementând în mod cuprinzător „puterea de control” a companiilor digitale, care sunt mai predispuse la practici comerciale neloiale.

Regulamentul urmărește să garanteze un sector digital competitiv și echitabil, permițând întreprinderilor digitale inovatoare să se dezvolte și asigure siguranța utilizatorilor online, prin: obligații și interdicții clare pentru marile platforme online; servicii mai bune și prețuri mai echitabile pentru consumatori; promovarea inovării și a unui mediu de platformă online mai echitabil pentru start-up-urile tehnologice; oferirea utilizatorilor din mediul de afaceri posibilitatea de a le oferi consumatorilor o gamă mai largă de opțiuni; interzicerea practicilor neloiale pe marile platforme online¹⁸.

De reținut, după această scurtă analiză a celor mai importante acte legislative adoptate în domeniul guvernanței datelor, că acest cadrul legislativ orizontal poate fi completat de legislația specifică sectorului atunci când este cerut de specificitățile unui sector. Putem da ca exemplu, propunerea de Regulament privind spațiul european de date privind sănătatea¹⁹.

3. Introducerea conceptului de „altruism al datelor”²⁰

Regulamentului 2022/686 (DGA), aduce ca o noutate, introducerea conceptului de „altruism al datelor”, ce descrie situațiile în care indivizii sau companiile care în mod voluntar, pun datele la dispoziție pentru reutilizare, fără compensare, pentru binele comun, vizând domenii ca cercetarea științifică sau îmbunătățirea serviciilor publice²¹.

Atragem atenția asupra faptului că, conceptul de *altruism al datelor* nu este unul nou, dar cu toate acestea, o interpretare comună a termenului lipsește după cum se poate observa urmărind literatura politică, juridică și etică. Noțiunea de *donare de*

¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/LSU/?uri=celex:32022R1925> (consultat la data de 04.02.2024).

¹⁹ https://edpb.europa.eu/system/files/2023-04/edpb_edps_jointopinion_202203_europeanhealthdataspace_ro_0.pdf (consultat la data de 04.02.2024).

Spațiul European al Datelor privind Sănătatea (EHDS) reprezintă o inițiativă importantă în cadrul Uniunii Europene. La 3 mai 2022, Comisia Europeană a publicat o propunere de regulament privind crearea acestui spațiu, care vizează să îmbunătățească accesul și controlul persoanelor fizice asupra datelor lor electronice cu caracter personal privind sănătatea, permițând în același timp reutilizarea anumitor date în scopuri de cercetare și inovare.

²⁰ Articole 16-25 din Regulamentul 2022/868 privind Guvernanța datelor.

²¹ Fabio Lazzini, *La sfera pubblica e privata nell'era digitale*, Editura Booksprint, 2021, p. 67.

date a fost mult timp utilizată în debaterile privind partajarea datelor cu caracter personal în scopuri de cercetare.

De constatat este faptul că noul Regulament privind guvernanta datelor 2022/868 nu folosește termenul „*donatie*”, iar cuvântul este în mod deliberat evitat de către legiuitor, deoarece implică transferul dreptului de proprietate, în timp ce dreptul fundamental la protecția datelor cu caracter personal nu poate fi contractat. Termenul de *altruism al datelor* amintește, de asemenea, de „*portabilitatea datelor*”, dar cele două noțiuni sunt înrădăcinate în înțelegeri diferite despre modul în care oamenii acționează. În timp ce *altruismul* presupune ca oamenii să acționează fie în mod egoist, fie în interesul celorlalți, adică în mod altruist, solidaritatea datelor vine din credința că acționând în solidaritate cu ceilalți poate fi împlinit atâta timp cât cel care dă, cât și cel care primește. Un alt termen similar întâlnit în literatura de specialitate este cel de „*filantropia digitală*”, adică, procesul de donare a diferitelor tipuri și forme de date de către persoane fizice și companii pentru binele public. În literatură, s-a mai folosit și termenul de „*altruști ai informațiilor despre sănătate*” pentru a propune o abordare în care persoanele care au acces la datele lor de sănătate le pot partaja direct în scopuri de cercetare, cu garanții mai mici de confidențialitate²².

În articolul 2 alineatul (16) din Regulament, termenul de „*altruism al datelor*” este definit ca fiind „*partajarea voluntară de date pe baza consimțământului acordat de persoanele vizate în vederea prelucrării datelor cu caracter personal care le privesc sau a permisiunilor acordate de deținătorii de date de a li se utiliza datele fără caracter personal fără a cere sau a primi ceva în contrapartidă, care să depășească o compensație legată de costurile pe care le suportă aceștia pentru punerea la dispoziție a datelor lor pentru obiective de interes general, astfel cum sunt prevăzute în dreptul intern, după caz, cum ar fi asistența medicală, combaterea schimbărilor climatice, îmbunătățirea mobilității, facilitarea dezvoltării, elaborării și difuzării de statistici oficiale, îmbunătățirea furnizării de servicii publice, elaborarea politicilor publice sau scopurile de cercetare științifică în interesul general*”.

Din definiție, se poate concluziona că *altruismul datelor* este unul dintre modelele specifice de consimțământ la prelucrarea și utilizarea datelor, cel puțin pentru persoanele vizate. De asemenea, se observă din textul legislativ că s-a dorit să se prevină comercializarea schimbului de date în contextul extinderii pieței de date. La prima vedere, aceasta este o expresie a abordării de bază a Uniunii Europene cu privire la protecția datelor cu caracter personal și o continuare a sensului principal încorporat în GDPR și a legilor antitrust, prin care Uniunea Europeană luptă împotriva exploatării comerciale a informațiilor private.

Cu toate acestea, la o analiză mai atentă, observăm că conținutul definiției legale a *altruismului* nu este prevăzut în Regulamentul nr. 2022/868 și în nici un alt

²² Deirdre Curtin, Mariavittoria Catanzariti, *Data at the Boundaries of European Law*, OUP Oxford, 2023, p. 111.

act legislativ al Uniunii Europene. În al doilea rând, prevederile articolului 2 nu acoperă situația comercializării de informații private sau înșelăciunea persoanelor vizate în domeniul schimbului de date cu caracter personal, dacă coroborăm cu articolul 3 din regulament, ceea ce face posibilă reutiliza datelor personale fără a obține consimțământul persoanei vizate în sine. Datele obținute pot fi comercializate mai apoi de către terți fără știrea persoanei care furnizează datele. În al treilea rând, reglementarea va afecta și mai mult problema echilibrului dintre respectarea dreptului fundamental de a proteja datele cu caracter personal și partajarea datelor cu caracter personal în scopuri generale de „interes public”. În al patrulea rând, datele cu caracter personal pot fi transferate și prelucrate „altruist” pe baza consimțământului unei persoane, domeniu care este deja reglementat de prevederile GDPR cu reguli și mai stricte. În condițiile în care Regulamentul 2022/868 nu prevede alte reguli suplimentare care ar spori securitatea prelucrării datelor cu caracter personal transferate „altruist”, aceasta înseamnă că nu există o duplicare a sferei de aplicare a regimurilor concurente de gestionare a datelor. În plus, noua reglementare poate reduce protecția și garanțiile prevăzute în GDPR pentru datele cu caracter personal prin crearea unor prevederi de tip *lex specialis*, care permit eludarea prevederilor stricte ale GDPR. Acest lucru reduce nivelul de control al individului asupra utilizării informațiilor personale: acest aspect fiind pilonul principală al GDPR, considerat a fi principalul act legislative European care asigură autodeterminarea informațională a unei persoane. Dorința Regulamentului nr. 2022/868 este de a crea un mecanism adecvat prin care un individ să se asigure că datele sale sunt folosite pentru binele public și nu doar transformate într-o marfă pentru profit privat, poate fi interpretată ca fiind doar o aspirație legislativă la momentul actual.

Nu în ultimul rând, Regulamentul nr. 2022/868 stabilește reguli stricte pentru promovarea *altruismului datelor*, care se referă la partajarea voluntară fie a datelor cu caracter personal pe baza consimțământului persoanelor vizate, fie a datelor nepersonale de către deținătorii de date, fără compensare pentru obiectivele de interes general. Obiectivele de interes general pot include sănătatea publică, combaterea schimbărilor climatice, elaborarea de politici publice sau scopuri de cercetare științifică de interes general.

4. Consimțământul european pentru altruismul datelor: o oportunitate pentru armonizarea modelelor de consimțământ?

Articolul 8²³ din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene²⁴ statuează faptul că acest drept la protecția datelor cu caracter personal, trebuie să

²³ Articolul 8 - Protecția datelor cu caracter personal

(1) Orice persoană are dreptul la protecția datelor cu caracter personal care o privesc.

fie protejat și că aceste date trebuie prelucrate echitabil în scopuri specifice și pe baza consimțământului persoanei în cauză sau a unui alt temei legitim prevăzut de lege, precum și dreptul la accesarea datelor și la rectificarea acestora. Articolul 3²⁵ din Cartă prevede că orice persoană are dreptul ca integritatea sa fizică și psihică să fie respectată, aducându-se în discuție consimțământul liber și informat care reglementează în cazul nostru prin coroborarea cu articolul 8 baza legală de protejare a dreptului la protecția datelor cu caracter personal prin exprimarea consimțământului.

Analizând definiția dată de Regulamentul nr. 2022/868, „altruismului în materie de date”²⁶, consimțământul acordat conform art. 2, trebui considerat ca o securitate juridică suplimentară, în special în contextul cercetării științifice cu rolul de a contribui la o transparență suplimentară în procesul de prelucrare a datelor.

Introducerea unui nou model de consimțământ pentru partajarea datelor poate fi văzut ca o oportunitate, dar și ca o provocare pentru operatorii de date. La o primă analiză, modelul de consimțământ uniform propus de noul regulament, poate fi văzut ca o simplă cerință pentru partajarea datelor. În același timp, un *consimțământ european uniform* pentru utilizări altruiste de date, poate deveni o oportunitate de armonizare legislativă în statele membre ale Uniunii Europene, ușurând schimbul de date cel puțin în cadrul acestora.

Un exemplu de utilizare a consimțământul uniform la nivelul Uniunii Europene este cel al inițiativei „1+MillionGenomes”²⁷, a Comisiei Europene.

(2) Asemenea date trebuie tratate în mod corect, în scopurile precizate și pe baza consimțământului persoanei interesate sau în temeiul unui alt motiv legitim prevăzut de lege. Orice persoană are dreptul de acces la datele colectate care o privesc, precum și dreptul de a obține rectificarea acestora.

(3) Respectarea acestor norme se supune controlului unei autorități independente.

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF> (consultat la data de 06.02.2024).

²⁵ Articolul 3 - Dreptul la integritate al persoanei

(1) Orice persoană are dreptul la integritate fizică și psihică.

(2) În domeniile medicinei și biologiei trebuie respectate în special:

(a) consimțământul liber și în cunoștință de cauză al persoanei interesate, în conformitate cu procedurile prevăzute de lege;

(b) interzicerea practicilor de eugenie, în special a celor care au drept scop selecția persoanelor;

(c) interzicerea utilizării corpului uman și a părților sale, ca atare, ca sursă de profit;

(d) interzicerea clonării ființelor umane în scopul reproducerii

²⁶ „partajarea voluntară de date pe baza consimțământului acordat de persoanele vizate în vederea prelucrării datelor cu caracter personal care le privesc sau a permisiunilor acordate de deținătorii de date de a li se utiliza datele fără caracter personal fără a cere sau a primi ceva în contrapartidă, care să depășească o compensație legată de costurile pe care le suportă aceștia pentru punerea la dispoziție a datelor lor pentru obiective de interes general, astfel cum sunt prevăzute în dreptul intern, după caz, cum ar fi asistența medicală, combaterea schimbărilor climatice, îmbunătățirea mobilității, facilitarea dezvoltării, elaborării și difuzării de statistici oficiale, îmbunătățirea furnizării de servicii publice, elaborarea politicilor publice sau scopurile de cercetare științifică în interesul general”.

²⁷ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/1-million-genomes> (consultat la data de 5.02.2024).

Proiectul vizează facilitarea accesului la date genomice pe scară largă în întreaga Europă. Cel mai mare obstacol în realizarea acestui proiect și a altor proiecte pan-europene a fost coordonarea cadrelor de reglementare, inclusiv cerința consimțământului între parteneri. În acest context, o abordare armonizată a consimțământului este deosebit de utilă, deoarece Regulamentul GDPR a lăsat un vid legislativ considerabil pentru implementarea regulilor legate de prelucrarea datelor mai ales în domeniul cercetării științifice.

Până la intrarea în vigoare a Regulamentului nr. 2022/868, statele membre ale Uniunii Europene, în ceea ce privește domeniile ce vizau sănătatea, cercetarea sau schimbările climatice aveau posibilitatea de a alege fie să solicite consimțământ specific pentru cercetare, fie să folosească alte temeuri juridice, cum ar fi interesul public, ca bază legală pentru prelucrarea datelor. Problema cea mai mare, era dată de regulile stabilite de reglementările naționale. Acestea din urmă puteau elimina necesitatea obținerii consimțământului specific pentru prelucrarea datelor în anumite domenii de activitate.

Deși *consimțământul uniform* pare a fi o opțiune fiabilă pentru a ușura transferul de date și prelucrarea acestora pentru aceste domenii sensibile de activitate, rămân semne de întrebare privitoare la modul în care vor fi respectate în mod adecvat, principiul transparenței și dreptul la autodeterminare. Persoanele cărora li se prelucrează datele, fie ele fizice sau juridice, au dreptul de a ști cum sunt utilizate datele lor și în ce scopuri. Deși mecanismul de consimțământ este, desigur, departe de a fi perfect, acesta oferă o oarecare certitudine juridică că indivizii au fost informați cu privire la utilizarea datelor lor și au exercitat un anumit nivel de control în această privință.²⁸

Consimțământul uniform propus ar trebui să aducă o transparență suplimentară prelucrării datelor din domeniile sensibile de activitate și să ofere posibilitatea de a opta pentru partajarea datelor în scopuri altruiste. În acest sens, un consimțământ pentru utilizarea altruistă poate completa interesul public ca bază legală pentru utilizarea datelor în astfel de domenii²⁹. Succesul modelului de *consimțământ uniform* propus, depinde de modul în care acesta va fi implementat în practică și de modul în care va relaționa cu cerințe deja impuse pentru acordarea consimțământului în conformitate cu Regulamentul GDPR și celelalte reglementări conexe în domeniu.

²⁸ Kathleen Liddell, Marcelo Corrales Compagnucci, Mark Fenwick, Mateo Aboy, Timo Minssen, *The Law and Ethics of Data Sharing in Health Sciences*, Springer Nature Singapore, 2024, pp. 121-122.

²⁹ https://edpb.europa.eu/system/files/2023-04/edpb_edps_jointopinion_202203_europeanhealthdataspace_ro_0.pdf

Spațiul European de Date de Sănătate: Propunerea vizează crearea unui spațiu european al datelor privind sănătatea, care să faciliteze schimbul și utilizarea în condiții de siguranță a acestor date. Aceasta ar putea contribui semnificativ la interesele publice și la bunăstarea pacienților individual.

De reținut este faptul că, Regulamentul 2022/868 introduce o singură formă de consimțământ pentru altruism în raport cu datele. Articolul 22 alineatul (3) prevede că: „La furnizarea de date cu caracter personal, Formularul european de consimțământ pentru altruismul datelor trebuie să permită persoanelor vizate să își dea consimțământul și să își retragă consimțământul pentru o anumită operațiune de prelucrare a datelor în conformitate cu cerințele GDPR”. Avantajele acestui model includ posibilitatea armonizării legislației în statele membre ale UE și facilitarea schimbului de date în cadrul UE. Cu toate acestea, nu se precizează dacă acest mecanism de consimțământ ar trebui considerat ca o altă cerință pentru schimbul legitim de date și prelucrarea lor sau ar trebui să devină un model alternativ de consimțământ – *lex specialis* – atunci când datele sunt utilizate în interes general. Spre deosebire de regulamentul, conceptul de consimțământ stabilit în GDPR este clar definit. Astfel, articolul 4 alineatul (11) din GDPR stabilește că, „consimțământul” persoanei vizate înseamnă orice indicație liberă, specifică, informată și fără ambiguitate a dorințelor persoanei vizate prin care aceasta, printr-o declarație sau printr-o afirmație clară, acțiune, înseamnă acordul cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal care o privesc.

Legea privind guvernanta datelor, introduce un mecanism de reutilizare a datelor „sectorului public protejat”. Mai mult, o astfel de reutilizare este posibilă și în cazul datelor cu caracter personal. Din nou, se poate observa suprapunerea Regulamentului nr. 2022/868 cu GDPR, deoarece reutilizarea datelor cu caracter personal este deja reglementată de prevederile relevante ale GDPR. Legea privind guvernanta datelor, permite intermediarilor de date să determine scopul schimbului de date și al datelor cu caracter personal. Totuși, acest lucru trunchiază într-o oarecare măsură instituția consimțământului. Permițând reutilizarea datelor cu caracter personal fără a oferi în mod clar aceleași garanții ca GDPR, slăbind protecția oferită în trecut. Acest lucru este deosebit de periculos atunci când se consideră că scopul utilizării poate fi și comercial, iar, conform articolului 6, autoritățile din sectorul public pot percepe o taxă pentru a permite reutilizarea datelor.

În plus, Legea privind guvernanta datelor, ne vorbește despre consimțământ în contextul altruismului, dar nu oferă detalii, spre deosebire de GDPR, crescând probabilitatea ca în practică, la reutilizare, companiile să aibă posibilitatea de a alege un model mai puțin detaliat al consimțământului, precum și un scop diferit de cel original, inclusiv comercial. Mai mult, acest lucru poate fi acceptabil pentru datele personale, cât și non-personale. Prin urmare, putem fi de acord cu opinia conform căreia Regulamentul nr. 2022/868 nu ia în considerare în mod corespunzător necesitatea de a asigura și garanta nivelul de protecție a datelor cu caracter personal prevăzut de legislația UE și ridică preocupări serioase din punctul de vedere al drepturilor fundamentale³⁰.

³⁰ Dimosthenis Kyriazis, John Soldatos, *Big Data and Artificial Intelligence in Digital Finance. Increasing Personalization and Trust in Digital Finance Using Big Data and AI*, Springer International Publishing, 2022, pp. 132-134.

5. Concluzii

Fluxul enorm de date a dus la nașterea premiselor privind necesitatea protejării dreptului la utilizarea datelor cu caracter personal și non-personal în domenii specifice, fiind unul dintre elementele cheie al viitoarei piețe de date a Uniunii Europene. Totodată, se observă, necesitatea unui cadru de guvernare solid pentru protecția datelor, în special, instrumentele pentru împuternicirea persoanelor să păstreze controlul asupra modului în care datele lor sunt utilizate și partajate într-un mod transparent.

Eforturile Legii privind guvernarea datelor sunt de a ușura fluxul de date prin furnizarea unui cadru de reglementare pentru infrastructura de partajare a datelor, un pas binevenit către orchestrarea partajării datelor în scopuri comerciale și altruiste. În acest fel, putem spera că viitoarele programe de partajare a datelor vor reuși să câștige încrederea publicului și sprijinul acestuia, schimbul de date având rolul de a dovedi în viitor beneficiile aduse.

Deși puternică, Strategia europeană pentru date aduce în prim plan provocări privind interoperabilitatea care vor trebui să fie depășite dacă se dorește implementarea spațiilor comune pentru partajarea datelor între indivizi, companii și guverne.

Consimțământul uniform alături de altruismul în materie de date, propuse de Legea privind guvernarea datelor, vor fi niște concepte greu de utilizat și se vor lovi de reglementările deja existente în domeniu. Succesul modelului de consimțământ uniform va depinde exclusiv de modul în care acesta va fi implementat în practică. Este important să urmărim evoluția acestor decizii legislative la nivelul Uniunii Europene, și impact acestora la nivel internațional.

Avantajele acestui model va include indubitabil, posibilitatea armonizării legislative în statele membre ale Uniunii Europene și facilitarea schimbului de date în cadrul acesteia. Conceptul de altruism al datelor este pe departe definit și aplicabil la momentul actual. Cu siguranță legislația în domeniu va suferi numeroase modificări până când se vor putea acoperi toate ipotezele legislative de protecție a dreptului la protecția datelor cu caracter personal și a modului în care acestea pot fi stocate sau utilizate.

BIBLIOGRAFIE

1. Andrej Savin, Jan Trzaskowski, *Research Handbook on EU Internet Law*, Edward Elgar Publishing, 6 oct. 2023.
2. Deirdre Curtin, Mariavittoria Catanzariti, *Data at the Boundaries of European Law*, OUP Oxford, 2023.

3. Dimosthenis Kyriazis, John Soldatos, *Big Data and Artificial Intelligence in Digital Finance. Increasing Personalization and Trust in Digital Finance Using Big Data and AI*, Springer International Publishing, 2022.

4. Fabio Lazzini, *La sfera pubblica e privata nell'era digitale*, Editura Booksprint, 2021.

5. JRC Science For Policy Report, *European Data Spaces - Scientific Insights into Data Sharing and Utilisation at Scale*, Report number: JRC129900, EUR 31499 EN, OP KJ-NA-31-449-EN-NAffiliation: European Commission, 2023.

6. Kathleen Liddell, Marcelo Corrales Compagnucci, Mark Fenwick, Mateo Aboy, Timo Minssen, *The Law and Ethics of Data Sharing in Health Sciences*, Springer Nature Singapore, 2024.

7. Magdalena Suska, Łukasz Dawid Dąbrowski, *The European Union Digital Single Market Europe's Digital Transformation*, Taylor & Francis, 2022.

8. Ulrich Stelkens, Agne Andrijauskaite, *Good Administration and the Council of Europe: Law, Principles, and Effectiveness*, Oxford University Press, 10 sept. 2020.

9. Regulamentul (UE) 2022/868 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2022 privind guvernanța datelor la nivel european și de modificare a Regulamentului (UE) 2018/1724 (Regulamentul privind guvernanța datelor) (DGA).

10. Regulamentul privind normele armonizate privind accesul echitabil la date și utilizarea echitabilă a acestora – cunoscut și sub denumirea de Legea privind datele.

11. Regulamentul de punere în aplicare (UE) 2023/138 al Comisiei din 21 decembrie 2022 de stabilire a unei liste de seturi de date cu valoare ridicată specifice și a modalităților de publicare și reutilizare a acestora.

12. Regulamentul (UE) 2022/1925 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 septembrie 2022 privind piețe contestabile și echitabile în sectorul digital și de modificare a Directivelor (UE) 2019/1937 și (UE) 2020/1828 (Regulamentul privind piețele digitale).

13. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.

14. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene.

15. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-data-strategy_ro (consultat la data de 6.02.2024).

16. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/data-governance-act> (consultat la data de 04.02.2024).

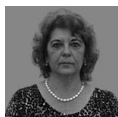
17. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52022PC0068>.

18. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/data-act> (consultat la data de 05.02.2024).

19. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/library/data-act-factsheet>.

-
20. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32019L1024>.
 21. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/news/commission-seeks-views-implementing-act-high-value-datasets>.
 22. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2023/138/oj.
 23. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/LSU/?uri=celex:32022R1925>.
 24. https://edpb.europa.eu/system/files/2023-04/edpb_edps_jointopinion_202203_europeanhealthdataspace_ro_0.pdf.

IMPOZITAREA MICROÎNTRERINDERILOR ÎN ROMÂNIA. STRATEGIE FISCALĂ SAU FISCALITATE CONJUNCTURALĂ?

Lect. univ. dr. Ramona CIOBANU

Abstract

Small and medium-sized enterprises or SMEs represent 99% of enterprises in the European Union, ensuring the manifestation of entrepreneurial spirit and free initiative in the European space. Given their importance from a social, economic, competitive and fiscal point of view, SMEs are the subject of the Union's concerns to find the most suitable instruments to support them. Romania follows the policies of the Union regarding SMEs, adapting its legislation and establishing support mechanisms for them in accordance with European norms and practices, taking into account the specifics of the economy and the problems faced by Romanian micro-enterprises. The most acute aspects are those related to the financial inclusion of micro-enterprises and those related to the stability and predictability of tax legislation. The taxation of micro-enterprises in Romania is intended to be a favorable one, being regulated in addition to the corporate income tax, at a rate of 16%, also the micro-sized enterprises income tax, in small rates, between 1% and 3%. However, the frequent changes of the rules regarding this last tax, even the year and the amendment, generates obvious difficulties for micro-sized enterprises and makes us ask ourselves questions about the solidity of the foundation of the decision to amend.

Keywords: *SMEs, micro- sized enterprises, tax*

1. Întreprinderile mici și mijlocii în economia actuală

Întreprinderile mici și mijlocii sau IMM-urile (*Small and medium-sized enterprises - SMEs*) reprezintă 99 % dintre întreprinderile din Uniunea Europeană, asigurând manifestarea spiritului antreprenorial și a liberei inițiative în spațiul european. Cu cei aproximativ 100 milioane de angajați, asigură mai mult de 2/3 din locurile de muncă din Uniune și operează preponderent la nivel național, puține dintre ele fiind angajate în activități economice transfrontaliere. Având în vedere importanța lor din punct de vedere social, economic, concurențial și fiscal, IMM-urile fac obiectul normelor europene în domenii precum fiscalitate, concurență și ajutoare de stat ori dreptul societăților comerciale. Totodată, au fost adoptate directive

privitoare la efectuarea plăților, facturarea electronică, participarea IMM-urilor la achizițiile publice, reducerea obligațiilor de raportare financiară și a sarcinilor administrative pentru a sprijini creșterea eficienței acestora.

Comisia CE a adoptat *Recomandarea 2003/361/CE privind definirea microîntreprinderilor și a întreprinderilor mici și mijlocii*, oferind un cadru care să asigure coerență între legislațiile statelor membre. Definiția este importantă pentru că se pune problema politicilor Uniunii în această materie, inclusiv cea privind accesarea fondurilor structurale și de cercetare de către aceste întreprinderi și, în acest context, pe baza ei se stabilește eligibilitatea la accesarea fondurilor europene. În anul 2008 Comisia a adoptat *Small Business Act (SBA)*, document care stabilește un set de 10 principii menite să ghideze atât instituțiile europene, cât și statele membre în stabilirea unor politici de sprijinire a IMM-urilor¹.

Având în vedere că una dintre cele mai spinoase probleme cu care se confruntă acești operatori economici este accesul la sursele de finanțare, în anul 2011 Comisia elaborează *Un plan de acțiune pentru îmbunătățirea accesului la finanțare al IMM-urilor*², stabilind ca surse de finanțare pentru IMM-uri trei fonduri importante: COSME care privește garantarea împrumuturilor și are un buget de 1,4 miliarde euro, ORIZONT 2020 care privește cercetarea/inovarea și are un buget de 3,8 miliarde euro și Europa creativă care vizează cultura și audiovizualul și are un buget de 2,4 miliarde euro. Acest plan a fost urmat de diversificarea ofertei de finanțare pentru IMM-uri de către Banca Europeană de Investiții (BEI) și Fondul European de Investiții (FEI). Totodată, Comisia Europeană prin *Actul privind piața unică II*, adoptat în 2012, a stabilit *Acțiunea cheie 6: Stimularea investițiilor pe termen lung în economia reală prin facilitarea accesului la fondurile de investiții pe termen lung* care prezintă angajamentul acesteia de a asigura utilizarea fondurilor structurale ca soluție la problema finanțării³.

*Cea mai recentă inițiativă o reprezintă Comunicarea Comisiei Europene din decembrie 2023 care prevede un pachet de măsuri de sprijinire a IMM-urilor care include: un Regulament pentru întârzierile la plată, o Directivă pentru simplificarea impunerii și un Set de măsuri care să reducă birocrația și să crească accesul la finanțare și forță de muncă specializată/calificată*⁴.

¹ Comisia Comunităților Europene, *Gândiți mai întâi la scară mică: Prioritate pentru IMM-uri. Un Small Business Act pentru Europa*, 26.06.2008, COM (2008)394 final, p. 5, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:ro:PDF>.

² A se vedea Comisia Europeană, *Un plan de acțiune pentru îmbunătățirea accesului la finanțare al IMM-urilor*, Bruxelles, 7.12.2011 COM(2011) 870 final, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0870:FIN:RO:PDF>.

³ Comisia Europeană, *Actul privind piața unică II*, Bruxelles, 3.10.2012 COM(2012) 573 final, p. 11, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0573&from=DE>.

⁴ European Commission, *SME Relief Package*, Strasbourg, 12.09.2023 COM(2023) 535 final, p. 2, https://single-market-economy.ec.europa.eu/document/download/8b64cc33-b9d9-4a73-b470-8fae8a59dba5_en?filename=COM_2023_535_1_EN_ACT_part1_v12.pdf&prefLang=ro.

România urmează politicile Uniunii privitoare la IMM-uri, adaptându-și legislația și stabilind mecanisme de sprijin⁵ pentru acestea în concordanță cu normele și practicile europene.

În acord cu definiția dată de Comisie IMM-urilor în Recomandarea nr. 2003/361/CE, *Legea nr. 346/2006 privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii* definește IMM-urile după cum urmează:

„Art. 4. - (1) *Întreprinderile mici și mijlocii se clasifică, în funcție de numărul mediu de salariați și de cifra de afaceri anuală netă sau activele totale pe care le dețin, în următoarele categorii:*

a) *microîntreprinderi - au până la 9 salariați și realizează o cifră de afaceri anuală netă sau dețin active totale de până la 2 milioane euro, echivalent în lei;*

b) *întreprinderi mici - au între 10 și 49 de salariați și realizează o cifră de afaceri anuală netă sau dețin active totale de până la 10 milioane euro, echivalent în lei;*

c) *întreprinderi mijlocii - au între 50 și 249 de salariați și realizează o cifră de afaceri anuală netă de până la 50 milioane euro, echivalent în lei sau dețin active totale care nu depășesc echivalentul în lei a 43 milioane euro.”*

În ceea ce privește impozitarea veniturilor persoanelor juridice, Codul fiscal reglementează impozitul pe profit, în cotă de 16%, și impozitul pe veniturile microîntreprinderilor, în cote de 1% și 3%, acesta din urmă fiind mai favorabil contribuabililor din perspectiva cotelor aplicabile. Cu toate acestea, având în vedere regimul veniturilor și al cheltuielilor stabilit de Codul fiscal în cazul celor două impozite, pentru întreprinderile cu cheltuieli mari, preponderent de producție, mai favorabilă este aplicarea impozitului pe profit. Iată de ce este important dacă unul sau altul dintre aceste impozite este obligatoriu sau opțional.

Pentru că fiscalitatea este alături de finanțare un punct de maxim interes pentru orice operator economic și cu atât mai mult pentru microîntreprinderi, prezentăm în continuare evoluția reglementării impozitului pe veniturile microîntreprinderilor, precum și reglementarea actuală.

2. Impozitarea microîntreprinderilor în retrospectivă

În accepțiunea Codului fiscal, în toate reglementările care au fost în vigoare până în prezent, microîntreprinderea a fost definită ca fiind *o persoană juridică română* care îndeplinește cumulativ anumite condiții, la data de 31 decembrie a anului fiscal precedent.

⁵ Spre exemplu, în decembrie 2023 au fost lansate 3 programe noi pentru IMM-uri: Programul național de microindustrializare, Programul de dezvoltare a activităților de comercializare a produselor și serviciilor de piață, Programul de accelerare a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, <https://economie.gov.ro/vesti-bune-la-final-de-an-meat-anunta-lansarea-a-trei-programe-de-finantare-dedicate-imm-urilor-din-romania/>.

De-a lungul timpului condițiile au vizat activitățile desfășurate, capitalul social, numărul de salariați ai societății comerciale, nivelul veniturilor realizate, solvabilitatea și conformarea la legislația fiscală.

Cât privește *activitățile desfășurate*, anumite activități au fost fie exceptate de la aplicarea dispozițiilor referitoare la impozitul pe veniturile microîntreprinderii, lor fiindu-le aplicabile dispozițiile referitoare la impozitul pe profit, fie condiționate de anumite criterii precum venituri realizate ori proveniența lor. Este vorba, în principiu, despre activități bancare, asigurări, reasigurări și intermediere în asigurări și reasigurări, piață de capital, consultanță și management, activități de explorare, dezvoltare, exploatare a zăcămintelor de petrol și gazelor naturale, jocuri de noroc, HORECA. Observăm că este vorba despre activități care presupun, de regulă, o anumită anvergură financiară ori acest tip de impozit se dorește a proteja microîntreprinderile.

Condițiile referitoare la *capitalul social* au vizat într-o primă etapă excluderea de la aplicarea acestui impozit a persoanelor juridice în care capitalul este deținut de stat ori unitățile administrativ-teritoriale, în timp adăugându-se reglementări referitoare la titularii fracțiunilor de capital astfel încât să nu se uzeze abuziv de reglementarea favorabilă a impozitării microîntreprinderilor prin înființarea mai multor societăți comerciale care ar putea fi calificate astfel, eludând aplicarea dispozițiilor privitoare la impozitul pe profit.

Numărul de salariați pe care-i are persoana juridică a fost luat în considerare de-a lungul timpului, de la niciun salariat la 1 sau mai mulți salariați, acest număr fiind corelat de regulă cu cotele de impozitare, dorindu-se stimularea creșterii gradului de ocupare a forței de muncă. Prin salariat se înțelege, persoana angajată cu contract individual de muncă cu normă întreagă, potrivit Legii nr. 53/2003 - Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare. Pentru îndeplinirea condițiilor referitoare la salariați, Codul fiscal a fost modificat sau completat succesiv cu norme referitoare la norma întreagă sau timp parțial, perioadele de suspendare a contractelor individuale de muncă ori termenele până la care condiția referitoare la salariați trebuie îndeplinită.

Veniturile realizate, respectiv plafonul avut în vedere pentru ca o persoană juridică să fie calificată microîntreprindere, au fost modificate de mai multe ori, fie în sensul majorării, fie în sensul reducerii. Astfel, Codul fiscal a stabilit succesiv, spre exemplu, după depășirea perioadei de criză economico-financiară, următoarele plafoane:

- 2013 - 65.000 euro
- 2015 - 100.000 euro
- 2017 - 500.000 euro
- 2018 - 1.000.000 euro
- 2019 - 500.000 euro

Creșterea plafonului a vizat creșterea numărului de societăți comerciale, de regulă societăți cu răspundere limitată, beneficiare ale reglementărilor privitoare la impozitul pe venitul microîntreprinderilor și consolidarea acestui sector. Creșterea plafonului veniturilor la 1.000.000 de euro a lărgit atât de mult sfera beneficiarilor încât am putea să ne întrebăm dacă atât de prospere au devenit microîntreprinderile încât să se impună mărirea plafonului sau dacă firmele beneficiare mai sunt oare realmente microîntreprinderi? Desigur, nu uităm că vorbim despre economia României, chiar dacă este adevărat că în perioadele respective țara noastră a avut performanțe economice notabile.

Solvabilitate și conformare. Codul fiscal a exceptat constant de la aplicarea acestui impozit persoanele juridice aflate în dizolvare, urmată de lichidare, înregistrată în Registrul Comerțului sau la instanțele judecătorești și, mai nou, pe cele care nu se conformează legislației financiare, fiscale și contabile prin nedeplinirea situațiilor financiare, potrivit legii.

Regulile de aplicare, de intrare sau ieșire din sistemul aplicării acestui impozit, caracterul opțional sau obligatoriu al acestuia, dar și cotele au constituit și ele în mod constant obiect al modificărilor. Cotele au variat între 1% și 3%, în diferite variante și combinații, cu diferite condiționări, adesea în funcție de numărul de salariați și, mai nou, în funcție de nivelul veniturilor realizate și tipul activității desfășurate. Condiționarea cotei în funcție de veniturile realizate este o idee generoasă menită să-i protejeze pe cei cu venituri reduse, contribuind cu această măsură fiscală la rămânerea lor pe piață, dar există și pericolul diminuării bazei impozabile pentru a beneficia de cota mai mică.

Putem observa că unele modificări au fost impuse de realitatea mediului de afaceri, dar putem lesne să ne dăm seama că altele au intervenit ca urmare a nevoilor bugetare sau ca urmare a impactului financiar redus al normelor existente. Putem conchide că Titlul III al Codului fiscal referitor la microîntreprinderi a cunoscut o dinamică permanentă care, sub numeroase aspecte, coroborate și cu alte modificări legislative, fac viața grea antreprenorilor din România, mulți dintre ei simțindu-se pe nisipuri mișcătoare atunci când vine vorba despre stabilitate și predictibilitate fiscală, condiție importantă a eficienței lor.

3. Definiția microîntreprinderii în lumina Codului fiscal

Sintetizând⁶ dispozițiile art. 47 alin. (1) Cod fiscal, putem afirma că microîntreprinderea este *persoana juridică română* care îndeplinește cumulativ următoarele condiții, la data de 31 decembrie a anului fiscal precedent:

⁶ Putem critica dispozițiile Codului fiscal privitoare la impozitul pe veniturile microîntreprinderilor, ca de altfel multe alte dispoziții, ca fiind alambicate, complicat formulate, cu numeroase norme de trimitere, cu excepții la excepții, fiind un instrument deloc simplu de utilizat, cu atât mai

- a realizat venituri care nu au depășit echivalentul în lei a 500.000 de euro, cursul de schimb folosit pentru calculul echivalenței fiind cel valabil la închiderea exercițiului financiar în care s-au înregistrat veniturile⁷; veniturile realizate de persoana juridică analizată se cumulează cu veniturile realizate de întreprinderile legate⁸;
- capitalul social este deținut de alte persoane decât statul și unitățile administrativ-teritoriale;
- nu se află în dizolvare, urmată de lichidare, înregistrată în Registrul Comerțului sau la instanțele judecătorești;
- realizează venituri în proporție de peste 80% din alte activități decât cele de consultanță și management, cu excepția activităților de contabilitate, audit financiar și consultanță în domeniul fiscal;
- are cel puțin 1 salariat⁹; persoanele juridice nou înființate pot opta pentru impozitul pe venitul microîntreprinderii dacă această condiție este îndeplinită în termen de 30 de zile de la data înregistrării în Registrul Comerțului;
- în cazul în care există asociați care dețin direct sau indirect mai mult de 25% din titlurile de participare sau drepturile de vot, persoana juridică este stabilită ca fiind cea care va fi impozitată ca microîntreprindere;
- a depus situațiile financiare, potrivit legii.

mult cu cât se adresează microîntreprinderilor care nu au divizii juridice și contabile puternice, grija lor cea mai mare fiind supraviețuirea, nu alocarea unor fonduri importante pentru dezlegarea enigmelor fiscale, contabile, tehnice ori de altă natură generate de legislație.

⁷ Cele care depășesc acest plafon vor plăti impozit pe profit.

⁸ Potrivit art. 4⁴ alin. (1) din *Legea nr.346/2004 privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii*, „Întreprinderile legate sunt întreprinderile între care exista oricare dintre următoarele raporturi: a) o întreprindere deține majoritatea drepturilor de vot ale acționarilor sau ale asociațiilor celeilalte întreprinderi; b) o întreprindere are dreptul de a numi sau de a revoca majoritatea membrilor consiliului de administrație, de conducere ori de supraveghere a celeilalte întreprinderi; c) o întreprindere are dreptul de a exercita o influență dominantă asupra celeilalte întreprinderi, în temeiul unui contract încheiat cu aceasta întreprindere sau al unei clauze din statutul acesteia; d) o întreprindere este acționară sau asociată a celeilalte întreprinderi și deține singură, în baza unui acord cu alți acționari ori asociați ai acelei întreprinderi, majoritatea drepturilor de vot ale acționarilor sau asociațiilor întreprinderii respective”.

⁹ Potrivit art. 51 alin. (4) Cod fiscal, „Condiția se consideră îndeplinită și în cazul microîntreprinderilor care:

a) au persoane angajate cu contract individual de muncă cu timp parțial dacă fracțiunile de normă prevăzute în acestea, însumate, reprezintă echivalentul unei norme întregi;

b) au încheiate contracte de administrare sau mandat, potrivit legii, în cazul în care remunerația acestora este cel puțin la nivelul salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată”.

De asemenea, potrivit art. 52 alin. (3) Cod fiscal, dacă microîntreprinderea are un singur salariat, iar raportul de muncă al acestuia încetează, condiția privitoare la salariat se consideră îndeplinită dacă, în termen de 30 de zile de la încetarea raportului de muncă, este angajat un nou salariat cu contract individual de muncă pe durată nedeterminată sau pe durată determinată pe o perioadă de cel puțin 12 luni.

4. Regulile aplicabile impozitului pe venitul microîntreprinderilor în anul 2023

Dreptul de opțiune între impozitul pe venitul microîntreprinderilor și impozitul pe profit. Potrivit dispozițiilor art. 47 alin. (1) Cod fiscal, aplicabile de la 1.01.2024, impozitul pe venitul microîntreprinderilor este *opțional*, astfel încât *persoanele juridice române* care îndeplinesc condițiile precizate mai sus la data de 31 decembrie¹⁰ pot opta să plătească anul următor acest impozit. De reținut este că opțiunea nu poate fi exercitată în cursul anului fiscal, ci numai la sfârșitul acestuia pentru anul următor ceea ce este și firesc întrucât condițiile microîntreprinderii trebuie îndeplinite la data de 31 decembrie. Opțiunea se comunică organelor fiscale competente până la data de 31 martie inclusiv a anului pentru care se plătește impozitul pe veniturile microîntreprinderilor.

Excludere de la beneficiul opțiunii. O serie de persoane juridice *nu se pot prevala* de această formă de impozitare a veniturilor, după cum urmează [art. 47 alin. (3)]:

- a) Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar;
- b) Fondul de compensare a investitorilor;
- c) Fondul de garantare a pensiilor private;
- d) Fondul de garantare a asiguraților;
- e) entitatea transparentă fiscal cu personalitate juridică;
- f) bănci;
- g) asigurători, reasigurători și intermediari în activitatea de asigurare, cu excepția intermediarilor secundari care au realizat venituri din activitatea de distribuție de asigurări/reasigurări în proporție de până la 15% inclusiv din veniturile totale;
- h) persoana juridică care desfășoară activități în domeniul jocurilor de noroc;
- i) persoana juridică care desfășoară activități de explorare, dezvoltare, exploatare a zăcămintelor de petrol și gazelor naturale.

Acestora li se vor aplica dispozițiile Codului fiscal privitoare la impozitul pe profit.

Totodată, cele din domeniul HORECA, respectiv hotelurile și alte facilități de cazare, restaurantele, unitățile de catering și alte servicii de alimentație, precum și barurile care în cursul anului obțin *venituri și din alte activități* vor plăti pentru acestea impozit pe profit începând cu trimestrul în care este îndeplinită oricare dintre următoarele condiții:

- a) realizează venituri din consultanță și/sau management în proporție de peste 20% inclusiv din veniturile totale;
- b) desfășoară activitățile de la art. 47 alin. (3) lit. f) - i), activități pe care le-am precizat mai sus;

¹⁰ În România, anul fiscal corespunde anului calendaristic, adică începe la 1 ianuarie și se încheie la 31 decembrie.

c) veniturile din alte activități au depășit echivalentul în lei a 500.000 euro.

Persoana juridică nou-înființată poate opta să plătească impozit pe veniturile microîntreprinderilor începând cu primul an fiscal dacă sunt îndeplinite condițiile privitoare la capital și asociați, iar cea privitoare la salariat este îndeplinită în termen de 30 de zile inclusiv de la data înregistrării în Registrul Comerțului.

Cotele de impozitare. Impozitul pe veniturile microîntreprinderilor va fi aplicat în următoarele cote [art. 51 alin. (1)]:

a) 1% pentru microîntreprinderile care realizează venituri care nu depășesc 60.000 euro inclusiv;

b) 3%, pentru microîntreprinderile care (1) realizează venituri peste 60.000 euro sau (2) care desfășoară ca activități principale sau secundare activități din domeniu IT și HORECA, dar și pentru veniturile obținute de avocați, medici de medicină generală, medici specialiști, stomatologi, precum și pentru veniturile care provin din alte activități referitoare la sănătatea umană.

Ieșire din sistemul de impunere al veniturilor microîntreprinderilor. Microîntreprinderea care a optat pentru impozitul pe venitul microîntreprinderilor va ieși din acest sistem de impunere și va plăti impozit pe profit începând cu trimestrul în care a avut loc modificarea condițiilor.

Baza impozabilă. Baza impozabilă a impozitului pe veniturile microîntreprinderilor o constituie *veniturile din orice sursă*, din care se scad *veniturile neimpozabile* prevăzute la art. 53 Cod fiscal.

Microîntreprinderile sunt obligate să țină evidența amortizării fiscale. Este vorba despre cheltuielile aferente achiziționării, producerii și construirii mijloacelor fixe amortizabile, precum și despre investițiile efectuate la acestea și care se recuperează din punct de vedere fiscal potrivit dispozițiilor art. 28 Cod fiscal.

La calculul bazei impozabile sunt incluse cheltuielile făcute pentru achiziționarea aparatelor de marcat fiscale, considerate *cheltuieli deductibile*. Codul fiscal prevede și *cheltuieli deductibile parțial* adică cele pentru care se acordă deduceri fiscale. Sunt incluse în această categorie sponsorizările, realizate potrivit Legii nr. 32/1994 privind sponsorizarea, modificată și completată, pentru susținerea entităților nonprofit și a unităților de cult care la data încheierii contractului de sponsorizare sunt înscrise în Registrul entităților/unităților de cult pentru care se acordă deduceri fiscale¹¹, bursele elevilor școlarizați în învățământul profesional-dual în conformitate cu Legea educației naționale nr. 1/2011, modificată și completată, cheltuielile privind bunuri, mijloace financiare și servicii acordate Fondului Națiunilor Unite Pentru Copii - UNICEF, precum și altor organizații internaționale care își desfășoară activitatea potrivit prevederilor unor acorduri speciale la care România este parte.

Depunerea declarației fiscale și plata impozitului. Calculul și plata impozitului pe veniturile microîntreprinderilor se efectuează trimestrial, până la data de 25 in-

¹¹ <https://www.anaf.ro/RegistrulEntitatilorUnitatilorCult/>.

clusiv a lunii următoare trimestrului pentru care se calculează impozitul. Microîntreprinderile au obligația de a depune, până la termenul de plată a impozitului, declarația de impozit pe veniturile microîntreprinderilor.

Concluzii

Având în vedere rolul lor revigorant asupra mediului de afaceri, contribuția lor la activitatea economico-financiară, precum și faptul că prin această activitate rezolvă numeroase probleme sociale, IMM-urile ocupă un loc important în strategia socio-economică a Uniunii Europene, dar și în restul lumii¹².

Ele activează în domenii precum agricultura, zootehnia, activități piscicole, viticole, silvice, reparații autovehicule, industria ușoară, mici activități de producție industrială, transporturi, turism, meserii, servicii, profesii liberale, activități științifice și tehnice, comerț. Sursele lor de finanțare¹³ sunt, în cele mai multe cazuri, veniturile proprii¹⁴, dar și împrumuturi bancare, leasing, factoring, capital de risc, tranzacții cu titluri de valoare, fonduri și garanții guvernamentale, iar pentru statele membre ale Uniunii, fondurile europene. Intrarea și rămânerea lor pe piață nu este facilă, principalele probleme cu care se confruntă fiind: finanțarea și achiziția de noi tehnologii, managementul logistic¹⁵, eficiența, competiția și

¹² Pentru SUA, a se vedea, spre exemplu, The White House, *Investing in America Means Investing in America's Small Businesses*, <https://www.whitehouse.gov/cea/written-materials/2023/05/01/investing-in-small-businesses/> ; U.S. Chamber of Commerce, *The U.S. Chamber Is a Big Champion for Small Business*, <https://www.uschamber.com/small-business/chamber-works-hard-every-day-for-small-business>; pentru alte state, membre ale OECD, a se vedea OECD, *Small businesses, job creation and growth: facts, obstacles and best practices*, <https://www.oecd.org/cfe/smes/2090740.pdf>.

¹³ Pentru detalii, a se vedea Katarzyna Kochel, Alicja Przyborowska, Tomasz Raczkowski, *Sources of funding and forms of financial support available to SMEs*, în *Small and medium-sized enterprises in the European Union: development challenges in 2014-2020 perspective*, Lodz University of Technology Monographs 2014, p. 29 și urm., https://www.researchgate.net/publication/283153066_Small_and_Medium-Sized_Enterprises_in_the_European_Union_Development_Challenges_in_2014-2020_Perspective#fullTextFileContent.

¹⁴ În România, structura pe surse de finanțare pentru IMM-uri cuprindea la sfârșitul anului 2020, 88,9% surse proprii; 8,3% credite interne; 0,4% credite externe; 0,5% buget de stat și bugete locale; capital străin 0,2% și alte surse 0,8%, ceea ce este destul de descurajator pentru demararea și menținerea activității.

Pentru detalii privind IMM-urile în România, a se vedea Institutul Național de Statistică, *Întreprinderile mici și mijlocii în economia românească. Anul 2021*, INS 2023,

https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/intreprinderi_mici_si_mijlocii_in_economia_romaneasca_anul_2021.pdf.

¹⁵ *Managementul logistic* privește activități precum gestionarea patrimoniului, decizii privind achiziții, tipuri de produse, desfacerea, angajarea forței de muncă, toate fiind apanajul proprietarului/antreprenorului care este și manager. Aceste decizii necesită studii, abilități, experiență, activități de formare, acces la informații. Asocierea IMM-urilor și constituirea așa-numitelor *cluster* pentru a împărtăși soluții la problemele cu care se confruntă, dar și pentru dialogul cu instituțiile publice este importantă.

păstrarea clientelei, atragerea de forță de muncă specializată, activitățile de formare și informare, schimbarea frecventă a regulilor jocului sau instabilitatea legislativă, inclusiv a celei fiscale, fiscalitate ridicată, birocrație, lipsa de transparență a instituțiilor publice, corupția, iar pentru Uniunea Europeană, inabilitatea de a absorbi fondurile europene. Din cauza acestor probleme, mai puțin de jumătate din firmele mici nou-înființate reușesc să supraviețuiască mai mult de cinci ani și dintre acestea doar un procent mic se dezvoltă în firme de anvergură. Soluțiile identificate de OECD¹⁶ și considerate bune-practici în materie de IMM-uri sunt axate pe:

- Sprijin pentru a asigura accesul pe piața națională și internațională,
- Acces la procedura achizițiilor publice pentru a putea încheia și ele contracte cu statul,
- Incluziune financiară prin politici și programe guvernamentale de sprijinire financiară a IMM-urilor, sprijin financiar direct sau garanții guvernamentale, intervenția statului ca intermediar între IMM-uri și bănci, societăți de asigurare, bănci cooperative pentru a asigura condiții avantajoase de creditare și echitate în finanțarea firmelor nou-înființate,
- Fiscalitate – evitarea fiscalității împovărătoare, simplificarea procedurilor,
- Climat economic – stabilitatea legislației și reducerea birocrației,
- Tehnologie – sprijin pentru soluții tehnologice novatoare care să le sporească eficiența,
- Sprijin pentru dezvoltarea activităților locale,
- Organizarea unor acțiuni de formare care să asigure un management de calitate.

În ceea ce privește România, în perioada 2016-2020, numărul IMM-urilor active a cunoscut un trend crescător, numărul cel mai mare fiind înregistrat în regiunea București-Ilfov, iar numărul cel mai mic în regiunea sud-vest Oltenia, diferența dintre aceste zone fiind uriașă, respectiv 148.930 de întreprinderi față de 45.029 în anul 2020. Domeniile în care au fost constituite sunt agricultura, zootehnia, activitățile forestiere, pescuit, acvacultură¹⁷. În timp ce numărul microîntreprinderilor a

¹⁶ OECD, *op. cit.*, p. 3 și urm.; a se vedea, în acest sens, și Caio Piza ș.a., *The impact of business support services for small and medium enterprises on firm performance in low and middle-income countries. A meta Analysis*, în A Campbell Systematic Review 2016:01,

https://www.researchgate.net/publication/272814112_The_Impact_of_Business_Support_Services_for_Small_and_Medium_Enterprises_on_Firm_Performance_in_Low-_and_Middle-Income_Countries_A_Systematic_Review.

Preocupare pentru IMM-uri există și în alte organizații internaționale; a se vedea în acest sens, spre exemplu, Banca Mondială, *Micro, Small and Medium Enterprise (MSME) Finance*, <https://www.worldbank.org/en/results/2013/04/05/msme-finance-expanding-opportunities-and-creating-jobs> și Națiunile Unite, *Micro, Small and Medium Sized Enterprises Day, 27 June*, <https://www.un.org/en/observances/micro-small-medium-businesses-day>.

¹⁷ Alexandra Diana Chirescu, *The analysis of the SMEs situation in Romania*, Revista Română de Statistică - Supliment nr. 7/2022, p. 115 și urm., <https://www.revistadestatistica.ro/supliment/2022/07/analiza-situatiei-imm-urilor-din-romania/>.

crescut cu 20,8%, ajungând să reprezinte 91% din totalul IMM-urilor, numărul celor mici a scăzut cu aproximativ 2%, iar numărul celor mijlocii a scăzut cu aproximativ 10%. Pandemia, războaiele și criza energetică au creat dificultăți serioase pentru o mare parte a mediului de afaceri astfel încât la finalul anului 2023 peste 60.000 de societăți comerciale au fost radiate¹⁸, cele mai multe fiind IMM-uri. Anul 2024 a debutat cu un protest masiv al fermierilor și transportatorilor, ale căror cereri se circumscriu problemelor cu care se confruntă în general IMM-urile, respectiv acces dificil la finanțare, fiscalitate excesivă, instabilitate legislativă, dobânzi bancare și prime mari de asigurare, concurența neloială de pe piața românească, toate acestea dovedind insuficiența Programelor și măsurilor guvernamentale în favoarea IMM-urilor, dar și pasivitatea sau ineficiența instituțiilor cu atribuții în domeniile critice, precum Autoritatea de Supraveghere Financiară, Consiliul Concurenței, Poliția, Autoritatea Vamală Română. Protestele din România nu au fost unele izolate în Europa, proteste similare având loc în mai toate statele membre ale Uniunii Europene, fapt care dovedește că raportul critic al Curții de Conturi a UE¹⁹ la adresa politicilor unionale privind IMM-urile a fost unul corect și că inițiativa Comisiei privind pachetul de măsuri pentru IMM-uri, adoptat în decembrie 2023, este necesar a fi implementat cât mai curând. Aceasta desigur în paralel cu efortul tuturor statelor membre de a găsi soluțiile cele mai potrivite pentru mediul lor antreprenorial.

Dintre toate problemele IMM-urilor, aspectele legate de finanțare, impozitare și stabilitatea legislației sunt cele mai sensibile și necesită soluții rod al unei viziuni pe termen mediu și lung, care să aibă în vedere impactul economic, social și financiar al acestora, soluții care să facă parte din strategii de dezvoltare locală, sectorială etc, nu măsuri izolate, contextuale, conjuncturale, insuficient fundamentate.

¹⁸ <https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/onrc-pestre-60000-de-firme-au-fost-radiate-in-prime-le-11-luni-din-2023-s19751/>.

¹⁹ Curtea de Conturi a UE critică activitatea Comisiei care a luat puține măsuri pentru a crea legături între nevoile în materie de finanțare ale IMM-urilor și instrumentele financiare sprijinite de UE, iar informațiile pe care le deține cu privire la nevoile beneficiarilor sunt limitate. Deși aceștia au reușit să facă investiții cu ajutorul finanțărilor nerambursabile de la UE, există dezechilibre semnificative între statele membre, statele din nordul și vestul Europei atrăgând fonduri mai mari decât cele din sudul și estul Europei. UE a alocat 3 miliarde de euro pentru IMM-uri în perioada 2014-2020, instrumentul pentru IMM-uri fiind regândit pentru 2021-2027. Curtea de Conturi a Uniunii a recomandat îmbunătățirea unor aspecte precum selecția proiectelor, accelerarea măsurilor de dezvoltare a IMM-urilor și crearea unor legături cu alte instrumente financiare. Pentru detalii, Curtea de Conturi Europeană, *Raport special 02/2020: Instrumentul pentru IMM-uri*, <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/smes-innovation-2-2020/ro/>.

Bibliografie

1. Chirescu Alexandra Diana, *The analysis of the SMEs situation in Romania*, Revista Română de Statistică - Supliment nr. 6/2022, <https://www.revistadestatistica.ro/supliment/2022/07/analiza-situatiei-imm-urilor-din-romania/>;
2. Banca Mondială, *Micro, Small and Medium Enterprise (MSME) Finance*, <https://www.worldbank.org/en/results/2013/04/05/msme-finance-expanding-opportunities-and-creating-jobs> CECAR, *Peste 60000 de firme au fost radiate în primele 11 luni din 2023*, <https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/onrc-pest-60000-de-firme-au-fost-radiate-in-primele-11-luni-din-2023-s19751/>;
3. Comisia Comunităților Europene, *Gândiți mai întâi la scară mică: Prioritate pentru IMM-uri. Un Small Business Act pentru Europa*, 26.06.2008, COM (2008)394 final, [https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:ro:PDF](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:ro:PDF;);
4. Comisia Europeană, *Un plan de acțiune pentru îmbunătățirea accesului la finanțare al IMM-urilor*, Bruxelles, 7.12.2011 COM(2011) 870 final, [https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0870:FIN:RO:PDF](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0870:FIN:RO:PDF;);
5. Comisia Europeană, *Actul privind piața unică II*, Bruxelles, 3.10.2012 COM(2012) 573 final, p. 11, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0573&from=DE](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0573&from=DE;);
6. Curtea de Conturi Europeană, *Raport special 02/2020: Instrumentul pentru IMM-uri*, <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/smes-innovation-2-2020/ro/>;
7. European Commission, *SME Relief Package*, Strasbourg, 12.09.2023 COM(2023) 535 fina, [https://single-market-economy.ec.europa.eu/document/download/8b64cc33-b9d9-4a73-b470-8fae8a59dba5_en?filename=COM_2023_535_1_EN_ACT_part1_v12.pdf&prefLang=ro](https://single-market-economy.ec.europa.eu/document/download/8b64cc33-b9d9-4a73-b470-8fae8a59dba5_en?filename=COM_2023_535_1_EN_ACT_part1_v12.pdf&prefLang=ro;);
8. Institutul Național de Statistică, *Întreprinderile mici și mijlocii în economia românească. Anul 2021*, INS 2023;
9. https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/intreprinderi_mici_si_mijlocii_in_economia_romaneasca_anul_2021.pdf;
10. Katarzyna Kochel, Alicja Przyborowska, Tomasz Raczkowski, *Sources of funding and forms of financial support available to SMEs, în Small and medium-sized enterprises in the European Union: development challenges in 2014-2020 perspective*, Lodz University of Technology Monographs 2014, https://www.researchgate.net/publication/283153066_Small_and_Medium-Sized_Enterprises_in_the_European_Union_Development_Challenges_in_2014-2020_Perspective#fullTextFileContent;
11. Ministerul Economiei, Antreprenoriatului și Turismului, <https://economie.gov.ro/vesti-bune-la-final-de-an-meat-anunta-lansarea-a-trei-programe-de-finanta-re-dedicate-imm-urilor-din-romania/>;
12. Națiunile Unite, *Micro, Small and Medium Sized Enterprises Day, 27 June*, <https://www.un.org/en/observances/micro-small-medium-businesses-day>;

13. OECD, *Small businesses, job creation and growth: facts, obstacles and best practices*, <https://www.oecd.org/cfe/smes/2090740.pdf>;

14. Caio Piza ș.a., *The impact of business support services for small and medium enterprises on firm performance in low and middle-income countries*, în A Campbell Systematic Review 2016:01, https://www.researchgate.net/publication/272814112_The_Impact_of_Business_Support_Services_for_Small_and_Medium_Enterprises_on_Firm_Performance_in_Low-_and_Middle-Income_Countries_A_Systematic_Review;

15. U.S. Chamber of Commerce, *The U.S. Chamber Is a Big Champion for Small Business*, <https://www.uschamber.com/small-business/chamber-works-hard-every-day-for-small-business>;

16. The White House, *Investing in America Means Investing in America's Small Businesses*, <https://www.whitehouse.gov/cea/written-materials/2023/05/01/investing-in-small-businesses/>;

17. Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, modificată și completată;

18. Legea nr. 346/2004 privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, modificată și completată.

NIMENI NU ESTE DEASUPRA DREPTULUI, NICI MĂCAR LEGEA!

Av.: George VLĂESCU

Abstract

Cloistered in the world of political embroideries right and justice will not be able to break through the opaque fabric of legal normativism if the man and in particular the constituent do not understand that the legal norm (as a legislated act) must expressly and permanently recognize their superiority.

A theme that urges us to reflect on the need to surrender the normativist constructions is the two concepts.

Keywords: legalism, normativism, values, the natural-right, justice, equity, justice.

1. Câteva reflecții asupra dreptului și normativismului juridic

În ton cu marii moraliști și fondatori ai religiilor lumii, ideea de *drept* sau de *dreptate* eliberatoare de dominații și inechități s-a dovedit mult prea seducătoare pentru ca omul s-o poată neantiza vreodată. Ea s-a refugiat din teorie în legendă și în conștiința colectivă ca ideal, ca Însuși Dumnezeu. Și toate astea în pofida faptului că oamenii au avut mereu viziuni diferite asupra noțiunii, iar pontifii dreptului au flambat sub o diversitate nemărginită de opinii fără să fi reușit vreodată să-i epuizeze ori să-i elucideze conținutul enciclopedic și multifacțat. Așadar, tendințele de conceptualizare a dreptului și dreptății abundă, doctrina mustește și e normal să fie așa, cel puțin atât timp cât omului îi va rămâne o fărâma de demnitate, de idealism și mai ales de speranță.

Contemplată și extinsă de antici la toate viețuitoarele (nu doar la oameni), noțiunea de dreptate, așa cum este înțeleasă de societatea noastră postmodernistă, pare-se să-și aibă izvorul în epoca nobilelor idealuri franceze de la 1789. O epocă în care, spre deosebire de cea a noastră, exprima valorile robuste ale dreptului - *libertatea, egalitatea și fraternitatea* – din perspectiva dreptului natural (*le droit*) a cărui supremație avea rolul să-i garanteze omului că nicio lege mundană (*la loi*) nu va aduce atingere libertăților și năzuințelor lui pe acest Pământ. În alte cuvinte, legea

(actul normativ legislat) trebuie să-și tragă forța din drept, spuneau adepții gândirii jusnaturaliste, și nu invers, deoarece dreptul natural, ale cărei vechi palisade au fost etica și morală¹, derivă din natura ființei umane.

Chiar dacă nu a reușit să se impună regimului napolenian și nici următoarelor, teoria dreptului natural, care în fond este o teorie a filosofiei dreptului, a cucerit o mare parte a lumii juridice. Dovadă că și astăzi există mulți susținători ai ideii potrivit căreia, indiferent de recunoașterea/nerecunoașterea dreptului pozitiv, omul beneficiază de la natură și de la Creator de unele drepturi înnăscute și inalienabile. Totuși, în secolul trecut, ca și în zilele noastre, această teză a rămas la stadiu de simplă teorie, nereușind să câștige capital social în competiția cu *legalismul* mult îndrăgit omului politic. De altfel, legalismul a fost și candidatul „perfect” al Germaniei prenaziste, unde juristul trebuia să accepte ca „lege” orice act injust, și totodată instrumentul care a facilitat și legitimat instaurarea nazismului². Chestiuni care au reconfigurat cultura juridică germană și europeană. Sigur că, fiind născut din rațiuni autoritariste întemeiate pe supunere, legalismul și-a demonstrat pe deplin „eficiența” în relația de putere stat-individ, și mai puțin în societățile care au pus accentul pe libertățile umane. De aceea a fost și preluat cu mult entuziasm de statele postbelice, mai ales că atunci ca și acum masele nu au deținut proprietatea unei culturi juridice suficiente pentru a ridica problema potențialului criminogen al acestei străvechi invenții umane. Dovadă că, și astăzi, în legislația noastră există principiul conform căruia nimeni nu este mai presus de lege (nu de drept), hotărârile judecătorești se dau în numele legii (nu al dreptului) și, din păcate, constatăm că întreaga cultură juridică a celor chemați să înfăptuiască dreptatea se învâрте în jurul acestei noțiuni.

Totuși, trebuie să recunoaștem că legalismul care guvernează astăzi majoritatea statelor lumii – fundamentat pe *teoria pură a dreptului*, al cărei reprezentant a fost juristul austriac Hans Kelsen – conține îmbunătățiri substanțiale față de legalismul interbelic. Nici nu se putea altfel. Mai ales în contextul afirmării democrației și a drepturilor omului. Cert însă este că o astfel de teorie care și-a meritat pe deplin numele de *normativism* (juridic), odată însușită de puterea de stat (statul însuși fiind născut și „botezat” în această teorie), nici nu putea să nu joace un rol important în renovarea legalismului postbelic. Și totuși, saltul ei calitativ nu a temperat vehemența criticilor venite din partea intelectualilor cu gândiri liberale³ (pe care istoria modernă nu a ezitat să-i eticheteze de regulă ca „anarhiști”).

¹ Jusnaturaliștii susțineau că dreptul e alcătuit din precepte fundamentate pe echitate și bunul-simț. I. Rosetti-Bălănescu, O. Sachelarie, N. Nedelcu, *Principiile dreptului civil român*, Editura de Stat, București, 1947, p. 9.

² C. Tomuleț, *Asupra existenței și utilității dreptului natural: evoluția unui concept*. În: *Studia Universitatis Babes Bolyai-Iurisprudentia* nr. 4/2000, Vol. 65, p. 1053. Apud. L.L. Fuller, *Positivism and Fidelity to Law: A Reply to Professor Hart* (precit.), pp. 658-659.

³ *Liberal* în sens axiologic.

Criticile aduse acestei teorii de mințile liberale se referă în linii mari la faptul că:

- este o teorie care separă dreptul de valorile sale ideologice, morale și filosofice;
- se întemeiază pe absolutismul normelor juridice și pe principiul ierarhiei acestora, ceea ce conferă statului puteri nelimitate.

Conștientizând existența unor vulnerabilități destabilizatoare, în special prin pierderea încrederii în drept și stat (lucru care a condus la eșecuri ciclopice ale jurisprudenței de mai târziu), adepții acestei teorii au adus mai multe „corecții”, inclusiv prin absorbția unor elemente din teoria dreptului natural, spunând că:

- legea nu trebuie să fie imorală⁴ (din nefericire, literatura și jurisprudența contemporană tind să echivaleze moralitatea cu legalitatea);
- controlul reciproc al puterilor în stat, și
- garantarea drepturilor omului de către statul de drept (cu precizarea că statul de drept kelsian nu se identifică cu statul ale cărui puteri sunt limitate de norma juridică).

Tot în favoarea legalismului, mai exact în vederea îmbunătățirii acestei teorii din perspectiva punerii ei în practică, s-a introdus literalmente termenul *echitate* în câteva ipoteze normative, iar la începutul acestui secol a devenit tot mai sonor, pe calea jurisprudenței europene, principiul proporționalității. Două noțiuni care, în mare parte, sunt superpozabile. Doar că proporționalitatea, care se revendică în fond tot de la echitate, ține de judecător, în timp ce echitatea aparține, așa cum recunoaște și literatura juridică legiuitorului. Motiv pentru care aceasta din urmă se prezumă că ar sta la baza elaborării actului normativ. Cu toate astea, atunci când se pune problema cenzurării legii din perspective constituționale, echitatea se prezintă ca o problemă practică teribil de spinoasă. În primul rând, pentru că judecătorul poate face uz de ea doar în cazurile excepționale prevăzute de lege sau atunci când între cazul de speță și formularea textului de lege nu există concordanță. Altfel spus, echitatea (diferită de cea a iluminiștilor francezi și a gânditorilor antici care, așa cum bine știm, o situau deasupra legii) nu are prin ea înseși vreo putere asupra situațiilor reglementate de lege. Ea mlădiează, cum spunea cineva, valoarea justului stabilit de lege în raport cu situația de fapt a fiecărei situații în parte. Ori lucrul acesta dovedește faptul că astăzi *echitatea* – deși se spune că este valoare de esență morală indispensabilă raporturilor juridice – a ajuns o „cenușă-reasă” a dreptului pozitiv în general și al celui constituțional, în particular. Adică se străduie pe cale doctrinară și jurisprudențială (și prea puțin pe cale legislativă) să introducă în dreptul normativ anumite fațete ale noțiunii, desigur cu scopul de a stabili echilibrul firesc al coexistenței indivizilor în cadrul colectivităților.

⁴ H.L.A. Hart, *The Concept of Law*. Second edition, Oxford University Press, Oxford, 1994, pp. 208-212.

Cu toate acestea, trebuie să amintim și faptul că dominanța teoriei kelsiene (spunem *dominanță* fiindcă guvernează sistemele mai tuturor statelor lumii contemporane) s-a produs fără să fi avut un impact convingător asupra mediului juridic. Fiindcă așa cum reține Karl Olivecrona, în „Law as Fact”, în a doua treime a secolului trecut literatura îmbrățișa deja (de-a lungul celor 20 de ani anteriori) ideea dreptului natural⁵. Iar la un simpozion vienez din anul 1962, care a avut ca tematică dreptul natural, Olivecrona consemna că „*toți participanții, cu excepția profesorului Kelsen, exprimau poziția dreptului natural*”, drept care, în opinia majorității, trebuia fundat pe Dumnezeu⁶.

Sigur că juriștii acelor vremuri fuseseră școliți în prima jumătate a secolului trecut, când disciplinele umaniste și religia se predau în școli cu multă acribie participând la formarea viitorilor juriști și oameni de cultură.

Și, totuși, în opinia noastră, astăzi când disciplinele umaniste de studiu se află într-o decădere liberă față de cele tehnice și comerciale patronate de state și corporații, dreptul natural încă se mai bucură de susținători. Lucru pe care-l identificăm în nenumăratele articole publicate în revistele de specialitate, inclusiv în maniera conceptualizării dreptului ca știință predată la nivel universitar, chiar dacă există și multe cazuri în care este definit în cheie normativistă sau chiar neutră. În opinia unor reputați autori, de pildă, dreptul reprezintă un „*ansamblu de idei, noțiuni, concepte și principii care explică dreptul și prin intermediul cărora dreptul poate fi gândit*”⁷, fără să se poată deduce dacă respectivele *noțiuni, concepte* vizează norma juridică în sens de drept legislat sau de drept natural.

Dar dacă dorim cu adevărat să identificăm în ce măsură au supraviețuit valorile de drept natural în dreptul postmodernist putem lua în calcul pe lângă multiplele definiri și descrieri, finalitățile și principiile dreptului. Spre exemplu, doctrina juridică susține în general că scopul dreptului este dat de funcțiile⁸ sale, respectiv de funcția de instituționalizare sau formalizare juridică a organizării social-politice, de funcția de **conservare, apărare și garantare a valorilor fundamentale ale societății**, de funcția de conducere a societății și de funcția normativă. De asemenea, din perspectiva filosofiei dreptului, profesorul Ion Craiovan ne vorbește de „*rațiunea de a fi*” a dreptului, astfel: „... *plecând numai de la conjugarea diverselor perspective propuse, reținându-se poziția centrală a persoanei umane, în materia finalităților dreptului, dar evitându-se ca jocul inegalităților și necorelarea libertăților*

⁵ Șt. Georgescu, *Filosofia dreptului. O istorie a ideilor din ultimii 2.500 de ani*, ediția a-II-a, Ed. All Beck, București, 2001, p. 178. *Apud* K. Olivecrona, *Law as Fact*, II ed., Stevens\$Sons, London, 1971, p. 48.

⁶ Ibidem.

⁷ N. Popa, M.-C. Eremia, S. Cristea, *Teoria Generală a Dreptului*. Ediția 2, All Beck, București, 2005, p. 30.

⁸ Termenul *funcție* în Marea Enciclopedie Franceză are sensul de „*exercitare a unei anumite activități vizând îndeplinirea unui rol determinat*”. *Apud* D. Mazilu, *Tratat de Teoria Generală a Dreptului*. Ediția a II-a, Ed. Lumina Lex, București, 2007, p. 200.

individului să ducă la anarhie, protejându-se socialitatea, viața socială, blocând însă posibilitatea abuzului și tiraniei din partea statului, cultivându-se civilizația și cultura, dar nu ca scop în sine, ci pentru omul concret, se poate ajunge la înțelegerea contemporană a rațiunii de a fi a dreptului, a sensului evoluției sale, în raport cu ființa umană”⁹.

Un alt element referențial în conceptualizarea dreptului poate fi cel ilustrat de profesorul Ioan Alexandru care susține că „... tradițional vorbind, justiția se face în numele lui Dumnezeu. Ea apare deci într-un univers de verticalitate; de la stăpânul suprem ea coboară la rege, care o exercită printr-o delegare divină, iar cei care împart justiția sunt răspunzători în fața lui Dumnezeu. Mai mult, chiar dacă statul devine laic, aparatul justiției își păstrează caracterul ierarhic”¹⁰. Aceasta înseamnă, în opinia autorului, că survenirea regimurilor democratice nu ar trebui să schimbe raționamentul, exceptând faptul că justiția trebuie să fie administrată în numele poporului căruia i-ar reveni astfel și dreptul tragerii la răspundere.

Sigur că toate aceste opinii, clasificări și abordări, oricât de argumentate și articulate, nu cuceresc noțiunea în substanțialitatea și vastitatea ei, însă îi dau în vileag suficiente caracteristici și componente valorice din filosofia și istoria dreptului natural.

Putem deci reține că scopul dreptului este subordonat între altele ideii de securitate, de apărare și de promovare a intereselor societății, dar întotdeauna aceste valori sunt articulate pe ideea de bine comun¹¹. Prin urmare, dacă pornim de la această premisă largă (fără a contrazice cu nimic criteriile îmbrățișate de științele juridice¹²), suntem îndreptățiți să privim *dreptul* nu doar din unghi normativ-instituțional, ci (mai ales) și din perspectiva valorilor sale filosofice și morale centrate pe ideea slujirii binelui comun/public.

În alte cuvinte, doctrina juridică ne creează o ambianță conceptuală quasi-jusnaturalistă, însă din nefericire amputată de un normativism rigid și exagerat și de o jurisprudență fidelă. Motiv pentru care apreciem și noi, alături de nenumărați alți autori, că într-o societate democratică și liberală dreptul ca valoare filosofică și morală trebuie să preceadă dreptului ca justiție și ambele să participe la realizarea dreptății ca scop al justiției și ca premisă a înfăptuirii binelui comun sau, după alții autori (într-un sens mai amplu) binelui general. Așadar, din perspectiva acestui raționament cauzal, dreptul privit ca justiție nu poate fi decât un instrument în procesul realizării dreptății (ca scop), în timp ce dreptatea reprezintă mijlocul/instrumentul în procesul de atingere a scopului extins pe care îndeobște îl numim bine comun/bine general. Adăugând aici și faptul că standardul cel mai

⁹ I. Craiovan, *Ființa umană în noul Cod civil din perspectiva filosofiei dreptului*. În: Universul Juridic Premium nr. 4/2016.

¹⁰ Gh. Costachi, *Rolul justiției în edificarea statului de drept*, Tipografia Print Caro, Chișinău, 2021, p. 336. Apud. I. Alexandru, *Politică, administrație, justiție*, Ed. All Beck, București, 2004, pp. 105-106.

¹¹ Ge. Vlăescu, E. D. Ghica, *Introducere în studiul teoriei generale a dreptului*, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2020, p. 37.

¹² Ne referim la clasică împărțire a dreptului în drept obiectiv, drept subiectiv și știința dreptului.

înalt al *binelui comun* (ca ideal) este fără îndoială fericirea publică. Sau mai exact crearea premiselor fericirii publice, fiindcă așa cum spunea cândva Alexandru Otetelișanu, „Dreptul cuprinde norme de conduită care se nasc sub influența factorului social și factorului individual, cu scopul de a realiza fericirea indivizilor, care nu poate fi asigurată decât respectându-se interesele naționale”¹³. Desigur, nu fericirea ca plăcere primară a simțurilor, *hedone*¹⁴ (cultivată cu precădere de școala din Cirena), ci în întelesul de astăzi¹⁵, oarecum mai apropiat teoretic de fericirea aristotelică¹⁶.

Un alt jurist, supunându-ne manierelor elegante ale doctrinelor clasice, asociază dreptatea cu *libertatea* și *prosperitatea*, dar și cu *virtutea* aristotelică, iar pentru a o explica în plan juridic pornește de la o noțiune cel puțin la fel de complexă - *adevărul*. Astfel, distinsul autor susține că *adevărul* în sistemul judiciar servește la clarificarea relațiilor dintre părți în vederea corectei aplicări a normelor juridice și că, odată realizat, *criteriile adevărului nu mai sînt suficiente, intrînd în joc criteriile sau elementele dreptății...*, motiv pentru care *măsura în care se face dreptate într-un proces judiciar este croită pe tiparul adevărului*. Prin urmare, dreptatea depinde cel puțin în prima etapă de adevăr¹⁷.

2. Interdependențe: justiția și echitatea

Echitatea, o noțiune „rebelă” a filosofiei, teologiei și a culturii umane în general, studiată ulterior de filosofia dreptului¹⁸, a reușit în pofida complexității și evoluției polisemice să-și facă loc în teoria dreptului nu doar ca valoare morală, ci și ca principiu umanistic esențial al justiției. Din păcate însă, unul considerat astăzi de vastă generalitate și fără prea mare eficiență practică. Cu toate acestea, preocupările literaturii față de infrastructura morală și juridică a societății nu s-au putut sustrage importanței jurisprudențiale a noțiunii, motiv pentru care, în cele ce urmează, ne vom situa analiza între coordonatele celor două valori dialectice

¹³Apud. Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. Ediția a XI-a revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 75.

¹⁴Termenul *hedone* vine din greaca veche, de la *hedonismos* care înseamnă *plăcere*.

¹⁵Ge.Vlăescu, *Cea mai înaltă expresie a standardului de trai sau... dreptul la fericire*. În: Revista Anale. Seria Drept. Vol. XXIX, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2020, pp. 106-126.

¹⁶Ca mod de viață care unește virtutea (*arete*) cu fericirea (*eudaimonia*). *Eudemonismul*, în Grecia Antică, e un termen complex care se referă la etică, dar desemnează și teoria morală care îmbină virtutea (*arete*) cu fericirea (*eudaimonia*). Tot Aristotel descrie fericirea (*eudaimonia*) sau supremul bine de pe o poziție „*expansivă*”, bazată pe creșterea satisfacerii dorințelor. O teză pe care o vom regăsi și în gândirea juridică și filosofică a societății noastre. S. Bok, *Exploring happiness: from Aristotle to brain science*, Yale University Press, New Haven, 2010, p. 37.

¹⁷V. Stoica, *Adevărul, premisa dreptății*. În: Dilema Veche nr. 989 din 23 martie-29 martie 2023. [vizualizat la 10. 12. 2023]. Disponibil online: <https://dilemaveche.ro/sectiune/editoriale-si-opinii/tilc-show/adevarul-premisa-dreptatii-2252405.html>.

¹⁸Paternitatea denumirii de *filosofie a dreptului* îi este atribuită lui Hegel care a folosit-o în celebra sa operă *Liniile fundamentale ale filozofiei dreptului sau ale dreptului natural*.

inerente culturii umane, *justiția* și *echitatea*. Valori robuste care, deși nu s-au bucurat de un consens doctrinar rezonabil, pare-se să fie recunoscute ca fiind printre cele mai virtuozose repere morale ale finalității dreptului.

În ceea ce privește *echitate* care, după unii autori, este un principiu de drept de cea mai mare generalitate¹⁹, se impun câteva observații introspectice.

Situată axiologic la răscrucea valențelor dintre *arta binelui* și *medicină contra răutății* (sintagme atribuite justiției de Celsus și Platon) pe care romanii își întemeiau principiul *dreptății*, adică acel „*honeste vivere*” (a trăi cinstit²⁰), *echitatea* se păstrează în operele antichității sub multiple înțelesuri: *justa* măsură, echilibru, proporție, ordine etc. De aceea, nu întâmplător, se făcea apel la educația tinerilor de așa fel încât aceste valori să se reflecte atât în plan comunitar, cât și individual. Cunoscut fiind faptul că *eudemonia* aristotelică nu vizează doar așa-zisul *bine suprem*, ci se referă și la împlinirea personală (concept preluat în secolul trecut de psihologie și transpus de postmoderniști în curriculum-ul educațional). Pe de altă parte, educația antică impunea și o anumită ierarhizare axiologică astfel că exersarea virtuților morale și politice se bucura de întâietate față de plăceri sau valori materiale. Și, aici, nu ne referim doar la formarea și promovarea virtuților individuale, ci și a celor sociale care, așa cum ne spune arc peste milenii Eliade Rădulescu, se rezumă la ideea de *dreptate*, iar omul fără *dreptate* nu este nimic²¹.

Tot Eliade ne mai spune că *justiția* și *echitatea* încă din etapa copilăriei necesită o educare orientată spre ideea atingerii stării de *bine* sau de *bine comun*, iar acest scop este realizabil prin îmblânzirea contrastelor, adică a celor 2 extreme, egoism-altruism. Fiindcă în panteonul lăuntric al omului, continuă autorul, se poartă o luptă permanentă pentru stabilirea echilibrului, iar rezultatul este „omul moral”²². De aceea, nu întâmplător *echitatea* este subsumată însăși ideii de *moralitate*²³.

Din această perspectivă, *echitatea* și *moralitatea* îmbracă forma unor elemente valorice ale dreptului, desigur alături de alte valori. De altfel, legătura dintre drept și morală este susținută și de o parte considerabilă a doctrinei juridice moderne. Giorgio Del Vecchio, de pildă, pune semnul egalității între drept și morală reținând că „*ambele categorii au esențial același grad de adevăr, aceeași valoare*”²⁴, în timp ce alți autori consideră *echitatea* și *justiția* valori de esență morală care, alături de

¹⁹ V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Humanitas, București, 2004, p. 208.

²⁰ D. Baltag, *Idealul social de justiție*. În: Edificarea statului de drept, materialele conferinței internaționale științifico-practice din 26-27 septembrie 2003. Transparency International-Moldova, Chișinău, 2003, p. 111.

²¹ I. Eliade Rădulescu, *Echilibru între antiteze*, vol. I, Ed. Minerva, București, 1916, p. 176.

²² Ibidem, p. 207.

²³ E. M. Fodor, *Norma juridică-parte integrantă a normelor sociale*, Ed. Argonaut-Cluj-Napoca, 2003, pp. 18-44.

²⁴ G. Vecchio, *Lecții de filosofie juridică* (Introducere de M. Djuvara, traducere de J. Dragan Constantin.), Ed. Europa Nova, București, 1993, p.199.

buna-credință, se constituie într-un singur principiu de ordin general numit *principiul echității și justiției*²⁵.

În orice caz, important de reținut este și faptul că la nivelul teoriilor juridice noțiunea de *justiție* - care în opinia lui Djuvara reprezintă obiectul esențial al științei dreptului²⁶ - ar fi asimilat-o tehnico-legislativ pe cea a echității de la care se revendică majoritatea instituțiilor de drept. Iar odată cu afirmarea drepturilor omului (valori preluate din teoria dreptului natural) și inserarea principiului echității în documente regionale²⁷ și internaționale, justiția se manifestă ca un concept cosmopolit, vast și complex; lucru pe cât de criticabil (întrucât complexitatea vulnerabilizează noțiunea), pe atât de salutar din perspectiva umanizării dreptului normativist.

Cu toate acestea, algoritmul prioritizării echității în realizarea dreptului ni-l oferă tot anticii. Analizând conținutul interschimbabil al relației *justiție-echitate*, reținem că aceștia atribuiau celor 2 noțiuni valențe ce definesc înseși *finalitatea dreptului*. O finalitate exprimată prin aceea că legea (*nomos*), ca act normativ legislat, trebuia elaborată și aplicată cu respectarea echității (*dikaion*) sub sancțiunea de a nu fi recunoscută („*Lex injusta non est lex*”).

Cert este însă că, pentru anticii, justiția ținea de respectarea sau nerespectarea legii născocite de om (*nomos*), însă așa cum am arătat, sub condiția ca aceasta din urmă să treacă testul echității (*dikaion*). De pildă, teza aristotelică sugerează că echitatea se află deasupra legii lumești, gânditorul stagirist spunând că „*Dreptul și echitatea sunt același lucru și, deși amândouă sunt excelente și bune, totuși echitatea este un lucru mai bun*”²⁸. O asemenea apreciere ne orientează spre concluzia că echitatea trebuie să joace un rol esențial în actul de justiție, respectiv de corector al legii, asemenea controlului de constituționalitate din timpurile noastre. Iar acest raționament a stat la baza conceptului anglo-saxon „*equity*” preluat în ultimele zeci de ani și în practica Curții Europene a Drepturilor Omului, inclusiv sub o formă asimilată principiului proporționalității. Lucru care este mai puțin întâlnit la nivelul jurisprudenței naționale, unde așa cum știm predomină concepția kelsiană.

²⁵ Există și autori (Gh. Mihai, R. Motica, *Fundamentele dreptului*, Ed. All Beck, București, 1997, pp. 131-133) care consideră că principiul echității este același cu al justiției, iar buna-credință reprezintă una din dimensiunile justiției, alături de legalitate și egalitate, în timp ce alții (D. Mazilu, *Tratat de Teoria Generală a Dreptului*. Ediția a II-a, Lumina Lex, București, 2007, pp.178-183) care tratează echitatea și justiția ca principii separate.

²⁶ M. Djuvara, *Le fondement du phénomène juridique (Quelques réflexions sur les principes logiques de la connaissance juridique)*, Librairie Sirey, Paris, 1913, p. 277.

²⁷ Art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (semnată la Roma în 1950), art. 10 din Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată în 1948, prin Rezoluția 217A a Adunării Generale a ONU.

²⁸ Aristotel, *Etica nicomahică* (Traducere din limba elină de Traian Brăileanu.), Ed. Antet, București, 2012, p. 115.

Așadar, putem spune că la nivel teoretic dreptul modern și-a însușit oarecum filosofia grecească²⁹, așa cum rezultă din scrierile a numeroși autori moderni, între care îl amintim și pe ilustrul jurist român Mircea Djuvara. Acesta din urmă ne spune că justiția reprezintă scopul legii, iar reglementarea relațiilor juridice individuale trebuie să fie una echitabilă și obiectivă³⁰. În alte cuvinte, actele normative elaborate de legiuitor nu sunt suficiente prin ele însele, ci trebuie să fie și echitabile. Iar în consolidarea acestei aserțiuni, reputatul jurist așează echitatea, alături de alte valori componente, la baza principiului justiției.

Alți autori³¹, susținători ai componentei morale a dreptului, se raliază definiției lui Iustinian în sensul că noțiunea trebuie privită prin caleidoscopul principiului ei călăuzitor „a da fiecăruia ce i se cuvine”³², surprinzându-i-se conținutul în maniera unei sinteze a teoriilor doctrinare: „justiția, ca valoare socială și totodată ca principiu general al dreptului se dimensionează în ideile de justă măsură, echitate, legalitate și bună-credință”³³.

Cel mai frecvent însă în jurisprudența și literatura modernă echitatea este privită ca aparținând doar legiuitorului. Astfel că judecătorul poate face apel la aceasta doar în baza unei „delegări” a legii și numai atunci când construcția textului de lege nu reușește să se plieze pe un caz particular, știut fiind că „legiuitorul nu poate trata toate cazurile particulare”.³⁴ Sub această abordare normativistă, echitatea devine astăzi o noțiune „vagă” și „fluidă” care se constituie într-un remediu judiciar doar atunci când actul normativ o permite³⁵, tendință care, în opinia noastră, conduce la o separare a științei dreptului de dreptul însuși.

Contrapus acestui ultim concept, dicționarul juridic român spune că termenul de justiție este un „Concept ce exprimă ideea de echitate și dreptate”³⁶, în timp ce echitatea reflectă „ideea de justiție ce se bazează pe ideea de egalitate în fața legii, principiu de drept natural fondat pe reguli etice superioare normelor dreptului pozitiv”³⁷.

²⁹ După unii autori, cultura Greciei Antice este de sorginte pelasgă (geto-dacă). În acest sens, N. Densușianu, *Dacia preistorică*. Partea a I-a, Institutul de Arte Grafice „CAROL OÖBL”, București, 1913.

³⁰ Apud. I. Craiovan, *Tratat elementar de teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2001, p. 338.

³¹ M. Andreescu, *Principiile dreptului - o abordare creștină și filosofică*. [vizualizat la 10. 12. 2023]. Disponibil online: <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/708/principiile-dreptului-o-abordare-cresc%C5%9Ftin%C4%83-%C5%9Fi-filosofic%C4%83>.

³² Această expresie este susceptibilă de o multitudine de înțelesuri, așa cum reține M. R. Venittelli (M. R. Venittelli, *Lexicon, Filosofia del diritto e della politica*, Edizioni Simone, Napoli, 2001, pp. 60-62).

³³ M. Andreescu, *Op.cit.*

³⁴ C. Mihăilă, *Interpretarea normelor de drept civil spaniol în procesul de traducere*. În: *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, Tomul LXV/I, Științe Juridice, 2019, p. 91.

³⁵ I. Deleanu, *Echitatea – Echitatea – în construcțiile normative ale Noului Cod de procedură civilă*. În: *Revista Română de Drept Privat* nr. 2/2014.

³⁶ Dicționar juridic (dex) <https://legeaz.net/dictionar-juridic/justitie>.

³⁷ Dicționar juridic (dex) <https://legeaz.net/dictionar-juridic/echitate>.

Și, în sfârșit, în dicționarul explicativ al limbii române cuvântul *echitate* figurează cu semnificația de „*principiu etic și juridic care stă la baza reglementării tuturor relațiilor sociale în spiritul dreptății, egalității și justiției, al colaborării și respectului reciproc*”; „*comportare bazată pe respectarea riguros reciprocă a drepturilor și a datorilor, pe satisfacerea în mod egal a intereselor, a drepturilor și a datorilor fiecăruia*”³⁸.

Spre încheiere dorim să subliniem faptul că, în afara controlului de constituționalitate al legii (care rezolvă doar parțial problema echității), societatea noastră nu a reușit să identifice o instanță sau o formulă prin care dreptul/dreptatea să prevaleze față de potențialul distructiv al legii. Altfel spus, declinându-și efortul de a îmbina normativismul cu jusnaturalismul, societatea a ales calea ușoară, legalismul. Doar că alegerea nu se pliază tocmai pe nevoile și aspirațiile unei adevărate democrații, adică orientate către atingerea optimului de libertate și bunăstare a cetățenilor săi. Așa se face că, urmare a rigidității, amplitudinii și virulenței normativismului juridic, suntem astăzi beneficiarii unei democrații servile și a unui drept pozitiv incapabil să valorifice moștenirea valorilor noastre umaniste.

De aceea, în loc de epilog, vom reaminti nevoia reconceptualizării dreptului din perspective jusnaturaliste și a racordării lui, de pe această treaptă, la sistemul normativist. O muncă juridică ciclopică, dar nu imposibilă, mai ales că secolul trecut ne-a oferit deja un precedent – sistemul constituțional – care ar putea fi luat ca model, desigur într-o formă mai flexibilă, mai accesibilă și mai eficientă. Până atunci am putea să începem prin a schimba la nivel de mentalitate (pe căi educaționale), și, evident, în plan constituțional, paradigma „*Nimeni nu este mai presus de lege*” cu alta mult mai ajustată esenței democrației: „*Nimeni nu este deasupra dreptului, nici măcar legea*”.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Andreescu M., *Principiile dreptului - o abordare creștină și filosofică*. [vizualizat la 10. 12. 2023]. Disponibil online: <https://porunca iubirii.agaton.ro/articol/708/principiile-dreptului-o-abordare-cre%C5%9Ftin%C4%83-%C5%9Fi-filosofic%C4%83>.
2. Aristotel, *Etica nicomahică*. Traducere din limba elină de Traian Brăileanu, Ed. Antet, București, 2012.
3. Baltag D., *Idealul social de justiție*. În: Edificarea statului de drept, materialele conferinței internaționale științifico-practice din 26-27 septembrie 2003, Transparency International-Moldova, Chișinău, 2003.
4. Beleiu Gh., *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. Ediția a XI-a revăzută și adăugită de Nicolae M. și Trușcă P., Ed. Universul Juridic, București, 2007.

³⁸ Dicționarul explicativ al limbii române, <https://dexonline.ro/definitie/echitate>.

5. Bok S., *Exploring happiness: from Aristotle to brain science*, Yale University Press, New Haven, 2010.
6. Costachi Gh., *Rolul justiției în edificarea statului de drept*, Tipografia Print Caro, Chișinău, 2021.
7. Craiovan I., *Ființa umană în noul Cod civil din perspectiva filosofiei dreptului*. În: *Universul Juridic Premium* nr. 4/2016.
8. Craiovan I., *Tratat elementar de teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2001.
9. Deleanu I., *Echitatea – în construcțiile normative ale Noului Cod de procedură civilă*. În: *Revista Română de Drept Privat* nr. 2/2014.
10. Densușianu N., *Dacia preistorică*. Partea I, Institutul de Arte Grafice „CAROL OÖBL”, București, 1913.
11. Dictionar juridic (dex) <https://legeaz.net/dictionar-juridic/>.
12. Dicționarul explicativ al limbii române, <https://dexonline.ro/definitie/echitate>.
13. Djuvara M., *Le fondement du phénomène juridique (Quelques réflexions sur les principes logiques de la connaissance juridique)*, Librairie Sirey, Paris, 1913.
14. Eliade Rădulescu I., *Echilibru între antiteze*, vol. I, Ed. Minerva, București, 1916.
15. Fodor E. M., *Norma juridică-parte integrantă a normelor sociale*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2003.
16. Georgescu Șt., *Filosofia dreptului. O istorie a ideilor din ultimii 2.500 de ani*, ediția a-II-a, Ed. All Beck, București, 2001.
17. Hart H.L.A., *The Concept of Law*. Second edition, Oxford University Press, Oxford, 1994.
18. Mazilu D., *Tratat de Teoria Generală a Dreptului*. Ediția a II-a., Lumina Lex, București, 2007.
19. Mihai Gh., Motica R., *Fundamentele dreptului*, Ed. All Beck, București, 1997.
20. Mihăilă C., *Interpretarea normelor de drept civil spaniol în procesul de traducere*. În: *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, Tomul LXV/I, Științe Juridice, 2019.
21. Popa N., Eremia M.-C., Cristea S., *Teoria Generală a Dreptului*. Ediția 2, Ed. All Beck, București, 2005.
22. Rosetti-Bălănescu I., Sachelarie O., Nedelcu N., *Principiile dreptului civil român*, Editura de Stat, București, 1947.
23. Stoica V., *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Humanitas, București, 2004.
24. Stoica V., *Adevărul, premisa dreptății*. În: *Dilema Veche* nr. 989 din 23 martie-29 martie 2023. [vizualizat la 10. 12. 2023]. Disponibil online: <https://dilemaveche.ro/sectiune/editoriale-si-opinii/tilc-show/adevarul-premisa-dreptatii-2252405.html>.

25. Tomuleț C., *Asupra existenței și utilității dreptului natural: evoluția unui concept*. În: Studia Universitatis Babes Bolyai-Iurisprudentia nr.4/2000, Vol. 65.
26. Vecchio G., *Lecții de filosofie juridică* (Traducere de Dragan Constantin J.) Ed. Europa Nova, București, 1993.
27. Venittelli M. R., *Lexicon, Filosofia del diritto e della politica*, Edizioni Simone, Napoli, 2001.
28. Vlăescu Ge., *Cea mai înaltă expresie a standardului de trai sau... dreptul la fericire*. În: Revista Anale. Seria Drept. Vol. XXIX, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2020.
29. Vlăescu Ge., Ghica E. D., *Introducere în studiul teoriei generale a dreptului*, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2020.

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. MOLDOVA ȘI UCRAINA)

PARTICULARITĂȚI ALE INVESTIGĂRII ȘI DESCOPERIRII INFRAȚIUNILOR VIOLENTE SĂVÂRȘITE ÎN MEDIUL RURAL

Conf. univ. dr. Albert ANTOCI,

Drd. Alexandru FRUNZĂ

Abstract

In this article, an analysis is carried out with reference to some actions of the criminal investigation body in the framework of its investigation of violent crimes committed in the rural environment. The rural area and the specifics of committing these crimes in this area determine the course and a specific way of investigating and researching them. Thus, victims of violent crimes in rural areas are more likely to know the perpetrators, due to the small population and close-knit communities in rural areas. Therefore, according to the opinions of forensic researchers, the criminal procedure must include several legal actions, carried out by the criminal investigation body in such a way as to succeed in operative documentation, the accumulation of conclusive and useful evidence, in order to detect and attract at the responsibility of the perpetrator in any environment.

Keywords: *environment, rural, urban, city, law enforcement agency, violent crime, investigation, offender, victim.*

Introducere

Viața în mediul rural, departe de agitația orașului, se referă adesea, pe bună dreptate, la o existență pașnică, simplă și liniștită, apropiată de natură. Din păcate, acest lucru nu înseamnă că factorul criminogen este complet absent din mediul rural. Nefiind la fel de accentuate că în localitățile urbane, infracțiunile violente se comit și în localitățile rurale din țară.

Criminalitatea violentă a îngrijorat în mod constant doctrinarii și practicienii din mai multe domenii privitor la identificarea și elucidarea originilor și factorilor de risc care dau naștere acestui fenomen. De asemenea, sunt inițiate activități

legate de elaborare de strategii și metode de depistare a persoanelor predispuse la comiterea infracțiunilor violente, și nu în ultimul rând pentru prevenirea comiterii acestor acțiuni. Interesul în studierea acestui fenomen este semnificativ, și datorită riscului social pe care îl posedă infracțiunea violentă, în coraport cu alte forme de infracțiuni. Indiferent de numărul mare sau mic al infracțiunilor violente, acestea generează frică și insecuritate în rândul populației și necesită resurse sociale substanțiale pentru a investiga și a înlătura consecințele dăunătoare.

În literatura de specialitate¹, criminalitatea constituia obiectul de studiu la nivel de societate, nefiind efectuate cercetări aprofundate ce au obiect de studiu criminalitatea violentă în mediul rural, și respectiv procedura de investigare, particularitățile de administrare a probelor și documentarea propriu zisă al infracțiunilor violente comise în mediul rural.

Interpretarea conceptului de mediu rural drept: „o entitate sistemică și complexă, care include diferite obiecte, procese și fenomene ale realității de diferită natură interconectate care interacționează”², se referă la toate categoriile de relații sociale din comunitate, care apar și ulterior există în cadrul acestei entități. Respectiv, faptul comiterii unei infracțiuni violente într-un mediu unde numărul de persoane implicate este mai restrâns, acestea dacă nu sunt în relații de rudenie între ele, atunci se cunosc destul de bine, fiecare având propriile sale atitudini unul față de altul, face mult mai dificil investigarea unei infracțiuni violente care la prima vedere nu se deosebește prin nimic de cea comisă într-o localitate rurală.

Unii autori canadieni³, identifică prin criminalitatea rurală drept orice tip de violență, atentat asupra proprietății sau alt tip de infracțiune care are loc „la țară”. Acest lucru poate fi în zonele agricole de teren, în sate mici sau comunități rurale, sau orice alte zone care sunt în afara orașului mic sau mare. Rata criminalității violente și a infracțiunilor de proprietate înregistrate de poliție este mai mică în zonele rurale decât în orașe. Pentru infracțiunile violente, infractorii din zonele rurale sunt mai puțin probabil predispuși să folosească o armă în coraport cu cei care comit infracțiuni de violență în orașe. Cu toate acestea, în cazul infracțiunile violente comise cu folosirea armelor de foc în zonele rurale, cel mai des sunt folosite armele de vânătoare, în timp ce, în orașe, drept arme de foc se folosesc pistoalele.

Analiza datelor statistice existente pentru Republica Moldova relevă că cele mai multe infracțiuni au fost înregistrate în mediul urban (60,8%). Fiecare a 3-a

¹ Durkheim, É. Regulile metodei sociale (traducere), Editura Științifică, București, 1974, p. 116.

² Ionașcu V., Frunză A. Criminalitatea în mediul rural în cadrul: „Conferința științifică internațională - Omul, Criminologia, Știința”, ediția a II-a, Chișinău, 24 martie 2023, p. 135.

³ Rural Crime Prevention A Literature Review Jennifer Fraser, PhD Candidate Department of Criminology, University of Ottawa September 6, 2011, <https://www.crimepreventionottawa.ca/wp-content/uploads/2019/02/Rural-Crime-Prevention-A-literature-review.pdf>.

infracțiune a fost înregistrată în mun. Chișinău – 31,3%. Din numărul total de infracțiuni, în mun. Bălți au fost înregistrate 5,8%, în Cahul – 2,9%, Orhei– 2,8% și Ialoveni – 2,5%⁴. Conform criteriului de divizare regională a provenienței minorilor care au comis infracțiuni, se atestă că fenomenul infracțional în mediul copiilor este centrat în mediul urban - 241 persoane, comparativ cu mediul rural 181 persoane, coraportul fiind: urban afectat de 57,10 %, iar rural de 42,90 %.

Chiar dacă numărul de infracțiuni este mai mare în mediul urban decât în cel rural, acest fapt nu trebuie ignorat în ce privește efectuarea unei investigații calitative a acestora, care ținând cont de locul unde se comit asemenea infracțiuni, necesită o abordare mai specifică care contribuie la depistarea mai operativă a făptuitorului (lor).

Criminalitatea rurală este diferită de cea care are loc în orașe. În multe zone rurale, locuitorii trăiesc la distanțe mari de vecinii lor. Locuitorii pot, de asemenea, să conducă în oraș pentru a merge la muncă sau la cumpărături în timpul zilei, iar copiii și tinerii trebuie adesea să călătorească distanțe lungi pentru a ajunge la școală. Aceasta înseamnă că casele și alte proprietăți sunt lăsate fără supraveghere în timpul zilei și până seara. Există, de asemenea, o prezență redusă a poliției în multe zone rurale din cauza zonelor mari pe care acești ofițeri trebuie să le patruleze. Toți acești factori determina comiterea infracțiunilor în zonele rurale destul de ușor fără ca nimeni să vadă sau să cunoască despre aceasta⁵.

Cercetătorii din Suedia de asemenea recunosc faptul că „este esențial de cunoscut și conștientizat condițiile de muncă din zonele rurale, deoarece acestea diferă în general de cele din mediile urbane, fapt ce afectează activitatea organului de urmărire penală în procesul investigării infracțiunilor comise în mediul rural”⁶.

Odată cu dezvoltarea și fundamentarea teoretică a metodologiei de investigare, perfecționarea activității organului de urmărire penală, apariția de tehnici moderne și mijloace de cercetare, un număr de dispoziții generale privind investigarea anumitor categorii de infracțiuni au căpătat un caracter sistematizat și ordonat. Ulterioarele investigații în acest sens au condiționat apariția noțiunii de caracteristică criminalistică a infracțiunii, studierea elementelor conținutului acesteia.

Conținutul caracteristicilor infracționale ale unor categorii de infracțiuni violente precum jaful, tâlhăria, omorul, comise în mediul rural, este evidențiat prin

⁴ https://statistica.gov.md/ro/nivelul-infracționalității-in-anul-2022-9478_60321.html accesat la 10.01.2024.

⁵ Rural Crime Prevention A Literature Review Jennifer Fraser, PhD Candidate Department of Criminology, University of Ottawa September 6, 2011, <https://www.crimepreventionottawa.ca/wp-content/uploads/2019/02/Rural-Crime-Prevention-A-literature-review.pdf>;

⁶ Wooff, A. (2015). "Relationships and Responses: Policing anti-Social Behaviour in Rural Scotland". *Journal of Rural Studies* 39: 287-295. Ceccato, V. (2016). "Crime and Policing in Swedish Rural Areas" In J.F. Donnermeyer (Ed.). *The Routledge International Handbook of Rural Criminology*, pp. 387-398;

elemente care reflectă informații referitor la circumstanțele comiterii infracțiunii, obiectul atentatului criminal, metoda de comitere a acesteia, mecanismul de apariție a urmelor, caracteristica infractorului sau al grupului de persoane, particularitățile victimei etc.

Deci o trăsătură distinctă a infracțiunilor violente comise în localitățile rurale, reprezintă obiectul atentatului criminal, care pentru anumite infracțiuni violente are un caracter specific constituind din: produse agricole, animale domestice sau păsări, tehnica sau utilajele agricole, adică, obiecte care sunt atipice pentru zonele urbane⁷. Acest fapt nu înseamnă că nu se comit și alte infracțiuni violente care sunt specifice și mediului urban precum omorul, cauzarea de vătămări corporale, huliganismul, violența în familie etc. La fel este caracteristic și locul unde cel mai des sunt înregistrate acțiuni violente sau cazuri de huliganism.

În localitățile rurale, faptele de huliganism soldate cu cauzarea de vătămări corporale au loc cel mai des în străzi, lângă magazine, locurile de agrement sau alte locuri unde de obicei în zilele de odihnă și de sărbători se adună un număr mai mare de persoane⁸.

Pe lângă obiectul atentatului infracțional, subiectul acestor categorii de infracțiuni de asemenea posedă propriile sale semne speciale.

În aceeași ordine de idei, faptul comiterii infracțiunilor respective, condiționează crearea anumitor urme care sunt caracteristice numai pentru persoanele de gen masculin, fapt care este confirmat și prin mecanismul specific de realizare a acestora, care conține o informație destul de complexă despre persoana făptuitorului.

După cum au remarcat unii cercetători ruși, cărora le susținem ideile, „personalitatea infractorului, la fel ca și a victimei, de regulă pentru unele infracțiuni de violență, este caracterizată prin comportamentul antisocial, care se manifestă atât până, cât și după ce a fost comisă infracțiunea”⁹. Cel mai des, acest fapt este întâlnit în familiile social vulnerabile, în care unul din soți, concubini sau ambii duc un mod antisocial de viață fiind de regulă la evidența organului de poliție.

O altă particularitate legată de subiectul infracțiunilor de violență comise în mediul rural, se referă la sexul făptuitorului. Astfel, în majoritatea cazurilor studiate, „aplicarea violenței fizice pentru a suprima rezistența posibilă sau reală a victimei, cu folosirea armelor sau a obiectelor care le înlocuiesc, pătrunderea în curțile caselor, în ferme, hambare, sau alte încăperi destinate pentru depozitarea bunurilor în localitățile rurale, este caracteristică anume persoanelor de gen mas-

⁷ Șehovțov Liubovi, Caracteristici ale urmăririi tâlhăriilor și agresiunilor comise în mediul rural. Rezumat al tezei pentru gradul de candidat în științe juridice, Ecaterinburg, 2013, pp. 11-12, https://new-disser.ru/_avtoreferats/01006758800.pdf, accesat la 11.01.2024.

⁸ Serov Elena, Aspecte criminalistice ale combaterii infracțiunilor împotriva persoanei, Saint Petersburg, 2014, pp. 11-12.

⁹ Burdanov Valentin, Nichitin Leonid, Investigarea vătămării intenționate a sănătății, Saint Petersburg, 2000, p. 13.

culin, persoanele de gen feminin nefiind implicate în pătrunderea nemijlocită sau în genere nu participă la comiterea acestor categorii de infracțiuni”¹⁰.

La investigarea infracțiunilor violente comise și în mediul rural, un rol important pentru organul de urmărire penală îl are caracteristica criminalistică a infracțiunilor, care constituie drept sursă inițială pentru ulterioara organizare a investigării acestor categorii de infracțiuni. Din momentul obținerii informației care conține semnele unei infracțiuni, toată activitatea ulterioară de verificare a informației parvenite, inițierea unui proces penal și selectarea unei strategii optime privind identificarea făptuitorului, se face ținând cont de caracteristica criminalistică a asemenea genuri de infracțiuni și nu în ultimul rând, locul comiterii acestora.

Procesul de investigare al oricărei infracțiuni se împarte în câteva etape, pe parcursul cărora se soluționează anumite sarcini. Cele mai esențiale etape ale investigării o constituie: etapa inițială și cea ulterioară. La etapa inițială are loc o activitate minuțioasă legată de identificarea și documentarea probelor, deoarece în condițiile unui deficit de timp, acțiunile întreprinse poartă un caracter urgent. O etapă ulterioară prezintă procesul metodic și amănunțit realizat spre fundamentarea probelor inițiale obținute¹¹, pe baza cărora deja s-a creat o platformă de activitate, care permite organului de urmărire penală să fie mai flexibil în procesul de administrare a probelor.

Alegerea direcțiilor optime de investigare a faptei la etapa inițială este condiționată de informația inițială, care se conține în materialele acumulate la moment, care au servit drept temei de inițiere a unui proces penal. Din această cauză, „dacă circumstanțele create la etapa inițială a investigației diferă în dependență de sursele din care au fost obținute informațiile corespunzătoare referitor la fapta care conține elementele constitutive ale infracțiunii și în mare măsură este condiționată de caracterul și deplinătatea datelor inițiale, atunci alegerea direcțiilor de investigare este condiționează nu numai de situația creată referitor la cazul dat nemijlocit, dar și în mare măsură de posibilitatea administrării de noi probe pe acest caz”¹². Astfel, evident că în cazul investigării infracțiunilor violente din mediul rural, organul de urmărire penală în multe cazuri nu dispune de multitudinea de surse de informație ca în oraș (precum înregistrările video de pe camerele de supraveghere, numărul mare de persoane care într-un fel sau altul pot să comunice careva informații), din care motiv urmează să depună un efort mai mare în vederea depistării probelor pentru investigarea infracțiunii.

¹⁰ Dosarul nr. 4-1re-207/2021, Decizia Curții Supreme de Justiție din 9 noiembrie 2021, mun. Chișinău, www.jurisprudenta.csj.md, accesat la 19.01.2024.

¹¹ Belchin Ruslan, Enciclopedie criminalistică, 2000, p. 155.

¹² Gavlo Victor, Probleme teoretice și practică de aplicare a metodelor de investigare a anumitor tipuri de infracțiuni, Tomsc, 1985, p. 265.

Informația despre motivul comiterii infracțiunii, „organul de urmărire penală o poate obține din procesul-verbal al audierii participanților la infracțiune sau altor persoane, cercetarea la fața locului, al obiectelor și documentelor, percheziției la locul de trai al bănuitului sau altor acțiuni procesuale”¹³.

În aceeași ordine de idei, ofițerul de urmărire penală trebuie să efectueze cercetarea destul de amănunțită a întregului loc al faptei sau al altor posibile locuri unde putea fi comisă infracțiunea, la prezența obiectelor, prin intermediul cărora puteau fi cauzate vătămările corporale, accesibilitatea acestora pentru participanții la conflict etc. În cazuri aparte, asemenea cercetare permite de a combate versiunea unui accident (căderea din dorința acestuia sau lovirea victimei) sau legitima apărare. Prin urmare, ofițerul de urmărire penală trebuie să țină cont de faptul că loviturile aplicate sau faptul unei alte forme de violență aplicată pe lângă cauzarea de vătămări corporale, nu de rare ori sunt însoțite de mobilier deteriorat, veselă stricăță, geamuri sparte, uși, prezența de semne cu caracter biologic la locul comiterii faptei. Urmele identificate condiționează direcțiile de bază la efectuarea investigației și totodată servesc drept fundament pentru înaintarea a diferitor versiuni ceea ce permite analiza mult mai sigură a circumstanțelor care apar la diferite etape ale investigării.

Asemenea urme pot și trebuie să fie identificate în cadrul cercetării la fața locului. Despre ele pot relata și persoanele participante nemijlocit la fapta ce a avut loc. Este important de ținut cont și de datele oferite pe cazul investigat de persoanele care chiar dacă nu au participat sau nu au fost prezente la fața locului, dar posedă informații despre aceasta, pentru a putea stabili dacă ele nu contravin între ele sau cu alte materiale ale cazului¹⁴.

Toate urmele depistate în procesul efectuării cercetării la fața locului, urmează a fi fixate, ridicate și sigilate conform prevederilor Codului de procedură penală al R. Moldova. Prin urme ale infracțiunii se subînțeleg orice modificări al locului (mediului) unde a avut loc nemijlocit infracțiunea, sau adiacentul acesteia, care au apărut drept rezultat al comiterii faptei criminale. Pentru obținerea informației despre persoana făptuitorului, „organul de urmărire penală poate atrage la cercetarea la fața locului nemijlocit un specialist, sau ulterior după finisarea acțiunilor, fapt ce poate contribui la organizarea căutării și depistării făptuitorului pe „urme fierbinți”¹⁵.

Evident, în toate cazurile de investigare a infracțiunilor, unul din cele mai importante roluri în descoperirea acestora le reprezintă declarațiile obținute în cadrul audierii persoanelor participante la caz.

¹³ Burdanov Valentin, Nichitin Leonid, *Investigarea vătămării intenționate a sănătății*, Saint Petersburg, 2000, p. 23.

¹⁴ Serov Elena, *Aspecte criminalistice ale combaterii infracțiunilor împotriva persoanei*, Saint Petersburg, 2014, pp. 12-13.

¹⁵ Mihalev Nastea, *Particularități ale inspecției locului crimei în timpul anchetei crimelor din mediul rural*, Tula, 2012, p. 209.

În esență, declarațiile în procesul penal au o importanță deosebită, deoarece acestea relevă circumstanțele cazului, modul în care au luat cunoștință despre cele declarate, starea pe care au avut-o, consecințele suportate de pe urma comiterii infracțiunii, precum și alte aspecte ce denotă per ansamblu starea lucrurilor legate de fapta criminală și urmările ei prejudiciabile.

Există însă situații când participanții vizați „pot fi șantajați pentru a nu depune declarații împotriva bănuțului sau învinutului, pot fi amenințați privitor la schimbarea declarațiilor sau în privința lor pot fi manifestate diferite acțiuni, care prin sine duc la nesiguranța acestora și, prin urmare, pot pune în pericol viața, sănătatea, integritatea corporală, morală etc. a acestor participanți”¹⁶.

În procesul de audiere a făptuitorului, martorului sau cu oricare altă persoană prezentă la caz, organul de poliție este obligat „să se adreseze amabil și răbdător, nepermițându-și sub riscul răspunderii penale, de a recurge la careva alte acțiuni violente sau amenințări pentru obținerea informațiilor necesare”¹⁷.

Esența audierii constă în faptul că în cadrul acesteia, organul de urmărire penală aplicând metodele tactice specifice acestei acțiuni, condiționează persoana audiată să ofere declarații despre circumstanțele, care direct sau indirect au legătura cu infracțiunea investigată. Ascultând și analizând informația obținută, organul de urmărire penală o fixează în procesul-verbal de audiere, ca ulterior aceasta să fie folosită în calitate de probă pe cazul investigat¹⁸.

Organul de urmărire penală, în cazul investigării infracțiunilor de violență în mediul rural, trebuie să stabilească corect statutul procesual al persoanei audiate, să primească la timp deciziile privitor la recunoașterea persoanei în calitate de martor, victimă, făptuitor, cât și să argumenteze și necesitatea atragerii în proces al specialistului sau expertului, cât și să fixeze toate probele obținute în conformitate cu prevederile codului de procedură penală.

Ținând cont de locul comiterii a infracțiunii investigate în coraport cu legăturile sociale care există între persoanele implicate în acest proces, organul de urmărire penală trebuie să ia în considerare că datele obținute pot să conțină și informație eronată referitor la fapta ce a avut loc. În acest sens persoana audiată poate atât involuntar să ofere informații eronate, cât și intenționat să prezinte date care nu corespund realității. Un asemenea comportament poate fi legat de starea psihică specifică în care se află persoana audiată, din cauza stresului sau din cauza relațiilor în care se află persoana audiată cu alți participanți la proces, prezența unei atitudini răutăcioase sau ostile între aceștia, sentimentul de răzbunare etc.

¹⁶ Osoianu T., Ostavciuc D. Procedura audierii martorilor și victimelor în condiții speciale la faza urmăririi penale, pp. 138-139. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/138-153_0.pdf.

¹⁷ Instrucțiunea autorităților de poliție cu privire la procedura de efectuare a anchetelor, 1927, p. 1, <https://www.booksite.ru/fulltext/190163/text.pdf>.

¹⁸ Criminalistica. Caiet de curs, 2011, p. 109.

Tipul infracțiunii comise de asemenea condiționează asupra specificului de efectuare a audierii de către ofițerul de urmărire penală. Este evident faptul că „audierea unui martor pe un caz de omor din punct de vedere tactic diferă esențial de audierea realizată pe un caz de furt”¹⁹.

În legătură cu aceasta, organul de urmărire penală trebuie atent să studieze toate procesele-verbale de audiere existente la dosar și să le contrapună unul cu altul. La necesitate poate efectua confruntări între participanții la proces, experimente de urmărire penală, expertize. Victima pe caz, trebuie audiată în cel mai scurt timp din momentul comiterii infracțiunii, (dacă acest fapt permite starea lui de sănătate). O asemenea audiere este necesară pentru aprecierea sau stabilirea corectă al mecanismului faptei care a avut loc și organizarea investigării la etapa inițială.

În scopul prelucrării versiunilor create, organul de urmărire penală urmează să soluționeze așa sarcini precum: verificarea declarațiilor făptuitorului, stabilirea motivului care a servit temei pentru comiterea infracțiunii, formarea informației probatorii adăugătoare care confirmă sau infirmă declarațiile făptuitorului. Pentru soluționarea sarcinilor respective este necesară audierea făptuitorului, verificarea declarațiilor la locul comiterii faptei, audierea persoanelor care au fost prezente în momentul comiterii infracțiunii, al persoanelor ce fac aparte din cercul apropiat al victimei, prezentarea spre recunoaștere făptuitorului obiectului cu care s-a comis infracțiunea, dacă este depistat etc.

Apreciind conținutul declarațiilor din procesul-verbal de audiere al făptuitorului, organul de urmărire penală trebuie să atragă atenție la circumstanțele care au condiționat cauzarea de vătămări corporale, motivul, scopul, intenția comiterii faptei, relațiile cu victima. Analizând declarațiile făptuitorului, organul de urmărire penală trebuie să ea în considerație poziția pe care o ea persoana audiată, dacă recunoaște sau nu vinovăția, în ce anume și în ce măsură. Dacă cel audiat neagă faptul vinovăției sale, este necesar de atras atenție la explicațiile pe care le prezintă, esența și mecanismul comiterii infracțiunii, rolul acestuia în acest caz. Dacă persoana declară despre prezența unui alibi, organul de urmărire penală trebuie să întreprindă măsuri în vederea verificării acestuia²⁰.

În cazul efectuării audierii sunt interzise utilizarea de procedee care ar contraveni normelor morale (ducerea în eroare, șantajul, promisiunea unor facilități etc.)

După cum remarcă unii cercetători ruși²¹, „în sate efectuarea unor acțiuni procesuale poate fi mai dificilă decât aceleași acțiuni realizate de organul de urmărire penală în oraș”. De exemplu, este mult mai dificil de identificat persoane care ar putea participa la acțiunea de efectuare a recunoașterii împreună cu cel care

¹⁹ Corciaghin Andrei, Efectuarea acțiunilor de investigație, Saint Petersburg, 2021, p. 5.

²⁰ Serov Elena, Aspecte criminalistice ale combaterii infracțiunilor împotriva persoanei, Saint Petersburg, 2014, pp. 44-45.

²¹ Corciaghin Andrei, Efectuarea acțiunilor de investigație, Saint Petersburg, 2021, p. 119.

urmează a fi recunoscut, deoarece toți locuitorii unei localități rurale mici se cunosc bine între ei.

Situația data fără mari schimbări o întâlnim și în studiile de specialitate realizate în privința acestui subiect în Canada. Astfel, victimele infracțiunilor de violență din zonele rurale sunt mai susceptibile să-i cunoască pe autorii infracțiunilor, datorită populației mici și comunităților strâns legate din zone rurale. Sondajele privind victimizarea în Canada au constatat că locuitorii din zonele rurale sunt puțin mai mulțumiți de siguranța lor împotriva criminalității decât locuitorii orașelor mari²².

În ideal, prin intermediul audierii, ofițerul de urmărire penală, obținând informații veridice și depline, are posibilitatea de a:

- stabili prezența sau lipsa împrejurărilor care urmează a fi dovedite în cadrul cauzei penale;
- identifică izvoarele prin intermediul cărora pot fi obținute informații privitoare la cazul investigat;
- verifică veridicitatea probelor deja existente la dosar.

Concluzii

Astfel, reieșind din studiul realizat, devine evident faptul că în localitatea rurală membrii acesteia se cunosc mult mai bine între ei decât în cazul unui oraș, și nu de multe ori aceștia sunt între ei rude, (apropiate, mai îndepărtate), sau au avut careva tangențe în viața cotidiană. Din aceste considerente, suntem de părerea că pentru a înlătura posibilitatea calomnieri bănuیتului, sau a martorilor infracțiunii, cu ulterioara readministrarea a probelor, sau într-o a nu pierde din urmele ce pot fi depistate din momentul comiterii infracțiunii, urmează de suprapus datele obținute în rezultatul audierilor efectuate între toate persoanele stabilite, de realizat confruntarea între aceștia, examinarea hainelor bănuیتului și a martorilor, sau alte acțiuni procesuale ce derivă din specificul infracțiunii comise, cât și oricare alte acțiuni procesuale care ar înlătura orice dubiu asupra vinovăției persoanei bănuite.

Bibliografie:

1. Belchin Ruslan, Enciclopedie criminalistică, 2000;
2. Burdanov Valentin, Nichitin Leonid, Investigarea vătămării intenționate a sănătății, Saint Petersburg, 2000;

²² Rural Crime Prevention A Literature Review Jennifer Fraser, PhD Candidate Department of Criminology, University of Ottawa September 6, 2011, <https://www.crimepreventionottawa.ca/wp-content/uploads/2019/02/Rural-Crime-Prevention-A-literature-review.pdf>.

3. Corciaghin Andrei, Efectuarea acțiunilor de investigație, Saint Petersburg, 2021;
4. Durkheim, É. Regulile metodei sociale (traducere), Editura Științifică, București, 1974;
5. Gavlo Victor, Probleme teoretice și practică de aplicare a metodelor de investigare a anumitor tipuri de infracțiuni, Tomsc, 1985;
6. Ionașcu V., Frunză A. Criminalitatea în mediul rural în cadrul: „Conferința științifică internațională - Omul, Criminologia, Știința”, ediția a II-a, pag.135. Chișinău, 24 martie 2023;
7. Mihalev Nastea, Particularități ale inspecției locului crimei în timpul anchetei crimelor din mediul rural, Tula, 2012;
8. Osoianu T., Ostavciuc D. Procedura audierii martorilor și victimelor în condiții speciale la faza urmăririi penale, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/138-153_0.pdf;
9. Serov Elena, Aspecte criminalistice ale combaterii infracțiunilor împotriva persoanei, Saint Petersburg, 2014;
10. Șehovțov Liubovi, Caracteristici ale urmăririi tâlhăriilor și agresiunilor comise în mediul rural. Rezumat al tezei pentru gradul de candidat în științe juridice, Ecaterinburg, 2013, https://new-dissert.ru/_avtoreferats/01006758800.pdf, accesat la 11.01.2024;
11. Wooff, A. (2015). 'Relationships and Responses: Policing anti-Social Behaviour in Rural Scotland. Journal of Rural Studies 39: 287-295. Ceccato, V. (2016). 'Crime and Policing in Swedish Rural Areas.' In J.F. Donnermeyer (Ed.). The Routledge International Handbook of Rural Criminology;
12. Rural Crime Prevention A Literature Review Jennifer Fraser, PhD Candidate Department of Criminology, University of Ottawa September 6, 2011, <https://www.crimepreventionottawa.ca/wp-content/uploads/2019/02/Rural-Crime-Prevention-A-literature-review.pdf>;
13. https://statistica.gov.md/ro/nivelul-infracționalității-in-anul-2022-9478_60321.html accesat la 10.01.2024;
14. Notă Informativă. Activitatea pe domeniul siguranță copii pe parcursul a VI luni ale anului 2022 Inspectoratul Național de Securitate Publică. Direcția ordine publică https://politia.md/sites/default/files/nota_informativa_privind_activitatea_politiei_pe_domeniul_siguranta_copii_pe_parcursul_a_6_luni_2022.pdf, accesat la 19.01.2024;
15. Dosarul nr. 4-1re-207/2021, Decizia Curții Supreme de Justiție din 9 noiembrie 2021, mun. Chișinău, www.jurisprudenta.csj.md, accesat la 19.01.2024;
16. Instrucțiunea autorităților de poliție cu privire la procedura de efectuare a anchetelor, 1927, pag.1, <https://www.booksite.ru/fulltext/190163/text.pdf>
17. Caiet de curs, 2011.

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE CIRCUMSTANȚELOR AGRAVANTE PREVĂZUTE LA ART. 371 ALIN. (2), (3) CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Drd. Dianu GORDILĂ

Abstract

Researching the legal nature of the aggravating circumstances of desertion crimes, provided for in art. 371 para. (2)(3) The Criminal Code of the Republic of Moldova constitutes one of the most difficult, and at the same time, the most interesting topic for a scientific study. The aggravating circumstances, which can be found in the Criminal Code of the Republic of Moldova, represent those states, situations, circumstances, qualities, other facts of reality, external to the content of the crime, previous, concurrent or subsequent to the commission of the crime, which are related to the criminal act or the criminal and which reflect a higher gravity of the act or a greater dangerousness of the criminal. At the same time, aggravating circumstances have an accidental character. In this article, the legal nature of the aggravating circumstances that the criminal legislation of the Republic of Moldova, as well as the criminal legislation of other countries, attribute to the general criteria for establishing or individualizing the punishment is investigated. From the analysis of the criminal legislation, it is observed that the importance of the investigated circumstances is attributed to the establishment of the punishment, having an important role in the qualification of the prejudicial matter. In the same way, in this article, the opinions of specialists will be examined regarding the definition of the targeted notions. As a result, I can conclude that the investigated circumstances influence both differentiation and individualization of criminal responsibility and punishment.

Keywords: *desertion, legal nature, aggravating circumstances, criminal punishment, crime, individualization of criminal liability, criminal act, criminal, amount of punishment.*

Introducere

Infracțiunile militare constituie o categorie specială de infracțiuni, cu elemente și trăsături specifice numai lor, care le delimitează de orice altă categorie de infracțiuni din Partea Specială a Codului Penal al RM. Prin dezertare se înțelege acțiunea de a dezerta și rezultatul ei, adică acțiunea de a părăsi în mod nejustificat unitatea din care face parte, locul în care prestează serviciul sau câmpul de luptă. Obiectul nemijlocit al dezertării îl constituie ordinea de exercitare a serviciului militar, care obligă militarii să exercite serviciul militar în decursul unui termen anumit, stabilit de lege, să fie totdeauna gata să apere statul, să-și îndeplinească datoria lor constituțională și militară de apărare a Patriei. Din cele mai vechi

timpuri, datoria față de patrie a rămas și este până în prezent una dintre cele mai importante valori naționale care trebuie să caracterizeze fiecare militar în satisfacerea serviciului militar și asigurarea securității naționale. Constituția Republicii Moldova, în articolul 56 menționează că: „Devotamentul față de țară este sacru”¹. Este foarte bine cunoscut faptul că distrugerea statului, de regulă, începe cu prăbușirea armatei naționale. Prin urmare, starea disciplinei militare, a legii și ordinii ar trebui considerată nu numai ca unul dintre factorii în asigurarea protecției împotriva unui inamic extern, ci și ca un indicator al securității naționale și al stabilității interne a statului.

În conținutul legal, conform art. 77 alin. (2) din Cod Penal al RM, circumstanțele agravante se definesc ca acele circumstanțe, de care se ține cont și care se determină la stabilirea pedepsei, și anume:

(a) săvârșirea infracțiunii de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru infracțiune similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză;

(b) provocarea prin infracțiune a unor urmări grave;

(c) săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participare;

(d) săvârșirea infracțiunii din motive de prejudecată;

(e) săvârșirea infracțiunii cu bună știință împotriva unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor;

(f) săvârșirea infracțiunii asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către ea a obligațiilor de serviciu sau obștești;

(g) săvârșirea infracțiunii prin intermediul sau în prezența minorilor, persoanelor aflate în dificultate, persoanelor retardate mintal sau dependente de făptuitor;

(h) săvârșirea infracțiunii prin acte de o deosebită cruzime sau prin batjocorirea victimei;

(i) săvârșirea infracțiunii prin mijloace care prezintă un pericol social sporit;

(j) săvârșirea infracțiunii de către o persoană în stare de ebrietate, provocată de consumarea substanțelor menționate la art. 24. Instanța de judecată este în drept, în funcție de caracterul infracțiunii, să nu considere aceasta ca o circumstanță agravantă;

(k) săvârșirea infracțiunii cu folosirea armei, a munițiilor, a substanțelor explozive ori a dispozitivelor ce le imită, a mijloacelor tehnice special pregătite, a substanțelor nocive și radioactive, a preparatelor medicamentoase și a altor preparate chimico-farmacologice, precum și cu aplicarea constrângerii fizice sau psihice;

(m) săvârșirea infracțiunii profitând de starea excepțională, de calamitățile naturale, precum și de dezordini de masă;

(n) săvârșirea infracțiunii cu folosirea încrederii acordate.

¹ Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată:12.08.1994, în Monitorul Oficial nr.1, intrată în vigoare la 27.08.1994.

Infrațiunea de dezertare este incriminată de Codul Penal al Republicii Moldova în articolul 371, într-o componență de bază și în două modalități agravante: „Dezertarea, adică părăsirea unității militare, centrului de instrucție sau locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la concentrare sau mobilizare, precum și neprezentarea din același motiv la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă, săvârșită de către un militar sau rezervist”². Dacă facem niște referiri la norme similare, vom constata niște clarități în metodele de cercetare, și anume: conform Codului Penal al Republicii Tadjikistan din 21 mai 1998 nr. 574 (cu modificări și alte completări, începând cu 13 noiembrie 2023), dezertarea, presupune abandonarea neautorizată a unei unități sau a locului de serviciu în scopul sustragerii serviciului militar, precum și neprezentarea la serviciu în același scop, săvârșită de un militar care efectuează serviciul militar de conscripție. Codul penal al Republicii Uzbekistan (promulgat în vigoare la 1 aprilie 1995), Codul penal al Republicii Populare Chineze din 11 ianuarie 2016, Codul penal al Republicii Armenia, acceptat la data de 18.04.2003, la fel descrie noțiunea de dezertare ca una de abandonarea neautorizată a unei unități sau a unui loc de serviciu cu scopul de a evita complet serviciul militar, precum și neprezentarea la serviciu în același scop. Cercetând legislația altor state cu privire la infrațiunea de dezertare, am ajuns la concluzia că legiuitorul, în toate cazurile, o descrie ca o faptă prejudiciabilă, care este săvârșită cu vinovăție și este pasibilă de pedeapsa penală, numai că pentru fiecare stat aparte legiuitorul a prevăzut pedepse diferite pentru aceeași faptă. Așadar, în Codul penal al nostru, pedeapsa pentru infrațiunea de dezertare, prevăzută la art. 371 alin. (1) CP este stabilită în următoarea mărime de: „...se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 950 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani...”. În Codul penal al Republicii Tadjikistan, din 21 mai 1998, nr. 574 (cu modificări și completări începând cu 13 noiembrie 2023), dar și în Codul penal al Republicii Uzbekistan (promulgat în vigoare la 1 aprilie 1995) este prevăzută pedeapsa pentru infrațiunea de dezertare în mărime de: „... - se pedepsește cu închisoare de până la cinci ani...”³.

Notă: Un militar care a săvârșit dezertarea pentru prima dată, așa cum este prevăzut în prima parte a acestui articol, poate fi eliberat de răspundere penală dacă s-a predat în mod voluntar în termen de trei zile sau dezertarea a fost o consecință a unei combinații de circumstanțe dificile.

² GHID CU PRIVIRE LA APLICAREA PEDEPSEI, Gheorghe ULIANOVSKI, Viorica PUICA, Raisa BOTEZATU, Valeria ȘTERBEȚ, Igor DOLEA. (<https://crjm.org/wp-content/uploads/2015/01/Ghid-cu-privire-la-aplicarea-pedepsei.pdf>).

³ Igor Soroceanu, *Individualizarea pedepselor*. În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, 2016, Chișinău, Republica Moldova, CZU 34:355.232(478-25)(082).

Totodată, conscripția militară în Germania este stabilită printr-o lege specială (WPFLG⁴) și include o combinație de diferite obligații juridice publice. Principală este obligația de a efectua serviciul militar cu arme. În cazurile stabilite de lege, serviciul civil este prestat în locul serviciului militar (paragraful 1 § 3 WPFLG). Unul dintre motivele pentru introducerea serviciului public a fost prevenirea evadării în masă a serviciului militar.

Funcția de securitate a răspunderii penale în implementarea legislației privind recrutarea și serviciul militar se desfășoară în Germania în trei domenii, în legătură cu:

- 1) personalul militar care sustrage serviciul militar;
- 2) persoanele care se sustrage de la serviciul militar;
- 3) persoane care se sustrage de la serviciul public.

Formele de sustragere penală de la serviciul militar de către personalul militar sunt definite în Secțiunea I a părții a II-a a Legii penale militare [WStG⁵ „Infrațiuni împotriva îndatoririlor serviciului militar” (§ 15-18)]. Persoanele răspunzătoare pentru serviciul militar pentru sustragerea recrutării pentru serviciul militar sunt răspunzătoare în conformitate cu § 109-109a din Codul penal al Republicii Federale Germania [StGB⁶. Persoanele care se sustrage de la serviciul civil alternativ sunt supuse răspunderii penale în temeiul Legii privind serviciul public pentru obiectări de conștiință (§ 52-53 ZDG)].

Prin urmare, vom trece la analiza circumstanțelor agravante prevăzute la art. 371 alin. (2), (3) Codul Penal al Republicii Moldova. Partea Specială a Codului Penal al Republicii Moldova, și anume capitolul XVIII privind INFRAȚIUNI MILITARE descrie componența infracțiunii de dezertare, prevăzute la art. 371 alin. (1), care constituie: „Dezertarea, adică părăsirea unității militare, centrului de instrucție sau locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la concentrare sau mobilizare, precum și neprezentarea din același motiv la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă, săvârșită de către un militar sau rezervist”. În același timp, la alin. (2), (3) al respectivului articol din Partea Specială sunt prevăzute circumstanțele agravante, de care se ține cont la stabilirea pedepsei pentru infracțiunea descrisă. Acestea sunt:

- (2) Aceeași acțiune săvârșită:
 - a) cu armă;
 - b) de două sau mai multe persoane,

⁴ Wehrpflichtgesetz idF vom 14. 7. 1994 (BGBl. I 1505).

⁵ Wehrstrafgesetz (WStG). In der Fassung der Bekanntmachung vom 24. Mai 1974 (BGBl. 1 S.1213) geand. durch Gesetz vom 21.12.1979 (BGBl. 1 S.2326). Stand: 1 ianuarie 2002.

⁶ Strafgesetzbuch In der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGBl. I S. 3322) Zuletzt geändert durch Gesetz vom 22.8.2002 (BGBl. I S. 3390) mWv 30.8.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2), săvârșite:

a) pe timp de război;

b) în condiții de luptă,

(4) - exclus.

Dezertarea săvârșită cu arma

Săvârșirea infracțiunii cu arma constituie o componentă de infracțiune cu circumstanțe agravante prevăzută de art. 371 alin. (2) lit. a) CP. Aceasta constă în faptul că militarul părăsește samavolnic unitatea militară sau locul exercitării serviciului militar cu arma din dotare, încredințată lui pentru îndeplinirea obligațiilor de serviciu și concurs de infracțiune nu formează. În cazul în care militarul, în procesul dezertării, folosește arma pentru a înlesni dezertarea (amenință cu aplicarea armei personale care încearcă să-l rețină sau chiar aplică efectiv arma etc.), acțiunile lui se cer de a fi calificate prin concurs de infracțiuni: art. 371 alin. (2) lit. a) C. pen. și, după caz, art. 365 alin. (2) lit. b) C. pen. sau 369 alin. (3) lit. b) C. pen. etc. În conformitate cu art. 129 alin. (1) Cod penal, prin „arme” se înțeleg „instrumentele, piesele sau dispozitivele astfel declarate prin dispozițiile legale”. Asemenea dispoziții legale, aflate în Legea privind regimul armelor și al munițiilor, cu destinație civilă, nr. 130 din 08.06.2012, unde legiuitorul, la art. 2 din Capitolul 1, definește „arma” ca „obiect sau dispozitiv, conceput sau adaptat, prin care un plumb, un glonț ori un alt proiectil sau o substanță nocivă gazoasă, lichidă ori în altă stare, pot fi descărcate cu ajutorul unei presiuni explozive, gazoase sau atmosferice ori prin intermediul unor alți agenți propulsori”. De asemenea, la același articol al Legii sus-menționate, legiuitorul prevede următoarele tipuri de arme:

- *armă albă* – obiect sau dispozitiv care poate pune în pericol sănătatea ori integritatea corporală a persoanelor prin lovire, tăiere, împungere, cum ar fi: baioneta, sabia, spada, floreta, cuțitul, arbaleta și arcul;

- *armă de foc* – armă portabilă cu țeavă care poate arunca, este concepută să arunce sau poate fi transformată să arunce alică, un glonț ori un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie⁷.

Noțiunea „aplicării armei” se poate exprima prin: efectuarea de împușcături la locul faptei; lovirea victimei cu arma albă; aplicarea directă a armei de autoapărare; sprijinirea cuțitului de gâtul victimei; agitatea pumnului cu boxul îmbrăcat etc.

⁷ Comentariu la codul penal al Republicii Moldova Partea Speciala. (https://www.academia.edu/7140742/Comentariu_la_codul_penal_al_republicii_moldova_partea_speciala_conspecte_md_), p. 170.

Dezertarea săvârșită de două sau mai multe persoane

Săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane va avea loc în cazul când ordinul a fost dat în adresa a două sau mai multe persoane care au calitatea de subordonați, care cu intenție unică, prin acțiuni coordonate, nu execută ordinul. Pentru existența acestei agravante nu este necesară o înțelegere prealabilă, expresă, între participanți. Înțelegerea poate fi și tacită, exprimată prin coordonarea tacită a acțiunilor lor. De exemplu, în cazul unui ordin colectiv grupul întreg nu-l execută, aflându-se împreună, având cunoștință unul de acțiunile sau inacțiunile altuia. Nu e prezentă o asemenea agravantă în cazul în care doi sau mai mulți subordonați nu vor executa ordinul comun de sine stătător, aflându-se în locuri diferite și ne având cunoștință unul de acțiuni sau inacțiunile altuia. Ordinul, în sensul analizat, este de două feluri: ordin și dispoziție.

Ordinul este un act care conține o dispoziție obligatorie a comandantului (șefului) adresată subordonaților, care cere executarea unor acțiuni, respectarea unor reguli sau stabilește o ordine sau o situație. Ordinul poate fi dat în scris, verbal sau prin mijloace tehnice de legătură unui militar sau unui grup de militari.

Dispoziția este o prevedere obligatorie cuprinsă într-un act normativ și formă de transmitere a misiunilor de către comandant (șef) subordonaților privind chestiuni de serviciu sau alt gen. Dispoziția se dă în scris sau verbal⁸.

În legislația R. Moldova, definiția participației se dă în art. 41 Cod penal, conform căruia: Se consideră participație cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate. Considerăm că această definiție este prea succintă și nu întrunește în sine conținutul integru al participației penale, nu cuprinde toate elementele elucidate supra, existența cărora este strict necesară în cazul participației. Astfel, considerăm mai reușită următoarea definiție a participației penale: Participația există atunci când mai multe persoane, între care s-a stabilit o legătură subiectivă (coeziune psihică), cooperează cu acte materiale sau intelectuale la săvârșirea aceleiași infracțiuni intenționate, cooperare care nu este cerută de conținutul legal sau natural al acesteia⁹.

Anume, în cazul comiterii infracțiunii prevăzute de art. 371 Cod penal, autorul, militarul, săvârșește dezertarea, adică părăsește unitatea militară, centrul de instrucție sau locul de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la concentrare sau mobilizare, sau nu se prezintă, din același motiv, la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă etc.

⁸ Comentariu la codul penal al Republicii Moldova Partea Speciala. (https://www.academia.edu/7140742/Comentariu_la_codul_penal_al_republicii_moldova_partea_speciala_conspecte_md_), p. 140.

⁹ Ulianovschi X. Participația penală. Chișinău: Asociația Judecătorilor din R. Moldova, Centrul de drept, 2000, p. 2.

Astfel, de exemplu: – vom fi în prezența infracțiunii prevăzute de art. 371 alin. (2) lit. b) Cod penal, dezertarea, săvârșită de 2 persoane în cazul în care 2 militari din una și aceeași unitate militară, în urma unei înțelegeri prealabile și în comun, având comunitate de intenție, de a părăsi samavolnic unitatea militară, împreună au părăsit unitatea militară, în scopul eschivării de la serviciul militar;

De exemplu: Un militar în termen a hotărât să dezerteze din unitatea militară. Pentru aceasta, dânsul l-a rugat pe prietenul său, militar în termen în aceeași unitate militară, să-i pregătească un document de identitate fals, și să vină cu mașina lângă dislocația unității militare, pentru a-l deplasa într-un loc ascuns, ceea ce cel din urmă a și făcut. Părăsind samavolnic unitatea militară cu mașina pusă la dispoziție de prietenul său și folosind documentul de identitate fals, dânsul a încercat să treacă hotarul în țara vecină pentru a se sustrage de la exercitarea serviciului militar, dar a fost reținut de poliția de frontieră. În cazul dat nu vom fi în prezența semnului calificativ „săvârșirea infracțiunii de 2 sau mai multe persoane”, prevăzut de art. 371 alin. (2) lit. b) Cod penal, or, autor al infracțiunii a fost doar militarul care a părăsit unitatea militară, iar al doilea militar, care i-a pus la dispoziție mașina ca dânsul mai ușor să poată părăsi unitatea militară și i-a perfectat un document de identitate fals, pentru ca primul militar să-și poată ascunde identitatea sa, pentru a nu fi reținut și întors în unitatea militară, a săvârșit acte de complicitate, de acordare a ajutorului, înlesnind astfel dezertarea primului militar. Astfel, faptele militarului care a dezertat vor fi calificate conform prevederilor art. 371 alin. (1) Cod penal, ca dezertare, adică părăsirea unității militare, în scopul eschivării de la serviciul militar, săvârșită de către un militar, iar faptele militarului al doilea, care a înlesnit dezertarea, vor fi calificate conform prevederilor art. 42 al. 5-371 alin. (1) Cod penal, ca complicitate la dezertare, adică la părăsirea unității militare, în scopul eschivării de la serviciul militar, săvârșită de către un militar în termen.

Condițiile participației penale la săvârșirea infracțiunii militare. Pentru ca să existe o participație penală, trebuie să fie îndeplinite următoarele condiții:

- a) să existe pluralitate de făptuitori¹⁰;
- b) să existe o legătură subiectivă (coeziunea psihică) între participanți;
- c) fapta să fie săvârșită în cooperare materială sau intelectuală;
- d) săvârșirea aceleiași fapte prevăzute de legea penală;
- e) cooperarea mai multor persoane să nu fie cerută de conținutul legal al infracțiunii. Sunt și alte opinii, conform cărora pentru participația penală sunt suficiente trei condiții:
 - a) participarea la infracțiune a două sau mai multe persoane;
 - b) activitatea lor comună;
 - c) comunitatea de intenții¹¹.

¹⁰ REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT Nr. 5, 2015, pp. 2-5.

¹¹ Карпов Т. Дрепт пенал. Часть общая. Кишинэу, 1994, р. 190; Зелинский А.Ф. Соучастие в преступлении. Волгоград, 1971, с.3; Бурчак Ф.Г. Учение о соучастии в советском уголовном праве. Киев, 1969, р. 5.

La art. 371 alin. (3) C. pen., se agravează răspunderea penală pentru acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2), săvârșite¹²:

a) *pe timp de război*. Timpul de război începe din momentul declarării stării de beligeranță sau o dată cu începerea de facto a acțiunilor militare și se sfârșește în ziua și ora încetării de facto a acțiunilor militare. În cazul în care trupe sau grupe înarmate atacă sau invadează prin surprindere teritoriul Republicii Moldova, organele locale ale administrației militare sunt obligate să ia toate măsurile pentru respingerea atacurilor, fără a aștepta declararea războiului.

b) *în condițiile de luptă*. Prin condiții de luptă se înțelege aflarea unității (subunității) militare în condiții nemijlocite de pregătire de luptă sau în condiții de ducere nemijlocită a luptei (operației de luptă). Condiții de luptă pot fi atât pe timp de război, cât și pe timp de pace, când unitatea (subunitatea) militară ripostează atacului armat asupra teritoriului țării.

Art. 371 alin. (4) CP prevede ca circumstanță calificată dezertarea, prevăzută la alin. (1), (2) sau (3), săvârșită de un militar care își execută pedeapsa într-o unitate militară disciplinară. Pedeapsa trimerii într-o unitate militară disciplinară este reglementată prin art. 69 CP. Această componentă de infracțiune poate avea loc după intrarea în vigoare a sentinței judiciare prin care a fost numită pedeapsa trimerii într-o unitate disciplinară. În cazul în care trimeria militarului într-o unitate militară disciplinară a fost ilegală (sentința a fost casată cu achitarea militarului), dezertarea militarului din unitatea militară disciplinară și calificată conform articolului 371 alin. (1) CP sau, după caz, conform articolului 371 alin. (2) sau (3) CP al RM. Prin urmare, prevederile art. 371 alin. (4) sunt excluse. Conform Codului penal al Republicii Tadjikistan din 21 mai 1998 nr. 574 (cu modificări și completări începând cu 13 noiembrie 2023), circumstanțele agravante prevăzute de legiuitor sunt următoarele: Dezertarea, adică abandonarea neautorizată a unei unități sau a locului de serviciu în scopul sustragerii serviciului militar, precum și neprezențarea la serviciu în același scop, săvârșită de un militar care efectuează serviciul militar de conscripție:

- săvârșită de un ofițer, un mandatar sau un militar care efectuează serviciul militar în mod voluntar,

- dezertarea cu armele încredințate serviciului, precum și dezertarea săvârșită de un grup de persoane prin conspirație prealabilă sau de către un grup organizat;

- dezertarea săvârșită în situație de luptă sau în timp de război."

În dreptul penal german se trasează o linie clară între infracțiunile militare, ale căror subiecte pot fi doar personalul militar, și infracțiunile obișnuite, care includ infracțiunile împotriva apărării țării. În unele țări, răspunderea pentru sustragerea

¹² Manual de drept penal. Partea Specială. Alexandru BORODAC ISBN 9975-9788-7-8.

recrutării este reglementată de legea penală militară (a se vedea, de exemplu, art. 397 din Codul de justiție militară francez * (4), § 7 din Legea penală militară austriacă¹³. Un dezertor din Republica Federală Germania este recunoscut ca soldat care și-a părăsit unitatea militară fără permisiune sau lipsește fără permisiune de la locul său de serviciu militar în scopul:

- a) sustragerea de la serviciul militar pentru totdeauna (deloc);
- b) sustragerea temporară a serviciului militar în timpul pregătirii sau desfășurării unei operațiuni de luptă;
- c) sustragerea de la serviciul militar nu numai de fapt, ci și legal. În acest ultim caz, infractorul urmărește atingerea capătului raportului juridic asociat serviciului militar. Acest lucru este posibil, de exemplu, potrivit autorilor germani, prin săvârșirea unei infracțiuni, care duce la o condamnare și, în consecință, la excluderea din rândurile Bundeswehr¹⁴.

Dezertarea poate fi comisă și de o persoană bolnavă sau rănită. Dacă un militar evadează din captivitate în altă țară, de unde este posibil să se întoarcă la unitatea sa militară, atunci dezertarea se comite prin absență neautorizată de la locul de serviciu.

Cuvântul „întoarcere” înseamnă nu numai întoarcerea directă la unitatea militară, ci și înregistrarea fugarului într-o altă unitate militară a Bundeswehr, în departamentul militar și, dacă este situat în afara teritoriului Republicii Federale Germania, în ambasadă sau consulat.

O condiție necesară este ca înregistrarea să fi fost efectuată de persoana care fuge din proprie voință și din proprie inițiativă¹⁵.

Codului penal al Republicii Populare Chineze, prevede în art. 373, 376, următoarele: „Incitarea unui militar să părăsească o unitate militară sau angajarea unui militar care a părăsit cu bună știință o unitate militară, în circumstanțe agravante, se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani, arestare pe termen scurt sau supraveghere”. „Persoanele aflate în rezervă care refuză să participe la ostilități în timp de război și se sustrage de la recrutare sau de la pregătirea militară, în circumstanțe agravante, se pedepsesc cu închisoare de până la 3 ani sau arestare pe termen scurt”. „Civili care, în timp de război, refuză să participe la ostilități și se sustrage de la recrutarea militară, în circumstanțe agravante, se pedepsesc cu închisoare de până la 2 ani sau arestare pe termen scurt”.

¹³ Militarstrafgesetz (MilStG). Bundesgesetz von 30. octombrie 1970. // BGBI. N 344 (Bundesgesetzblatt) von 3. Decembrie 1970. BGBl. N 511-1974; BGBl. N 605-1987; BGBl. N 30-1998; BGBl. N 86-2000.

¹⁴ Oberlandesgericht Celle, 1997.

¹⁵ Amtliche Begründung zu den Entwürfen eines WStG und EGWStG (BT-Drucksache 2/3040, S. 12 și urm., 55 și urm.). §18.

Concluzii

Caracterizarea inflațiunii militare de dezertare este una complexă și acoperă aspecte legate de intenția și conștiința individului care comite această faptă. Infrațiunea de dezertare implică abandonul serviciului militar sau a obligațiilor față de armată dar atunci când eschivarea de la serviciul militar are loc în timp de război sau în situații de conflict, acest lucru agravează semnificativ gradul de pericol social al infrațiunii respective. În ceea ce privește caracterizarea circumstanțelor agravante infrațiunii de dezertare, aceasta constituie acele situații care pot conduce la agravarea pedepsei și au efect facultativ de agravare, lăsat la aprecierea instanței, adică acestea se iau în considerare la aplicarea însăși pedepsei pentru fapta prejudiciabilă săvârșită. Pedepsa poate fi agravată ca rezultat al existenței cauzelor de agravare și circumstanțelor agravante. Circumstanțele agravante, ca atare, nu se conțin în Partea generală, acestea fiind lăsate la discreția judecătorului referitor la reținerea sau respingerea lor ca circumstanțe agravante judiciare. Este important de menționat și faptul că nici unul dintre sistemele legislative de referință (german, italian, spaniol, portughez, olandez, francez etc.) nu conține o reglementare a unor circumstanțe agravante judiciare. Sub aspectul conținutului circumstanțelor agravante s-a decurs la o reevaluare a împrejurărilor care au aptitudinea de a evidenția un grad de pericol ridicat astfel încât să justifice reținerea acestora ca circumstanțe legale.

Astfel, percepția publică asupra dezertării în cea mai mare parte este negativă și poate ar fi necesar de careva schimbări în dispoziția normei, pentru că dea lungul timpului poate avea urmări grave, atât din punct de vedere social, cât și legal.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată:12.08.1994 în Monitorul Oficial nr.1, intrată în vigoare la 27.08.1994;
2. GHID CU PRIVIRE LA APLICAREA PEDEPSEI, Gheorghe ULIANOVSKI, Viorica PUICA, Raisa BOTEZATU, Valeria ȘTERBEȚ, Igor DOLEA. (<https://crjm.org/wp-content/uploads/2015/01/Ghid-cu-privire-la-aplicarea-pedepsei.pdf>)
3. Wehrpflichtgesetz idF vom 14. 7. 1994 (BGBl. I 1505).
4. Wehrstrafgesetz (WStG). In der Fassung der Bekanntmachung vom 24. Mai 1974 (BGBl. 1 S.1213) geand. durch Gesetz vom 21.12.1979 (BGBl. 1 S.2326). Stand: 1 ianuarie 2002.
5. Strafgesetzbuch In der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGBl. I S. 3322) Zuletzt geändert durch Gesetz vom 22.8.2002 (BGBl. I S. 3390) mWv 30.8.

6. Comentariu la codul penal al Republicii Moldova Partea Speciala. (https://www.academia.edu/7140742/Comentariu_la_codul_penal_al_republicii_moldova_partea_speciala_conspecte_md_)
7. Ulianovschi X. Participația penală. Chișinău: Asociația Judecătorilor din R. Moldova, Centrul de drept, 2000.
8. REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT Nr. 5, 2015.
9. Carпов T. Drept penal. Partea generală. Chișinău, 1994, p.190; Зелинский А.Ф. Соучастие в преступлении. Волгоград, 1971, с.3; Бурчак Ф.Г. Учение о соучастии в советском уголовном праве. Киев, 1969.
10. Manual de drept penal. Partea Specială. Alexandru BORODAC ISBN 9975-9788-7-8.
11. Militarstrafgesetz (MilStG). Bundesgesetz von 30. octombrie 1970. // BGBl. N 344 (Bundesgesetzblatt) von 3. Decembrie 1970. BGBl. N 511-1974; BGBl. N 605-1987; BGBl. N 30-1998; BGBl. N 86-2000.
12. Oberlandesgericht Celle, 1997.
13. Amtliche Begründung zu den Entwurfen eines WStG und EGWStG (BT-Drucksache 2/3040, S. 12 și urm., 55 și urm.). §18.
14. Autor la articol-Participația la infracțiunile militare Xenofon Ulianovschi, doctor habilitat în drept, profesor universitar,
15. Codul penal al Republicii Moldova. Legea nr.985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.28-129/art.1012 din 13.09.2002, Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74/ art.195 din 14.04.2009;
16. Comentariu cod penal, sub redacția dr. Alexei BARBĂNEAGRĂ, CENTRUL de drept al avocaților, Chișinău 2003;
17. <https://turii.com.ua/ru/publications/otvetstvennost-za-dezertirstvo/#anchor2>;
18. Igor Soroceanu, *Individualizarea pedepselor*. În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, 2016, Chișinău, Republica Moldova, CZU 34:355.232(478-25)(082).

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

• ABSTRACT

In February 2024, several legislative acts were published in the Official Journal, among which we mention: Instructions of the Minister of Health No. 1861/2024 on the establishment of a state of epidemiological alert caused by influenza; ECHR judgment of 20 June 2023 in the case of T. v. Romania (Application No. 37.113/17); ECHR judgment of 26 September 2023 in the case of C. against Romania (Application No. 23.112/16); Order of the Minister of Education (OME) No. 3694/2024 on the structure of the school year 2024-2025; Order of the Secretary General of the Chamber of Deputies (OSGCD), of the Secretary General of the Senate (OSGS) and of the President of the National Public Pension House (OPCNPP) No. 285/135/210/2024 for the approval of the Rules on the implementation of the provisions of Article XV of Law No. 282/2023 for the amendment and completion of some normative acts in the field of service pensions and of Law No. 227/2015 on the Fiscal Code; Order of the Minister of Justice (OMJ) No. 381/C/2024 for the approval of the tariffs for the information and documents issued from the Bulletin of Insolvency Proceedings; Order of the President of the National Civil Servants Agency (OPANFP) No. 332/2024 for the approval of the Framework Methodology for the analysis of posts.

A number of other regulations were also amended in February, including: Regulation on the competition for admission to the judiciary, approved by the Decision of the Plenum of the Superior Council of Magistracy (HCSM) no. 115/2023; GEO no. 67/2023 on the establishment of a temporary measure to combat the excessive increase in the prices of some agricultural and food products, GEO No 115/2023 on some fiscal-budgetary measures in the field of public expenditure, for fiscal consolidation, to combat tax evasion, to amend and supplement some normative acts and to extend some deadlines, Land Improvement Law No 138/2004.

Not least, in the Official Gazette of February was also published the ECHR judgment of 30 March 2023 in the case of S. et alii v. Romania (Application No. 36127/19 and 7 more applications).

REGULAMENTUL PRIVIND CONCURSUL DE ADMITERE ÎN MAGISTRATURĂ – MODIFICĂRI (HCSM NR. 11/2024)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Regulamentul privind concursul de admitere în	Hotărârea Plenului Consiliului Superior al	– <i>modifică: Anexa nr. 1.</i>

magistratură, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii (HCSM) nr. 115/2023 (M. Of. nr. 605 și 605 bis din 3 iulie 2023)	Magistraturii (HCSM) nr. 11/2024 pentru modificarea Regulamentului privind concursul de admitere în magistratură, aprobat prin HCSM nr. 115/2023 (M. Of. nr. 90 din 31 ianuarie 2024)	
--	---	--

În M. Of. nr 90 din data de 31 ianuarie 2024 s-a publicat **Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii (HCSM) nr. 11/2024 pentru modificarea Regulamentului privind concursul de admitere în magistratură, aprobat prin HCSM nr. 115/2023.**

Redăm, în cele ce urmează, modificările aduse Regulamentului.

Anexa nr. 1

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **anexa nr. 1 se modifică și se înlocuiește** cu anexa care face parte integrantă din prezenta hotărâre.

ANEXĂ: METODOLOGIE privind organizarea și desfășurarea testării psihologice din cadrul concursului de admitere în magistratură

(- Anexa nr. 1 la regulament)

Scopul metodologiei constă în asigurarea unui cadru unitar de desfășurare a procedurii de testare, respectiv reexaminare psihologică.

Activitatea de psihologie de la nivelul Consiliului este organizată potrivit Legii nr. 213/2004 privind exercitarea profesiei de psiholog cu drept de liberă practică, înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Psihologilor din România, cu modificările și completările ulterioare.

Prestarea serviciilor psihologice de către psihologii desemnați să realizeze testarea, respectiv reexaminarea psihologică este condiționată de deținerea atestului de liberă practică în specialitatea „psihologia muncii și organizațională”, treapta de specializare cel puțin „autonom”, eliberat în conformitate cu dispozițiile legale în vigoare, precum și de dreptul de a desfășura activitățile prevăzute de dispozițiile art. 5 din Legea nr. 213/2004, cu modificările și completările ulterioare.

Rezultatele obținute de către candidații examinați în cadrul procedurii de testare, respectiv de reexaminare psihologică vor fi raportate la același set de criterii, stabilite în conformitate cu dispozițiile din Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 131/2023 privind aprobarea profilurilor psihoprofessionale ale profesiei de judecător, respectiv procuror.

Criteriile utilizate în cadrul testării, respectiv reexaminării psihologice, precum și standardele de admitere sunt următoarele:

A. Criterii privind aptitudinile cognitive

Dimensiuni evaluate/Scor	Foarte slab	Slab	Mediu	Bun	Foarte bun
ACV1					
ACV2					
ACV3					
ACV4					
ACP1					
ACP2					
ACP3					
ACP4					
ACP5					
Rezultatul evaluării aptitudinii cognitive generale (ACG)					
Calificativ	Respins		Admis		

B. Criterii privind profilul de personalitate

Criterii/Scor	Foarte slab FS: A5 1-3	Slab S: A4 4-6	Mediu M: A3 7-9	Bun B: A2 10-12	Foarte bun FB: A1 13-15
Capacitatea de luare a deciziilor					
Capacitatea de asumare a răspunderii					
Capacitatea de a manifesta abilități interpersonale și de lucru în echipă					
Capacitatea de a manifesta echilibru și rezistență la stres					
Rezultatul evaluării criteriilor privind profilul de personalitate					
Calificativ	Respins			Admis	

În cazul în care la evaluarea aptitudinii cognitive generale (ACG) sau la evaluarea criteriilor privind profilul de personalitate candidatul nu întrunește standardul minim acceptat, urmează a fi declarat Respins.

Evaluarea criteriilor/constructelor cognitive se realizează exclusiv prin raportarea scorului obținut de candidat la etalonul recomandat de producătorul instrumentelor psihologice utilizate.

În cazul criteriilor privind profilul de personalitate, evaluarea are în vedere integrarea informațiilor cu semnificație psihologică obținute cu ajutorul testului scris și interviului. Pentru fiecare categorie de criterii prevăzute la lit. B se acordă maximum 15 puncte. Calificativul reprezintă media aritmetică a notelor acordate la fiecare criteriu privind profilul de personalitate.

În selectarea metodelor și tehnicilor de evaluare psihologică se vor avea în vedere caracterul standardizat al acestora, precum și corespondența constructelor psihologice măsurate cu criteriile stabilite prin prezenta metodologie.

Compartimentul de psihologie a personalului, structură de specialitate înregistrată în Registrul structurilor de psihologie conform Avizului de funcționare nr. 5/2011 eliberat de Comitetul director al Colegiului Psihologilor din România, asigură coordonarea metodologică a psihologilor desemnați să realizeze testarea, respectiv reexaminarea psihologică prin punerea la dispoziția acestora a metodelor și tehnicilor de evaluare standardizate.

Tehnicile și metodele de evaluare standardizate sunt avizate de către comisia de metodologie din cadrul Colegiului Psihologilor din România, utilizarea acestora de către psihologii desemnați să realizeze testarea, respectiv reexaminarea psihologică fiind condiționată de respectarea licenței de utilizare, manualului tehnic, precum și a principiilor prevăzute de dispozițiile art. 3 din Hotărârea Comitetului director al Colegiului Psihologilor din România nr. 1/2006 privind constituirea, declararea, înregistrarea și funcționarea cabinetelor individuale, cabinetelor asociate, societăților civile profesionale de psihologie, precum și exercitarea profesiei de psiholog cu drept de liberă practică în sectorul public sau privat, în regim salarial, cu modificările ulterioare.

Tehnicile și metodele de evaluare standardizate vor fi utilizate de către psihologii desemnați doar în scopul îndeplinirii activităților specifice în cadrul procedurii de testare, respectiv de reexaminare psihologică a candidaților, fiind interzisă înstrăinarea, fotocopierea, stocarea sau divulgarea informațiilor, datelor, documentelor sau a oricăror alte materiale folosite/primite pe parcursul îndeplinirii atribuțiilor specifice.

Datele și informațiile cu semnificație psihologică colectate în cadrul procedurii de testare, respectiv de reexaminare psihologică vor fi prelucrate în conformitate cu Regulamentul (UE) nr. 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE.

Testarea psihologică constă în susținerea unui test scris și a unui interviu în fața unui psiholog desemnat de Plenul Consiliului Superior al Magistraturii din

rândul psihologilor din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii, Înaltei Curți de Casație și Justiție, Inspecției Judiciare, Institutului Național al Magistraturii, Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, curților de apel, parchetelor de pe lângă acestea ori din Registrul unic al psihologilor cu drept de liberă practică din România atestați în condițiile legii.

În funcție de numărul candidaților, aceștia vor putea fi repartizați pe grupe după criteriul alfabetic, urmând ca fiecare grupă să susțină testarea psihologică în fața câte unui psiholog.

În structurarea unei sesiuni de testare psihologică se va avea în vedere ca metodele și tehnicile propuse să respecte următoarele cerințe de aplicare și de timp efectiv de lucru:

- testare scrisă: colectiv, timp efectiv de lucru de minimum 3 ore;
- interviu: individual, timp efectiv de lucru de minimum 30 de minute/candidat.

Aplicarea testelor scrise se va face după completarea consimțământului informat și realizarea instructajului. Instructajul se va realiza pentru fiecare test din bateria de evaluare, conform manualului tehnic, cu respectarea succesiunii de aplicare.

Accesul la susținerea testului scris și a interviului este condiționat de prezentarea unui act de identitate valabil și semnarea de către candidat a tabelului de prezență.

Interviul în cadrul procedurii de testare, respectiv de reexaminare psihologică va fi unul de tip standardizat, dar cu o structură care să ofere oportunitatea candidaților de a-și demonstra abilitățile, condus de către psihologul examinator într-un cadru formal, conform ghidului de interviu.

Interviul se desfășoară pe baza rezultatelor obținute la testul scris și are drept scop culegerea de informații legate de conduite și experiențe concrete, relevante în raport cu criteriile evaluate, acestea fiind apreciate din perspectiva capacității persoanei de a-și controla comportamentul într-o manieră care să asigure adaptarea eficientă la solicitările profesionale.

Cerințele pentru care psihologul examinator trebuie să ia o decizie cu privire la nivelul de dezvoltare în cadrul interviului sunt:

1. capacitatea de luare a deciziilor;
2. capacitatea de asumare a răspunderii;
3. capacitatea de a manifesta abilități interpersonale și de lucru în echipă;
4. capacitatea de a manifesta echilibru și rezistență la stres.

Având în vedere asigurarea unui standard unitar de evaluare a calității răspunsurilor, în cadrul interviului se vor utiliza grile de evaluare cu ancore comportamentale în 5 trepte, unde 1 reprezintă un nivel foarte slab de dezvoltare a cerinței evaluate, iar 5 reprezintă un nivel foarte bun de dezvoltare a cerinței evaluate.

Concluziile rezultate în urma susținerii testului scris și a interviului vor fi consemnate de către psihologul examinator, pentru fiecare candidat, în raportul de evaluare psihocomportamentală.

Raportul de evaluare psihocomportamentală va avea o structură standardizată și va cuprinde, pentru fiecare dintre criteriile stabilite, informații relevante despre persoana evaluată rezultate ca urmare a coroborării informațiilor cu semnificație psihologică obținute în urma susținerii testului scris și interviului, precum și calificativul „Admis” sau „Respins”.

Raportul de evaluare psihocomportamentală va conține pe ultima pagină parafa psihologului examinator.

În vederea publicării rezultatelor testării psihologice, fiecărui candidat îi va fi atribuit un cod alcătuit dintr-o literă și patru cifre. Calificativul acordat se aduce la cunoștință prin publicarea pe pagina de internet a Consiliului Superior al Magistraturii și a Institutului Național al Magistraturii.

Candidații nemulțumiți de calificativul acordat pot formula, în termen de 24 de ore de la publicarea rezultatelor, contestații care se transmit prin fax sau e-mail la Institutul Național al Magistraturii.

Contestațiile se soluționează de comisia de reexaminare psihologică, formată din 3 psihologi, desemnați în mod similar celui prevăzut la testarea psihologică, alții decât cei care au examinat candidații inițial. Reexaminarea psihologică se realizează prin reevaluarea testului scris aplicat inițial, aplicarea unui nou test scris și susținerea unui nou interviu. Cerințele privind desfășurarea testării scrise, interviului și întocmirea raportului de evaluare psihocomportamentală se aplică în mod corespunzător.

Calificativul acordat de comisia de reexaminare psihologică este definitiv și se aduce la cunoștință prin publicarea pe pagina de internet a Consiliului Superior al Magistraturii și a Institutului Național al Magistraturii.

Compartimentul de psihologie a personalului asigură centralizarea și arhivarea documentelor utilizate în cadrul procedurii de testare, respectiv de reexaminare psihologică.

INSTITUIREA STĂRII DE ALERTĂ EPIDEMIOLOGICĂ
DETERMINATE DE GRIPĂ (INSTRUCȚIUNEA NR. 1861/2024)

De Redacția Pro Lege

Actul public în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Instrucțiunile ministrului Sănătății nr. 1861/2024 privind instituirea stării de alertă epidemiologică determinate de gripă (M. Of. nr. 101 din 2 februarie 2024)	Văzând: – Referatul Direcției generale sănătate publică și programe de sănătate nr. AR 1.850 din 2.02.2024; – Adresa Institutului Național de Sănătate Publică nr. 209 din 1.02.2024; Având în vedere: – art. 2 alin. (6) și art. 5 lit. i) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, rep.; În temeiul: – art. 7 alin. (4) din H.G. nr. 144/2010 privind organizarea și funcționarea Ministerului Sănătății.	<i>Măsuri generale recomandate pentru populație sunt: consultarea medicului de familie la apariția simptomelor respiratorii pentru a stabili indicațiile terapeutice, izolarea și eventuale investigații suplimentare, evitarea aglomerațiilor, aerisirea spațiilor închise și purtarea măștii de protecție etc.</i>

În M. Of. nr. 101 din data de 2 februarie 2024 s-au publicat **Instrucțiunile ministrului Sănătății nr. 1861/2024 privind instituirea stării de alertă epidemiologică determinate de gripă**.
Vă prezentăm, în cele ce urmează, cele mai importante dispoziții din respectivul act normativ:

Art. 1

Având în vedere creșterea numărului de cazuri de îmbolnăvire prin gripă și depășirea mediei față de sezoanele anterioare, se instituie starea de alertă epidemiologică determinată de gripă.

Art. 2

În vederea prevenirii și limitării îmbolnăvirilor prin gripă și alte infecții virale respiratorii, începând cu data intrării în vigoare a prezentei instrucțiuni, la nivelul unităților sanitare cu paturi se aplică următoarele măsuri:

a) limitarea programului de vizită al aparținătorilor pacienților internați, pe baza analizei efectuate de către direcția de sănătate publică județeană sau a municipiului București, conform prevederilor Ordinului ministrului sănătății nr. 3.670/2022 privind stabilirea programului de vizite în unitățile sanitare publice;

b) realizarea triajului epidemiologic zilnic pentru personalul medico-sanitar și auxiliar, cu recomandarea de izolare voluntară la domiciliu a celor depistați cu simptomatologie respiratorie sau efectuarea de activități ce nu implică interacțiunea cu pacienții;

c) purtarea echipamentului de protecție adecvat, respectiv măști, mănuși, halate, de către personalul medical și alte persoane care intră în contact cu pacienții;

d) asigurarea stocurilor de antivirale, în special de către unitățile sanitare cu paturi care internează cazuri de infecții respiratorii acute;

e) asigurarea instituirii terapiei antivirale specifice la pacienții care prezintă tablou clinic compatibil cu gripa cu/fără diagnostic de laborator, după caz;

f) asigurarea condițiilor necesare pentru vaccinarea antigripală a personalului medico-sanitar și auxiliar nevaccinat;

g) asigurarea sau refacerea, după caz, a stocurilor de echipamente de protecție și utilizarea corespunzătoare a acestora de către personalul medico-sanitar și auxiliar;

h) asigurarea sau refacerea, după caz, a stocurilor de antiseptice și dezinfectante, pentru o igienă riguroasă a mâinilor și a suprafețelor.

Art. 3

La nivelul angajatorilor din toate sectoarele de activitate se recomandă:

a) evitarea aglomerărilor în spațiile de lucru, acolo unde este posibil;

b) realizarea unui triaj epidemiologic zilnic și recomandarea de izolare voluntară la domiciliu a celor depistați cu simptomatologie respiratorie;

c) încurajarea vaccinării antigripale a personalului.

Art. 4

Direcțiile de sănătate publică județene și a municipiului București vor colabora cu inspectoratele școlare din teritoriu, în vederea instituirii măsurilor de prevenire

a îmbolnăvirilor prin infecții respiratorii acute și gripă în unitățile/instituțiile de învățământ, după cum urmează:

- a) realizarea triajului zilnic în colectivitățile școlare;
- b) informarea părinților sau aparținătorilor legali privind semnele și simptomele infecțiilor respiratorii;
- c) asigurarea materialelor necesare pentru dezinfecția periodică a mâinilor și suprafețelor;
- d) aerisirea periodică a încăperilor;
- e) respectarea etichetei tusei și strănutului, utilizarea de batiste de unică folosință.

Art. 5

Măsurile generale recomandate pentru populație sunt:

- a) consultarea medicului de familie la apariția simptomelor respiratorii pentru a stabili indicațiile terapeutice, izolarea la domiciliu și eventuale investigații suplimentare;
- b) pentru persoanele care prezintă simptomatologie respiratorie se recomandă purtarea măștii de protecție dacă trebuie să se deplaseze în comunitate;
- c) respectarea etichetei tusei și strănutului, utilizarea de batiste de unică folosință;
- d) menținerea unei igiene adecvate a mâinilor, în vederea reducerii răspândirii virusului;
- e) evitarea aglomerațiilor, aerisirea spațiilor închise și purtarea măștii de protecție;
- f) continuarea vaccinării antigripale, în special pentru populația expusă la risc crescut de îmbolnăvire sau complicații ale gripei – persoane cu vârsta peste 65 de ani, gravide, persoane imunodeprimăte, persoane cu afecțiuni cronice respiratorii sau cardiace.

Art. 6

Direcțiile de sănătate publică județene și a municipiului București și unitățile sanitare cu paturi duc la îndeplinire prevederile prezentei instrucțiuni.

O.U.G. NR. 67/2023 PRIVIND INSTITUIREA UNEI MĂSURI
CU CARACTER TEMPORAR DE COMBATERE A CREȘTERII
EXCESIVE A PREȚURILOR LA UNELE PRODUSE AGRICOLE
ȘI ALIMENTARE - MODIFICĂRI (O.U.G. 5/2024)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
O.U.G. nr. 67/2023 privind instituirea unei măsuri cu caracter temporar de combatere a creșterii excesive a prețurilor la unele produse agricole și alimentare (M. Of. nr. 602 din 30 iunie 2023, aprobată prin Legea nr. 10/2024) O.U.G. nr. 115/2023 privind unele măsuri fiscal-bugetare în domeniul cheltuielilor publice, pentru consolidare fiscală, combaterea evaziunii fiscale, pentru modificarea și completarea unor acte normative, precum și pentru prorogarea unor termene (M. Of. nr. 1139 din 15 decembrie 2023) Legea îmbunătățirilor	O.U.G. nr. 4/2024 pentru modificarea și completarea O.U.G. nr. 67/2023 privind instituirea unei măsuri cu caracter temporar de combatere a creșterii excesive a prețurilor la unele produse agricole și alimentare, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative (M. Of. nr. 93 din 31 ianuarie 2024)	O.U.G. nr. 67/2023: - <i>modifică</i>: art. 8 și Anexa; - <i>introduce</i>: art. 7[^]1. O.U.G. nr. 115/2023: - <i>introduce</i>: art. XLVIII alin. (9)-(11); Legea nr. 138/2004: - <i>modifică</i>: art. 6 alin. (4).

funciare nr. 138/2004 (repub. în M. Of. nr. 88 din 13 februarie 2009)		
--	--	--

În M. Of. nr. 93 din data de 31 ianuarie 2024 s-a publicat **O.G. nr. 4/2024 pentru modificarea și completarea O.U.G. nr. 67/2023 privind instituirea unei măsuri cu caracter temporar de combatere a creșterii excesive a prețurilor la unele produse agricole și alimentare, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative.**

Redăm, în cele ce urmează, cele mai importante modificări aduse respectivului act normativ.

O.U.G. nr. 67/2023

Art. 7¹

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **după articolul 7 se introduce un nou articol, art. 7¹**, cu următorul cuprins:

„Art. 7¹

Prin ordin comun al ministrului agriculturii și dezvoltării rurale, al ministrului economiei, antreprenoriatului și turismului și al președintelui Consiliului Concurenței se va institui un mecanism de monitorizare a prețurilor produselor agricole și alimentare”.

Art. 8

Vechea reglementare

„Art. 8

Prezenta ordonanță de urgență se aplică pentru o perioadă de 90 de zile de la data intrării acesteia în vigoare”.

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **articolul 8 se modifică** și va avea următorul cuprins:

„Art. 8

Prezenta ordonanță de urgență se aplică **până la data de 31 martie 2024**”.

Anexa

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **anexa se modifică și se înlocuiește** cu anexa la prezenta ordonanță de urgență.

ANEXĂ: LISTA de produse agricole și alimentare

(Anexa la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 67/2023)

1. Pâine albă simplă cu gramaj cuprins între 300-500 grame, fără specialități
2. Lapte de vacă de consum 1 l, grăsime 1,5%, cu excepția UHT

3. Brânză telemea de vacă vrac
4. Iaurt simplu din lapte de vacă, 3,5% grăsime, cu gramaj maxim 200 grame
5. Făină albă de grâu „000” până la 1 kg
6. Mălai până la 1 kg
7. Ouă de găină calibrul M
8. Ulei de floarea-soarelui până la 2 l
9. Carne proaspătă pui*

* Carne pui, în aplicarea prezentei ordonanțe de urgență, înseamnă: pui întreg, tacâmuri de pui, pulpe pui întregi cu os și aripi de pui, varianta standard.

10. Carne proaspătă porc**

** Carne porc, în aplicarea prezentei ordonanțe de urgență, înseamnă: carne porc lucru, pulpă porc cu os și fără os, spată de porc.

11. Legume proaspete vrac***

*** Legume proaspete vrac, în aplicarea prezentei ordonanțe de urgență, înseamnă: roșii, ceapă, castraveți, fasole uscată, morcovi, ardei gras Bianca și ardei capia, usturoi.

12. Fructe proaspete vrac****

**** Fructe proaspete vrac, în aplicarea prezentei ordonanțe de urgență, înseamnă mere roșii și mere golden, prune, pere, struguri de masă.

13. Cartofi proaspeți albi vrac
14. Zahăr alb tos până la 1 kg
15. Smântână – 12% grăsime
16. Unt până la 250 grame
17. Magiun până la 350 grame

O.U.G. nr. 115/2023

Art. XLVIII alin. (9)-(11)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul XLVIII după alineatul (8) se introduc trei noi alineate, alin. (9)-(11)**, cu următorul cuprins:

„(9) Mecanismul de implementare a măsurilor de sprijin prevăzute la alin. (1) cuprinde următoarele: categoriile de destinatari finali, valoarea sprijinului material pentru măsura prevăzută la alin. (1) lit. b), modalitatea de utilizare a sprijinului material pe întreaga perioadă de acordare.

(10) Sprijinul material prevăzut la alin. (1) este asimilat prestațiilor sociale și nu se consideră venit net lunar în înțelesul art. 10 alin. (1) din Legea nr. 196/2016

privind venitul minim de incluziune, cu modificările și completările ulterioare, și al Legii nr. 226/2021 privind stabilirea măsurilor de protecție socială pentru consumatorul vulnerabil de energie, cu modificările ulterioare, și reprezintă venit neimpozabil conform prevederilor art. 62 lit. a) din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare.

(11) Tichetul social pe suport electronic pentru produse alimentare și mese calde este asimilat biletelor de valoare, este emis de către unitățile emitente și i se aplică regimul juridic instituit prin dispozițiile Legii nr. 165/2018 privind acordarea biletelor de valoare, cu modificările și completările ulterioare”.

Legea nr. 138/2004

Art. 6 alin. (4)

Vechea reglementare

„(4) Organizațiile de îmbunătățiri funciare, denumite în continuare organizații, și federațiile de organizații de îmbunătățiri funciare, denumite în continuare federații, beneficiare de finanțare publică nerambursabilă în procent de 100% pentru proiectele de investiții declarate eligibile în cadrul Programului Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020 sau alte fonduri publice, au calitate de autoritate contractantă”.

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 6 alineatul (4) se modifică** și va avea următorul cuprins:

„(4) Organizațiile de îmbunătățiri funciare, denumite în continuare organizații, și federațiile de organizații de îmbunătățiri funciare, denumite în continuare federații, beneficiază de finanțare publică nerambursabilă sau alte fonduri publice”.

HOTĂRÂREA CEDO DIN 30 MARTIE 2023 ÎN CAUZA S. ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 36.127/19 ȘI ALTE 7 CERERI)

De Redacția Pro Lege

Hotărârea CEDO din 30 martie 2023 în Cauza S. și alții împotriva României (Cererea nr. 36.127/19 și alte 7 cereri conexe)

În M. Of. nr. 102 din data de 5 februarie 2024 s-a publicat **Hotărârea CEDO din 30 martie 2023 în Cauza S. și alții împotriva României (Cererea nr. 36.127/19 și alte 7 cereri)**.

Vă prezentăm, în continuare, dispozițiile respectivei hotărâri.

I. Cu privire la conexarea cererilor

5. Având în vedere obiectul similar al cererilor, Curtea consideră necesar să conexeze examinarea acestora în vederea pronunțării unei singure hotărâri.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 § 1 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1

6. Reclamanții s-au plâns de neexecutarea sau executarea cu întârziere a deciziilor interne pronunțate în favoarea lor. Aceștia au invocat, în mod expres sau în esență, art. 6 § 1 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1.

7. Curtea reiterează că executarea unei hotărâri pronunțate de orice instanță trebuie considerată ca o parte integrantă din „proces”, în sensul art. 6. De asemenea, Curtea reamintește jurisprudența sa cu privire la neexecutarea sau executarea cu întârziere a hotărârilor definitive interne (a se vedea *Hornsby împotriva Greciei*, nr. 18.357/91, pct. 40, Culegere de hotărâri și decizii 1997-II).

8. În Cauza principală Fundația Cămine de Elevi ale Bisericii Reformate și Stanomirescu împotriva României, nr. 2.699/03 și 43.597/07, 7 ianuarie 2014, Curtea a constatat deja o încălcare în privința unor aspecte similare cu cele din prezenta cauză, atunci când statul era debitor.

9. În continuare, Curtea observă că hotărârile interne din prezentele cereri obligau diferite autorități publice să plătească reclamanților diferite sume de bani sau le obligau să întreprindă alte acțiuni specifice (a se vedea tabelul anexat pentru detalii ale dispozițiilor instanțelor). Prin urmare, Curtea consideră că deciziile în litigiu constituie „bunuri” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1.

10. După ce a examinat toate probele prezentate, Curtea nu a identificat niciun fapt sau argument care să o poată conduce la o altă concluzie cu privire la admisibilitatea și fondul acestor capete de cerere. Având în vedere jurisprudența sa în materie, Curtea consideră că, în prezenta cauză, autoritățile nu au depus toate eforturile necesare pentru a executa în totalitate și în timp util deciziile pronunțate în favoarea reclamanților.

(...)

III. Cu privire la celelalte pretinse încălcări ale Convenției

12. În Cererea nr. 36.127/19 reclamantul s-a plâns și în temeiul art. 13 din Convenție de lipsa unei căi de atac efective, care să permită depunerea unei cereri privind orice întârziere în executarea hotărârii interne definitive.

13. Curtea constată că acest capăt de cerere este legat de cele examinate mai sus și trebuie așadar să fie, de asemenea, declarat admisibil.

Hotărârea Curții:

1. decide să conexeze cererile;

2. declară cererile admisibile;

3. hotărăște că aceste cereri indică **o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1 cu privire la neexecutarea sau executarea cu întârziere a deciziilor interne**, conform informațiilor din tabelul anexat;

4. hotărăște că nu este necesar să examineze separat capătul de cerere întemeiat pe art. 13 din Convenție;

5. hotărăște că statul pârât trebuie să asigure, prin mijloace adecvate, în termen de 3 luni, executarea în totalitate a deciziilor interne menționate în tabelul anexat, cu excepția hotărârii din cererile nr. 50.088/20 și nr. 52.089/21 care a fost executată în întregime;

6. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamanților, în termen de 3 luni, sumele indicate în tabelul anexat, care trebuie convertite în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale.

ANEXĂ: LISTA cererilor în care s-a invocat încălcarea art. 6 § 1 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1 (neexecutarea sau executarea cu întârziere a deciziilor interne)

Nr.	Cererea nr. Data introducerii	Numele reclamantului Anul nașterii/înregistrării	Numele reprezentantului și locul	Decizia internă relevantă	Data începerii perioadei de neexecutare	Data încheierii perioadei de neexecutare Durata procedurii de punere în executare	Dispoziția națională	Suma acordată pentru prejudiciul moral și pentru cheltuieli de judecată per reclamant (în euro)
1.	36.127/19 26 iunie 2019	A.M.S. 1979		Judecătoria Deva, 22.06. 2009	17 octombrie 2013	Pendinte Peste 9 ani și 2 luni și 18 zile	Decizia de impunere fiscală împotriva Autorității pentru Administrarea Activelor Statului ca aceasta să plătească reclamantei suma de 290.209 RON plus dobânda; Dosarul nr. 9.879/221/2012	6.000
2.	43.662/19 2 august 2019	R.P. 1978	C.V. Galați	Judecătoria Galați, 6.02.2012	30 ianuarie 2013	Pendinte Peste 9 ani și 11 luni și 5 zile	Dispoziție împotriva IPJ Galați să restituie reclamantului 4.081,7 kg de usturoi sau să îi plătească banii din vânzarea lor; Dosarul nr. 16.823/233/2010	6.000

3.	7.873/20 28 ianuarie 2020	C.R.G. 1974		Judecă- toria Rupea, 3.06.2016	3 iunie 2016	Pendinte Peste 6 ani și 7 luni și 1 zi	Decizie de impunere fiscală împotriva comisiei locale „Comana de Jos”, responsabilă pentru apli- carea legilor privind resti- tuirea, de a plăti recla- mantei suma de 813.000 RON; Dosarul nr. 149/293/2016	6.000
4.	18.349/20 10 aprilie 2020	M.B. 1954	N.A. București	Tribuna- lul Ilfov, 11.05. 2017	16 ianuarie 2019	Pendinte Peste 3 ani și 11 luni și 21 zile	Decizie de impunere fiscală împo- triva prefec- tului jude- țului Ilfov de a plăti recla- mantei suma de 54.800 RON; Dosarul nr. 2.520/93/ 2015	3.500
5.	39.624/20 26 august 2020 (5 recla- manți)	A.C. 1973 M.R.A. 1971 A.H. 1960 R.I.L. 1977 P.Ș. 1962		Tribuna- lul Argeș, 21.09. 2007 Tribu- nalul Argeș, 21.09. 2007	21 septem- brie 2007 12 decem- brie 2007	Pendinte Peste 15 ani și 3 luni și 20 zile Pendinte Peste 15 ani și 29 zile	Decizii de impunere fiscală împotriva Parchetului de pe lângă Tribunalul Pitești și Curtea de Apel Pitești de a plăti reclamanților ajustările salariale; dosarele nr. 1.100/109/ 2007 și nr. 2.893/109/ 2007	6.000

6.	50.088/20 30 octom- brie 2020	FILL I COM - S.R.L. 1992	P.N.T. București	Tribuna- lul Constan- ța, 8.06.2012	28 noiem- brie 2012	10 iunie 2021 Peste 8 ani și 6 luni și 14 zile	Decizie de impunere fiscală Dosarul nr. 10.023/118/2 011	6.000
7.	1.927/21 28 decem- brie 2020	COMCM - S.A. 1991	V.M. Constanța	Tribuna- lul Bucu- rești, 3.07.2013	25 iunie 2014	Pendinte Peste 8 ani și 6 luni și 13 zile	Decizie de impunere fiscală împotriva Autorității pentru Administrare a Activelor Statului ca aceasta să plătească reclamantei suma de 14.151.370,67 RON; Dosarul nr. 30.995/3/ 2011	6.000
8.	52.089/21 30 septem- brie 2021	ERDAN IMPORTEXP ORT - S.R.L. 1992	P.N.T. București	Tribu- nalul Constan- ța, 8.06.2012	28 noiem- brie 2012	10 iunie 2021 Peste 8 ani și 6 luni și 14 zile	Decizie de impunere fiscală Dosarul nr. 10.023/118/ 2011	6.000

HOTĂRÂREA CEDO DIN 20 Iunie 2023 ÎN CAUZA T. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 37.113/17)

De Redacția Pro Lege

Hotărârea CEDO din 20 iunie 2023 în Cauza T. împotriva României (Cererea nr. 37.113/17)

În M. Of. nr. 108 din data de 6 februarie 2024 s-a publicat **Hotărârea CEDO din 20 iunie 2023 în Cauza T. împotriva României (Cererea nr. 37.113/17)**.

Vă prezentăm, în continuare, dispozițiile respectivei hotărâri.

1. Cauza se referă la pretinsa lipsă de imparțialitate a judecătorilor care au soluționat definitiv un litigiu de muncă dintre reclamant și angajatorul acestuia.

2. În 1994, reclamantul a fost numit în funcția de director al unei bănci comerciale de stat, cunoscută sub numele de B. În 1999, banca respectivă a fost achiziționată și preluată de o bancă comercială de stat numită Banca Comercială Română („BCR”), ceea ce a dus la concedierea rapidă a reclamantului din funcția sa.

3. A urmat o lungă succesiune de acțiuni în justiție între reclamant și BCR; cu toate acestea, Curtea se va referi doar la câteva care sunt relevante pentru problema în cauză.

4. În 2003, reclamantul a inițiat o acțiune în justiție împotriva BCR, solicitând reîncadrarea în funcție. În temeiul unei hotărâri definitive din 8 aprilie 2005, Curtea de Apel București a respins cererea pe motiv că în urma fuziunii dintre B. și BCR, contractul de muncă a devenit nul. Unul dintre judecătorii care au făcut parte din completul de judecată al curții de apel a fost judecătoarea C.

5. Ca urmare a unei serii de căi de atac extraordinare și ordinare, precum și a altor acțiuni în justiție, reclamantul a reușit să obțină o hotărâre judecătorească prin care se dispunea reîncadrarea în muncă la BCR și plata de daune-interese. Cu toate acestea, hotărârea menționată nu a fost executată în totalitate, iar reclamantul nu a fost niciodată reîncadrat la bancă.

(...)

Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 § 1 din Convenție

13. Curtea observă de la început că reclamantul a decedat după depunerea prezentei cereri și că fiul acestuia și-a exprimat dorința de a continua acțiunea. Curtea nu vede niciun impediment ca fiul reclamantului să continue prezenta cerere în numele tatălui său (a se vedea Ergezen împotriva Turciei, nr. 73.359/10, pct. 29-30, 8 aprilie 2014 și Tagiyev și Huseynov împotriva Azerbaidjanului, nr. 13.274/08, pct. 24, 5 decembrie 2019). Cu toate acestea, din motive de conveniență, în textul hotărârii se va continua să se facă referire la domnul R.L.T. ca fiind „reclamantul”, deși se înțelege că numai domnul B.Ș.T. trebuie să fie considerat în prezent ca având calitatea de reclamant în fața Curții (a se vedea, de asemenea, Isaieva împotriva Azerbaidjanului, nr. 36.229/11, pct. 62, 25 iunie 2015).

(...)

15. Principiile generale privind cerința de imparțialitate prevăzută la art. 6 § 1 din Convenție au fost rezumate în Micallef împotriva Maltei (MC), nr. 17.056/06, pct. 93-99, CEDO 2009, în care s-a stabilit că existența imparțialității în sensul art. 6 § 1 trebuie să fie determinată în conformitate cu un test subiectiv, în care trebuie să se țină seama de convingerile personale și de comportamentul unui anumit judecător, și anume dacă judecătorul avea vreo prejudecată personală sau parțialitate într-o cauză specifică; de asemenea, în conformitate cu un test obiectiv, și anume prin verificarea faptului dacă instanța în sine și, printre alte aspecte, componența sa, a oferit garanții suficiente pentru a exclude orice îndoială legitimă cu privire la imparțialitatea sa.

16. Chiar și aparențele pot avea o anumită importanță. Miza o reprezintă încrederea pe care instanțele dintr-o societate democratică trebuie să o inspire publicului. În consecință, orice judecător în privința căruia există un motiv legitim de temere că acesta nu ar fi imparțial trebuie să se abțină. Rezultă că, pentru a se pronunța într-o cauză dacă există un temei legitim pentru a se teme de lipsa de imparțialitate a unui judecător, punctul de vedere al părții implicate este important, dar nu decisiv. Ceea ce este decisiv este dacă această temere poate fi considerată justificată în mod obiectiv (a se vedea Wettstein împotriva Elveției, nr. 33.958/96, pct. 44, CEDO 2000-XII).

(...)

21. În plus, în opinia Curții, nu este nerezonabil să se presupună că relația unui client cu banca sa este decisivă pentru derularea unui împrumut. Băncilor li se acordă în general un anumit grad de libertate în stabilirea și ajustarea termenilor și condițiilor împrumuturilor. Prin urmare, un judecător care se află în poziția de client particular al unei bănci care este parte într-un proces care urmează să fie judecat de către acel judecător poate fi perceput în mod rezonabil ca fiind părțitor. Faptul că datorează bani băncii respective poate influența în mod conștient sau subconștient procesul decizional al judecătorului, făcând ca acesta să fie mai înclinat să se pronunțe în favoarea băncii. O asemenea stare de fapt ar pune în

pericol, fără îndoială, integritatea procesului judiciar și ar eroda încrederea publicului în justiție.

22. Prin urmare, Curtea este de părere că situația în care toți membrii completului Curții de Apel București erau clienți particulari ai băncii care era parte în procesul pe care îl judecau, după ce aceștia au obținut împrumuturi de la banca respectivă, ar fi putut crea reclamantului temeri legitime că respectivul complet nu va aborda cauza sa cu imparțialitatea necesară.

23. Se poate considera că faptul că judecătoria C. a participat la pronunțarea unei hotărâri cu privire la un set de proceduri civile aflate în legătură din punct de vedere factual și juridic între aceleași părți (supra, pct. 8) și că judecătoria U. l-a avut ca superior ierarhic pe avocatul BCR (supra, pct. 9), cu toate că avea o relevanță limitată, a sporit și mai mult temerile reclamantului că judecătoriile în cauză ar fi lipsite de imparțialitate (a se vedea Wettstein, citată anterior, pct. 48).

24. În opinia Curții, circumstanțele de mai sus justifică în mod obiectiv temerea reclamantului potrivit căreia judecătoriile C. și U. ale Curții de Apel București nu aveau imparțialitatea necesară. În consecință, a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție, în ceea ce privește cerința unei instanțe imparțiale.

Hotărârea Curții:

1. declară cererea admisibilă;
2. hotărăște că a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție;
3. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de trei luni (de la data rămânerii definitive a hotărârii), următoarele sume, care trebuie convertite în moneda națională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:

(i) 6.000 EUR (șase mii de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, cu titlu de prejudiciu moral;

(ii) 3.000 EUR (trei mii de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată de reclamanți, cu titlu de cheltuieli de judecată;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

4. respinge cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

STRUCTURA ANULUI ȘCOLAR 2024-2025
(OME NR. 3694/2024)

De Redacția Pro Lege

Actul public în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordinul ministrului educației (OME) nr. 3694/2024 privind structura anului școlar 2024-2025 (M. Of. nr. 111 din 7 februarie 2024)	<i>Având în vedere:</i> – art. 115 alin. (2) lit. r) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023; – Referatul de aprobare nr. 3.202 din 27.12.2023 referitor la proiectul de OME privind structura anului școlar 2024-2025; În baza: – art. 13 alin. (3) din H.G. nr. 369/2021 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației.	<i>Anul școlar 2024-2025 începe la data de 1 septembrie 2024, se încheie la data de 31 august 2025 și are o durată de 36 de săptămâni de cursuri. Cursurile anului școlar 2024-2025 încep la data de 9 septembrie 2024.</i>

În M. Of. nr. 111 din data de 7 februarie 2024 s-a publicat **Ordinul ministrului educației (OME) nr. 3694/2024 privind structura anului școlar 2024-2025.**

Art. 1

(1) Anul școlar 2024-2025 începe la data de 1 septembrie 2024, se încheie la data de 31 august 2025 și are o durată de 36 de săptămâni de cursuri. Cursurile anului școlar 2024-2025 încep la data de 9 septembrie 2024.

(2) Prin excepție de la prevederile alin. (1) se stabilesc următoarele:

a) pentru clasele a XII-a zi, a XIII-a seral și frecvență redusă, anul școlar are o durată de 34 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 6 iunie 2025;

b) pentru clasa a VIII-a, anul școlar are o durată de 35 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 13 iunie 2025;

c) pentru clasele din învățământul liceal – filiera tehnologică, cu excepția claselor prevăzute la lit. a) și pentru clasele din învățământul profesional, anul școlar are o durată de 37 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 27 iunie 2025;

d) pentru clasele din învățământul postliceal, durata cursurilor este cea stabilită prin planurile-cadru de învățământ în vigoare.

Art. 2

(1) Anul școlar 2024-2025 se structurează, pe intervale de cursuri și intervale de vacanță, astfel:

a) intervale de cursuri:

- de luni, 9 septembrie 2024, până vineri, 25 octombrie 2024;
- de luni, 4 noiembrie 2024, până vineri, 20 decembrie 2024;
- de miercuri, 8 ianuarie 2025, până vineri, 7 februarie 2025, respectiv vineri, 14 februarie 2025, sau vineri, 21 februarie 2025, după caz, la decizia inspectoratelor școlare județene/al municipiului București, în urma consultărilor cu beneficiarii primari ai educației, cu părinții/reprezentanții legali ai acestora și cu cadrele didactice, realizate la nivelul unităților de învățământ;

- de luni, 17 februarie 2025, respectiv luni, 24 februarie 2025, sau luni, 3 martie 2025, la decizia inspectoratelor școlare județene/al municipiului București, după caz, până joi, 17 aprilie 2025;

- de luni, 28 aprilie 2025, până vineri, 20 iunie 2025;

b) intervale de vacanță:

- de sâmbătă, 26 octombrie 2024, până duminică, 3 noiembrie 2024;
- de sâmbătă, 21 decembrie 2024, până marți, 7 ianuarie 2025;
- o săptămână, la decizia inspectoratelor școlare județene/al municipiului București, în perioada 10 februarie-2 martie 2025;

- de vineri, 18 aprilie 2025, până duminică, 27 aprilie 2025;

- de sâmbătă, 21 iunie 2025, până duminică, 7 septembrie 2025.

(2) Fiecare unitate de învățământ comunică beneficiarilor primari ai educației și părinților/reprezentanților legali ai acestora, până la data de 1 aprilie 2024, structura detaliată a anului școlar, cu includerea deciziilor pentru elementele flexibile ale acesteia.

Art. 3

În zilele nelucrătoare/de sărbătoare legală prevăzute de lege și de contractul colectiv de muncă aplicabil nu se organizează cursuri.

Art. 4

(1) Programul național „Școala altfel” și Programul „Săptămâna verde” se desfășoară în perioada 9 septembrie 2024-30 mai 2025, în intervale de câte 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ. Derularea celor două programe se planifică în intervale de cursuri diferite.

(2) La clasele din învățământul liceal – filiera tehnologică și din învățământul profesional, în perioadele dedicate programelor „Școala altfel” și „Săptămâna verde” se organizează activități de instruire practică, urmărind și scopul acestor programe.

(3) La clasele din învățământul postliceal, în perioadele dedicate programelor „Școala altfel” și „Săptămâna verde” se organizează activități de instruire practică.

Art. 5

În situația suspendării cursurilor conform Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar, măsurile privind parcurgerea integrală a programei școlare prin modalități alternative stabilite de consiliul de administrație al unității de învățământ nu se dispun în perioada vacanțelor școlare.

Art. 6

Calendarul examenelor/evaluărilor naționale, al examenelor de absolvire, respectiv de certificare/atestare a calificării profesionale/a competențelor, precum și calendarul admiterii în clasa a IX-a se aprobă prin ordine distincte ale ministrului educației.

Art. 7

(1) În situații deosebite, bine fundamentate, în funcție de condițiile climaterice locale speciale și de specificul școlii, inspectoratele școlare pot aproba, cu avizul Ministerului Educației, la cererea conducerii unităților de învățământ, modificări ale structurii anului școlar stabilite prin prezentul ordin.

(2) Pentru unitățile de învățământ militar preuniversitar din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională, în funcție de specificul școlii și de specificul specializării/armei, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Justiției și alte instituții cu atribuții în domeniile apărării, ordinii publice și securității naționale pot aproba, cu avizul Ministerului Educației, la cererea conducerii unităților de învățământ, modificări ale structurii anului școlar stabilite prin prezentul ordin.

(3) Solicitarea de modificare a structurii anului școlar pentru situațiile menționate la alin. (1) se face după consultarea consiliului reprezentativ al părinților din unitatea/unitățile de învățământ respectivă/respective.

(4) Aprobarea modificării structurii anului școlar, menționată la alin. (1) și (2), se acordă în condițiile asigurării parcurgerii integrale a programei școlare, precum și a posibilității ca toți elevii să participe, fără restricții, la examenele și evaluările naționale.

Art. 8

Direcțiile de specialitate din cadrul Ministerului Educației, inspectoratele școlare și unitățile de învățământ preuniversitar duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

HOTĂRÂREA CEDO DIN 26 SEPTEMBRIE 2023 ÎN CAUZA C. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 23.112/16)

De Redacția Pro Lege

Hotărârea CEDO din 26 septembrie 2023 în Cauza C. împotriva României (Cererea nr. 23.112/16)

În M. Of. nr. 140 din data de 19 februarie 2024 s-a publicat **Hotărârea CEDO din 26 septembrie 2023 în Cauza C. împotriva României (Cererea nr. 23.112/16)**.

Vă prezentăm, în continuare, dispozițiile respectivei hotărâri.

1. La 26 iunie 2012, reclamanta a fost trimisă în judecată pentru acuzațiile de proxenetism și de trafic de minori. Era bănuită că, împreună cu mama sa, fratele său și C.F., a organizat și a facilitat prostituția lui D.A., D.S. și H.A., toate trei minore. În special, ar fi organizat, împreună cu mama sa, adăpostirea și transportul acestor persoane, racolate de fratele său; ar fi facilitat practicarea prostituției de către acestea și de către C.F., însușindu-și profitul din această activitate.

(...)

7. Prin hotărârea definitivă din 22 octombrie 2015, curtea de apel a admis apelul parchetului și a găsit-o pe reclamantă vinovată de toate acuzațiile cuprinse în rechizitoriu, inclusiv de cea de trafic de minori cu privire la H.A. Cu privire la acest ultim punct, curtea de apel a stabilit că tribunalul o achitase în mod eronat pe reclamantă pe motiv că aceasta din urmă nu ar fi avut intenția de a o exploata sexual pe H.A. adăpostind-o. A subliniat că infracțiunea de trafic de minori comporta modalități diverse, adăpostirea unui minor pentru a-l exploata fiind una dintre acestea; prin urmare, realizarea uneia dintre aceste modalități, adăpostirea unui minor în speță, era suficientă în sine pentru calificarea ca infracțiune, așadar caracterul efectiv al exploatării minorei nu avea niciun efect asupra acesteia.

8. Mai precis, instanța de apel a constatat că probele coroborate depuse la dosar au demonstrat că H.A. a fost adăpostită împreună cu D.A., D.S. și C.F. într-un apartament închiriat de reclamantă și că acolo H.A. practicasese prostituția. Faptul că H.A. își împărțise câștigurile sale doar cu fratele reclamantei și cu C.F. nu a avut niciun impact asupra infracțiunii comise de reclamantă, întrucât aceasta din urmă și mama ei erau părți în această cauză împreună cu fratele său. Conform

curții de apel, declarațiile martorilor dovedeau că inculpații au acționat de comun acord, conform unui plan prestabilit și unui interes comun în exploatarea victimelor minore. Instanța a reținut în acest sens că martorii au declarat că cei trei inculpați petreceau timp în apartament pentru a monitoriza activitatea de prostituție și nu puteau ignora că H.A. era cazată acolo. A adăugat că se părea că, atunci când acest apartament se dovedise prea mic pentru a găzdui cele patru persoane exploatate acolo, dintre care H.A., mama reclamantei a mai închiriat un apartament în același scop.

9. Curtea de apel a respins așadar ca lipsite de relevanță motivele invocate de reclamantă pentru a demonstra că nu obligase părțile lezate să practice prostituția, că acestea aveau un comportament imoral și deja desfășuraseră în trecut astfel de activități. A condamnat persoana în cauză la o pedeapsă de șase ani și opt luni de închisoare.

I. Observații preliminare

10. Reclamanta susține, în observațiile sale ca răspuns la cele ale Guvernului, că instanța de apel a omis să o asculte în persoană. Curtea observă totuși că este vorba despre noi plângeri, dat fiind că persoana în cauză nu a prezentat acest capăt de cerere și nici faptele în legătură cu acesta în formularul de cerere [FU QUAN, s.r.o. împotriva Republicii Cehe (MC), nr. 24.827/14, pct. 145-147, 1 iunie 2023]. Aceasta reține, în plus, că aceste doleanțe nu constituie capete de plângere cu privire la care părțile au făcut schimb de observații.

11. Curtea consideră așadar că nu trebuie să examineze acest capăt de cerere (D și alții împotriva României, nr. 75.953/16, pct. 56, 14 ianuarie 2020, cu trimiterile citate acolo).

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 din Convenție

12. Reclamanta se plânge că instanța de apel a condamnat-o pe baza aceluiași probe pe care se întemeiase tribunalul care o achitase de faptele referitoare la H.A. În acest sens, invocă art. 6 din Convenție.

13. Constatând că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate în sensul art. 35 din Convenție, Curtea îl declară admisibil.

14. Principiile generale relevante au fost rezumate recent în Hotărârea Július Ţor Sigurðsson împotriva Islandei, (nr. 38.797/17, pct. 30-38, 16 iulie 2019). În special, jurisprudența stabilește o distincție între, pe de o parte, situațiile în care instanța de apel care a anulat o achitare, fără a audia ea însăși martorii pe care se întemeia achitarea, era nu doar competentă să examineze atât aspecte de fapt, cât și aspecte de drept, dar în fapt oferea o nouă apreciere a faptelor, și pe de altă parte, situațiile în care curtea de apel nu era în dezacord cu instanța inferioară decât cu privire la interpretarea legii și/sau aplicarea sa faptelor stabilite, deși avea și competența de a cerceta faptele. De exemplu, în Cauza Bazo Gonzalez împotriva Spaniei (nr. 30.643/04, pct. 36, 16 decembrie 2008), Curtea a concluzionat că nu a

fost încălcat art. 6 § 1, pe motiv că aspectele pe care curtea de apel a fost sesizată să le analizeze pentru a condamna reclamantul aveau în esență un caracter juridic. Totuși, după cum a explicat Curtea în Suuripää împotriva Finlandei (nr. 43.151/02, pct. 44, 12 ianuarie 2010), trebuie să se țină seama că „faptele și interpretarea juridică pot fi atât de întrepătrunse, încât sunt dificil de separat” (Július Țor Sigurđorsson, citată anterior, pct. 36 și 37).

(...)

18. Din hotărârea definitivă a curții de apel reiese că probele consemnate în diferite etape ale procedurii și atașate la dosar – în principal declarațiile martorilor – au contribuit în mod determinant la formarea convingerii instanței de apel cu privire la aceste aspecte factuale. Or, pentru a se pronunța asupra acestui subiect, curtea de apel nu a procedat la o nouă audiere a martorilor și nu a examinat noi probe.

19. În acest context, trebuie reamintit că autorităților cărora le revine sarcina de a decide asupra vinovăției sau a nevinovăției unui inculpat trebuie, în principiu, să asculte martorii personal și să le evalueze credibilitatea. Evaluarea credibilității unui martor este o sarcină complexă care, în general, nu poate fi dusă la bun sfârșit prin simpla lectură a unor declarații scrise (Dan împotriva Moldovei, nr. 8.999/07, pct. 33, 5 iulie 2011).

20. În sfârșit, cu privire la argumentul Guvernului conform căruia reclamanta ar fi putut cere curții de apel să examineze probele din nou, Curtea reamintește că instanța de apel era obligată să adopte din oficiu măsuri pozitive în acest scop, chiar dacă reclamanta nu a solicitat acest lucru în mod expres (Găitânaru împotriva României, nr. 26.082/05, pct. 34, 26 iunie 2012, cu trimiterile citate acolo).

(...)

Hotărârea Curții:

1. declară cererea admisibilă;
2. hotărăște că a fost încălcat art. 6 din Convenție;
3. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantei, în termen de trei luni, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:

(i) 3.000 EUR (trei mii de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;

(ii) 500 EUR (cinci sute de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit de reclamantă, pentru cheltuielile de judecată;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte.

**APROBAREA NORMELOR CU PRIVIRE LA PUNEREA
ÎN APLICARE A ART. XV DIN LEGEA NR. 282/2023
PENTRU MODIFICAREA UNOR ACTE NORMATIVE
DIN DOMENIUL PENSIILOR DE SERVICIU ȘI A C. FISCAL
(OSGCD/OSGS/OPCNPP NR. 285/135/210/2024)**

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordinul secretarului general al Camerei Deputaților (OSGCD), al secretarului general al Senatului (OSGS) și al președintelui Casei Naționale de Pensii Publice (OPCNPP) nr. 285/135/210/2024 pentru aprobarea Normelor cu privire la punerea în aplicare a prevederilor art. XV din Legea nr. 282/2023 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu și a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M. Of. nr. 131 din 15 februarie 2024)	În temeiul: – art. 731 alin. (14) din Legea nr. 7/2006 privind statutul funcționarului public parlamentar, rep.; – ale art. XV din Legea nr. 282/2023 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu și a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal; – art. 255 alin. (4) din Regulamentul Camerei Deputaților, aprobat prin Hotărârea Camerei Deputaților nr. 8/1994, rep.; – art. 216 alin. (4) din Regulamentul Senatului, aprobat prin Hotărârea Senatului nr. 28/2005, rep.;	<i>Se aprobă Normele cu privire la punerea în aplicare a prevederilor art. XV din Legea nr. 282/2023 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu și a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal.</i>

	<i>– art. 9 alin. (4) din Statutul Casei Naționale de Pensii Publice, aprobat prin H.G. nr. 118/2012.</i>	
--	---	--

În M. Of. nr. 131 din data de 15 februarie 2024 s-a publicat **Ordinul secretarului general al Camerei Deputaților (OSGCD), al secretarului general al Senatului (OSGS) și al președintelui Casei Naționale de Pensii Publice (OPCNPP) nr. 285/135/210/2024 pentru aprobarea Normelor cu privire la punerea în aplicare a prevederilor art. XV din Legea nr. 282/2023 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu și a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal.**

Redăm, în cele ce urmează, dispozițiile regăsite în respectivul act normativ.

Art. 1

Se aprobă Normele cu privire la punerea în aplicare a prevederilor art. XV din Legea nr. 282/2023 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu și a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, prevăzute în anexa care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 2

Camera Deputaților, Senatul, Casa Națională de Pensii Publice, prin casele teritoriale de pensii, Consiliul Legislativ și Curtea Constituțională vor duce la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

Art. 3

Prezentul ordin se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Art. 4

Persoanele care, până la data intrării în vigoare a Legii nr. 282/2023 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu și a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, îndeplinesc cerințele legale pentru obținerea unei pensii de serviciu în baza reglementărilor din Legea nr. 7/2006 privind statutul funcționarului public parlamentar, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în vigoare anterior modificărilor și completărilor aduse acestea prin Legea nr. 282/2023, pot solicita, până la data de 31 decembrie 2028, acordarea pensiei de serviciu conform reglementărilor respective.

Art. 5

Dispozițiile Ordinului secretarului general al Camerei Deputaților, al secretarului general al Senatului și al președintelui Casei Naționale de Pensii Publice nr. 965/XXXV/3.598/274/2015 pentru aprobarea Normelor cu privire la stabilirea

pensiei de serviciu prevăzute de Legea nr. 7/2006 privind statutul funcționarului public parlamentar, cu modificările ulterioare, se aplică, până la data de 31 decembrie 2028, persoanelor prevăzute la art. XVI alin. (5) din Legea nr. 282/2023.

Art. 6

Ordinul secretarului general al Camerei Deputaților, al secretarului general al Senatului și al președintelui Casei Naționale de Pensii Publice nr. 965/XXXV/3.598/274/2015 pentru aprobarea Normelor cu privire la stabilirea pensiei de serviciu prevăzute de Legea nr. 7/2006 privind statutul funcționarului public parlamentar, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 648 din 26 august 2015, cu modificările ulterioare, se abrogă la data de 1 ianuarie 2029.

Anexă

NORME cu privire la punerea în aplicare a prevederilor art. XV din Legea nr. 282/2023 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu și a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal

Art. 3

(1) Conform dispozițiilor Legii nr. 7/2006, beneficiază de pensie de serviciu următoarele categorii de persoane, dacă au desfășurat activități în structurile de specialitate ale Parlamentului în baza unui raport de serviciu, astfel:

a) funcționarii publici parlamentari care, la data solicitării pensiei de serviciu, au vârsta standard de pensionare prevăzută de sistemul public de pensii, precum și un stagiul de cotizare de cel puțin 25 de ani în structurile Parlamentului*;

* A se vedea dispozițiile art. 4.

b) funcționarii publici parlamentari care au realizat stagiul complet de cotizare prevăzut de sistemul public de pensii, din care cel puțin 20 de ani în structurile Parlamentului, și care solicită pensionarea cu cel mult 5 ani înainte de împlinirea vârstei standard de pensionare;

c) persoanele care îndeplinesc condițiile de pensionare prevăzute la lit. a) și care, la data solicitării pensiei de serviciu, ocupă o altă funcție sau au o altă ocupație, după caz, numai dacă raportul de serviciu în baza căruia și-au desfășurat activitatea în structurile Parlamentului a încetat în condițiile art. 64 lit. a), b) și e) din Legea nr. 7/2006.

(2) De pensie de serviciu beneficiază, după caz, și personalul din cadrul Consiliului Legislativ și membrii acestuia, precum și secretarul general și personalul încadrat în structurile de specialitate ale Curții Constituționale.

(3) De pensie de serviciu beneficiază și funcționarii publici parlamentari și asimilații acestora, prevăzuți la alin. (2), care sunt pensionari ai sistemului public de pensii și îndeplinesc condițiile prevăzute la alin. (1) lit. a).

Art. 4

Atingerea vechimii de 25 de ani, prevăzută la art. 3 alin. (1) lit. a), se realizează eşalonat, conform dispoziţiilor din anexa nr. 4 la Legea nr. 7/2006.

Art. 5

(1) În înţelesul Legii nr. 7/2006, constituie stagiul de cotizare în vederea stabilirii pensiei de serviciu următoarele perioade:

a) perioada în care persoanele prevăzute la art. 3 au desfăşurat una dintre activităţile menţionate la art. 3 şi 5 din Legea nr. 7/2006, în serviciile Camerei Deputaţilor sau ale Senatului, după caz;

b) perioada în care persoanele prevăzute la art. 3 au ocupat o funcţie publică în cadrul Consiliului Legislativ sau au avut calitatea de membru al acestuia;

c) perioada în care persoanele prevăzute la art. 3 şi-au desfăşurat activitatea în cadrul Curţii Constituţionale ca secretar general sau personal încadrat în structurile de specialitate ale Curţii Constituţionale;

d) perioada în care funcţionarul public parlamentar a avut calitatea de deputat sau de senator, a îndeplinit o funcţie de demnitate publică, numită sau aleasă, precum şi perioada în care a îndeplinit o funcţie din categoria înalţilor funcţionari publici;

e) perioada în care funcţionarul public parlamentar este numit sau ales, pe durată determinată, într-o altă funcţie în cadrul autorităţilor sau instituţiilor publice.

(2) Perioadele de activitate desfăşurată în cadrul structurilor Parlamentului, Consiliului Legislativ sau Curţii Constituţionale, după caz, după data acordării pensiei de serviciu nu se iau în calculul acesteia ca vechime în structurile Parlamentului.

(3) Perioadele de activitate desfăşurată în cadrul structurilor Parlamentului, Consiliului Legislativ sau Curţii Constituţionale, după caz, se însumează.

Art. 6

La calculul pensiei de serviciu, stagiul de cotizare prevăzut de Legea nr. 7/2006 în structurile Parlamentului, în cadrul Consiliului Legislativ sau Curţii Constituţionale se constituie din ani şi luni întregi, fracţiunile de lună se neglijează.

Art. 7

(1) Cuantumul pensiei de serviciu prevăzut de Legea nr. 7/2006 este de 65% din baza de calcul.

(2) Baza de calcul prevăzută la alin. (1) reprezintă media veniturilor brute realizate în ultimele luni înainte de data pensionării, conform eşalonării prevăzute în anexa nr. 3 la Legea nr. 7/2006, în funcţie de data acordării pensiei de serviciu.

(3) Prin sintagma ultimele luni înainte de data pensionării, conform eşalonării prevăzute în anexa nr. 3 la Legea nr. 7/2006 se înţelege ultimele luni complete de activitate anterioare lunii în care se depune cererea pentru acordarea pensiei de serviciu, conform eşalonării prevăzute în anexa nr. 3 la Legea nr. 7/2006.

(4) Cuantumul net al pensiei de serviciu nu poate fi mai mare de 100% din media veniturilor nete corespunzătoare veniturilor brute care au constituit baza de calcul al pensiei de serviciu.

(5) În situația prevăzută la art. 5 alin. (1) lit. d) și e), la stabilirea bazei de calcul corespunzătoare stagiului de cotizare se va lua în considerare, după caz, funcția din care a avut loc suspendarea ori, când aceasta nu este posibilă, va fi luată în considerare ultima funcție publică parlamentară avută înainte de data solicitării pensionării pentru limită de vârstă.

(6) La stabilirea bazei de calcul prevăzute la alin. (2) se iau în considerare numai ultimele luni înainte de data pensionării în care funcționarul public parlamentar s-a aflat efectiv în activitate, conform eşalonării prevăzute în anexa nr. 3 la Legea nr. 7/2006. În situația în care perioada ultimelor luni înainte de data pensionării, conform eşalonării prevăzute în anexa nr. 3 la Legea nr. 7/2006, nu poate fi constituită din luni întregi consecutive, aceasta se va prelungi corespunzător până la completarea lunilor de activitate efectivă.

(...)

Art. 16

Pensia de serviciu stabilită conform dispozițiilor Legii nr. 7/2006 se acordă și se plătește începând cu luna următoare celei în care a fost înregistrată cererea la casa teritorială de pensii din raza de domiciliu a solicitantului.

Art. 17

Stabilirea, actualizarea și plata pensiilor de serviciu se efectuează de către casele teritoriale de pensii, cu respectarea prevederilor legale în vigoare.

Art. 18

Răspunderea pentru corectitudinea și pentru legalitatea datelor cuprinse în documentele care stau la baza întocmirii dosarului de pensionare, necesare calculului pensiei de serviciu, revine în exclusivitate emitenților.

Art. 19

Reglementările prevăzute de legislația privind pensiile din sistemul public de pensii, referitoare la modalitățile de stabilire și plată, precum și cele referitoare la modificarea, suspendarea, reluarea, încetarea, revizuirea, recuperarea sumelor încasate necuvenit și jurisdicția, se aplică, după caz, și pensiei de serviciu prevăzute de Legea nr. 7/2006.

Art. 20

În termen de 90 de zile de la data emiterii deciziei de pensionare, casa teritorială de pensii emitentă comunică angajatorului o informare cu privire la emiterea acestei decizii. Informarea va cuprinde numele și prenumele persoanei, tipul deciziei de pensionare, precum și data emiterii acesteia.

Art. 21

(1) Începând cu luna ianuarie 2024, pensiile de serviciu cuvenite sau aflate în plată ale personalului din structurile Parlamentului, pentru care încadrarea în

muncă se face prin contract individual de muncă, potrivit Legii nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare (desfășoară activități administrative, de gospodărire, investiții, întreținere-reparații și de deservire), devin pensii pentru limită de vârstă în sistemul public, considerându-se îndeplinite condițiile prevăzute de legislația privind sistemul public de pensii.

(2) Pensiile de serviciu prevăzute la alin. (1) se recalculează, în termen de 6 luni de la data de 1 ianuarie 2024, prin determinarea punctajului mediu anual și a cuantumului fiecărei pensii, conform legislației privind sistemul public de pensii.

(3) Dacă în urma recalculării rezultă un cuantum al pensiei din sistemul public de pensii mai mic decât cel al pensiei de serviciu, se va menține în plată acesta din urmă, până când din aplicarea formulei de calcul prevăzute de legislația privind sistemul public de pensii rezultă un cuantum al pensiei din sistemul public de pensii mai mare decât cel al pensiei de serviciu.

(4) Fac excepție de la dispozițiile alin. (2) privind recalcularea beneficiarii pensiilor de serviciu cărora le-a fost stabilită pensie din sistemul public de pensii, situație în care se acordă cuantumul cel mai avantajos.

(5) În situația în care se menține în plată pensia de serviciu, aceasta se suportă din bugetul de asigurări sociale de stat.

Art. 22

În termen de 30 de zile de la data de 1 ianuarie 2024, persoanele care cumulează două sau mai multe pensii de serviciu au obligația de a opta pentru dreptul cel mai avantajos prin depunerea unei cereri la casa teritorială de pensii/casa de pensii sectorială competentă pentru suspendarea dreptului de pensie de serviciu neavantajos.

Art. 23

Anexele nr. 1-3 fac parte integrantă din prezentele norme.

ANEXA nr. 1: CERERE de înscriere la pensia de serviciu conform Legii nr. 7/2006 privind statutul funcționarului public parlamentar, republicată, cu modificările și completările ulterioare

ANEXA nr. 2: ADEVERINȚĂ-TIP pentru stabilirea pensiei de serviciu conform Legii nr. 7/2006 privind statutul funcționarului public parlamentar, republicată, cu modificările și completările ulterioare

ANEXA nr. 3: CERERE privind eliberarea adeverinței-tip de către angajator pentru stabilirea pensiei de serviciu conform dispozițiilor Legii nr. 7/2006 privind statutul funcționarului public parlamentar, republicată, cu modificările și completările ulterioare

**APROBAREA TARIFELOR PENTRU INFORMAȚIILE
ȘI DOCUMENTELE ELIBERATE DIN BULETINUL
PROCEDURILOR DE INSOLVENȚĂ (OMJ NR. 381/C/2024)**

De Redacția Pro Lege

Actul public în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordinul ministrului justiției (OMJ) nr. 381/C/2024 privind aprobarea tarifelor pentru informațiile și documentele eliberate din Buletinul procedurilor de insolvență (M. Of. nr. 136 din 19 februarie 2024)	<i>Având în vedere:</i> – art. 5 alin. (1) pct. 6 din Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență; – art. 3 pct. 1 și art. 92 alin. (5) din Legea nr. 151/2015 privind procedura insolvenței persoanei fizice; – art. 24 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 265/2022 privind registrul comerțului și pentru modificarea și completarea altor acte normative cu incidență asupra înregistrării în registrul comerțului; În temeiul: – art. 24 alin. (1) lit. m) din Legea nr. 265/2022 privind registrul comerțului și pentru modificarea și completarea altor acte normative cu incidență asupra înregistrării în registrul comerțului;	<i>Se aprobă tarifele pentru informațiile și documentele eliberate din Buletinul procedurilor de insolvență.</i>

	– art. 12 alin. (4) și art. 15 din H.G. nr. 460/2005 privind conținutul, etapele, condițiile de finanțare, publicare și distribuire a Buletinului procedurilor de insolvență; – art. 45 alin. (3) din anexa la H.G. nr. 419/2017 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 151/2015 privind procedura insolvenței persoanelor fizice; În conformitate cu: – art. 13 din H.G. nr. 652/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Justiției.	
--	---	--

În M. Of. nr. 136 din data de 19 februarie 2024 s-a publicat **Ordinul ministrului justiției (OMJ) nr. 381/C/2024 privind aprobarea tarifelor pentru informațiile și documentele eliberate din Buletinul procedurilor de insolvență.**

Vă prezentăm, în cele ce urmează, cele mai importante dispoziții din respectivul act normativ:

Art. 1

Se aprobă tarifele pentru eliberarea de informații și documente din Buletinul procedurilor de insolvență, de către Oficiul Național al Registrului Comerțului și oficiile registrului comerțului de pe lângă tribunale, după cum urmează: certificate constatatoare că un act de procedură este sau nu este înregistrat și publicat în Buletinul procedurilor de insolvență, raport istoric despre un debitor, date statistice și informații pentru serii de debitori, copii de pe Buletinul procedurilor de insolvență, copii certificate de pe actele de procedură publicate. Tarifele sunt prevăzute în anexa care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 2

Oficiul Național al Registrului Comerțului și oficiile registrului comerțului de pe lângă tribunale eliberează, la cererea și pe cheltuiuala persoanei interesate, în limba română, cu respectarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal, informațiile și documentele prevăzute la art. 1.

Art. 3

(1) Informațiile și documentele prevăzute la art. 1, precum și accesul online la Buletinul procedurilor de insolvență, secțiunea persoane juridice, se eliberează/asigură, cu titlu gratuit, autorităților și instituțiilor publice, misiunilor diplomatice acreditate, precum și altor persoane juridice prevăzute expres de lege.

(2) Oficiul Național al Registrului Comerțului și oficiile registrului comerțului de pe lângă tribunale eliberează, cu titlu gratuit, jurnaliștilor și reprezentanților mijloacelor de informare în masă certificate constatatoare dacă un act de procedură este sau nu este înregistrat și publicat în Buletinul procedurilor de insolvență, ce pot fi utilizate numai în scopul informării opiniei publice.

Art. 4

(1) Tarifele prevăzute la art. 1 se pot achita în numerar, prin POS, prin virament bancar în conturile deschise la Trezoreria Statului și prin portalul de servicii online al Oficiului Național al Registrului Comerțului.

(2) Tarifele prevăzute la art. 1 se pot achita și prin abonament electronic constituit la Oficiul Național al Registrului Comerțului.

Art. 5

Oficiul Național al Registrului Comerțului și oficiile registrului comerțului de pe lângă tribunale vor lua măsurile necesare în vederea ducerii la îndeplinire a prevederilor prezentului ordin.

Art. 6

La data intrării în vigoare a prezentului ordin se abrogă Ordinul ministrului justiției nr. 1.878/C/2017 privind aprobarea tarifelor pentru eliberarea de către Oficiul Național al Registrului Comerțului și oficiile registrului comerțului de pe lângă tribunale de copii ale Buletinului procedurilor de insolvență, copii certificate ale actelor de procedură publicate, pentru furnizarea de informații din Buletinul procedurilor de insolvență, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 560 din 14 iulie 2017.

Anexă

TARIFELE pentru eliberarea de informații și documente din Buletinul procedurilor de insolvență de către Oficiul Național al Registrului Comerțului și oficiile registrului comerțului de pe lângă tribunale

Nr. crt.	Denumirea operațiunii	Tarif - lei -
1.	Eliberare certificat constatator – dacă un act de procedură este sau nu este înregistrat și publicat în Buletinul procedurilor de insolvență	30

	Eliberare raport istoric despre un debitor (de la deschiderea procedurii de insolvență până la data solicitării raportului sau pe anumite perioade)	
2.	Eliberare date statistice și informații pentru serii de debitori grupate în funcție de un criteriu*)	3/criteriu/debitor
3.	Eliberare copii de pe Buletinul procedurilor de insolvență	1,50/pagină copie
4.	Eliberare copii certificate de pe actele de procedură publicate	10/debitor + 1,50/pagină certificată

*) Pentru seriile de debitori grupate în funcție de un criteriu se vor furniza informații privind identificarea debitorului (denumire, număr de înregistrare din registrul în care este înmatriculat/înregistrat, cod unic de înregistrare fiscală, sediul social pentru debitorul persoană juridică, nume, prenume și județul/localitatea în care este stabilit domiciliul pentru debitorul persoană fizică) și informația utilizată drept criteriu.

Nivelul de tarificare se reduce în funcție de numărul de debitori despre care se solicită informații:

- între 11 și 100 de debitori/creditori: 30%;
- între 101 și 1.000 de debitori/creditori: 60%;
- peste 1.000 de debitori/creditori: 80%.

**APROBAREA METODOLOGIEI-CADRU DE ANALIZĂ
A POSTURILOR (OPANFP NR. 332/2024)**

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordinul președintelui Agenției Naționale a Funcționarilor Publici (OPANFP) nr. 332/2024 pentru aprobarea Metodologiei-cadru de analiză a posturilor (M. Of. nr. 144 din 21 februarie 2024)	<i>Având în vedere:</i> – art. 401 alin. (1) lit. m [^] 1) și p) din O.U.G. nr. 57/2019 privind Codul administrativ; – art. 11 și capitolului IV din anexa nr. 8 la O.U.G. nr. 57/2019; – art. XVIII alin. (2) din O.U.G. nr. 121/2023 pentru modificarea și completarea O.U.G. nr. 57/2019 privind Codul administrativ, precum și pentru modificarea art. III din O.U.G. nr. 191/2022 pentru modificarea și completarea O.U.G. nr. 57/2019 privind Codul administrativ; – Referatul de aprobare nr. 2.913/2.912/2024 a proiectului de ordin al președintelui ANFP pentru aprobarea Metodologiei-cadru de analiză a posturilor;	<i>Se aprobă Metodologia-cadru de analiză a posturilor. Scopul metodologiei este de a asigura o reglementare unitară aplicabilă pentru descrierea modalităților de realizare a analizei posturilor, prin procesul de colectare a informațiilor despre responsabilitățile, atribuțiile și rezultatele unui anumit post, în vederea identificării competențelor specifice aferente funcțiilor publice din cadrul autorităților și instituțiilor publice.</i>

	În temeiul: – art. 400 alin. (2) teza a II-a din O.U.G. nr. 57/2019 privind Codul administrativ; – art. 24 alin. (2) din anexa nr. 8 la aceeași ordonanță de urgență; – art. 12 alin. (6) din H.G. nr. 785/2022 privind organizarea și funcționarea ANFP.	
--	---	--

În M. Of. nr. 144 din data de 21 februarie 2024 s-a publicat **Ordinul președintelui Agenției Naționale a Funcționarilor Publici (OPANFP) nr. 332/2024 pentru aprobarea Metodologiei-cadru de analiză a posturilor.**

Vă prezentăm, în continuare, cele mai importante prevederi menționate în Ordin.

Art. 1

Se aprobă Metodologia-cadru de analiză a posturilor, prevăzută în anexa care face parte integrantă din prezentul ordin.

ANEXĂ

METODOLOGIE-CADRU de analiză a posturilor

Structură

CAPITOLUL I: Dispoziții generale

CAPITOLUL II: Procedura de elaborare și avizare a competențelor specifice

CAPITOLUL III: Stabilirea competențelor generale și a competențelor specifice

Art. 4

În vederea stabilirii competențelor generale și a competențelor specifice se aplică etapele procedurii de elaborare și avizare a competențelor specifice prevăzute la art. 22 din anexa nr. 8 la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019, cu modificările și completările ulterioare.

Art. 5

(1) În aplicarea prevederilor art. 22 lit. a) din anexa nr. 8 la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019, cu modificările și completările ulterioare, grupul de lucru se constituie în condițiile prevăzute la art. 23 din aceeași anexă, prin act administrativ al conducătorului autorității sau instituției publice.

(2) Pentru funcțiile publice de conducere de director executiv și, după caz, de director executiv adjunct, prevăzute la art. 385 alin. (2) și (3) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019, cu modificările și completările ulterioare, care au calitatea de conducători ai serviciilor publice deconcentrate ale ministerelor și ale celorlalte organe ale administrației publice centrale din unitățile administrativ-teritoriale, ai instituțiilor publice din teritoriu, aflate în subordinea/coordonarea/sub autoritatea Guvernului, a ministerelor și a celorlalte organe ale administrației publice centrale, precum și ai instituțiilor publice subordonate autorităților administrației publice locale, analiza posturilor aferente acestor funcții publice de conducere se efectuează de către grupul de lucru constituit în baza art. 23 alin. (21) din anexa nr. 8 la aceeași ordonanță de urgență.

Art. 6

(1) În cadrul procedurii de elaborare și avizare a cadrelor de competențe specifice, autoritățile și instituțiile publice întocmesc următoarele documente:

a) formularul de analiză a postului, conform modelului prevăzut în anexa nr. 1;

b) raportul de analiză a posturilor, conform modelului prevăzut în anexa nr. 2;

c) documentul prin care conducătorul autorității sau instituției publice a aprobat stabilirea pentru fiecare post aferent unei funcții publice a competențelor generale și a competențelor specifice identificate, conform modelului prevăzut în anexa nr. 3;

d) adresa de solicitare a avizului Agenției Naționale a Funcționarilor Publici pentru stabilirea competențelor specifice, emisă de către conducătorul autorității sau instituției publice, conform modelului prevăzut în anexa nr. 4.

(2) Documentele prevăzute la alin. (1) se completează în condițiile prevăzute la art. 7.

Art. 7

(1) Pentru posturile aferente funcțiilor publice de execuție, completarea formularului de analiză a posturilor se realizează de către conducătorul structurii din care face parte postul analizat.

(2) Pentru funcțiile publice de conducere, completarea formularului de analiză a posturilor se realizează de către superiorul ierarhic și, acolo unde nu este posibil, de către membrii grupului de lucru.

(3) Pentru funcțiile publice din categoria înalților funcționari publici, completarea formularului de analiză a posturilor se realizează de către grupul de lucru.

(4) Pentru posturi care au aceeași denumire, clasă și același grad profesional, cu atribuții identice, se completează un singur formular de analiză a postului.

(5) Formularele de analiză a posturilor se semnează de către persoanele prevăzute la alin. (1)-(3).

(6) Formularele de analiză a posturilor nu se transmit Agenției Naționale a Funcționarilor Publici.

Art. 8

(1) După completarea formularelor de analiză, grupul de lucru se reunește în vederea completării raportului de analiză a posturilor și a documentului de aprobare a competențelor generale și specifice de către conducătorul autorității sau instituției publice.

(2) Grupul de lucru este responsabil de transpunerea competențelor generale și de identificarea în mod unitar a competențelor specifice pentru fiecare categorie de funcții publice, prin raportare la elementele identificate în formularele de analiză a posturilor.

(...)

Art. 13

(1) Competențele specifice necesare ocupării unei funcții publice vacante pot fi:

a) competențe lingvistice de comunicare în limbi străine, necesare pentru exercitarea atribuțiilor din fișa postului;

b) competențe lingvistice de comunicare în limba minorității naționale, dacă este cazul, în condițiile legii;

c) competențe digitale;

d) alte competențe specifice necesare ocupării funcției publice, identificate în condițiile prevăzute la art. 25-30 din anexa nr. 8 la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019, cu modificările și completările ulterioare.

(2) Verificarea competențelor prevăzute la alin. (1) lit. a)-c) se realizează conform art. 21 alin. (1), (2) și (3¹) din anexa nr. 8 la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019, cu modificările și completările ulterioare.

(3) Verificarea competențelor prevăzute la alin. (1) lit. a)-c) se realizează în condițiile prevăzute la art. 21 alin. (1¹), (2) și (3²) din anexa nr. 8 la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019, cu modificările și completările ulterioare.

(...)

Art. 16

Ulterior obținerii avizului Agenției Naționale a Funcționarilor Publici, autoritățile și instituțiile publice au obligația de a încărca competențele specifice avizate în cuprinsul secțiunii dedicate în acest scop din instrumentele informatice puse la dispoziție de către Agenția Națională a Funcționarilor Publici.

Art. 17

După primirea avizului Agenției Naționale a Funcționarilor Publici privind stabilirea competențelor specifice, fișa postului standardizată se completează cu competențele generale și competențele specifice, în condițiile prevăzute la art. 31

din anexa nr. 8 la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019, cu modificările și completările ulterioare.

Art. 18

În aplicarea prezentei metodologii, Agenția Națională a Funcționarilor Publici poate elabora îndrumări metodologice, pe care le pune la dispoziția autorităților și instituțiilor publice prin publicarea pe pagina sa de internet.

Art. 19

Anexele nr. 1-4 fac parte integrantă din prezenta metodologie.

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

- ABSTRACT

RIL (Appeal in the interest of the law)

Regarding the activity of the High Court of Cassation and Justice (Judge Panel on the appeal in the interest of the law), a decision of acceptance was issued regarding: GO no. 2/2001 on the legal regime of contraventions, approved with amendments and additions by Law no. 180/2002.

HP

In relation to the activity of the High Court of Cassation and Justice (the Panel regarding the settlement of certain legal matters), one decision were delivered regarding: Framework Law No 153/2017 on the pay of staff paid from public funds.

RIL

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 16/2023
(M. OF. NR. 112/08.02.2024): ART. 31 ALIN. (1)
DIN O.G. NR. 2/2001 PRIVIND REGIMUL JURIDIC
AL CONTRAVENȚIILOR**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 16/2023	Complet RIL	Art. 31 alin. (1) din O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al	<i>În ipoteza formulării unei plângeri contravenționale, dispozițiile legale invocate</i>

(M. Of. nr. 112 din 8 februarie 2024)		contravențiilor, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2002	<i>nu exclud de la aplicare prevederile art. 204 alin. (1) din Codul de procedură civilă.</i>
---------------------------------------	--	--	---

În M. Of. nr. 112 din data de 8 februarie 2024 s-a publicat **Decizia nr. 16/2023 privind recursul în interesul legii în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 31 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2002, cu modificările și completările ulterioare.**

Astfel, Înalta Curte a statuat că asistentul personal nu beneficiază de sporul pentru condiții periculoase sau vătămătoare.

Obiectul recursului în interesul legii

Art. 31 alin. (1) din O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2002

„Art. 31

(1) *Împotriva procesului-verbal de constatare a contravenției și de aplicare a sancțiunii se poate face plângere în termen de 15 zile de la data înmânării sau comunicării acestuia”.*

Cod procedură civilă

„Art. 204

(1) *Reclamantul poate să își modifice cererea și să propună noi dovezi, sub sancțiunea decăderii, numai până la primul termen la care acesta este legal citat. În acest caz, instanța dispune amânarea pricinii și comunicarea cererii modificate pârâtului, în vederea formulării întâmpinării, care, sub sancțiunea decăderii, va fi depusă cu cel puțin 10 zile înaintea termenului fixat, urmând a fi cercetată de reclamant la dosarul cauzei”.*

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 16/2023

Prin **Decizia nr. 16/2023, ÎCCJ (Complet RIL) a admis** recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Cluj și, în consecință, stabilește că: *„În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 31 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2002, cu modificările și completările ulterioare, în ipoteza formulării unei plângeri contravenționale, dispozițiile legale mai sus invocate nu exclud de la aplicare prevederile art. 204 alin. (1) din Codul de procedură civilă”.*

HP

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 3/2024
(M. OF. NR. 84/30.01.2024): ART. 25 ALIN. (1) ȘI ART. 6 LIT. B)
DIN LEGEA-CADRU NR. 153/2017 PRIVIND SALARIZAREA
PERSONALULUI PLĂTIT DIN FONDURI PUBLICE

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 3/2024 (M. Of. nr. 132 din 15 februarie 2024)	Complet DCD	Art. 25 alin. (1) și art. 6 lit. b) din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice	Principiul nediscriminării nu poate fi invocat pentru acordarea sporurilor prevăzute de art. 4 și 5 din capitolul VIII anexa nr. V a Legii-cadru nr. 153/2017 la nivel maxim, dacă astfel s-ar depăși plafonul de 30% prevăzut de art. 25 din același act normativ.

În M. Of. nr. 132 din data de 15 februarie 2024, s-a publicat **Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 3/2024**, în materie de dreptul muncii, pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 25 alin. (1) și art. 6 lit. b) din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare.

Obiectul dezlegării cheștiunii de drept

Art. 25 alin. (1) și art. 6 lit. b) din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare

„Art. 6

Principii

Sistemul de salarizare reglementat prin prezenta lege are la bază următoarele principii:

b) principiul nediscriminării, în sensul eliminării oricăror forme de discriminare și instituirii unui tratament egal cu privire la personalul din sectorul bugetar care prestează aceeași activitate și are aceeași vechime în muncă și în funcție;”

„Art. 25

Limitarea sporurilor, compensațiilor, adaosurilor, primelor, premiilor și indemnizațiilor și a altor drepturi

(1) Suma sporurilor, compensațiilor, adaosurilor, primelor, premiilor și indemnizațiilor, inclusiv cele pentru hrană și vacanță, acordate cumulativ pe total buget pentru fiecare ordonator de credite nu poate depăși 30% din suma salariilor de bază, a soldelor de funcție/salariilor de funcție, soldelor de grad/salariilor gradului profesional deținut, gradațiilor și a soldelor de comandă/salariilor de comandă, a indemnizațiilor de încadrare și a indemnizațiilor lunare, după caz”.

Anexa nr. V – Familia ocupațională de funcții bugetare „Justiție” și Curtea Constituțională

Capitolul VIII Reglementări specifice personalului din sistemul justiției

„Art. 4

(1) Pentru condiții de muncă grele, vătămătoare sau periculoase, personalul prevăzut la art. 1 beneficiază de un spor de până la 15% din salariul de bază sau, după caz, din indemnizația de încadrare, dar nu mai mult de 1.500 lei brut lunar, corespunzător timpului lucrat.

(2) Condițiile de acordare a sporului prevăzut la alin. (1) se aprobă de ordonatorul principal de credite în limita prevederilor din regulamentul elaborat potrivit prezentei legi, având la bază buletinele de determinare sau, după caz, expertizare, emise de către autoritățile abilitate în acest sens”.

„Art. 5

Judecătorii de la Înalta Curte de Casație și Justiție, de la curțile de apel, tribunale, tribunalele specializate și judecătorii, procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe, membrii Consiliului Superior al Magistraturii, personal de specialitate juridică asimilat magistraților, magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, asistenții judiciari, inspectorii judiciari, personalul auxiliar de specialitate, personalul de specialitate criminalistică și personalul auxiliar de specialitate criminalistică din cadrul Institutului Național de Expertize Criminalistice și al laboratoarelor de expertize criminalistice, ofițerii și agenții de poliție judiciară, precum și specialiștii din cadrul Direcției Naționale Anticorupție, Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, personalul de probațiune beneficiază și de un spor pentru risc și suprasolicitare neuropsihică de până la 25%, respectiv de un spor pentru păstrarea confidențialității de până la 5%, aplicate la salariul de bază lunar, respectiv la indemnizația lunară de încadrare”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 3/2024

Prin Decizia nr. 3/2024, ÎCCJ (Complet DCD) *a admis* sesizarea formulată de Curtea de Apel Ploiești – Secția I civilă, în Dosarul nr. 2.834/120/2022 și, în

consecință, a stabilit că: *„În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 25 alin. (1) și art. 6 lit. b) din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, principiul nediscriminării nu poate fi invocat pentru acordarea sporurilor prevăzute de art. 4 și 5 din capitolul VIII anexa nr. V a Legii-cadru nr. 153/2017 la nivel maxim, dacă astfel s-ar depăși plafonul de 30% prevăzut de art. 25 din același act normativ”.*